

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

Վ Ա Ր Գ Ս Ր Բ Ո Ց

ԲՈՂՆՍԼ

ԻՅԱՅՍՄԱՒՈՒՐԱՅ ՄԵՐՈՑ

ԻՊԵՏՐՈՎԱԿԱՆ ՈՍԿԵՐ

ԱՇԽԱՐՀԱՐԱՌ ԴԵՉՈՒՄԻ

ԱՇԽԱՏԱՆԻՐԱԿԵՐԱՄԻ

ԲԱՐՍԳԻ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ ՊՈՊՈՎԵԱՆՑ

ՔԱՂԱՆԱՅԻ ԿԵՂԵՑԻՈՑ Ս. ԱՄՅՈՒԱԾԱԾԵՆԻՆ ԱՐ ԵՆՈՐԵ ՆԱԻԶԵՆԻԱՆ.

ԹԷՈՂՈՍԻԱ

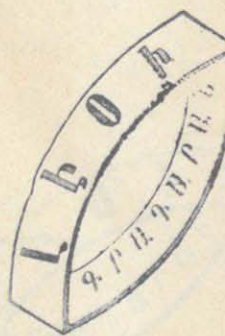
ԽԽԱՅԻԿԵԱՆ ՏԻՂԱՐԱՆԻ ԿԱԳԻՆ ՀԱՅՈԳ

Ltn
✓ 1768

1863 = ԹՅԺԲ .

1999

ՎԱՐՔ ՍՐԲՈՑ

ԳԱՂԵՍԼ

ԻՅԱՅՍՄԱԻՈՒՐԱՅ ՄԵՐՈՑ

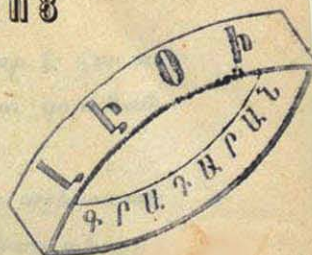
ԻՊԷՏՍ ԲԱՐԵՊԱՇՏԻՑ

ԱՆԻԱՐՀԱԲԱՌ ԼԵԶՈՒԱԻ

ԱՆԻԱՏԱՍԻՐՈՒԹԵԱՄԲ

ԲԱՐՍԳԻ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ ՊՈՊՈՎԵԱՆՑ

ԳԱՀԱՆԱՅԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԵԻՆ ՈՐ ԻՆՈՐԵ ՆԱԽԶԵԻԱՆ .

ԻՏպարսնի Իսլիպեան Աստուևարունի ազգիս Հայոց .

1864 = ՌՅԺԳ .

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԳՆԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԳՐԱԳՐԱՐԱՆ

ԽՐԱԿ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԳՆԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԳՐԱԳՐԱՐԱՆ

ԳՐԱԳՐԱՐԱՆ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԳՆԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԳՐԱԳՐԱՐԱՆ

ԳՐԱԳՐԱՐԱՆ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԳՆԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԳՐԱԳՐԱՐԱՆ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԳՆԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԳՐԱԳՐԱՐԱՆ

ՀՔ. 1774

4/768-60

Արքայ փարքը կարգալը շատ հարկաւոր է հաւատացելոց, որ բարի օրինակ առնուն ու զօրանան նոցա օրինակին հետեւելու :

Այս վախճանաւ է որ մեր երանելի Հայրերը աշխատած են ու գրած Յայտաւորք ըստած ամենօգտակար գիրքը, որոյ մէջ ամփոփած են Ս. եկեղեցւոյ նահատակացն ու խոստովանողաց վարքը, ու սահմանած են որ եկեղեցւոյ մէջ կարգացուի, իլուր բարեպաշտ հաւատացելոց :

Բայց որովհետեւ այժմ տեղ տեղ դադրած է այս օգտակար սովորութիւնը, միւս կողմանէ ալ ժողովրդոց մէջ շատեր կան որոց գրաբառ լեզուն անխմանալի եղած է, այս պատճառաւ բազումք իհաւատացելոց անտեղեակ մնացած են իհամտութենէն վարուց Սրբոց :

Չայս տեսնալով, ինձ փափաք եկաւ համառօտել Յայտաւառուրաց միջի Սրբոց վարուց երեւելիներէն ոմանք, աշխարհաբառ լեզուաւ, եւ ընծայել յընթերցումն բարեպաշտ ժողովրդականաց, որ կարգալով այն երանելեաց փարքը՝ փոխեն իրենց վարքը, նմանող ըլլան նոցա, եւ ճշմարիտ բրիստոնէի պէս ապրելով՝ օր մը նոցա հետ ուրախանան Աստուծոյ արքայութեանը մէջ :

Վ Ա Ր Ո Ի Յ Ս Ս Ր Բ Ո Յ

	Էջ.
Յառաջարան	4
Գլուխ Ա, Ծնունդ սրբոյն Յովհաննու Կարապետին	4
— Բ, Մկրտուծին Գրիստոսի եւ Գլատուոմն Ս. Յովհաննու Մկրտչին	4
— Գ, Գիւտ Նշխարաց սրբոյն Յովհաննու Կարապետին	9
— Դ, Արգար Թագաւոր Հայոց եւ Դատաւակ Գրիստոսի	12
— Ե, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ բազմաչարքար Նախատակ Գրիստոսի	15
— Զ, Ս. Ստեփանոս Աւնեցի եւ ընկերք նորա	22
— Է, Սուրբ Թովմաս Առաքեալ	26
— Ը, Սուրբ Նիկողայոս Զմիւռնիոյ Հայրապետ	28
— Թ, Սուրբ Մինաս Ջորավար	31
— Ժ, Ս. Սրապիոն եւ Արբայ Մարկոս Տգնաւորք	38
— ԺԱ, Սուրբ Յակոբ Մծրնայ Հայրապետ	44
— ԺԲ, Սուրբ Գէորգ քաջամարտիկ զօրավար	49
— ԺԳ, Սուրբ Փոտինէ կոյս	55
— ԺԴ, Անդրիանոս եւ կին նորա Անատոլա	56
— ԺԵ, Սուրբ Ոսկեանք եւ Սուքիասեանք	59
— ԺԶ, Սուրբ Անտիոքոս բժիշկ	62
— ԺԷ, Սուրբ Դուսնկեանոս Կարիւրապետ	63
— ԺԸ, Սուրբ Յակոբոս Առաքեալ, Տեառնեղբայր	65
— ԺԹ, Եփեսոսի Եօթն մանկունք	66
— Ի, Սուրբ Մատթէոս Աւետարանիչ	70
— ԻԱ, Սուրբ Մարկոս Աւետարանիչ	71
— ԻԲ, Սուրբ Լուկաս Աւետարանիչ	72
— ԻԳ, Սուրբ Յովհաննէս Աւետարանիչ	74

— ԻԳ, Փիլիպպոս Առաքեալ	75
— ԻԵ, Սուրբ Յուլիանոս եւ ընկերք նորա	76
— ԻԶ, Սուրբ Թէոդորոս Աբեղայ	78
— ԻԷ, Սուրբ Վարդան նոր նահատակ	79
— ԻԸ, Սուրբ Պօղ անապատական ճգնաւոր	81
— ԻԹ, Սուրբ Իլարիոն ճգնաւոր	82
— Լ, Սուրբ Եպիփան կիւրացի	83
— ԼԱ, Սուրբ Գրիգոր ակուականդացի	85
— ԼԲ, Սուրբ Բագարատ	87
— ԼԳ, Սուրբ Յօհան գբեցի	88
— ԼԴ, Սուրբ Սիմէոն սինակեաց	90
— ԼԵ, Սուրբ Եփրեմ Խորին	—
— ԼԶ, Սրբուհին Մանուշակ	92
— ԼԷ, Սուրբ Կոռնելիոս հարիւրապետ	93
— ԼԸ, Սուրբ Մերկեռիոս զինաւոր	94
— ԼԹ, Սուրբ Պօղիկարպոս Հայրապետ	95
— Խ, Սուրբ Աթանաս Հայրապետ	97
— ԽԱ, Սուրբ Կիրեղ Հայրապետ	98
— ԽԲ, Սուրբ Գրիգոր Աստուածաբան	100
— ԽԳ, Սուրբ Սեւեռիանոս սերաստացի	103
— ԽԴ, Սրբուհի Թեկղի վկայուհի	104
— ԽԵ, Ս. Կիպրիանոս եպիսկոպոս եւ Յուստիանէ կոյս	106
— ԽԶ, Սուրբ Դիոնեսիոս Արխապագացի	108
— ԽԷ, Անարծամ բծիշկբ Կոզմաս եւ Դամիանոս	109
— ԽԸ, Սուրբ Յօհան Ոսկերերան	110
— ԽԹ, Սուրբ Յօհան Ողորմած	114
— Ծ, Սուրբ Կղեմէս Հայրապետ	115
— ԾԱ, Անդրէաս Առաքեալ	116
— ԾԲ, Սրբուհի Վառվառէ	—
— ԾԳ, Սուրբ Եւստրատիոսեանք, վկայք	118
— ԾԴ, Կատարումն երկուց ըիւրուց Նիկովիդացուց	121
— ԾԵ, Ս. Մանդուխտ կոյս, եւ Թադէոս Առաքեալ	123
— ԾԶ, Սուրբ Ստեփանոս Նախավկայ	127

— ԵԷ, Սուրբ Բարսեղ Հայրապետ	128
— ԵԸ, Սուրբ Սեդրեստրոս	129
— ԵԹ, Ս. Պետրոս Հայրապետ եւ Արխտղոմ սարկաւազ	130
— Կ, Սուրբ Անտոն անապատական	132
— ԿԱ, Յօնաննէս կամաւոր աղքատ	135
— ԿԲ, Սուրբ Թէոդորոս զօրավար	138
— ԿԳ, Սուրբ Գրիգոր Նարեկացի	139
— ԿԴ, Սուրբ Մակար Տգնաւոր	141
— ԿԵ, Բառասուն մանկունք	142
— ԿԶ, Ալէքսիանոս կամաւոր աղքատ	144
— ԿԷ, Սուրբ Թէոդոս մեծն	146
— ԿԸ, Կոստանդիանոս մեծն	148
— ԿԹ, Սուրբ Ոնոփրիոս Տգնաւոր	149
— Հ, Յուդայ Առաքեալ	151
— ՀԱ, Երեմիա մարգարէ	152
— ՀԲ, Հովսիսիմէ եւ Գայիանէ	153
— ՀԳ, Պետրոս եւ Պօղոս Առաքեալք	155
— ՀԴ, Սրբոսի Կատարինէ	156
— ՀԵ, Սրբոսի Քրիստինէ	158
— ՀԶ, Սրբոսի Շուշան	159
— ՀԷ, Գիւտ սուրբ Խաչին Քրիստոսի	160
— ՀԸ, Վարդենի կոյս	161
— ՀԹ, Խաչատուր Նախատակ	162
— Զ, Յիմար վկայոսի	163

ՎԱՐՔ ՍՐԲՈՅ

ԳԱՂԵԱԼ

Ի Յ Ա Յ Ս Մ Ա Ի Ո Ի Ր Ա Յ Մ Ե Ր Ո Յ

Վ Ա Ր Ք Ս Ր Ք Ո Ց

Ք Լ Ո Ւ Խ Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն

ԾՆՈՒՆԻ ՍՐՔՈՑՆ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ԿԱՐԱՊԵՏԻՆ.

դիսաբէժ՝ Զաքարիա քահանային կինը մինչդեռ վեց ամսուան յղի էր, Ս. Աստուածածին նոր յղացած ի Հոգւոյն սրբոյ՝ տեսուծեան գնաց անոր, որ իւր ազգականն էր:

Հոն զարմանալի սքանչելիք եղաւ:

Ս. Յովհաննէս՝ որովհետեւ արդէն լցուած էր Հոգւով սրբով, իրեն մօր արգանդին մէջ ձխալով խաղաց նա եւ աներեւուծաբար երկրպագեց Բանին Աստուծոյ, որ դեռ Մարիամ Կուսին արգանդն էր, ուստի եւ նարականը կրսէ,

« Յորովայնէ յորովայն

« երկըրպագող Քրիստոսի ».

եւ թէ « Ժառանգին Հօր սպասաւոր

« եւ յարգանդէ երկըրպագող,

« Կարապետ եւ Մըկըրաի »:

Հոն Մարիամ աստուածամայրն երեք ամսի չափ կեցաւ, ու յետոյ իւր տունը դարձաւ ինազարէժ: Եղիսաբեթի ժամանակը հասնելով՝ ծնաւ սքանչելի մանուկը, որով խնդուծիւն եղաւ ամենայն բազմականաց եւ ազգականաց. բայց մանկան հայրը Զաքարիա՝ դեռ պապանձած էր:

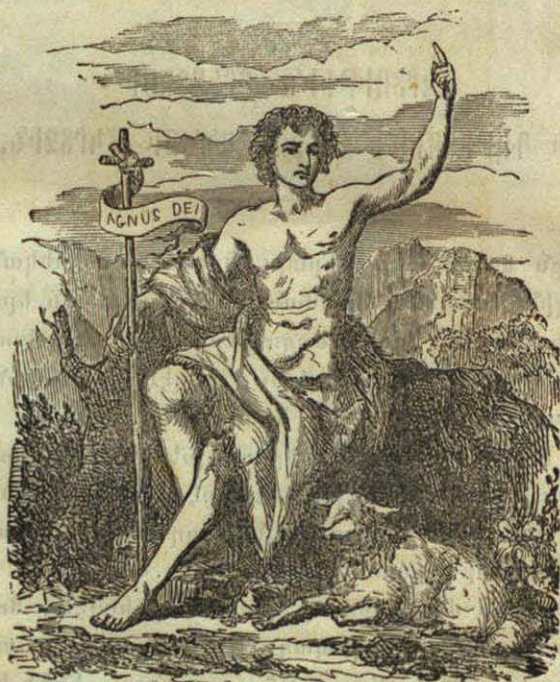
Աւթ օրէն ետքը երբ Թլփատելու եկան մանուկը, կուզէին տղուն անունը հօրն Ջաքարիա անունը դնել. մայրը կըսէր «Ո՛չ, այլ Յովհաննէս Թող լինի»: Աւրիշներն ալ կըսէին՝ Թէ «Քու ազգիդ մէջը Յովհաննէս անունով մարդ չկայ, ինչո՞ւ այն անունը պիտի դրուի»: Մայրը դարձեալ կաղաղակէր Թէ «Յովհաննէս Թող լինի». իսկ մանկան Թլփատողները եղիսաբեթին լսել չէին ուզեր: Յետոյ Ջաքարիա հօրը աչք ըրին Թէ՛ ի՞նչ անուն կուզէ դնել երեխային: Նա որովհետեւ խօսիլ չէր կարող, նշանացի տախտակ խնդրեց եւ անոր վրան գրեց Թէ «Յովհաննէս է անուն դորա». եւ կոչեցին Յովհաննէս:

Յայնժամ Ջաքարիայի լեզուն բացուեցաւ, սկսաւ խօսիլ եւ ամենակարողին Աստուծոյ փառաբանութիւն տալ շերմեռանդութեամբ: Երբոր դարձաւ տղուն վրայ նայեցաւ, նորա ապագայն գուշակելով՝ մարգարէացաւ եւ ասաց, «*Դն մանուկ, մարգարե Բարձրոյն կոչեսցիր. զնացես առաջի Տեսնէ պատրաստէ զանապարհս ինրս*»:

Հերովդէս՝ Հրէից չար Թագաւորը կուզէր որ զՅովհաննէս Բեթղեհեմի մանկանց հետ սպաննէ, բայց մայրը տղան առաւ

լեռը փախաւ. դահիճները երբոր ետեւէն ընկան բռնելու՝ նա աղաչեց Աստուծոյ, եւ իսկոյն վէժը պատուեցաւ, մայրն ու տղայն ներս մնացին եւ սպանման վտանգէն ազատեցաւ երեխայն: Շատ ժամանակ այն տեղը մնացին, Աստուծոյ խնամքովն ու շնորհօքը կերակրուեցան, մինչեւ որ հրեշտակ Աստուծոյ եկաւ հանեց զիրենք նոյն տեղէն, եւ զեղիսաբէթ իւր տունը յուղարկեց տղուն Ջաքարիա հօր սուգը պահելու համար, որ տաճարին մէջ սպանուեր էր Հերովդէի դահիճներէն, զՅովհաննէս չգտնելուն պատճառաւ: Իսկ եղիսաբէթ մայրենի գեթովը թէպէտեւ չէր ուզեր տղան թողուլ, բայց հրեշտակն ըսաւ իրեն թէ «Հրամանաւն Աստուծոյ մեք սպասաւորութիւն կրնեմք տղուն, դու գնա իտուն եւ Յովհաննու Ջաքարիա հօր սուգը պահէ:

Յայնժամ եղիսաբէթ տուն գնաց ուրախութեամբ եւ լալով: ուրախ էր նա տղային ապրելուն համար. բայց տրտում էր

եւ կուլար Ջաքարիայի սպանմանն համար, տղուն համար ալ կուլար անկէջ բաժնուելուն համար. վասն զի մինակ կմնար: Եւ երեխայն այնուհետեւ այն տեղը անապատին մէջ մնաց անտես իմարդկանէ մինչեւ երեսուն տարին լրացաւ: Հրեշտակներն սպասաւորութիւն կընէին անոր. կերակուրը ինչ որ կըրակով կեփուէի՝ կերած չէ. հոգեւորապէս Աստուծոյ շնորհօքը կկերակրուէր, եւ մարմնաւորապէս մեղրով եւ մարախով, հագուստն ալ ուղտի բուրդ էր, եւ մէջքը մաշկեղէն գօտի կկապէր, ինչպէս Մատթէոս սրբազան Աւետարանիչը կպատ լէ՝ Թէ Յովհաննէս ունէր զհանդերձ *խսեւոյ ուղտու*, եւ *գօտի մաշկեղէն ընդ մեջ խոր*. եւ *կերակուր անրա եր մարախ եւ մեղր վայրենի:*

Գ Լ Ո Ւ Խ Ե Բ Կ Ի Ո Ր Գ .

ՄԿԲՏՈՒԹԻՒՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

ԵՒ ԳԼԽԱՏՈՒՄՆ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՄԿԲՏԻՆ.

Ս ուրքն Յովհաննէս Մկրտիչ երեսուն տարեկան ժամանակին Աստուծոյ հրամանաւը անապատէն ելաւ գնաց Յորդանանու կողմի ժողովուրդներն մկրտելու եւ ապաշխարութիւն քարոզելու. որպէս զի արժանի լինին նորա ընդառաջ ելնել Աստուածորդւոյն որ եկեր էր աշխարհիս մեղքը բառնալու: Երբոր լսեցին Երուսաղեմացիք, Յորդանանու կողմի մարդիկ, եւ Հրէաստանցիք Յովհաննէս քարոզութիւնը, եկին մկրտուեցան Յորդանանու գետին մէջ, եւ իրենց մեղքերը խոստովանեցան:

Քրիստոս Տէրն մեր ինքն որ եկաւ Գալիլիայէն, Յովհաննէս ընդառաջ գնաց նորա, երկրպագութիւն ըրաւ եւ ասաց. «Տէր իմ, ես պէտք է քեզմէ մկրտուիմ. դու ինչո՞ւ ինձի կուգաս». Քրիստոս «Թո՛յլ տուր այժմ, ասաց Յովհաննէս. վասն զի այսպէս պէտք է մեզ ամենայն արդարութիւն կատարել. կմկրտուիմ, պսաց, որ աշխարհ լուսաւորուի. կմկրտուիմ՝ որ Ա-

դամայ մեղքը ջնջեմ. կմկրտուիմ՝ որ արքայութեան դուռը բանամ. կմկրտուիմ՝ որ Հայրն Աստուած մարդկան հետ հաշտուի. կմկրտուիմ՝ որ մահը մեռնի եւ դժոխքը աւրուի. կմկրտուիմ, ասաց, որ եկեղեցւոյ հիմը ձգեմ եւ սուրբ սեղան կանգնեցնեմ. կմկրտուիմ՝ որ աւազան հաստատեմ եւ մարդկանց մեղքերը լուանամ, եւ զիրենք արժանացնեմ արքայութեան երկնից: եւ

ապա մկրտեց Յովհաննէս զՅիսուս Յորդանանու ջրին մէջ: Այն ատենը երկինքը բացուեցաւ. Հայրը վերէն վկայեց ասելով՝ «Գա՛ է որդի իմ սիրելի ընդ որ հասնեցայ, դմա լուարուք». եւ Հոգին սուրբ աղանակերպ իջաւ եւ նստաւ Յիսուսի գագաթան վրայ, որ իրեն էակիցն էր:

Եկաւ յետոյ եւ Հերովդէս Թագաւորը մկրտուելու, Յովհաննէս յանդիմանեց զնա բազմութեան առջեւն ասելով՝ Թէ «Բեզի օրէնք չէ՛ եղբօրդ Փիլիպպոսի կիսն առնուլ, որովհետեւ անկէ զաւակ ունի. ուստի եւ արժանի չես մկրտուելու: Հերովդէս այն օրէն ռի պահելով Յովհաննէսու վրայ, ժամանակ կլինառէր որոգայթով մը սպաննելու: — Հերովդէս շատ կարելի էր որ զղջար եւ բարկութիւնը մոռնար. բայց իրեն անիծեալ հոմանին Հերովդիազա ջսեց, եւ ետեւէ էր որ սպանուի Յովհաննէս. ուստի շուտով եկաւ այն անիրաւը Հերովդէի առջեւ խնդրեց ասելով՝ Թէ «Վերցու՛ր անպատճառ մեր մէջէն

Յովիաննու սպառնալիքը . լսէ՛ ինձի, ասաց, կտրէ անոր գլուխը, եւ դադարեցուր նորա յանդիմանիչ ձայնը»: Հերովդէս չկամենալով ասաց անոր թէ՛ «Այդ գործը գործել չեմ կարող . վասն զի սուրբ եւ արդար մարդ է նա, մի՛ գուցէ կրակ ի-ջեցնէ երկնքէն մեր վրայ, ինչպէս եղիա ըրաւ եւ երկուհարիւր յիսուն զօրականներ այրուեցան»: Անիծեալ հիմանին դարձեալ կստիպէր զԹագաւորն ասելով՝ «Կատարէ՛ իմ կամքս, սպաննէ զՅովիաննէս, ապա թէ ոչ՛ ես քեզի հետ այսուհետեւ չեմ կենար»: Հերովդէս չէր ուզեր սպաննել զՅովիաննէս . վասն զի գիտէր որ իրեն Թագաւորութիւնը պիտի կործանէր, բայց հիմանիին սիրտը հանգչեցնելու համար հրամայեց բանտ դնել զՅովիաննէս:

Երբոր Հերովդէս իւր ծննդեան օրը բարեկամաց պատիւ ընել կամեցաւ եւ կանչեց ընթրիք տուաւ անոնց . ո՛րքան որ հրաւիրեալներ կային ծերեր՝ երիտասարդներ՝ հին գինիներ խմելով գլուխինին տաքցաւ, միաբան խնդրեցին Թագաւորէն որ մարդ յուղարկէ Հերովդիադայ աղջիկը գայ խաղայ իրենց առջեւը . Թագաւորն ալ հրամայեց որ աղջիկը գայ խաղայ բազմականաց առջեւը: Անզգամ Հերովդիադան երբոր լսեց՝ շատ ուրախացաւ, եւ երեւելի հագուստներով զարդարեց իւր դիւանման լիբբ աղջիկը, եւ պատուէր տուաւ ասելով՝ Թէ «Տեսնեմ այսօր քու զուարճալի խաղալովդ բազմականաց առջեւը իմ սիրտս պիտի հանգչի՞ . ուրիշ բան չուզեմ, ասաց, Յովիաննու յանդիմանիչ ձայնը կտրուի բերանը արիւն ցուելով, որ զմեզ ծաղր եւ նախատինք կուզէ ընել Գալիլիացւոց երկրին մէջ»: Լկտի աղջիկը «Միամիտ կեցիր՝ ասաց իրեն անզգամ մօրը, ես քու սիրտը կհանգչեցնեմ . նորա անսպառի մէջ մեծցած հասակը կկարճեմ . ես ինքս սպանութեան սուր կգառնամ, ասաց, Յովիաննու համար», ու ելաւ գնաց բազմականաց մէջ: Նորա երբ տեսան այն լկտի աղջիկը, մեծապէս զուարճացան . աղջիկը երկրպագութիւն ըրաւ Թագաւորին, սկսաւ խաղալ լրբաբար . Թագաւորը յիմարեցաւ եւ երդմամբ խոստացաւ բազմականաց առջեւը աղջկանը թէ՛ ի՛նչ խնդիր որ ընէ անսպառնառ պիտի կատարէ: Այս խոստման վրայ լիբբ աղջիկը այնպէս կուրախանար կցնծար որ խնդութենէն տեղ չէր սեղմեր, ուստի եւ շուտով ասաց Թագաւորին . «Տուր ինձ խոստացած պարգեւիդ տեղը Յովիաննու գլուխը»:

Թագաւորն այն ինդրոյն վրայ շատ տրտմեցաւ եւ չէր գիտեր թէ ի՛նչ ընէ։ Վասն զի Աստուծմէ կվախնար այնպիսի արդարը մեռցընելու։ Եւ մարդկանցմէ ալ կամաչէր իրեն խոսամունքը ստելու։ Վերջապէս յօժարացաւ անիրաւ Թագաւորը, եւ հրամայեց զինուորին երթալ շուտով եւ կտրել Յովիաննու գլուխը։ Գնաց զինուորն ու տեսաւ որ Յովիաննէս աղօթք կընէր բանտին մէջ։ Յովիաննէս ալ տեսնելով հարցուց զինուորին, թէ «Ո՛րդեակ, ի՛նչ բանի եկար»։ Զինուորը զարհուրելով՝ պատասխանեց թէ «Անիծեալ լինի իմ ծննդեան օրս. զի թէ սպաննեմ զքեզ, վա՛յ է ինձ. եթէ չսպաննեմ, Թագաւորը զիս կմեռցնէ. մե՛ծ է, ասաց, Աստուծոյ ահը եւ սաստիկ է Թագաւորի հրամանը. լաւ էր ինձի մեռանել քան թէ քու անարատ արիւնդ Թափել։ — Զէ՛, որդեակ, ասաց Յովիաննէս, ե՛կ առ գլուխս. ես ինչպէս կարապետ կենդանեաց եղայ Տիրոջս առջեւը, նոյնպէս կերթամ նորա առջեւը մեռելներուն աւետիս տալու նորա գալստեան եւ դժոխոց աւերման համար»։ Այս խօսքերէն ետքը աչքերը վեր վերուց եւ ասաց. «Աստուած Հայր, յայտնի է ինձի որ քու ձայնդ երկինքը պատառեց, իմ աչքերս տեսան եւ անկասներս լսեցին։ Աստուած Որդի եւ Բան Հօր. որ իմ ձեռքս արժանացաւ զքեզ մկրտելու. Աստուած Հոգիդ սուրբ որ աղանակերպ քու էակցին որդւոյն Մարիամու վրայ իջար այն ատենը, այժմ ալ ընդունէ՛ ասաց քու ծառայիդ հոգին, որ բեզմով ողորմութեան արժանի լինիմ, վասն զի արիւնս պիտի Թափուի ի գետին»։ Այս խօսքերն ասաց Յովիաննէս արտասուելով, եւ զինքը յանձնեց աղաչանօք Աստուծոյ Ամենակալին։ Յայնժամ զինուորն առաւ կացինը, կտրեց մարգարէին գլուխը. եւ դրաւ սկտեղ մը մէջ ու Թագաւորին կտանէր։ Ճանապարհին երբ կհարցնէին թէ այդ ի՛նչ է. — Կրակ է Հերովդէի տան այրող՝ կպատասխանէր. եւ տարաւ դրաւ Թագաւորին առջեւը. Թագաւորը կանչեց իւր լկտի աղջիկն ու ասաց. «Առ այս կրակով լի սկուտողը եւ տար մօրդ տուր»։ Առաւ աղջիկն ու երբ տարաւ մօրը տուաւ, անզգամ մայրը առաւ ուրախութեամբ սուրբ գլուխը, եւ լրբարար գետնէ գետին զարնելով՝ անզգամութեամբ ոտնհար կլինէր ու լկտութեամբ կսփէր. «Որդիդ մորոսի որ կուզէիր դու ինձ յաղծել, ահա ես քեզ յաղծեցի եւ քու գլուխդ կտրեցի»։

Յետոյ Հերովդիա պատուիրեց իւր պիղծ աղջկանն ու ասաց՝
Թէ «Թագաւորն երբոր կրկին կոչունք ընէ բարեկամաց, եւ քեզի
հարկ լինի նոցա առջեւ խաղալու, միւսանգամ պարգեւի տեղ
մարդու արիւն մի՛ խնդրեր. ուրիշ պարգեւներ խնդրէ, ոսկի
կամ արծաթ՝ ինչ որ իրեն Թագաւորութեանը կվայելէ»: Միւս
օրը կրկին կոչունք ըրաւ Թագաւորը իրեն ազգականներուն ու
բարեկամներուն. տան մէջը շատ տօթ լինելուն համար, ան-
դը գնացին, ուր գեղեցիկ մարգագետին եւ մէկ ծովակ ալ կար,
այն տեղը նստան: Հերովդեսի լիրբ աղջիկն ալ հետերնին գնա-
լով՝ սկսաւ կեղծ ժպտանքներով խաղալ այն պաղած ջրին եզեր-
քը, եւ երբ եկաւ որ կօշիկովը սառուցին վրան ենէ կաքաւելու,
եւ նոր հրաշք մը ցուցնէ Թագաւորին եւ բազմականացը, իս-
կոյն ռաբերուն տակի սառոյցը կտրտուեցաւ, ջրասոյգ եղաւ
եւ վերի սառոյցն ալ սուրի նման կտրեց նորա գլուխը: Իւր
պիղծ մարմինը ծովուն խորերն ընկղմեցաւ եւ սողնոց կերակուր
եղաւ. միայն գլուխը երկայն մագերովը կծփար սառուցին վը-
րան: Հրաւիրեալներն որ այս տեսան, շատ զարմացան, ձեռ-
քերնին թուլացան, խմելիքները վար դրին եւ միաբան աղաղա-
կեցին Թէ՛ Արդարադատն Աստուած որ արդար է Յովհաննու ի-
րաւունքն ըրաւ, վասն զի աղջիկն ինչպէս երէկ այս ժամանակը
արդարոյն գլուխը կտրեց, այսօր ալ ինքը գլխատեցաւ չարա-
չար: Թագաւորը՝ որ զարմացած կնայէր այս եղելութեանը,
հրամայեց որ մօրը բան չըսեն, որպէս զի չիմանայ Թէ սառոյցն
սպաննեց զաղջիկը, այլ Յովհաննու աղօթքը, որ ինքը նորա
սպանման պատճառ եղած էր: Ինչպէս որ երէկ սկտեղբ Յով-
հաննու գլուխն առաւ, նոյն սկտեղբ Թող այսօր իրեն միա-
մօր աղջկանը գլուխն ընկալնու: Գնացէք ասաց առ մայրն եւ ը-
սէք Թէ աղջիկդ այն սկուտողը կուզէ՛ որով Թագաւորէն քեզի
պարգեւ բերինք երէկ: Ինչպէս հրամայեց Թագաւորը, ամէնը
կատարուեցաւ. եւ անզգամ մայրը կսպասէր աղջկանը գալուն
որ տեսնէ Թէ Թագաւորէն ի՞նչ պարգեւ պիտի բերէ իրեն:
Մինչդեռ կնայէր անհամբերութեամբ, եւ ահա Հերովդեսի ծա-
ռայքը աղջկանը գլուխը սկտեղ մէջ դրած մատուցին ասելով
«Ա՛ռ ահա Թագաւորին պարգեւը, որ քեզի դրկել հրամայեց»:

Անզգամ մայրը աղջկանը գլուխը տեսնելուն պէս՝ դողացաւ
սարսափելով, աչքերը կուրացան, ձեռքերը թուլացան, դէմքը

կապտեցաւ, շրթունքները չորացան, լեզուն կապուեցաւ, խելքը ցնորեցաւ շփոթեցաւ մնաց. քիչ մը այսպէս մնալէն յետոյ, հող առաւ գլուխը լցուց, սկսաւ իւր ճակատը զարնել, երեսի մորթը ճանկել. եւ անարգել եւ հայհոյել լրբաբար զսուրբն Յովիաննէս: Այս լրբութեան արժանաւոր պատիժը Աստուած մէկէն վճռելով՝ յանկարծ երկնքէն քար ինջեցուց ջարդեց նորա պիղծ եւ անամօթ պատկերը, եւ այնպէս կորան չարերը սատկեցան եւ վերացան բոլորովին, որ այլ եւս Ամենակալին Աստուծոյ փառքը տեսնելու արժանի չլինին: Յետոյ իւր տունը վրան փլչելով՝ գերեզման եղաւ նորա պիղծ մարմնոյն եւ աղջկանը գլխուն. վասն զի նոքա ինչպէս որ օրինաւոր թաղման արժանի չէին, այնպէս ալ օրինաւոր գերեզման չպիտի ունենային:

Իսկ սրբոյն Յովիաննու Կարապետին մարմինը իւր աշակերտներն եկան վերուցին, օրինաւոր գերեզմանի մը մէջ դրին թաղեցին, եւ եկին Յիսուսի պատմեցին: Բայց նորա պատուական գլխուն ի՛նչպէս գտնուելը, որո՞յ ձեռքովը եւ ո՛րը տեղ լինելը հետագայ երրորդ գլխոյն մէջ կտեսնեմք. ինչպէս նաեւ ի՞նչ գլուխը, որ յատկապէս մինչեւ վերջը նորա վրայ կխօսի:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ե Ր Ր Ո Ր Կ .

Գ Ի Ի Տ Ն Շ Խ Ա Ր Ա Յ Ս Ր Բ Ո Յ Ն Յ Ո Վ Հ Ա Ն Ն Ո Ւ Կ Ա Ր Ա Պ Ե Տ Ի Ն .

 Սրբոյն Յովիաննու Կարապետի նշխարը այսպէս հանեցին Գալիլիայէն: Յովիաննէս աւետարանիչ ազդեամբ Հոգւոյն սրբոյ Գալիլիա քաղաքն երթալով՝ բացաւ Յովիաննու Կարապետի տապանը, առաւ նորա սուրբ մարմինը եւ տուաւ իրեն Պօղիկարպոս աշակերտին, որ եպիսկոպոս էր Զմիւռնոյ, եփեսոս տանել ու այն տեղը դնել: Պօղիկարպոս, մեծ պատուով տարաւ այն տեղ սուրբ Աստուածածնի եկեղեցւոյն մէջը դրաւ, որ Յովիաննէս աւետարանիչը շինած էր եփեսոս եղած ժամանակին: Յովիաննէս աւետարանչի փոխմանէն յետոյ սուրբ

մարմինը այն տեղը այնքան կեցաւ մինչեւ անօրէն Գեկոս Թագաւորի օրը : Այն ատենները եփեսոսի Փէրմելիանոս եպիսկոպոսը՝ որ աշակերտ էր Որոզինեայ՝ փախաւ եփեսոսէն եւ Գեկոսի հալածանքէն Կեսարիա եկաւ, հետն ունենալով պատուական եւ անգին գանձ՝ զամենամաքուր նշխարս սրբոյն Յովհաննու Կարապետին՝ բովանդակ մարմնով, միայն առանց գլխոյ : Սուրբն Գրիգոր Լուսաւորիչ երբ Կեսարիա եկաւ ձեռնադրուելու, Յովհաննու Մկրտչին սուրբ մարմնոյն մէկ մասը խնդրեց, որպէս զի իրեն քարոզութեանը օգնական լինի հեթանոսական խուժարուժ Հայաստանեայց մէջէն անցած ժամանակը : Աւելորդէս հայրապետը ընդունելով սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչի խնդիրը, տուաւ անոր Յովհաննու Կարապետին սուրբ մարմնոյն կէսը : Առաւ սուրբն Գրիգոր ուրախութեամբ այն անգին գանձը եւ պատրաստուեցաւ ճանապարհի ելնելու : Քաղաքացիք շատ ընդդիմացան Գրիգոր Լուսաւորչին, եւ չէին ուզեր տալ այն պատուական գանձը, ըստ որում պարծանք էր աշխարհաց : Ետքը սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ շատ աշխատեցաւ, նախարարներու ձեռքով շատ ընծաներ քաղաքապետին տալու եղաւ, դարձեալ չյօժարեցան . ետքը սուրբ Գրիգոր Աւելորդէս հայրապետին իմացուց, նա ալ սրբոյն Աթանագինեայ հայրապետի նշխարը բերաւ Անգեղտան իշխանին տուաւ, որ գլուխ էր Հայ իշխանացն . եւ այնպէս համոզելով խաղաղութիւն եղաւ բոլորովին : Երկու լուսաւոր ակունք ալ տուին նորա հետ որ Հռոմայ Սեղբեստրոս հայրապետը ընծայել էր նշխարաց սրբոյն Կարապետին : Այն պատուական գանձերն առին նոքա եւ ուրախութեամբ ճամբայ ելան գնացին մինչեւ Թորդան, ուր սուրբն Գրիգոր եկեղեցականք ժողովեց, զանազան սուրբ գրքեր ալ առաւ եկեղեցւոյ կարգաւորութեան եւ հաւատոյ ամրութեան համար : — Բարեպաշտ իշխաններէն ոմանք իմացուցին այնտեղը սրբոյն Գրիգորի Թէ «Տարոնոյ գաւառի մէջ երկու կողոյ պատկերներ կան, որ դեռ եւս կպահին . այն կուռքերը քանդել կուզեմք, ասացին, եւ տեղը եկեղեցի շինել» : Երբոր կերթային կուռքին դիմացը եփրատ գետին մօտ փոքրիկ եւ ջրոտ փապարի մը հանդիպեցան, յորմէ պէտք էր անցնէին, սայլի ջորիները կանգնեցան այն ժամանակը սրբոց նշխարները այն փապարէն հանել չկարողանալով, Հրեշտակ Տեառն յայտնեց սրբոյն

Գրիգորի Թէ՛ «Աստուած կամեցաւ որ դուք այդ տեղը բնակիք»։
Հոն շատ զօրքեր լինելով՝ մէկ վկայարան մը շինել սկսան, եւ
երբ շինուածքն աւարտեցաւ, սրբոյն Յովհաննու Մկրտչին նըշ-
խարը անոր մէջը դրին։ Շինուածքին մատուռը կազմելու ժա-
մանակ սուրբն Գրիգոր հրաման տուաւ իրեն իշխաններուն ու
զօրքերուն որ ելնեն արեն այն կոռոց պատկերները։ Ելան եւ
շատ աշխատեցան արելու, բայց բազնին դուռը չգտնելով՝
դուրսէն ուզեցին քանդել, որ դարձեալ չկարողացան։ Այս ա-
մէն աշխատութենէն յետոյ, երբ տեսան որ հնար չեղաւ կոր-
ծանելու, սուրբ Գրիգորին իմաց տուին. նա ալ Տէրունական
խաչն ու սրբոյն Կարապետին աջը բռնեց, եկաւ կոռոց պատկերի
դիմացն. ու ասաց, «Հրեշտակ քո Տէր հալածեսցէ զնոս».
այն խօսքին վրայ Տէրունական խաչէն եւ սուրբ Աչէն որ սրբոյն
Լուսաւորչի ձեռքն էր, այնպէս սաստիկ եւ մեծ քամի ելաւ որ
քարուքանդ ըրաւ կռատունը եւ կորոյս բոլորովին նորա հետքը՝
որով հալածեցան նաեւ շատ մը քրմեր եւ անյայտ եղան։ Հե-
ծանոսք այն սքանչելիքը տեսնելով, նոյնժամայն հաւատացին
Ամենաբարձրելոյն Աստուծոյ։ Այս շինուածքը որ կործանեցաւ,
շատ բարձրաշէն էր եւ մեծածախ պարագայիւք զարդարուած,
ոսկուով եւ արծաթով մարգարիտներով եւ պատուական ակներ-
բով։ Սուրբն Գրիգոր Լուսաւորիչ այն մեհենին տեղը եկեղեցւոյ
մը հիմը ձգեց, սեղան փառաց կազմեց եւ աւազան մկրտու-
թեան կանգնեցուց։ Հաւատացողաց հետ մէկտեղ իրեն հետ ալ
ո՛րքան զօրք կային, մկրտեց, քրիստոնեայ ըրաւ, որ տասնեւինն
բիւր մարդիկ էին. բոլորն ալ երկնային պարգեւաց հաղորդ ե-
ղան եւ Աստուծային եւ Հոգւոյն սրբոյ շնորհաց արժանացան։
Իսկ սրբոյն Յովհաննու ամենօրհնեալ գլուխը որ պատուական
մարմնոյն հետ չէր, այսպէս գիտեմք ի պատմութեանց։ Անի-
ծեալ աղջիկն երբ այն սուրբ գլուխն առաւ, մօրը իժը քարբին
սիրտը հանգչեցուց, պիղծ մայրն ալ առաւ այն պատուական
գլուխը՝ շատ նախատելէն եւ ոտնհար ընելէն ետքը ծա-
ռաներուն հետ յուղարկեց տան մը լուսամտին մէջը դնել
տուաւ, ակն ունելով Թէ աշակերտները կուգան կաշառով կառ-
նուն։ Բաւական ժամանակ այնտեղ մնալով սրբոյն գլուխը,
տունը փլաւ եւ աւերակին տակը մնաց, մինչեւ որ երկու կրօ-
նաւոր եկան գտան։ Անոնցմէ ալ բրուտ մի առաւ Հոռմ տա-

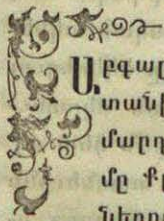
րաւ, եւ քանի մի ժամանակ անցնելէն յետոյ՝ Կոստանդնուպօլիս տարին եւ հոն դրին պատուով, որ մեծամեծ սքանչելիք կրնէր: Սուրբն Գրիգոր Լուսաւորիչ երբոր Հայոց աշխարհը բերաւ սրբոյն Յովհաննու կարապետի նշխարը, մէկ մասը անոր Մատրավանին մէջը դրաւ, ինչպէս զիշերուան տեսիլքը հրամայած էր իրեն, ուրիշ մասերն ալ կուռքի պատկերին տեղը դրաւ որ կործանուած էր, եւ այն վանքը կոչեցաւ ինն ակնեան. վասն զի ինն քաղցրահամ աղբերաց ակունք ունէր իւր մէջը: Բայց յայսմանէ Գլակայ եւս կասեն այն վանքին, վասն զի վանահօր անունը Գլակ էր, որ սրբոյն Գրիգորի աշակետներէն մէկն էր եւ ինք կարգեց զնա առաջին վանահայր:

Գ Լ Ո Ւ Խ Զ Ո Ր Ր Ո Ր Դ .

ԱՐԳԱՐ ԹՍԳԱՒՈՐ ՀԱՅՈՅ ԵՒ ԴԱՍՏԱՌԱԿ ՔՐԻՍՏՈՍԻ.

Արգար Թագաւորը լսեց Քրիստոսի սքանչելիքը որ Հրէաստանի մէջ կգործէր, իրեն Անանէ նախարարն տասը մարդով եւ հետերը Յովհաննէս անունով պատկերահան մը Քրիստոսի հրաւիրակ յուղարկեց պատուական ընծաներով եւ մէկ պատմութեան առանց կարի, եւ Յիսուսի հետեւեալ Թուղթը գրեց:

«Արգար որդի Արշամայ եւ իշխան աշխարհաց Հայոց եւ Ասորոց Միջագետաց, առ Յիսուս բարերար որ երեւեցարդ ի «Հրէաստանի՝ ողջոյն»:

«Լուեալ իմ վասն քո եւ վասն նշանացդ զոր առնես, կամ Աստուած ես դու որ զայդ առնես եւ կամ որդի Աստուծոյ ես իջեալ յերկնից: Քաղաք մի ունիմ փոքրիկ պարսպանոր եւ գեղեցիկ պողաւէտ արդիւնաւոր եւ ցանկալի որ բաւական է «Երկոցունցս իսպաս պաշտամանց: Այլ եւ լուաք Թէ Հրեայք «տրտնջէն զքէն. արդ աղաչեմք զքեզ եկեալ բժշկեսցես զիս ի «չար ցաւոցս աստի որ ունի զանձն իմ»:

Անանէ Թուղթը եւ ընծաները առաւ գնաց հասաւ Երուսաղէմ: Այն օրն ալ Քրիստոս յաւանակաւ Երուսաղէմ կուգար, եբբայեցւոց ծերերը եւ տղաքը *ովսանկայ* կերգէին. այն օրը չկրցան զՔրիստոս տեսնել վասն զի բազմութիւնը շատ էր: Այլ տաճարէն երբոր դուրս եկաւ Քրիստոս Գամաղիէլ վարդապետը մեծարեց իրեն տունը տարաւ. Աբգարու դեսպանները գնացին դուրսի դուռը սպասեցին, Փիլիպպոս առաքելոյն աղաչեցին որ զՅիսուս տեսնեն: Փիլիպպոս Անդրէասին հետ գնացին Յիսուսի իմացում տուին. եւ Յիսուս հրամայեց դեսպաններուն ներկայանալ իրեն առջեւ: Մտաւ Անանէ երկրպագութիւն ըրաւ Յիսուսի, եւ տուաւ Աբգարու Թուղթը եւ ընծաներն ալ նոյնպէս առջեւը դրաւ: Քրիստոս ընդունեցաւ ողջունիւ սիրոյ, եւ ասաց «Եհաս ժամ զի փառաւորեսցի Որդի մարդոյ». եւ հրամայեց Թովմայի գրել Աբգարու Թղթին պատասխանը. օրինակը այս էր:

«ԻՅիսուս նազորեցւոյ առ Աբգար Հայոց Արքայդ Արքայից ի «Տէր խնդալ: Երանի այնմ որ ոչ իցէ տեսեալ զիս եւ հաւատայ «յիս. զի գրեալ է վասն իմ Թէ որք տեսանեն զիս ոչ հաւատան «յիս. եւ որք ոչ տեսանեն նոքա հաւատան եւ կեցցեն. սակաւ «ինչ ժամանակ աստ եմ եւ վերանամ առ այն՝ որ առաքեացն զիս. «եւ յետ ամբառնալոյն իմոյ զմի ոմն աշակերտաց իմոց առաքե- «ցից առ քեզ որ եկեալ բժշկեսցէ զքեզ եւ տացէ քեզ կեանս եւ «որոց ընդ քեզ իցեն»:

Գեսպանները երբ տեսան որ Յիսուս երթալու չէ հետերնին, սկսաւ պատկերահանը Քրիստոսի պատկերը նկարել, ինչպէս պատուէր ունէին Աբգարէն. բայց նկարիչը Քրիստոսի սքանչելիքէն չկարողացաւ նկարել. վասն զի կրսեն Թէ երբ երիտասարդական հասակը նկարեց՝ նայեցաւ Քրիստոսի վրայ որ ծեր էր, ջնջեց ծերութեան պատկերը քաշեց, դարձեալ նայեցաւ Տիրոջը վրան որ տասնեւերկու տարեկան պատանի էր. զարհուրեցաւ նկարիչը Թողուց նկարելը:

Յիսուս զիտցաւ անոնց խորհուրդը, գովեց մեծապէս անոնց հաւատը եւ առաւ մէկ դաստառակ սպիտակ քթանէ մէկ գրեկաչափ եզերքը ոսկեթել, ձգեց իրեն Աստուածային երեսին վրայ, իսկոյն նկարուեցաւ անոր վրայ Տէրունական պատկերը: Աչքը, ունքը, քիթը եւ բերանը, գոյնը եւ կերպը, երեսաց դիրքը եւ մորուսը ամենեւին անպակաս, ինքը Յիսուս ծալեց այն դաս-

տառակը եւ թուղթը տուաւ Անանէ նախարարին . նա ալ երկրպագութիւն ըրաւ առաւ ձեռքէն . նոյնպէս եւ միւս դեսպանները ամէնն ալ եկան երկրպագութիւն ըրին Յիսուսի եւ ճանապարհ ելան :

Երբ հասան Եդեսիա Աբգարու դիմաց ելան , թագաւորը ուրախացաւ սիրով եւ պատուով ընդունեցաւ . նորա ալ ինչ որ տեսան եւ լսեցին Քրիստոսէ պատմեցին եւ թուղթն ալ տուին : Թագաւորը երբոր թուղթը առաւ ոտքի ելաւ կանգնեցաւ ինքը եւ իրեն մեծամեծները . սկսաւ թուղթը համբուրել երեսին եւ աչքերուն վրայ դնել . հրամայեց ատենադպրին կարդալ թուղթը . եւ ամէնն ալ բացագլուխ ոտքի վրայ կեցած ականջ դրին :

Աբգար լսելով Քրիստոսի խոստմունքը որ իւր աշակերտաց մէկը պիտի գայ զինքը բժշկելու , շատ ուրախացաւ , եւ մեծ փափաքանօք կսպասէր : Ինչպէս յետոյ Ս. Թադէոսի վարքին մէջ պիտի գրեմք :

Իսկ սուրբ դաստառակը մեծ պատուով դրին թագաւորին տան մէջ ամենամաքուր տեղ մը եւ կպաշտէին իբրեւ զՔիստոս : Անով ամենայն ախտաժէտները դիւահարները եւ տեսակ տեսակ ցաւազարները կտարելապէս առողջացան : Շատ ժամանակ անցնելէն ետեւ Կոստանդնայ որդւոյ Լեւոն կայսեր օրերը սուրբ դաստառակը Կոստանդնուպօլիս տարին Հայոց թուին Գձ եւ ԳԳ . այն տեղն ալ շատ հրաշքներ եղան . ետքը ձենովա քաղաքը տարին . այն տեղն ալ շատ սքանչելիք կընէ եւ շատ հիւանդներու եւ ախտաժէտներու առողջութիւն կուտայ :

Գ Լ Ո Ի Խ Հ Ի Ն Գ Ե Ր Ո Ր Գ .

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻԶ,
ԲՍԶՄԱԶՍՐԶԱՐ ՆԱՀԱՏԱԿ ՔՐԻՍՏՈՍԻ.

Գրեգոր Լուսաւորչի հօր անունը *Անակ* էր, մօրը *Ոգոնէ*: Այս Անակը կռապաշտ Պարժեւաց ազգէն ըլլալով՝ ելաւ իբրեւ փախստական իրեն ընտանիքով եկաւ Հայաստան որ *գլխորով* Հայոց Թագաւորն սպաննէ, ինչպէս խոստացաւ *Արսաշիր* Թագաւորին: Ասոնք երբոր Արտազու դաշտը հասան՝ այնտեղը օթեւան ըրին, ուր որ Թագէոս Առաքեալին սուրբ մարմինը ամփոփած կար: Այնտեղը եղաւ սուրբ Գրեգոր լուսաւորչի իմօրէ յղուածիւնը. իսկ ծնունդը եղաւ Վաղարշապատ քաղաքը: Եկաւ Անակ Խոսրով Թագաւորին քով, իբրեւ ազգական պատիւ ընդունեցաւ, երկու տարի կեցաւ մինչեւ ժամանակ գտաւ եւ դաւ ձգեց սպաննեց զԽոսրով Թագաւորն. եւ ինքը երբոր փախստական եղաւ, գետի մէջ խղդեցին զնա եւ բոլոր տունը Թրէ անցուցին միայն զԳրեգոր փախուց Սոփիա անունով իրեն ծիծմարը որ հաւատացեալ կնիկ մըն էր: Անոնց կոտորման ժամանակը առաւ նա տղան Կեսարիա փախուց, մեծցուց քրիստոսական հաւատով եւ մկրտութեան օրը անունը *Գրիգոր* կոչեցին, որ կ'Թարգմանի *արքուն*. եւ երբոր պատանեակ եղաւ տղայն կարդալու ուսման տուին. եւ չափափաս որ եղաւ իկարգ աշխարհի ամուսնացուցին զնա *Մարիամ* անունով աղջկան հետ, եւ երկու որդիք ունեցան *Արիսակես* եւ *Վրբակես*: Ետքը Մարիամ կինը կուսանաց վանքը գնաց. իսկ Գրեգոր իրեն հօրը ըրած չարութիւնն հասկնալով Խոսրովու որդւոյն Տրդատին քովը գնաց ծառայութիւն ընելու, որպէս Թէ իրեն հօրը ըրած գէշութեան իրեն ծառայութիւնովը հատուցումը ընէ. բայց չմտացուց ամենեւին իրեն որին որդին ըլլալը:

Տրդատ երբոր Հռովմայեցւոց երկրէն Հայաստան դառնալու եղաւ, Գիոկղետիանոս կայսերէն պսակուելով առաջ երգնկայ իջաւ: Այնտեղը երեւելի կուռք մը կար *Անահիտ* անունով, անոր

զոյ մատոյց Տրդատ : Ետքը երբոր սեղան նստան Գրիգորին ասաց որ ծաղկէ կանանչէ շինած պսակ ընծայէ Անահիտ կուռքին, որ շատ բարերար է մեզի կասէր : Գրիգոր այն ատենը իրեն բրիստոնեայ ըլլալը իմացուց, յանձնառու չեղաւ կուռքին պատիւ տալու : Տրդատ բարկանալով մոմոաց Գրիգորի վրայ չար գազանի նման, ու այն օրը բանտ ձգել տուաւ : Միւս օրը կանչեց դիմացը ասաց « Դու մէկ օտարական մարդ մը քովս եկար այս չափ տարի միամտութեամբ կծառայէիր. ես ալ միտքս դրեր էի քեզ մեծութեան հասցնել. ինչ եղաւ քեզի որ իմ հրամանիս ընդդէմ կկենաս ու կպաշտես այն Աստուածը որ ես չեմ պաշտեր. նայէ ե՞մէ չհաւանիս մեր կուռքը չպաշտես մեծամեծ տանջանքներ պիտի քաշես » : Գրիգոր պատասխանեց « ես պատրաստ եմ տանջանքներու Բրիստոսի անուան համար » :

Բարկացաւ Թագաւորը՝ առաջ հրամայեց որ ձեռքերը ետեւ կապեն բերանը փայտ դնեն. երկրորդ՝ կոնակը աղի քարեր շաղկեղ տուաւ անասունի պէս. երրորդ՝ չուանով կապեցին ասպարանէն վեր կհանէին վար կիջեցնէին. եօթն օր այնպէս կապկըպած չարչարեցին : Ետքը Տրդատ իրեն առջեւը բերել տուաւ, « ե՞մէ յանձնառու չըլլաս մեր կուռքը պաշտելու, գիտցիր որ աւելի եւս պիտի տանջուիս » ըսաւ : Գրիգոր պատասխան տուաւ. « Դու կուռքերդ չիմացան որ ես ինչ տանջանք քաշեցի. այլ իմ ճշմարիտ Աստուածս զիս պահեց. փայտաշէն կուռքերդ կրակով կայրուին զանոնք պաշտողներն ալ մէկտեղ. քարաշէն կուռքերդ ալ քարի պէս ջրին տակը պիտի մնան » :

Տրդատ այս խօսքերուն բարկանալով չորրորդ տանջանքը տուաւ, մէկ օտքէն գլխի վայր կախել հրամայեց. գլխին տակէն ալ աղբ ծխել տուաւ. Շինգերորդ՝ դալար փայտերով չարաչար ճեծել հրամայեց մինչեւ եօթն օր կախուած տեղը ճեծեցին որ մարմինը բոլորովին ջարդուեցաւ. Ս. Գրիգոր կախաղանին վրան երկար աղօթք ընելով՝ նոցա դարձին համար Աստուծոյ աղաչանք կրնէր : Ետքը Տրդատ կախաղանէն վար իջեցնել հրամայեց իրեն առջեւը բերել տուաւ նորէն յորդորելով կվախցընէր եւ զանազան տանջանքներ կսպառնար : Գրիգոր պատասխանեց. Թէ ես կցանկամ օր առաջ մարմինէս ելնել եւ յաւիտենական կեանքը մտնել. հրամայէք ինչպէս կուզէք մեռուցէք զիս : Տրդատ ասաց ես քեզ մեկէն չեմ մեռցնէր որ ազատիս,

հապա երկար տանջանքներով կչարչարեմ զքեզ որ սովորիս, կուռքերը չանարգես: Վեցերորդ տանջանքն ալ այս էր. փայտէ կոճեր բերել տուաւ հրամայեց մէջը սխմել. ջուհաններով այնպէս սաստիկ կապեցին ոտքերը՝ մինչեւ ըղունկներէն արիւն կվազէր:

Տեսաւ որ այն տանջանքներով ալ չկարողացան Գրիգորին միտքը դարձնել. եօթներորդ տանջանքը տալ հրամայեց Տրդատ, որ այս է. ծունկերը երկաթէ ամաններու մէջ հագցընել տուաւ, այնպէս երեք օր կախեցին. ետքը վար առին ուժերորդ չարչարանքը տուին. կապար հալեցուցին ու եփ եփ մարմինին վըրայ եւ բերանին մէջը ցին ջրի պէս. անով ալ չվնասուեցաւ Ս. Գրիգոր կենդանի էր շնորհօքն Քրիստոսի: Երբոր զարմացան ամէնն ալ նորա այնքան տանջանքներու դիմանալուն, թագաւորը մտածեց ուրիշ աւելի չարչարանք տալ իններորդը, այս էր. հրամայեց ոտքերուն տակը գամեր զարնել եւ անդին անդին քալցընել. արիւնը այնպէս սաստիկ կվազէր որ գետինը կթըջէր. կհարցընէին յետոյ թէ Գրիգոր, ի՞նչպէս ես. նա կը պատասխանէր թէ այս չարչարանքս յաւիտենական տանջանքէն կփրկէ: Թագաւորը կասէր ես զքեզ այս տեղը չարչարեմ դուն այնտեղը կհանգստանաս. այս տեղը տրտմեցնեմ զքեզ, դու այն տեղը կուրախանաս: Տասներորդ չարչարանքն ալ այս էր. բերել տուաւ բորակ աղ եւ բարկ քացախ, գլուխը մամուլի մէջ դրին, քթին մէջը փչել տուաւ: Մետասաներորդ չարչարանքը այս էր. տըկի մը մէջ տաք մոխիր ցընել հրամայեց, եւ այնպէս գլուխը անցուցին ու վզէն կապեցին վեց օր այնպէս թողուցին: Տեսաւ թագաւորը որ կենդանի մնաց Գրիգոր, բարկացաւ, հրամայեց երկուսասաներորդ տանջանքը տան. աղիքներէն ձագար մը անցուցին անկէց փորը ջուր ցին այնչափ որ քթէն ու բերնէն ջուրը դուրս կուգար: Երեքտասաներորդ չարչարանքն ալ այս էր որ՝ երկաթէ քերիչքով կողերը քերել տուաւ. Չորեքտասաներորդ տանջանքն ալ այն եղաւ որ երկաթէ փուշեր ցանել տուաւ գետինը, եւ մերկացուցին զՍ. Գրիգորը այն փուշերուն վրայ քաշկուտեցին եւ քալցուցին, բոլոր մարմինը ծակուտուեցաւ, ողջ տեղ չմնաց:

Թագաւորը կզարմանար որ ի՞նչպէս այնքան անտանելի չարչարանքներուն կդիմանար Գրիգոր. չէր գիտեր թէ ինչ նոր տանջանք տայ: Նախարարին մէկն ելաւ ասաց թէ «Ով թագաւոր,

դա արժանի չէ արեւ տեսնելու . դորա հայրը բու հօրդ կեանքը կերաւ : Այս լսածին պէս Տրդատ շուտ մը Գրիգորին ոտքը ձեռքը կապել տուաւ Արտաշատ ասացեալ բերդ կար այնտեղը , խրքկեց խոր վիրապը ձգել հրամայեց որ մահապարտները կձգէին օձերուն եւ Թունաւոր զեռնոց մէջ . ինչ մահապարտ որ կձգէին մէկէն կմեռնէր . բայց Ս . Գրիգոր՝ Քրիստոսի զօրութեամբը տասնեկիսեակ տարի կենդանի մնաց այնտեղը . հրեշտակ Աստուծոյ մէկ որբեւայրի կնկան տեսիլքին մէջ հրամայեց որ ամէն օր մէկ մէկ հաց հորին բերնէն վար ձգէ . անով կապրէր Ս . Գրիգոր խաւար հորին մէջը :

Տասնեկիսեակ տարիէն ետեւ Հռոմայու երկիրէն Ս . Հռիփսիմեանք կուսանքներ եկան Քրիստոսի անուան համար նահատակուեցան նոյն Տրդատ Թագաւորէն : Քանի մի օր անցնելէն ետեւ Աստուծոյ բարկութիւնը շարժեցաւ , Տրդատ վայրենի խոզի կերպարանք եղաւ , սկսաւ իրեն ապարանէն վար ձգել մարմինը խածխծել . կերթար խոզերուն կխառնուէր խոտ կուտէր , կուզէին բռնել չէին կրնար . այնպէս ալ ամենայն նախարարները եւ Տրդատայ բոլոր զօրքերը այսահարեցան :

Այն ատենը Թագաւորին քոյրը Խոսրովիդուխտ՝ տեսիլքին մէջը հրեշտակ Աստուծոյ տեսաւ . միանգամ , երկուս , մինչեւ հինգ անգամ կասէր ձեր տանը բժշկութիւն չըլլար մինչեւ որ Արտաշատ չերթաք զկապեալ Գրիգորը խոր վիրապէն չհանէք ձեր քովը չբերէք : նա ալ յուզարկեց զնախարարն Օտա , որ գնաց կեցաւ խոր վիրապին բերանը կախեց չուանը ձայն տուաւ ասաց , « Գրիգորիէ , եթէ կաս կենդանի , դուրս ել » , նա ալ չուանը բռնեց վեր ելաւ . երբոր տեսան՝ ամէնքն ալ զարմացան մնացին : Ս . Գրիգորի մարմինը սեւացած էր . ջուր բերին լուացին նորեր հագուցին , առին Վաղարշապատ քաղաք տարին . Թագաւորը եւ ամենայն զօրքերը այսահարուած ընդառաջ ելան Ս . Գրիգորի , նա ծունր դրաւ եւ աղօթք ըրաւ , զգաստութիւն տուաւ անոնց՝ այնչափ որ խօսք հասկընալ կարողացան եւ իրենց խեղճութիւնն հասկընալ :

Ետքը հարցուց Ս . Գրիգոր անոնց Թէ ո՞ւր են Քրիստոսի վրկայքը որոնք որ ձեզմէն նահատակուեցան . նոքա ալ ցցուցին . եկաւ Ս . Գրիգոր վկայութեան կուսանաց տեղը , տեսաւ անոնց մարմինները որ ամբողջ բաց ձգած կեցած էին . ինն օր

անցեր էր նոցա նահատակութեանը վրայ, ամենեւին հոտած չէին եւ մէկ գազան մըն ալ չէր մօտեցած: Առաւ Ս. Գրիգոր իրենց պատառոտուն զգեստներովը պատեց, այն տեղն իրենց արիւն թափած տեղը թաղեց որ նոցա իսկ վանքն էր. եւ ինքն սկսաւ ժողովրդեանը Քրիստոսի աստուածութիւնը քարոզել: Վաթսունեւհինգ օր նոցա վարդապետութիւն ըրաւ. ամէնն ալ քուրձ հագած մոխրի մէջ նստած կուլային կողբային Ս. Գրիգորի ոտքը իյնալով՝ կաղաչէին որ իրենց մեղացը թողութիւն խնդրէ Աստուծոմէ եւ ապաշխարութեան ճամբան ձգէ: Ս. Գրիգոր ալ սկսաւ սովբեցընել անոնց Յշմարիտ հաւատքն ու փրկութեան ճամբան, 65 օր միշտ կքարոզէր անոնց ալ դրսէն եկողներուն ալ որ կուգային Ս. Գրիգորի քարոզութիւնքը լսելու: Ետքը մէկ գիշեր մը երազին մէջ տեսիլք տեսաւ Ս. Գրիգոր սաստիկ լոյս մը՝ մէջը Քրիստոս. շատ հրեշտակներ ալ այնտեղը իջան գետինը զարնելով Թնդացուցին: Սատանաները փախան, չորս տեղ սիւն երեւցաւ հրեղէն եւ ամպեղէն լուսաւոր խաչերով. ուր տեղ որ եկեղեցիներ պիտի շինուէին՝ տեղերը ցցուց, անոնք ամէնն ալ ժողովրդեան պատմելով՝ այն տեղերուն վրայ խաչ տնկեց. երբոր ամէնն ալ ծողովուած էին՝ ծունկ չոքեցնելով աղօթքի նստեցուց. ինքն ալ Ս. Գրիգոր շերմեռանդութեամբ աղօթք կընէր եւ բոլոր ցերեկը կքարոզէր. եւ ապա 65 օրէն ետեւ Թագաւորին խոզի կերպարանքը շտկեց՝ մատղաշ տղի մարմին դարձուց. այնպէս ալ ինչքան դիւահար կար մէջերնին ինչքան հիւանդ կամ անդամալոյծ, ամէնքն ալ առողջացուց. եւ հրամայեց Ս. Գրիգոր ծոմ պահել հինգ օր. նոյն աւանդութիւնը կայ մինչեւ ցայսօր որ Առաջաւոր կասեմք: Այս ամէնն ալ որ ըրաւ Ս. Գրիգոր դեռ եւս քահանայութեան ձեռնադրութիւն չունէր: Ետքը հրեշտակ Աստուծոյ երեւցաւ Տրդատ Թագաւորին, պատուիրեց որ ՉԳրիգոր քահանայ ձեռնադրել տան զիրենք մկրտելու համար: Լուսաւորչի ալ երեւնալով իմացուց որ դէմ չընէ, այսպէս է ասաց Քրիստոսի կամբը: Թագաւորը մէկէն Յանապարհի պատրաստութիւն ըրաւ եւ մեծ պատուով Կեսարիա խրկեց Ղեւոնդէոս արքեպիսկոպոսին Թագաւորական Թղթով եւ նուէրքներով եւ չորս հազար ձիաւորներով: Ս. Ղեւոնդէոս հայրապետը երբոր տեսաւ զբազմաչարչար նահատակն Քրիստոսի զՍ. Գրիգոր, ուրախացաւ եւ շուտ մը եպիս-

կոպոսներու ժողովք ըրաւ, Ս. Գրիգորը քահանայ ձեռնադրեց, ետմէն օրէն ալ եպիսկոպոսապետ ըրաւ, եւ քանի մի օրէն ետքը իրեն շնորհեալ վիճակը դարձուց: *Սուրբ Մովսէս Գործնական*

Տրդատ երբոր իմացաւ Ս. Գրիգոր հայրապետին վերադառնալը, երեք աւուր ճանապարհ ընդառաջ ելաւ ամենայն մեծամեծներովը, եւ հասան եփրատ գետին մօտ, այնտեղը մնացին: Ս. Գրիգոր հայրապետը բռնեց Թագաւորին ձեռքէն գետը իջեցուց. ամէնուն ալ հրամայեց մերկանալ եւ իջնել. մկրտողութեան կարգը կատարեց ամենուն վրայ եւ մկրտեց յԱնուն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ: Աստուած ալ այն ատենը իրեն գծուածիւնը զանազան սքանչելիքներով ցրցուց. վասն զի մկրտողելու ատենները գետի ջուրը վազելէն դադարեցաւ. մէկ լուսաւոր սիւն մ'ալ ջրին վրայ իջաւ, գլուխը խաչ երեւցաւ, այնպէս պայծառ որ արեւուն լոյսը կփակէր: Ս. Գրիգոր այն ատենը հայրապետական զգեստով զարդարուած սուրբ Մեռոնը գետը կ'ծափէր: Ժողովուրդները ամէնն ալ Աստուծոյ օրհնութիւն կուտային. այն օրը հարիւր եւ քսան հազար հոգիք մը կըրտուեցան, ջրէն ելան ամէնն ալ սպիտակ հանդերձ հազան Հոգւոյն սրբոյ լուսաւորուելովը. եւ ապա Ս. Գրիգոր պատարագի խորհուրդը կատարեց վրանէ խորանին մէջը, եւ հազորդեց զամէնքը Քրիստոսի մարմնով եւ արեամբ. ետքը սկսաւ Ս. Գրիգոր քաղաքներն ու գեղերը պտըտիլ: Կուռքերը կ'կտրտակէր, եկեղեցիներ կ'շինէր, աւագան մկրտողութեան կ'կանգնէր, սեղան սրբութեան եւ խաչ տէրունական կ'կանգնէր: Արժանաւորները քահանայ կ'ձեռնադրէր եւ սարկաւագ կ'ընէր:

Տասնեւեօթը տարի անցնելէն ետեւ երբոր Տրդատ Թագաւորը եւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ լսեցին Կոստանդիանոս կայսեր Քրիստոսի հաւատալը՝ Հռոմ գնացին շատ ընծաներով անոր տեսութեան. բարեպաշտ Կոստանդիանոս Թագաւորն ալ եւ Ս. Սեղբեստրոս հայրապետը մեծ պատուով ընդունեցին զնոսա, շատ ուրախ եղան երբոր մէկզմէկ տեսան եւ պատմեցին մէկ մէկու իրենց ինչպէս քրիստոնեայ լինելը, եւ զարմանալով փառք տուին Աստուծոյ հրաշագործողին: Եւ երբոր ետ դարձան, Ս. Գրիգոր երեսուն տարի կաթողիկոսութիւն ընելէն ետքը օրհնեց իրեն Արիստակէս կրտսեր որդին եպիսկոպոս, եւ ինքը սարերը եւ անապատները յառանձնակի կ'կենսար անտես

իմարդկանէ. այնտեղերը կճգնէր անդադար աղօթքի ու կարգալու հետ լինելով:

Այն ժամանակները Նիկիոյ մէջ ժողովք եղաւ ընդդէմ Արիոսի հերձուածողի: Կոստանդինոս Թագաւորը նուիրակ զրկեց Ս. Գրիգոր հայրապետին որ երթայ այն ժողովքի մէջ ուղղափառ հաւատը հաստատելու համար. բայց նա չգնաց փառքէ փախչելով, իրեն տեղը զրկեց Արիստակէս որդին եւ զՍ. Յակոբ Մծբնայ հայրապետն, որ իւր հօրաքեռ որդին էր: Գնացին անոնք հաստատեցին Քրիստոսի ուղղափառ հաւատը ի Հայր եւ յՈրդի եւ յամենասուրբ Հոգի: Սուրբ Արիստակէս դարձաւ հետը բերաւ Հաւատամքը, եւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ ընդունեցաւ եւ կնքեց իրեն խօսքովն այսպէս «Իսկ մեք փառաւորեսցուք որ յառաջ քան գյաւիտեանս, երկիրպագանելով սրբոյ Երրորդութեան եւ միոյ աստուածութեանն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ, այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն»: Այնուհետեւ Ս. Գրիգոր բոլորովին հրաժարուելով աշխարհէս, Սեպուհ լեռը քաշուեցաւ, ելաւ հոն ճգնեցաւ, եւ այնտեղը եղաւ նորավախճանը, որ մարդ չիմացաւ:

Այլ շատ ժամանակ անցնելէն ետեւ՝ ոմանք հովիւներ մեռած գտան զՍ. Լուսաւորիչն, դէպի արեւելք ծունկի եկած. ձեռքերը խաչանման վեր վերուցած, գաւազան մը ծնկան վրայ. քովն ալ սուրբ սեղան սկիհով: Այս հովիւները չորս դին քարեր շարելով ծածկեցին վրան. շատ տարի այնպէս մնաց անտես ի մարդկանէ: Քանի մը ժամանակ անցնելէն ետեւ Ս. Լուսաւորիչ ինքը երեւցաւ Գառնիկ ճգնաւորին, պատուիրեց որ այն տեղէն հանէ իրեն մարմինը Թորդան գեղը տանի. եւ նա ալ մեծ պատուով տարաւ այնտեղը Թաղեց ուրիշ սուրբերուն հետ:

Երբոր Զենոն բարեպաշտ կայսրը իմացաւ, մարդ զրկեց Ս. Լուսաւորիչի բոլոր մարմինը վերուց Կոստանդնուպոլիս տարաւ, եւ քանի մը ժամանակէն ետեւ Իտալիա տարին, ուր մեծ փառօք կպատուի եւ կտօնուի. բայց Ս. Աջը մեզի Թողուցին պահպանութեան համար ի պարծանս ամենայն Ազգիս Հայոց:

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԳ

Ս. ՍՏԵՓԱՆՈՍ ՈՒԼՆԵՅԻ ԵՒ ԸՆԿԵՐՔ ԶՈՐԱ.

Կ ոկիսոնք քաղաքին մէջ մէկ մարդ մը կար անունը Ղազարոս, եւ կնոջը՝ Մարիամ: Ասոնք երկուսն ալ բարեպաշտ էին, ազգաւ Հայ, եւ որդի չունէին. շատ աղաչանքներով եւ ուխտով խնդիր ըրին Աստուծոյ, եւ Աստուած տուաւ անոնց որդի. ուժ օրէն ետքը մկրտեցին տղան անունը Ստեփանոս դրին: Այն քահանայն որ մկրտեց զՍտեփանոս՝ Կոստանդին կրտսէր, որ ամէն կիրակի օր պատարագ կրնէր եւ կհաղորդէր զմանուկն Ստեփանոս. նա ալ Աստուծոյ շընորհքովը կահէր եւ կզօրանար ամենայն իմաստութեամբ:

Երբ եօթը տարեկան եղաւ տղայն, կարդալու ուսման տուին, կտեսնէին որ օր ըստ օրէ ֆրիստոսի շնորհօքը կառատանար. 15 տարուան որ եղաւ՝ գիշեր ցորեկ աստուածային պատուիրանաց մէջ կկրթէր զինքը. Սըբոց վարքերուն հետեւող կըլլար. եւ զքրիստոնեայս ալ կյորդորէր յաստուածպաշտութիւն:

Եղաւ որ Կոստանդին քահանան հիւանդացաւ մերձ իմաի. կանչեց նա զմանուկն Ստեփանոս, եւ պատուէր տալով ասաց. «Որդեակ իմ, պինդ կեցիր հաւատքիդ վրայ առանց երկմտութեան, մինչեւ Աստուած ժողովրդեանը հոգեւոր տեսուչ պարգեւէ». ձեռքը Ստեփանոսին գլխուն վրան դրաւ, օրհնեց, «Տէր ընդ քեզ, ասաց, եւ ընդ հաւատացեալ հօտիդ. եւ դու որդեակ, շատ օր չանցած՝ պէտք է փախչիս լեռը երթաս. քիչ մի կենալէդ ետքը անօրէններուն ձեռքը պիտի մատնեն զձեզ Քրիստոսի անուան համար, նահատակ պիտի ըլլաք, շատ ախտաժէտ հիւանդներ ձեր նահատակութեան տեղը պէտք է գան եւ առողջանան. անուննիդ ամենայն տեղ պիտի տարածուի, եւ Աստուած ձեզմով պիտի փառաւորուի»: Այս ըսելով երանելի Կոստանդին քահանայն աւանդեց խաղաղութեամբ իրեն հոգին առ Աստուած:

Քիչ օր անցնելէն ետքը՝ Կոկիտոն քաղաքին մէջ քրիստոնէից հալածում եղաւ Յուլիանոս ուրացողէն. շատերն ալ սիրտերը դողալով կկենային չարչարանքներէն վախնալով. անոնց ամէնուն Ստեփանոս մանուկը առաջնորդ եղաւ, որ երեսունեւերեք անձինք էին, արք եւ կանայք եւ կուսանք: Կէս գիշերի մէջ ելան քաղաքէն գնացին: Ղազարոս Ստեփանոսի հայրը 55 տարուան էր, ճանապարհին վախճանեցաւ բարի վարքով եւ ճշմարիտ հաւատով եւ այն գիշերը Թաղեցին ուրտեղ որ աւանդեց հոգին. իրենք ելան մէկ քարոտ լեռ կար այնտեղը բնակեցան, Բարսեղ հայրապետին ձեռամբ. Ս. Աստուածածնի անունով եկեղեցի շինած տեղը ջրի աղբիւր ալ կար ցուրտ եւ բարեհամ որ կայ մինչեւ ցայսօր:

Ս. Ստեփանոս երբոր իրեն ընկերներովը հասաւ այնտեղը հրեշտակի առաջնորդութեամբ երեք ամիս կեցան սաղմոսերգութիւնով եւ աղօթքով. կերակուրնին բանջար էր միայն, անով կկշտանային:

Այնտեղը ոչխար արածող հովիւներ կային. նոքա տեսան անոնց սաղմոսերգութեամբ եւ աղօթքով ճգնութիւնը, գնացին Սոկրատ դատաւորին յայտնեցին. նա ալ մէկէն զօրականներ դրկեց որ իրեն առջեւ բերէն: Գնացին զօրականները կուզէին բռնել տանելու դատաւորին դիմաց. տեսան այն մատնող հովիւը դիւահարելով ընկաւ այնտեղը ու սատկեցաւ: Այն սքանչելիքն որ զինուորները տեսան, վրանին մեծ երկիւղ եկաւ. եւ այնպէս վախնալով զարմացած մնացին: Սուրբերը զինուորներուն ասացին «Ի՞նչ կուզէք եղբարք եւ ի՞նչ գործի եկած էք այս տեղը»: Անոնք պատասխանեցին թէ «Ձեզ իշխանին քով պիտի տանինք»: Նոքա ասացին թէ «Մեր ձեր իշխանէն չեմք վախնար. մեք յօժար եմք Քրիստոսի անուան համար մեռանել», եւ իսկոյն միաբան ամէնն ալ ծունր դրին Աստուածամօր առջեւ, ասացին. «Տէր հովուեսցէ զմեզ. եւ սաղմոսին վերջը ասացին Տէր ուղղեա զզնացս մեր եւ առաջնորդեա մեզ իկամս քո, զի իքեզ յուսով ապաւինեցաք»: Եւ այսպէս ճանապարհ ելան դատաւորին գնացին:

Դատաւորը երբոր տեսաւ զանոնք, ձեռքերնին ետեւ կապել տուաւ, եւ խարազանով ծեծել հրամայեց: Առաւօտուն վեց ժամէն մինչեւ տասը ծեծեցին. իսկ Ս. Ստեփանոսի մայրն եւ կուսանքները բանտ դնել հրամայեց. ետքը զանոնք ալ բանտ դրկեց:

Միւս օրը հանեցին բանտէն ամէնն ալ իշխանին դիմացը տարին որ զօրացած էին որպէս թէ ամենեւին չարչարուած չլինէին : Ասաց դատաւորը «Ձոհեցէք մեր չաստուածներուն որ տանջանքներէն խալսիք» : Ամէնն ալ մէկ բերան ասացին թէ «Մեր դիւաց երկրպագութիւն չեմք ըներ եւ կուռքերուն չեմք զոհեր, եւ քու կամքիդ ալ չեմք հաւանիր : Երկնաւոր Տէրը մեզի օգնական է, քու սպառնալիքներէն չեմք վախնար» : Յայնժամ դատաւորը կախել տուաւ ամէնն ալ եւ օկսան երկաթէ բերիչքով քերել մարմիննին այնքան՝ մինչեւ ոսկորներուն հասուցին. անոնցմէ մէկը անչափահաս ըլլալով չդիմացաւ, սաստիկ ցաւէն մեռաւ, դահիճները երբոր տեսան՝ դատաւորին իմաց ըրին. նա ալ հրամայեց կախաղանէն իջեցնել զանոնք, Բագարատ նահատակ մանուկը շներուն դիմացը քաշել տուաւ. քաշողներուն ձեռքերը չորացան, բերաննին կապուեցաւ, խօսիլ չէին կարող :

Այն ատենը դատաւորը իրեն առջեւը կանչեց սուրբերը ասաց, «Ձոհեցէք կողոց». երբ նոքա յանձն չառին, Սոկրատ բարկացաւ ու հրամայեց որ դալար ոստերով գլուխնուն զարնեն : Տասը մարդ յոգնեցան զարնելէն. Սուրբերը երկինքը նայելով կըսէին, «Տե՛ս Տէր քեզի համար մեր գլուխը կծե՞ծեն». Այն ատենը յանկարծակի սաստիկ լոյս փայլատակեցաւ երկինքէն, մինչ զի արեգական ճառագայթը փակեց : Քրիստոս Տէրն մեր ինքը իջաւ սուրբերուն մէջը եւ ասաց, «Քաղաղութիւն ընդ ձեզ, սիրելիք իմ». նոցա վէրքերը ողջացուց եւ ինքը երկինք վերացաւ : Սուրբերը երբոր տեսան սքանչելիքը եւ իրենց անձանց առողջութիւնը՝ ուրախացան, իսկ դատաւորը եւ իշխանները զարմացան. շատ կռակաշտներ եւ դահիճներ ալ կուրացան : Ուրիշ մարդիկներ հարիւրյիսունեւհինգ անձինք Քրիստոսի հաւատացեալ եղան, միաբան ամէնն ալ ձայնեցին թէ «Մեր ալ Ստեփանոսի Աստուածը կպաշտեմք». բայց միւս անօրէնները չդարձան իրենց անհաւատութենէն, եւ աւելի չարացան :

Յայնժամ հրամայեց դատաւորը առաջ կուսանքներն սպաննել եւ ապա էրիկմարդիկը : Բերել տուաւ կոյսքն իրեն առջեւը եւ ասաց թէ «Ես ձեր գեղեցկութեանը խնայեցի չտանջեցի զձեզ. զոհեցէք չաստուածոց, այս իշխաններուն կանայք կըլլաք, ապա թէ ոչ՝ սրով կսպաննեմ զձեզ». Կանայքը պատասխան տուին համարձակապէս թէ «Մեր Քրիստոսի հարսնացած եմք, երկրաւոր

պատուի եւ փառքի չեմք ցանկար» . հրամայեց դատաւորը սրով սպաննել զանոնք : Առին դահիճները տարին եւ սպաննեցին , Մարմինները անթաղ թողուցին . Ս . մանուկ Բագարատայ մարմինն ալ այնտեղն էր , որ նոցամէն առաջ նահատակուած էր : Հաւատացեալները եկան գիշերով տարին , ամէնուն ալ մարմինը թաղեցին : Իսկ զՍ . Ստեփանոս եւ նորա ընկերները կրակը ձեռքեցին դահիճները . բայց կրակը խորանաձեւ նոցա վրան շուք եղաւ . դահիճները տեսան՝ վախցան զարհուրեցան եւ գնացին դատաւորին պատմեցին սուրբերուն համար թէ անոնք կենդանի են կրակին մէջը կպտըտին եւ իրենց Աստուծոյ փառաբանութիւն կուտան : Այն ատենը հրամայեց դատաւորը թէ « Տարէք շուտով հեղեղատին մէջը սպաննեցէք , որ հաւատացեալները չգիտնան անոնց կախարդութիւնը , եթէ ոչ՝ զիս կսպաննեն » :

Դահիճները երբ գնացին որ զանոնք կրակին մէջէն հանեն՝ տեսան որ կարողութեամբն Աստուծոյ գլխունուն մէկ մազ մը այրած չէր , զարմացած մնացին . եւ երբոր կատարման տեղը տանելու եղան՝ խնդուեամբ կերթային իրենց Յանապարհը « Ինեղութեան » կանոն սաղմոսը ասելով : Կատարման տեղը հասան որ մէկ խորուկ ձոր մըն էր , մէջէն հեղեղատ կվազէր : Աղօթք ըրին նոքա եւ իրենց անձը Աստուծոյ Ամենակալին յանձնեցին , եւ ձայն լսեցին երկինքէն թէ « Եկայք Աստուծոյ ծառաներ եւ հանգստացէք ուրիշ նահատակներու հետ » : Յայնժամ յարձակեցան դահիճները սուրբերուն վրայ ու սրով կոտորեցին : Նահատակաց անուններն այս են . Ս . Բագարատ եւ Մեղառիոս , Բասիլիոս եւ Սիմէօն Կեսարացի , Գրիգորիոս եւ նորա երկու որդիքը Սմբատ եւ Յովհաննէս , պատուական ծեր մը երեք որդուովք , Գեւորդիոս իրեն երեք որդուովք եւ մէկ ուրիշ ծեր մը անտիրքացի՝ չորս որդուովք . կային ուրիշներ ալ որոց անունները գրուած են դպրութեան կենաց մէջ . երեսունեւուրթ հատ ալ դահիճներ էին : Անոնց մէկը աւելի յանդուգն էր , Ս . Ստեփանոսի վիզը նա կտրեց . եւ այնտեղը ձեռքերը չորացան եւ սուրը ձեռքը մնաց . ետքը այսահարեցաւ , լերդը բերանը դարձաւ սատկեցաւ : Ուրիշներն ալ վախնալով փախան եւ իշխաններուն պտտմեցին ամենայն եղելութիւնը . իշխաններուն մէկը ասաց թէ « Վաղը մեր չաստուածներուն զոհ մատուցանեմք որ անոնց ձեռքէն ազատեցին զմեզ » : Միւս օրը իշխանը երբոր

կամեցաւ իրեն ամուսնանալ վար իջնել, մէկ քար մը ընկաւ վրան սատկեցաւ, չիմացան թէ ո՞ր ստեղծէն ընկաւ, եւ զօրքերն ալ այսահարուեցաւ կատղեցան: Իշխանին մէկը Կուտէ անունով ասոնք որ տեսաւ զլջացաւ, ասաց. «Այս ամենայն նեղուածիւնները որ մեր ու զօրացը վրայ եկան՝ սուրբերուն համար էր որ անխնայ կոտորեցինք»։ անոր համար առաւ այն կատղած զօրքերը սրբոց նահատակութեան տեղը տարաւ: Աղօթք ըրաւ ինքն ալ այն տեղը, իսկոյն այսահարները սկսան զգաստանալ եւ միաբան Աստուծոյ փառաբանութիւն կուտային. բոլորը իննսունեւհինգ զինուորք էին, բժշկուեցան. սրբոց մարմիններն ալ դեռեւս անթաղ էին, ամփոփեցին մարմինները արիւնախառն հողով. եւ ետքը հաւատացեալներու խորհրդով երեք վկայարան շինեցին անոնց համար. մէկը Ս. Կուսանաց վրայ՝ Կամուղիկէ անունով. մէկը Ս. Ստեփանոսի վրայ՝ աղբիւրին դիմացը. եւ միւս վկայարանը մնացեալ Ս. վկաներուն վրան:

Կատարեցաւ այս Յօդանոսի ժամանակները, որ Յուլիանոսէն ետքը Թագաւորեց. եւ սրբոց նահատակութիւնը այն օրերը եղաւ, Յուլիանոս այն ատենները Պարսից Ղէմ պատերազմ բացեր էր, եւ հոն մեռաւ ու կորաւ:

Գ Լ Ո Ւ Ի Բ Ե Ռ Թ Ն Ե Ր Ո Ր Դ

Ս Ո Ւ Ր Բ Թ Ո Վ Մ Ա Ս Ա Ռ Ա Ք Ե Ա Լ

Քրիստոսի համբառնալէն եւ Հոգւոյն սրբոյ իջնելէն ետեւ իսուրբ վերնատան, սուրբ առաքեալները վիճակ ձգեցին իրենց մէջը թէ ո՞վ՝ ո՞ր աշխարհք երթայ Քրիստոսի սուրբ Աւետարանը քարոզելու: Թովմայի վիճակ ելաւ Հնդկաստան երթալու:

Ելաւ Թովմաս Յանապարհ, ու ամէն անցած տեղերը քարոզելով զՔրիստոս՝ հասաւ ի Հնդկաստան: Հոն շատ դժուարութիւններ քաշեց, մինչեւ որ ոմանք իրեն հրաշքները տեսնելով՝ հաւատացին ի Քրիստոս:

Հնդկաց Մժդեհի Թագաւորը լսելով Թովմայի ըրածները՝ բարկացաւ, բռնել տուաւ եւ շատ չարչարելէն ետքը՝ Բաղամիտէս քաղաքին մէջը հրամայեց որ գեղարդներով զարնեն սպաննեն: Հաւատացեալներն եկան սրբոյն մարմինը վերուցին մէկ նշանաւոր տեղ մը Թաղեցին, որ անկէց շատ ախտաժէտներ եւ հիւանդներ առողջութիւն եւ բժշկութիւն կգտնէին. բայց Մրժդեհի Սիփորա եւ Յուզանէս որդիք ունէր. սոքա Թէպէտ հաւատացեալ չէին, բայց Թովմային ետեւէն գնացին նորա կատարումը տեսան. ետքը անոնք իրենց տեսիլքի մէջ տեսան զԹովմաս, Քրիստոսի հաւատացեալ եղան:

Թագաւորին ծառաներուն մէկը այսափարուած՝ առողջութիւն չէր գտներ: Գնաց Մժդեհի առաքելոյն գերեզմանը, եւ չգտաւ այնտեղ Ս. Թովմայի մարմինը. վասն զի աշակերտներն զգուշութեամբ Թագուցին եւ յետոյ Ասորեստան տարին: Իսկ Մժդեհի առաքելոյն տապանի հողէն առաւ ցանեց այսափարին վրայ, եւ առողջացաւ:

Քանի մը ժամանակէն ետքը Պարսից զօրքը Ասորեստան գրնաց կողոպտելու. Պարսից նախարարներէն մէկը եուսուֆ անունով՝ հանդիպեցաւ նշխարաց Ս. Թովմայի առաքելոյն կազմած զարդարած տապանով, կարծեց Թէ գանձ է եւ խիստ ուրախացաւ. երեկոյին երբոր առանձնացաւ, բացաւ տեսաւ որ մեռելի ոսկորներ էին: Ինքը որովհետեւ հաւատացեալ չէր, կարծեց Թէ անոնք սրբոց նշխարներ պէտք է ըլլան, վասն որոյ զայրացաւ զարկաւ ոտքով ցրուեց Թովմայի առաքելոյն ոսկորները ձիին ոտքերուն տակը: Այն գիշերը կերպ կերպ տեսիլքներով զարհուրեցաւ իշխանը, ահէն զարթեցաւ տեսաւ որ այն ամենայն ոսկորները մէկմէկ մոմի պէս կվառէին. շուտ մը ինքը եւ ծառաները ժողվեցին ոսկորները դրին փայտէ տապանին մէջը, ուր տեղ որ առաջ դրած էր: Ձիուն վրան առաւ Հայոց երկիրը տարաւ Աղձնեաց գաւառը Հողց ըսուած տեղ մը. եւ այն եուսուֆը Քրիստոսի հաւատացեալ եղաւ, մկրտուեցաւ իրեն ամենայն ընտանիքով եւ ընկերներով, որք Պարսից զօրքերուն մէջը կային:

Քանի մը ժամանակ անցնելէն ետեւ, Ս. Թովմայի առաքելոյն ազդեցութեամբ՝ սպասաւորներն առին սուրբ նշխարը որ արե-

ւելք տանին . առաջնորդութեամբ լուսափայլ աստղին գնացին հասան Ռշտունեաց գաւառը մէկ գիւղի վրայ՝ որ բժիժս կըկոչուի : Այնտեղ աստղը կեցաւ բարձրահայեաց տեղ , Ս. Թովմայի առաքելոյն նշխարը հին դրին բարեայ տապանի մէջ . եւ շինեցին անոր վրայ միաբանութեան վանք , որ կայ մինչեւ ցայսօր :

Գ Լ Ո Ւ Խ Ո Ւ Թ Ե Ր Ո Ր Գ

ՍՈՒՐԲ ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԶՄԻՌՆԻՈՅ ՀԱՅՐԱՊԵՏ .

Սուրբ Նիկողայոս Լիկիա գաւառին Զմիւռնիա քաղաքէն էր . հօրը անունը եպիփան էր եւ մօրը՝ Նունէ . ուխտիւ Աստուծոմէ զաւակ խնդրեցին եւ ունեցան այս Նիկողայոսը , որ ծնած ժամանակին ոտքի վրայ կանգնեցաւ երկու ժամի չափ կեցաւ . չորեքշաբթի եւ ուրբաթ՝ օրը մօրը ծիծը բերանը չէր առնուր , առանց բան ուտելու կկենար . երբոր ծիծէ կտրուեցաւ , կրակով եփած կերակուր չէր ուտեր : եւ երբ եօթը տարու եղաւ՝ կարդալու ուսման տուին , գրել եւ կարդալ սովորեցուցին : Մէկ կնիկ մը գօսացած ոտքերով կաղաղակէր սուրբ տղային Նիկողայոսի որ ողջացուցանէ . վրան Ս. Խաչի նշան ըրաւ նա , եւ բժշկեց :

Երբոր տասնեւինն տարու եղաւ Նիկողայոս , իրեն քեռին Նիկողայոս եպիսկոպոսը քահանայ ձեռնադրեց զնա եւ եկեղեցին իրեն յանձնեց :

Եկեղեցւոյն մօտիկ գեղ մը կար . դուր կնկան մէկը խղճեր այն գիւղին աղբիւրին մէջ էր նետեր . ջուրը ցամքեցաւ , մարդիկ ծարաւէն կնեղուէին , գնացին Ս. Նիկողայոսին աղաչեցին որ ջուր հանէ իրենց . նա ալ առաւ գօղովուրդն , Խաչով եւ Աւետարանով գնաց ծունը դրաւ , աղօթք ըրաւ առ Աստուած : Իսկոյն յորդառատ եւ բարեհամ ջուր ելաւ , ամէնն ալ ուրախացան , փառք տուին Աստուծոյ եւ գոհացան մեծապէս :

Մէկ օր մը շատ ժողովուրդ եւ քահանայ ժողովեցան Ս. Նիկողայոսի հիւր գնացին . նա ընդունեցաւ , երեք հաց օրհնեց

եւ դրաւ դիմացնին, եւ մէկ փարչ գինի որ ուտեն եւ խմեն :
Կերան կշտացան ամէնքն ալ եւ բաւական ուտելիք խմելիք ա-
ւելցաւ . զարմացան եւ Աստուծոյ գոհութիւն տուին :

Այս երանելի քահանային առջեւը մէկ դիւահար մարդ մը
բերին որ երկու շղթաներով կապած էր, սուրբը կանթեղէն
ձէթ առաւ ցանեց վրան, մէկէն առողջացաւ . այսպէս եւ մէկ
այսահար քահանայ մը եւ հովիւ մը բժշկուեցաւ ինմանէ :

Օր մը Քրիստոս եւ Ս. Աստուածածին երեւցան իրեն . Քրիս-
տոս ձեռքը Աւետարան տուաւ, եւ Ս. Աստուածածին՝ քահա-
նայական զգեստ : Նոյն օրը մետրապոլիտ ձեռնադրուեցաւ
Զմիւռին քաղաքին : Անոր համար Ս. Նիկողայոսի պատկերը կը-
նկարեն, աջ կողմը Քրիստոս՝ ձեռքն Աւետարան, ձախ կող-
մը՝ Ս. Աստուածածին՝ ձեռքը քահանայական զգեստ :

Այն ատենները Ասիայի մէջ սաստիկ սով եղաւ, կերակուր
չէր գտնուեր մարդկանց ուտելու . Ս. Նիկողայոս ծովին մէջը
նաւավարի մը երեւեցաւ երեք դահիւկան տուաւ, եւ տարաւ
նաւը ցորենով Զմիւռին քաղաք շատ շահուեցաւ : Քաղաքացիքը
հացով լցուեցան . եւ նաւապետը պատմեց իրեն տեսիլքը . եւ
գնաց Ս. Նիկողայոսին շնորհակալ եղաւ եւ օրհնութիւնն առաւ :

Օր մըն ալ ծովու մէջ նաւ մը ընկղմելու վրայ էր . մէջի մար-
դիկը Ս. Նիկողայոսն օգնութեան կկանչէին : Երեւցաւ նա, եւ
սոսկալի վտանգէն ազատեց զանոնք :

Կոստանդիանոս Թագաւորը օր մը չորս քաջ մարդու պար-
գեններ տուաւ պատուեց : Ոմանք նախանձելով անոնց վրայ,
գնացին փոխարքային կաշառ տուին որ զանոնք Թագաւորին
աչքէն հանէ, եւ յաջողեցան : Թագաւորը զանոնք բանտ դրաւ .
նոքա արտասուօք աղօթք կընէին եւ Ս. Նիկողայոսն օգնութիւն
կկանչէին : Գիշեր մը Ս. Նիկողայոս փոխարքային եւ Թագաւո-
րին երեւցաւ, սաստելով ասաց «Ազատեցէք այն անմեղ մար-
դիկները բանտէն, ապա Թէ ոչ՝ դուք կմեռանիք» : Թագաւորն
իսկոյն կանչեց իրեն առջեւը, հարցուց եւ ասաց . «Այս գիշեր
մէկ մը ինձի երեւցաւ եւ հրամայեց որ ես զձեզ արձակեմ . գի-
տէ՞ք արդեօք ի՞նչ մարդ է նա» : Նոքա պատասխանեցին Թէ
«Արքայ, յաւիտեան կաց . ո՞վ կարող է ճանաչել զսուրբս . կամ՝
հրեշտակ Աստուծոյ պէտք է լինի եւ կամ սուրբ մարդկանց
մէկը» : Թագաւորն ասաց Թէ սուրբերէն մէկը բարեխօս բըռ-

նաժ ունի՞ք ձեզի համար առ Աստուած: — Այո՛, պատասխանեցին, Ս. Նիկողայոս Զմիւռնացոյ հայրապետին աղաչեցինք, եւ նորա սուրբ աղօթքը առ Աստուած բարեխօս բռնեցինք որ զվեզ Թագաւորի սպառնալիքէն ազատէ. ըստ որում նորա սքանչելիքը Զմիւռին քաղաքին մէջը մէկ օր մը տեսանք որ մարդուն մէկը զուր տեղը պիտի սպաննէին, Ս. Նիկողայոս զինքը մահէ ազատեց, եւ Աստուծոյ ազդեցութեամբ դատաւորին անմտութիւնը յանդիմանեց, որ կաշառ առնելով կուզէր այն անմեղ մարդը կորուսանել: Այնպէս մեք ալ մեր անպարտ դատապարտութեանն համար Աստուծոյ ողորմութիւնն ու Ս. Նիկողայոսի աղօթքը օգնութեան կանչեցինք»: Թագաւորը հարցուց անոնց Թէ Ս. Նիկողայոսի կերպարանքը ի՞նչպէս է»: Նորա պատասխանեցին Թէ «Ալեւոր մարդ է եւ կունտ, կարճամօրուս եւ քաղցրադէմ, բարակ եւ երկայնահասակ. գլուխը սաղաւարտ, վրան հայրապետական զգեստ եւ ձեռքը եղեգէ գաւազան»: Թագաւորն ասաց Թէ «ձմարիտ այս գիշեր երեւեցաւ ինձ եւ սպառնացաւ իմ վրաս որ անպատճառ ես զձեզ արծակեմ»: Այս ըսելով Թագաւորն արծակեց զանոնք, եւ Ս. Նիկողայոսի պատուական ընծաներ ղրկեց, եւ խնդրեց որ իրեն Թագաւորութիւնն օրհնէ:

Մէկ ահագին բարձր ծառ կար քառասուն կանգուն երկայն, սատանաները մէջը բնակած էին. բովի գեղացիները կվախցնէին կռապաշտութիւն ընել կուտային: Մէկ օր մը Ս. Նիկողայոս հայրապետը այնտեղէն անցած ժամանակը խաչակնքելով կործանեց այն ահագին ծառը եւ զրեւսն հալածեց: Մէկ լուսնոտ կնիկ մ՛ալ եկաւ Ս. հայրապետէն բժշկուեցաւ:

Այսպէս բարեգործութեամբ ու հրաշքներով Ս. Նիկողայոս անցընելով իրեն կեանքը՝ հիւանդացաւ. վախճանելու օրը հրեշտակ Աստուծոյ տեսաւ. սկսաւ ամենայն հաւատացելոց համար աղօթք ընել. մանաւանդ անոնց որ ուխտերով իրեն յիշատակը կկատարեն, եւ որոնք որ նեղութեան կամ ձախորդութեան մէջ իրեն անունը կյիշեն. եւ ապա խաչակնքելով իրեն մարմինին վրայ «*Իկեզ Տէր յուսացայ*» սաղմոսն ասաց, հոգին աւանդեց առ Աստուած, Կոստանդիանոս Թագաւորին վերջի տարին:

Ս. Նիկողայոս վախճանելէն ետքն ալ շատ հրաշքներ ըրաւ: Մէկ Յովհաննէս անունով մարդ մը ծովուն խորունկն սուզեցաւ

Ս. Նիկողայոսի դիմեց. իսկոյն Ս. Կայրապետը երեւցաւ շուտ մը ցամաքը հանեց կենդանի :

Մէկ քահանայ մը իրեն ուխտովը Ս. Կայրապետին տապանը կուգար : Աւազակները բռնեցին կուզէին սպաննել. քահանան երբոր Ս. Հայրապետին անունն յիշեց՝ Ս. Նիկողայոս երեւցաւ սուրը սպաննողին ձեռքէն առաւ եւ վար ձգեց, քահանայն եւ նորա հետ եղողներն ազատեց :

Մէկ մարդ մը Պօլիս կերթար, նաւը ընկղմեցաւ՝ յիշեց Ս. Նիկողայոսի անունը, սուրբը երեւցաւ ծովէն հանեց եւ տարաւ իրեն տան մէջ դրաւ. մարդը միտքը բերաւ Աստուծոյ փառաբանութիւն կուտար, չգիտէր թէ ո՞ւր տեղ է. ընտանիքը ձայնը լսեցին կարծէին թէ գող է եկողը, տեսան որ իրենց տանուտէրն էր չքաթաթախ, զարմացած մնացին. մարդը կհարցընէր եւ կասէր ո՞ւր տեղ եմ ես. նոքա կասէին թէ քու տանդ մէջն ես. եւ նա պատմեց Աստուծոյ ողորմութիւնը որ Ս. Նիկողայոսի ձեռքով իրեն հասաւ :

Ասոնցմէ զատ դեռ շատ սքանչելիքներ եղած են Ս. Նիկողայոս Կայրապետին ձեռքով, թէ՛ իրեն կենդանութեան ժամանակը եւ թէ վախճանելէն ետքը : Այժմ՝ եւս ով որ հաւատքով եւ յուսով բարեխօս կկանչէ Ս. Նիկողայոս Կայրապետն իրեն նեղութեան մէջ՝ Աստուծոյ ողորմութեամբը կազատի յամենայն վտանգէ :

ԳԼՈՒԽ ԻՆՆԵՐՈՐԳ

ՍՈՒՐԲ ՄԻՆԱՍ ԶՕՐԱՎԱՐ.

Մաքսիմիանոս ամբարիշտ Թագաւորին ժամանակը Աղեքսանդրիա քաղաքին մէջ իշխանները մեծ խռովութիւն հանեցին. Թագաւորը զրկեց անոնց իմաստասէր եւ հանձարեղ գիտնական՝ ամենական ուսմամբ ճոխացած մէկ մարդ մը, որոյ անունը Մինաս էր, որպէս զի կարողանայ քաղաքին մէջը խաղաղութիւն ձգել. նա ալ գնաց սէր եւ միաբանութիւն ըրաւ : Այնտեղը տեսաւ քրիստոնէից վարքը, հաւա-

նեցաւ. ինքն ալ քրիստոնէայ եղաւ եւ շատ բարեպաշտութեամբ կանցընէր իրեն օրերը. կարօտելոց ողորմութեամբ խնամք կը տանէր. հիւանդներն աղօթքով կառողջացնէր. դիւհարները կը թփէր, իփառս Աստուծոյ :

Թագաւորն որ լսեց ասոնք, բարկացաւ զրկեց իւր երմոգինէս իշխանն որ ստիպէ զՄինաս ուրանալ Քրիստոսի հաւատը եւ կուռք պաշտել տայ: Եկաւ երմոգինէս յԱղէքսանդրիա, ատեան նստաւ կանչեց հրապարակաւ զՄինաս իւր առջեւը, շատ խօսեցան մէկ մէկի հետ մինչեւ ետեւը ժամ: Բայց Ս. Մինաս իրեն իմաստութեամբը յաղթեց: Իշխանը բարկացաւ Մինասին վրան, հրամայեց լեզուն հանել. ոտքերուն Թաթերը կտրել եւ աչքերը խաւարեցընել, եւ այնպէս բանտ ձգել: Բայց այն գիշերը Քրիստոս ինքը երեւցաւ բանտին մէջը Ս. Մինասին, ողջացուց կատարելապէս. իսկ երմոգինէս գիշերը շատ զղջացաւ, վասն զի ինքն ալ անեղանցի էր եւ Մինասայ ուսումնակից սիրելին էր. առաւօտուն բանտը մարդ զրկեց որ Մինասը բերեն, վրան լայ ու օրէնքով Թաղէ, կարծելով Թէ մինչեւ այն ատենը վախճանած է: Երբ գնացին բերելու ատեան որ ողջացած էր, կքալէր կտեսնէր եւ կխօսէր: Երմոգինէս երբ այնպէս առողջ վիճակի մէջ տեսաւ զՄինաս՝ հաւատաց Քրիստոսի եւ քաղաքի ժողովրդեան առջեւը զՔրիստոս Աստուած խոստովանեցաւ: Ս. Մինաս հրամայեց այն ատեն իւր Գրաբոս դպրին որ եպիսկոպոսներ եւ քահանաներ կանչէ, եկան անոնք մկրտեցին զերմոգինէս: Քանի մի օրէն ետեւ՝ երմոգինէս եպիսկոպոս ձեռնադրուեցաւ Աղէքսանդրոս պատրիարկէն, եւ ուրախացան ամենայն հաւատացեալները: Երմոգինէս եպիսկոպոսը ամենայն տեղերը կքալէր, կուռքերը կխորտակէր՝ եկեղեցիներ կշինէր եւ զՔրիստոս Աստուած կքարոզէր:

Մարտիրոսն Թագաւորը երբ լսեց ասոնք, ինքը ելաւ ոտքի եւ առաւ իրեն հետ տասը հազար ձիաւոր զօրք գնաց յԱղէքսանդրիա: Ատեան կազմեց կանչեց զՄինաս եւ զերմոգինէս, սկսաւ հարցմունք ընել: Երմոգինէս պատմեց Թագաւորին Ս. Մինասայ հրաշքով բժշկուիլը: Ս. Մինաս ալ սկսաւ խօսել եւ յանդիմանել կռապաշտներու մոլորութիւնը: Երբ նոքա կխօսէին՝ հրեշտակ Աստուծոյ երեւցաւ նոցա ակելի զօրութիւն տուաւ. իսկ Թագաւորը բարկացաւ հրամայեց Ս. Երմոգինեսին

Մարդը երբ քուն եղաւ գիշերը՝ իջեւանին տէրը տեսաւ ոսկիով լի քսակը. սատանան փորը մտաւ ելաւ սպաննեց հիւրը. քսակն առաւ, մարմինը կտոր կտոր ըրաւ, զամբիւղի մէջ պահեց, կախեց պատէն որպէս զի ժամանակ գտնէ տանել ծովը նետելու: Յանկարծ Ս. Մինաս ձիով վազելով եկաւ հասաւ մարդուն վրայ. տեսաւ նա զսուրբն վախեցաւ, չգիտէր թէ ի՞նչ ընէր. այն ատենը Ս. Մինաս բռնեց զինքն եւ ասաց «Ո՞ր է այն մարդը որ այս գիշեր քեզի հիւր իջած էր»: Նա ալ դողալով ասաց՝ ինձի մարդ եկած չէ: Ասաց Ս. Մինաս. եթէ դու չես ասեր՝ ես կգտնեմ. հանեց մարդուն կտրտած մարմինը առաւ եւ գլուխը: Մարդասպանը շատ աղաչանք ըրաւ Ս. Մինասին եւ նորա զօրականներուն խոստացաւ աւելի ստակ ալ տալ, որպէս զի թագաւորը չգիտնայ եւ զինքը չսպաննէ: Ասաց Ս. Մինաս, զղջացիր, ես կթողում քու յանցանքդ. նա ալ ասաց, տէր իմ ինչպէս կրհրամայես այնպէս կընեմ. եթէ ազատիմ այս որոգայթէս եւ թագաւորը զիս չսպաննէ՝ Ս. Մինասի տաճարը կերթամ, կապաշխարեմ: Ս. Մինաս երբոր տեսաւ մարդուն զղջումը, ծունր դրաւ աղաչեց Աստուծոյ որ այն սպանեալը յարուծիւն առնու. իսկոյն մարդը յարուծիւն առաւ, երկրպագութիւն ըրաւ Ս. Մինասին, եւ Աստուծոյ Ամենակալին գոհութիւն տուաւ: Ս. Մինաս ալ օրհնեց զանոնք եւ աներեւոյթ եղաւ իրեն երեքհարիւր զօրականներովը: Առաւ պանդոկապետը քսակն եւ ելաւ գնաց Ս. Մինասին տաճարը, տուաւ այնտեղը իրեն նուէրքը, ինչպէս խոստացեր էր. խոստովանեցաւ ամենուն առջեւ իրեն մեղքը: Եւ թէ ի՞նչպէս Ս. Մինաս ողջացուց յարուծիւն տուաւ սպաննած մարդուն: Ամէնն ալ Աստուծոյ փառք կուտային: Կեցաւ պանդոկապանը մեծ ապաշխարութեամբ եւ առաքինի վարքով մինչեւ եօթը տարի, ետքը խաղաղութեամբ հանգեաւ իՔրիստոս ընդունելի ապաշխարութեամբ: Իսկ վաճառականը ուրախութեամբ իրեն տունը դարձաւ եւ ամէն տեղ պատմեց Աստուծոյ փառքը եւ Ս. Մինասին սքանչելագործութիւնը: Շատ հետմանոսներ ալ երբ լսեցին՝ հաւատացին իՔրիստոս:

Բ. Առուպիոս անունով մէկ մարդ մը մտածեց իրեն մտքովը եւ ասաց, ահա Աստուծոյ պարգեւով լցուած եմ եւ շատ ապրանք ունիմ. երկու հատ արծաթէ ափսէ շինել տամ. մէկը Ս. Մինասի տաճարին ընծայեմ, միւսն ալ ինձի համար: Երկուսը միա-

չսփ շինել տուաւ, միտքը փոխեց որ երթայ Ս. Մինասին ափսէ մը տայ, որոյ վրայ իւր անունը գրուած էր, Ս. Մինասինը իրեն պահեց մտաւ նաւ գնաց. երբ ճաշի ժամանակ եղաւ՝ ծառան սեղան պատրաստեց. Ս. Մինասին անունով շինուած ափսէն ալ բերաւ սեղան դրաւ տիրոջն համար. ճաշէն ետքը ծառան առաւ ափսէն ծովը լուանալու, ծովին ալիքը զարկաւ ծառային ձեռքէն ափսէն առաւ. ծառան վախեցաւ տիրոջմէն՝ «Ձիս շատ կտանջէ, ասաց, ինքզինք ծովը ձգեց ափսէին հետ: Իսկ Առուպիոս տրտմեցաւ եւ կըսէր «Վա՛յ ինձ, մեղանչեցի ընդդէմ Աստուծոյ. ծառաս կորուսի, Աստուծմէ եւ մարդէ ալ ամօթով մնացի. լաւ էր ինձի մէկին երեք տալ, քան թէ այսպիսի ամօթի մէջ մնալ եւ այնքան ազնիւ ծառաս կորսընել, մանաւանդ այսպէս դառն մահուամբ: Այժմ ասաց յօժար էի միայն նորա մեռեալ մարմինը գտնէի եւ թաղէի երկու ափսէ տայի Ս. Մինասի տաճարին եւ կորսուած ափսէին գինն ալ կհատուցանէի»: Երբ նա այսպէս խօսքերով խոստմունք կընէր եւ կուլար, նաւահանգիստը ելաւ, նայեցաւ ծովեզերքը, յուսալով թէ ծովուն ալիքը կարելի է իրեն ծառային մարմինը ցամաքը ձգէ: Ասաց նաւավարը «Անմի՛տ եւ յիմար մարդ, այս երեք օր է որ քու ծառադ ծովը ընկաւ. դու դեռ կփնտռե՛ս: Թողումիւն արա՛, պատասխանեց Առուպիոս, եւ մի՛ մեղադրեր զիս. վասն զի սիրտս խիստ կայրի, աղիքներս կկտրտի իմ ծառայիս կորսուելուն համար: Յուսամ՝ Քրիստոսի ողորմութեանն եւ իրեն ծառային Ս. Մինասին՝ որ կտրտուած մարդուն կեանք տուաւ, գոնէ իմ ծառայիս մարմինը ինձի ցուցնէ որ ես թաղեմ»: Նա երբ այս խօսքերը կասէր, տեսաւ ծառան ափսէն ձեռքը կուգար իրեն տիրոջը նաւը կփնտռէր. նաւավարը տեսաւ, ձգեց լարը քաշեց նա ալ ցամաքը ելաւ: Առուպիոս գիրկն առաւ համբուրեց ծառայն եւ ասաց. «Ահա մեռած ծառաս Յշմարիտ յարումիւն առած. ուրախ ըլլալ պէտք է, վասն զի Աստուած ինձի ողորմեցաւ Ս. Մինասի բարեխօսութեամբ. ո՛ւր չասեմ ո՛ւր չպատմեմ ո՛վ սքանչելի Ս. Մինաս որ այս նշանը ինձի ցուցիր»: Ետքը ասաց ծառային «Պատմէ ինձի, որդեակ, թէ ի՞նչպէս ծովը ընկար եւ ի՞նչպէս ապրեց սր»: Ասաց ծառան «Տէր իմ, երբ ինքզինքս ջուր նետեցի մէկ լուսաւոր մարդ մը տեսայ որ ուրիշ երկու լուսաւոր մարդիկներու դարձաւ կըսէր ինձի համար Բռնեցէք զդա մի՛

Թողուք որ խղզուի. նոքա ինծմէ չբաժնուեցան մինչեւ զիս ցամաքը հանեցին» : Որոնք որ կլսէին այս սքանչելիքը, Աստուծոյ փառք կուտային եւ արագահաս Ս. Մինասին : Ետքը Առուպիոս գնաց Ս. Մինասի տաճարը երկու ափսէն ալ տարաւ այնտեղը ընծայեց. իրեն ծառան ալ վանքի սպասաւորութիւն ընել Թողուց, եւ ինքը դարձաւ իրեն տունը :

Գ. Աղեքսանդրիա քաղաքին մէջը մէկ հրեայ մը քրիստոնէի մը դրացին էր. պատահեցաւ այս հրեային մէկ տեղ մը ճամբայ երթալ, իրեն գանձը տարաւ այս քրիստոնեայ դրացին պահելու տուաւ ու ինքը գնաց իրեն ճանապարհը : Երբոր դարձաւ հրեայն ճամբէն՝ քրիստոնէին ընծայ զրկեց, իւր գանձը ետ խընդրեց. քրիստոնեայն պարգեւը առաւ ծիծաղեցաւ իրեն մտքովը ասաց « Ինչի՞ս պէտք է, ես պարգեւը առնում, նա տուածը կարող է առնելու » : Իրեն կնկանն ալ ասաց թէ « Ով կին, եթէ կարելի է ուրանամք այս հրեային գանձը. եթէ երդում ընել տայ մեզի ոչինչ է մեղ, վասն զի նա հրեայ է » . եւ այնպէս ուրացաւ սուտ քրիստոնեայն հրեային գանձը. սկսան երկուսն ալ կռիւ ընել մինչեւ բոլոր քաղաքն իմացան : Ասաց հրեայն քրիստոնէին. « Եկ երթանք Ս. Մինասով երդում ընեմք. վասն զի ես նորա փառքը լսած եմ » . ելան մէկտեղ Ս. Մինասին տաճարը գնացին : Այն ատենը հրեայն ծունր դրաւ եկեղեցոյն բակը եւ արտասուելով աղօթք ըրաւ առ Աստուած եւ ասաց . « Աստուած Արքայաժողով Իսահակայ եւ Յակոբայ, որ արժանի ըրիր զիս Ս. Մինաս վկայիդ տաճարը մտնելու, դու ցցուր քո զօրութիւնդ այս անհաստատ քրիստոնէին դիմաց » . դարձեալ աղաղակեց բարձր ձայնով եւ ասաց . « Ո՛վ սուրբդ Աստուծոյ Մինաս, Թէպէտ ես արժանի չեմ քու անունդ տալ. բայց ցցուր ասաց, այսօր ինծի քու սքանչելիքդ » : Մտաւ քրիստոնեայն եկեղեցին երդում ըրաւ, ասաց թէ « Ես առած չեմ այս հրեային փողը », առանց միտք բերելու Աստուծոյ երկիւղը : Երբոր երդումը կատարեցաւ, երկուսն ալ դարձան, մինչ ճանապարհին կէսը հասան՝ յանկարծակի քրիստոնէին ձին վազեց, տէրը գետը ձգեց. այն ատենը ընկաւ նորա մատի մատանին եւ այն սնտկին բանալին որոյ մէջն էր հրեային գանձը, ինքը ելաւ գետէն. Երբոր մատանին փնտռեց չգտաւ՝ ուրախացաւ, վասն զի ձիէն ընկաւ ջուրը, ողջանդամ մնաց, համարեցաւ թէ այն եղաւ իրեն երդման հա-

տուցումը . ելաւ ձին նստաւ գնացին մէկտեղ . հրեայն մտքովը զղջացաւ որ Ս . Մինասայ հրաշից վրայ վստահացաւ անօգուտ տեղ . «Վա՛յ ինձ կըսէր , կորուսի իմ ամենայն ունեցածս . ի՞նչ ընեմ այսուհետեւ չեմ գիտեր . բայց յետոյ գոհացաւ զԱստուծոյ եւ ասաց «Ընկենում Տէր զհոգս իմ իքեզ եւ իսուրբ վկայն քո Մինաս» : Երբ նստած հաց կուտէին , տեսան քրիստոնէին ծառայն որ վազելով կուգար . զարմացան երկուսն ալ . ասաց ծառային տէրը «Ո՞ւր տեղէն կուգաս , ի՞նչ է այդ ձեռքիդը» . պատասխանեց ծառան եւ ասաց «Տէր իմ , եկայ քու հրամանդ կատարել» . նա ալ ասաց «ես քեզ ո՞ւր դրկեցի եւ ի՞նչ հրաման կատարելու եկար դու» . ծառայն ասաց , «Տէր իմ , մեր տիկնոջը այսօր մէկ ձիաւոր մը եկաւ բարձր եւ ահեղ յոյժ . եւ ունէր նշան քու մատանին եւ բանալին ուր տեղ որ այս գանձը կար , տուաւ տիկնոջը , ասաց «Կճանաչե՞ս ասոնք որ քու մարդդ դրկեց քեզի . տո՛ւր ինձ ասաց հրէին գանձը , վասն զի կտանջուիմ Ս . Մինասէն : Անոր համար տիկինը ահա դրկեց ինձի հետ շուտով քու մատանին , սնտկիդ բանալին եւ հրէին գանձը որ իրեն հասնի» : Առաւ հրեայն իւր գանձը , ուրախացաւ , աղաղակեց ասելով , «Մե՛ծ է Աստուածն քրիստոնէից եւ Ս . վկայն Մինաս» : Դարձաւ իսկոյն Ս . Մինաս վկային վանքը գնաց , հրաժարեցաւ հրէուծենէն , մկրտեցաւ ամենայն ընտանեօք . գանձին մէկ մասը՝ սրբոյն ընծայ ըրաւ : Այն օրէն ոչ ոք չէր համարձակեր Ս . Մինասով երդում ընել ոչ սուտ եւ ոչ իրաւ : Քրիստոնեայն ալ իրեն կայքին կէսը առաւ վանք տալու , այնտեղը կեցաւ , մեղքը խոստովանեցաւ ապաշխարեց եւ եղաւ բարի օրինակ ամենեցուն :

Ս. ՍՐԱՎԻՈՆ ԵՒ ԱՐԲՍՅ ՄԱՐԿՈՍ ՃԳՆԱԻՈՐԲ

Սուրբ Սրապիոն օր մը երբ Յովիաննէս Տգնաւորին քովն էր՝ տեսիլք տեսաւ. երկու կրօնաւոր արեղաներ իրեն կառաջարկէին եւ կյորդորէին որ Թարմակիա լեռն երկայ տեսնէ զՍբբայն Մարկոս, որոյ նման սուրբ աշխարհքիս մէջը չկայ կասէին. նա ծերացած է եւ մարդու երես տեսած չէ. քառասուն օրէն ետքը պիտի մեռնի:

Սրապիոն այս տեսիլքէն երբոր արձնցաւ, շուտ մը գնաց Աղեքսանդրիա, որ տասն աւուր Տանապարհ էր իրեն կեցած տեղէն. այնպէս ալ տաք էր որ կարծես գետնէն կրակ կենէր: Այն տեղը հարցընելով վասառականներուն՝ իմացաւ որ Թարմակիա ծովին քովը լեռ մի է. ծովով որ երկայ կարճ է եւ հեշտ. ցամաքով՝ դժուար է եւ հեռու: Սրապիոն ցամաքէն երթալու եղաւ, առաւ հետը ամանով մը ջուր եւ քիչ մի արմաւ (*խուրմայ*), ինքզինքն Աստուծոյ յանձնելով Տամբայ ելաւ տասն օր քալեց, բան մը չտեսաւ, ոչ մարդ ոչ անասուն եւ ոչ թռչուն մը, ջուր ալ չգտաւ. այնպէս սարսափելի անապատ էր որ ոչ անձրեւ կուգար եւ ոչ շաղ առաւօտու. մէկ մխիթարութիւն չկար. տասն օրէն ետեւ հետը բերած ջուրն ալ արմաւն ալ լմնցաւ, իրեն զօրութիւնն ալ կտրեցաւ, կմտածէր ետ դառնալ՝ կարող չէր. գետինն ընկած Աստուծոյ ապաւինելով կաղաղակէր. մէյ մ՝ ալ աչքը բացաւ տեսաւ որ այն երկու արեղաները նորէն քովն եկան, ասացին «Ի՞նչ յուսահատ հոգնած կեցեր ես». այս ասելով մէկ արմատ մը տուին իրեն «Կեր այս ու գնա զօրութեամբն Աստուծոյ» ասացին, եւ իրենք աներեւոյթ եղան: Այն կերածին պէս՝ Սրապիոն ծարաւն ալ անցաւ, ուժն ալ վրան եկաւ, սիրտն ալ հանգստացաւ. սկսաւ երթալ իրեն Տամբան: Եօթն օր գնաց անապատը ճղքելով հասաւ Թարմակիա լեռը. ելաւ լեռան գլուխը, ոչ կանաչ եւ ոչ չոր խոտ կար. եօթը օր ալ լեռան գլխուն վրայ գնաց. ուժերորդ օրը տեսաւ որ հրեշտակները մէկ քարէ անձաւի վրայ

կիջնէին եւ կասէին «Ով Աբբայ Մարկոս, բերինք ասիա քեզի Աբբայ Սրապիոնը որ փափաքանօք կցանկայիր տեսնել, տե՛ս եւ ուրախացիր»։ Սրապիոն երբոր այս խօսքերը լսեց, վրան ասիւողոջ ընկաւ. գնաց դէպ այն ձայնը մինչեւ հասաւ Աբբայ Մարկոսին. երբոր հրեշտակները երկինքը վերացան, մօտիկացաւ անձաւին, մարդու ձայն լսեց՝ որ Աբբայ Մարկոս ճգնաւորին ձայնն էր. հրեշտակներէն իմանալով նա որ պէտք էր մեռնէր, կողոպտեալ Աստուծոյ դասաստանէն. ետքը իրեն սիրտ տալու համար այս խօսքերը կասէր, «Արդ ընդդէ՛ր տրտում ես հոգի իմ. ինչո՛ւ զիս կխուովեցնես, յիշէ զԱստուած ու մխիթարուէ. հազար տարին մէկ օրի պէս է Աստուծոյ առջեւ»։ եւ երանի՛ կուտար իրեն անձին ու կասէր, «Երանի՛ է քեզ որ աշխարհքի մէջ չկեցար ու անոր ապականութեամբը չշաղախեցար». այսպէս իրեն բոլոր մարմնոյն երանի՛ կուտար եւ կասէր որ «Աստուծոյ շնորհքովը աշխարհքէս դուրս ելլելով չընկար մեղքերու մէջը»։ Այսպէս Աստուծոյ բարեբարութիւնը յիշելով փառք կուտար Աստուծոյ. եւ իրեն բարեգործութիւնները ծոմը աղօթքը աչքին բան չէր երեւար Աստուծոյ այնչափ սիրոյն դիմացը. «ես մէկ աղէկութիւն մը ըրած չունիմ, կասէր, ի՛նչպէս նորա առջեւ ելլեմ»։ Այսպէս ասելով վախ կուգար իրեն վրան. բայց նորէն իրեն սիրտ կուտար չյուսահատիլ, այլ Աստուծոյ անհուն ոգորմութեանն ապաւինիլ. «Արդ ընդդէ՛ր տրտում ես անձն իմ. ինչո՛ւ կվախնաս, ո՛վ հոգի, երբոր մարմինէս կեղնես քեզի առաջնորդ կըլլան, ինչպէս Գաւիթ մարգարէն կըսէ, Բանակք հրեշտակաց Տեառն շուրջ են զերկիւղածովք իւրովք եւ պահեն զնոսա. յիշէ ով հոգի իմ, Քրիստոսի խօսքը երանի է ծառային որ արասցէ զկամս Տեառն իւրոյ»։ Այսչափ քաջալերութեան խօսքերով չէր կարող իրեն երկիւղը դադրեցնելու, իբր թէ մէկ աղէկ առաքինութիւն մը գործած չունի. ո՛ր լաւութեան համար Աստուած զինքն արքայութեան փառքին արժանի պիտի ընէր. իւր հոգւոյն աչքին առջեւ աղէկութիւններն ոչինչ կերեւային։ Աբբայ Մարկոսը այս խօսքերը ներսը խօսելով կողոպտեալ կվախնար. Ս. Սրապիոն դուրսէն ականջ դնելով սարսափած կզարմանար։ Աբբայ Մարկոս երբոր խօսքերը դադրեցուց, Ս. Սրապիոն հայրը ողջոյն տալով ներս մտաւ. Աբբայ Մարկոսն ալ ուրախանալով

ասաց, «Շնորհօքն Քրիստոսի բարի եկար ո՛վ Սրապիոն եղբայր իմ. ես զքեզ շատ ժամանակ է տեսնել կուզէի. երբոր մօտիկցաւ Սրապիոն՝ Աբբայ Մարկոս լալով կհամբուրէր զնա եւ կասէր, երկնային խնկոց անուշահոտութիւն եկաւ ինձի քեզմէն, ո՛վ սիրելի եղբայր իմ. շնորհակալ եմ որ այդպէս աշխատութեամբ ցանկացար զալ տեսանել զիս, որ փտեալ եմ ծերութեամբ: Ահա իմացիր, եղբայր, իննսունեօթը տարի է որ մարդու երես տեսած չեմ, եւ շատ ժամանակ է կարօտ էի եւ կցանկայի քեզ տեսնել»: Առաւ իրեն քարայրն րարաւ, եւ ասաց, Քանի որ այստեղը մտեր եմ՝ տեսած չեմ ոչ մարդ ոչ անասուն. կերակուր կերած չեմ հագուստ հագած չեմ, այլ սովով եւ ծարաւով մերկութեամբ եւ արձնութեամբ օրերս անցուցեր եմ եւ սատանաներու հետ կկուռիմ. գետնին հողը կուտէի, ասաց, եւ ծովուն ջուրը կխմէի, երեսուն տարի մերկ անցուցի. շատ փորձանքներ ալ գլխուս եկաւ. շատ անգամ սատանաները զիս կքարշէին լեռան գլխէն մինչեւ վարը կտանէին ծովը ձգել կուզէին. այնպէս քաշքուտելով միսս պատառ պատառ ըրին, սատանաները կգոռային վրաս եւ կասէին զնա մեր երկրէն. այստեղը մարդ եկած չէ: Բայց Աստուած զիս ամէն նեղութենէն ազատ պահեց. երբ երեսուն տարի համբերեցի, Աստուծոյ ողորմութիւնը վայելեցի. մարմնոյս վրայէն մազեր հանել տուաւ որ բոլոր մարմինս ծածկուեցաւ, պաղէն տաքէն պահեց զիս. հոգեւոր եւ մարմնաւոր կերակուրս պարգեւեց. հրեշտակներ ալ ղրկեց մխիթարելու: Տեսայ արքայութիւնը եւ սրբոց փառքը»:

Ետքը հարցուց Սրապիոն հայրը Աբբայ Մարկոսին թէ «Հայր սուրբ, ե՛րբ եկաք դուք այս տեղը եւ ինչպէս եկաք». պատասխանեց թէ «Պզտիկուց Աթենք բաղաքի մէջ փիլիսոփայութիւն կուսանէի, երբ ծնողքս վախճանեցան՝ նայեցայ ինչպէս ամէն մարդ աշխարհք կթողուն կերթան. այնպէս ալ ես, եթէ կամաւ չերթամ աշխարհքէս՝ ակամայ պէտք է հեռանամ. ասոնք մրտածելով մերկացայ վրայի հանդերձներս ձգեցի, ծովը նըստայ տախտակի մը վրայ. յոյսս Աստուծոյ դնելով, ուր որ տանի նէ այնտեղը երթալ: Ես այն տախտակին վրան մէկ մեծ նաւի մը մէջ նստածի պէս հանգիստ երթալով այստեղը հասայ: Առաւօտուն լոյսն որ բացուեցաւ՝ տեսաւ Սրապիոն զԱբբայ

Մարկոս որ մարդու չէր նմանէր. այլ մէկ այլակերպ կենդանիի պէս բան մըն էր մազերով լցուած. Սրապիոն վախնալով ետ կփախչէր: Աբբայ Մարկոս իմանալով՝ «Մի՛ վախնար, ասաց որդեակ իմ Սրապիոն, այսպէս մնալու չեմ քրիստոսի գալըստեան ժամանակը: Այժմ պատմէ ինծի աշխարհիս մէջը ի՞նչ կայ. Թագաւորները եւ իշխանները առաջուան պէս կռապա՞շտ են, քրիստոնէից եւ եկեղեցւոյ հալածո՞ղ են Թէ աստուածապաշտ քրիստոնեայ են»: Սրապիոն պատասխանեց. «Հայր սուրբ այժմ կռապաշտները հալածուեցան Աստուծոյ օգնականուծեամբը եւ ձեր աղօթքովը. Թագաւորը եւ իշխանները իրենց զօրքերով քրիստոնեայ են ամէնն ալ»: Այս որ լսեց Աբբայ Մարկոս՝ ուրախացաւ եւ փառք տուաւ Աստուծոյ: Հաւասարն որ այդպէս պայծառացած է, ասաց, հաւատով հրաշագործութիւններ ընողներ կան. կարո՞ղ են հիւանդներ բժշկել. մեռելներ յարուցանել, ինչպէս Քրիստոս ինքը կրսէ «եթէ մանանխոյ չափ հաւատք ունենաք՝ այս լեռան կարող էք ըսել Թէ տեղէդ ել փոխուէ. լեռն ալ տեղեն ելլէ ձեզի հնազանդի»: Աբբայ Մարկոսի այս խօսքերուն՝ այն մեծ լեռը ուր իրենք նստեր էին, տեղէն ելաւ կանգնաչափ բարձրացաւ կերթար ծովը պիտի ընկնէր: Այն ատենը Ս. Մերուսին խաչակնքեց լեռան եւ ասաց. «Իմ խօսքս քու վրադ չէ, դուն տեղէդ մի՛ շարժիր. ես այս եղբորս բան իմացնել ուզեցի քեզի բան չկայ, տեղդ դարձիր» ասաց. լեռն ալ նորէն տեղը դարձաւ անշարժ կեցաւ:

Սուրբ Սրապիոն այս բաները տեսաւ, դողալով երեսի վրայ ընկաւ. Աբբայ Մարկոսն ալ վեր վերուց «Մի՛ վախնար, ասաց, այնպէս է նէ տեսած չես այսպիսի հրաշագործութիւն որ վախեցար, շատ մեծ ցաւ եղաւ ինծի. ամօ՛թ այնպէս քրիստոնեաներուն. Յշմարիտ քրիստոնեաները անոնք են որ աներկբայ հաւատով ինչ որ ասեն լինի, ուր տեղ որ հաւատք չկայ՝ քրիստոնեաները անուամբ միայն քրիստոնեայ են: Փառք Աստուծոյ, ասաց, որ զիս աշխարհէս հեռացուց:

Երբ իրիկուն եղաւ՝ ասաց Աբբայ Մարկոս Սրապիոնին, «Կերակուր ուտեմք». ձեռքը վեր վերուց *Տեր հովուեացի* սաղմոսը ասաց. ետքը աջ կողմը նայելով հրամեցէք ըրաւ Սրապիոն հօրը, «Երթամք ուտեմք, ասաց, ինչ որ Աստուած պատրաստեր է»: Սրապիոն հայրը կզարմանար Թէ ո՞վ պիտի պատրաստեր սե-

դանը . մարդ չէր տեսներ , քարայրին մէջն ալ բան մը չկար , բայց ներս մտածին պէս՝ տեսաւ սեղան դրուած , երկու ամոռ , տաք հաց սպիտակ , երկու ձուկ խորոված , կանաչեղէն հետը , արմաւ , աղ , ձիթապտուղ , ոսկեղէն գաւաթ՝ մէջը անուշ գինի : Երբ կերան , գոհացան , ասաց Աբբայ Մարկոսը . « Տեսա՛ր եղբայր Սրապիոն , Աստուծոյ անհուն բարերարութիւնը ամէն օր ինծի համար մէկ բաժին կպատրաստէր , այսօր ձեր գալուն համար՝ երկու բաժին պատրաստեց , այն երեսուն տարուան քաշածներուս տեղը՝ որ քեզի պատմեցի այժմ , ինծի Աստուած այս հանգստութիւնը տուաւ . հողն ու ակազը ուտելուս տեղը այսպէս համով սպիտակ հաց տուաւ , ծովու ջրին տեղը՝ այս անուշ խմելիքը պարգեւեց : Տաք ու պաղ քաշելուս տեղը՝ այս մազերը ու ամրութիւնը տուաւ մարմնոյս . սատանաներու դէմ կռուելուս համար՝ հրեշտակներն այժմ կմխիթարեն զիս : Հասկըցիր , ո՛վ Սրապիոն եղբայր , Աստուծոյ անբաւ գթութիւնն իրեն երկիւղածաց վրայ է . Աստուծոյ քաղցրութենէն յուսահատիլ պէտք չէ : Ամէնն ալ թող իմ վրայէս սովբին Աստուծոյ գրթութիւնը . ես յոյսս կտրած չեմ ամենեւին : Սյն երեսուն տարուան մէջ ինչ որ նեղութիւն կբաշէի՝ չէի ըսեր թէ Աստուած զիս մոռցեր է , մտքովս մեղադրած չունիմ թէ ամէն քաշածներս Աստուծոյ աչքին անպիտան կերելին , հապա զիս արժանի համարելով այն նեղութիւններուն՝ ուրախութեամբ կհամբերէի , որպէս զի մաքրուիմ սրբուիմ ըրած սխալանքներէս » :

Այսպէս խօսքերով եւ խրատներով եօթն օր անցուց , ետքը ասաց Սրապիոն հօրը « Թողութիւն արա եղբայր Սրապիոն , այս գիշեր զքեզ աշխատեցնեմ որ արթուն կենաս սաղմոս ասելով » : Երբ արելը մար մտաւ՝ սկսան սաղմոս ասել մինչև գիշերուան վեց ժամը . ամենայն երգերը հարիւր եւ յիսուն սաղմոսներն ասացին , լմնալէն ետեւ նստեցուց եւ ասաց , « Տես ով եղբայր Սրապիոն , մարմինս աղէկ ծածկէ . դուն ալ այս տեղը չուշանաս , շուտով գնա :

Սրապիոն հայրը այն ատենը լալով աղաչեց Աբբայ Մարկոսին որ յԱստուծոյ խնդրէ ինքն ալ այն տեղը մեռնի . « Սիրտս կղողայ , կասէր , այս ահագին անապատին մէջ , եւ ճանապարհըն ալ երկար է » : Նա ալ ասաց « Ո՛չ այդպէս , որդեակ , մի՛ լար . Աստուած որ քեզ այս տեղը բերաւ , ինքը քեզի առաջնորդ

կըլլայ կտանի, մի՛ վախնար, տանջանքով եկար՝ հանգստութեամբ կերթաս»: եւ ինքը սկսաւ ասել այսպէս «Այսօր կը մտնէ իմ հոգիս արքայութեան մէջ, որ Աստուած պատրաստեր է արդարոց համար»: Երբ նա ասոնք ասաց՝ իրենց կեցած քարայրը լուսով եւ անոյշ հոտով լցուեցաւ: Արապիոն վախէն գետին ընկաւ, Աբբայ Մարկոսը վերուց «Մի՛ վախնար, ասաց որդեակ իմ, այժմ կտեսնես հրեշտակները կուգան որ զիս իվերինն երուսաղէմ տանին»: Եւ սկսաւ իրեն կեցած տեղը օրհնել այսպէս, շնորհակալ եմ ասաց այնչափ ժամանակ իմ կենդանութեանս բնակարան եղար, այժմ ալ մարմնոյս հանգստեան տեղ պիտի ըլլաս մինչեւ յարուցիչ Քրիստոսը գայ: Ետքը ասաց մարմնոյն, «Ո՛վ մարմին, տուն ցաւոց եւ տեղի վնասուց, մնա դու խաղաղութեամբ երկրի մէջ մինչեւ Քրիստոսի գալուստը»:

Այս խօսքերս որ լսեց Սրապիոն հայրը՝ լալ սկսաւ յանկարծ երկինքէն ձայնն ալ լսեց որ կասէր «Բերէք այս տեղը անապատին ընտրեալ անօթը որ իմ կամքս կատարեց. բերէք կատարեալ քրիստոնեայն, բերէք իմ ազնիւ եւ հաւատարիմ ծառայն: Ո՛վ Մարկոս, եկ եւ վայելէ երանաւէտ կեանքը, որ քու անտանելի հզնութեամբդ ստացար»: Այն ատենը Աբբայ Մարկոս բարեւելով ասաց «Ո՛վ Սրապիոն հայր, խաղաղութիւնը հետդ ըլլայ. Աստուած քու աշխատանքիդ դիմացը բարի հատուցանէ: Աստուծոյ խաղաղութիւնը ամենուն վրայ ըլլայ: Տէր Յիսուս ինքը իրեն եկեղեցին յաւիտեան անվտանգ պահէ: Նայէ եղբայր Սրապիոն, բան մը չհագուեցնես մարմնոյս, իրեն մազերովը թաղէ, իմ ոսկորներս ալ չառնուս չտանիս եւ ոչ մազ մը, դուն ալ շուտով գիշերը համբայ ել գնա, մի՛ վախնար հինգ ժամէն տեղդ կհասնիս»: Յետոյ սկսան աղօթել, Սրապիոն տեսաւ որ Աբբայ Մարկոսին պայծառ եւ սպիտակ հոգին հրեշտակք առեր վեր կտանէին երգելով, վերի սատանաները վրայ թափեցան քննութիւն ընելով, ետքը երկնքէն ձայն եկաւ, «Փախի՛ք, ասաց, սատանայի ժողովքներ. այս մարդը արդար է»: Անկէց ետեւ տեսաւ հրեղէն ձեռք մը նորա հոգւոյն վրայ, ինչուան որ երկինքը ելնելով աներեւոյթ եղաւ:

Ասոնք տեսնելով Ս. Սրապիոն մէկ կողմէն կգարմանար, մէկալ կողմէն տրտմութեամբ լցուած էր, եւ սկսաւ աղօթք

ընել մարմնոյն վրայ մինչեւ լուսացաւ. առաւօտուն լալով ողբով առաւ Ս. մարմինը պատեց այն տեղը թաղեց, աղաչեց Աստուծոյ որ այն ահռելի անապատէն հանէ զինքը: Արեւը մար մտնելու ժամանակը տեսաւ Սրապիոն այն երկու արեւղաներն որ առաջ ճգնաւոր Յովհաննէսին քովը տեսած էր, քովը եկան. «Երանի՛ է քեզ, ասացին ով եղբայր Սրապիոն, որ արժանի եղար Աբբայ Մարկոսը տեսնելու եւ թաղելու, նորա նման աշխարհիս մէջը չկայ: Ե՛լ երթամք գիշեր ժամանակ որ տաքուծենէն նեղութիւն չքաշեմք»: Ելան գիշերով գնալու եղան, հինգ ժամ Աստուծոյ բարերարութեանը վրայ խօսելով՝ լուսացաւ, ետքը ասացին Սրապիոնին. «Տէր ընդ քեզ, գնա խաղաղութեամբ եւ աղօթք արա մեզի համար»: Սրապիոն կմտածէր արդեօք ճանապարհը շատ է թէ քիչ. մէյմ'ալ ինքզինք գտաւ Յովհաննէս ճգնաւորին խցին առջեւը. զարմանալով բարձր ձայնով սկսաւ Աստուծոյ Ամենակալին գոհութիւն տալ: Յովհաննէս ճգնաւորը ներսէն Սրապիոնին ձայնը լսելով՝ դուրս վազեց բարեւեց ուրախացաւ եւ տարաւ խուցը: Երբ նստան խօսելու, Սրապիոն պատմեց բոլոր տեսածը. նա ալ լսեց, Աստուծոյ փառք տուաւ ասելով. «Յիրաւի մեք գործով քրիստոնեայ չեմք, այլ միայն անունով»: Կսողները շուտ մը գիր անցուցին Ս. Աբբայ Մարկոսին վարքը:

Գ Լ ՈՒ Ի Մ Ե Տ Ա Ս Ա Ն Ե Բ ՈՐ Դ

ՍՈՒՐԲ ԶԱԿՈՒ ՄԾԲՆԱՅ ՀԱՅՐԱՊԵՏ.

 Սուրբ Յակոբ հայրապետին հօր անունը Տիրան էր, որ Հեփթաղ ազգին թագաւորն էր: Մօր անունն ալ Խոսրովուհի՝ Անակին քոյրն էր: Անոր համար Ս. Յակոբ մեր Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի հօրաքեռ որդին էր. ինքը Ս. Յակոբ՝ Մծբին քաղաքի կողմերը անապատին մէջ բարձր լեռնելու վրայ խստակրօն վարքով կճգնէր: Ամառ եւ ձմեռ բաց տեղ կկենար, հագածը մազեղէն էր, կրակով ե-

փած կերակուր չէր ուտեր. հապա լեռներու վրայի բուսած խոտերը կուտէր, այն ալ կուշտ չէր ուտեր: Անմարմին հրեշտակը կզարմանային նորա այնպէս ճգնութեան վրայ: Ինքը Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս շատ անգամ կերեւար Ս. Յակոբայ, ցուրտէն եւ տաքէն կպահպանէր. բայց նա կաղաչէր Աստուծոյ եւ կասէր. «Մի՛ խնայեր, մեղսասէր մարմինս թող չարչարուի այս տեղը որ յաւիտենականէն ազատի»:

Ետքը իջաւ լեռնէն Մարուգէ ճգնաւորին մօտ գնաց. Կորդուաց լեռնէն իջած ժամանակը գետ մը պատահեցաւ որ չէր կարող անցնիլ. գետի այն կողմը մարդիկ կային այգի կանկէին, Ս. Յակոբ ձայն տուաւ անոնց, ասաց. «Ո՛վ այգէգործք, կինդրեմ ցոյց տուէք ինծի այս գետիս ճանապարհը»: Նոքա ծաղր ընելով՝ ասացին, «Ի՞նչ ճգնաւոր ես, ջրին վրայէն անցիր». նա ալ հանեց վրայի վերարկուն ջրին վրայ փռեց, նստաւ դիմացն անցաւ ցամաքն ելաւ, գնաց հողագործներուն ողջոյն տուաւ. գնաց Մարուգէին, տեսան մէկմէկ, շատ ուրախացան: Եւ ասաց Մարուգէ. «Այսօր ողջունեմ զքեզ որպէս եղբայր եւ ընկեր. վաղը՝ որպէս Հայր եւ Հովիւ Աստուծոյ ժողովրդեան»: Մեռաւ Մծբին քաղաքին եպիսկոպոսը, ժողովուրդը գնաց Մարուգէ ճգնաւորին վանքը եւ խնդրեց ցրցունել իրենց արժանաւոր մարդ մը որ եպիսկոպոս ընեն քաղաքին: Ս. Յակոբ ալ այն Մարուգէի վանքն էր, ոմանք իքաղաքացւոց կուգէին որ Մարուգէն եպիսկոպոս ընեն, եւ ոմանք զՍ. Յակոբ: Մարուգէին յորդորելովը առին տարին զՍ. Յակոբ եպիսկոպոսութեամբ հովուել Մծբին քաղաքը իրեն առաքելաշնորհ վարդապետութեամբը. իմացաւ Մարուգէ, եկաւ Ս. Յակոբայ հայրապետութիւնը շնորհաւորցնելու, տեսան եկեղեցւոյ գաւթին մէջ մէկ տասնեկիւնգ տարեկան անդամալոյծ մը, Ս. Յակոբ աջ կողմը կեցաւ եւ Ս. Մարուգէ ձախ կողմը, խաչակնքեցին անդամալոյծին վրայ Քրիստոսի անուամբ, բժշկեցին զնա, եւ ողջ անդամօք ոտքի հանեցին:

Մծբին քաղաքին մէջը Կեդրոն անունով մարդ մը կար մարկիոնի աղանդէն էր, չէր ուզեր դառնալ, թէեւ իր եղբայրը բրիստոնեայ էր. սա անդամալոյծ որդի մը ունէր, երբ լսեց որ Ս. Յակոբ անդամալոյծ մը ողջացուցեր է, վազեց իր որդին ալ

բերաւ Ս. Յակոբին առջեւ որ ողջացնէ. խոստանալով՝ որ տղան ո'ղջացածին պէս՝ իրեն աղանդը ձգէ : Ս. Յակոբ տեսնելով նորա ջերմեռանդութիւնը, երկար աղօթք ըրաւ ողջացուց գողայն որ ուժը տարուան անդամալոյծ էր : Կեդրոն այն ատենը իր ամենայն ընտանեօքը մկրտուեցան : Քանի մը օրէն ետեւ մեռաւ պատանին. առաւ Կեդրոն մեռած մանուկը եւ տարաւ Մարուգէի վանքը, ուր էր Ս. Յակոբ. ընկաւ Ս. հայրապետին ոտքը եւ ասաց « Դուք գիտէք, մանուկս ձեր ծառան է. ես ձեզի մօտ բերի եւ դուք ձեր կամքին ինչպէս հասնելի է այնպէս ըրէք. միայն թէ մեր Թշնամիները չուրախանան » : Այն ատեն առաւ Ս. Յակոբ մեռած տղան, դրաւ բեմին աստիճանին վրան, եւ ինքը Ս. պատարագի փրկական խորհուրդը կատարեց եւ արտասուօք հողը Թրջեց, կաւ ըրաւ, տղուն վզին վրան դրաւ Քրիստոսի անունը տալով. իսկոյն մեռած տղայն յարուժիւն առաւ :

Ս. Յակոբ ցանկացաւ նոյի տապանը տեսնել, Մասիս լեռը գնաց. երբ կերթար ճանապարհին կնայէր որ մէկ տեղ մը ջուր չէր երեւար, շատ աշխատած եւ ծարաւ էր թէ՛ ինքն եւ թէ՛ հետն եղողները, ծունր դրաւ սքանչելին Յակոբ, աղօթք ըրաւ եւ ուր տեղ որ գլուխը դրաւ՝ ջրի աղբիւր ելաւ ցուրտ եւ բարեհամ՝ որ կայ մինչեւ ցայսօր. եւ շատ ցաւերու փարատիչ եղաւ այն աղբիւրը, Աստուծոյ խօսքով եւ Ս. Յակոբայ աղօթքով : Ետքը ելաւ Ս. Յակոբ սկսաւ յառաջ գնալ, բայց ճանապարհի դժուարութենէն յոգնելով՝ քիչ մի քուն եղաւ. հրեշտակ Աստուծոյ երեւեցաւ նմա եւ ասաց « Ահա ընդունեցաւ Աստուած քու աղաչանքդ, տես գլխիդ տակի փայտը, տապանին մասն է » : Զարթեցաւ Յակոբ, ոտք ելաւ, Աստուծոյ գոհութիւն տալով, տեսաւ գլխուն տակի տախտակը, կացինով մեծ փայտի բովէն կտրուածի պէս էր, առաւ դարձաւ ուրախութեամբ հասաւ Արտեմիդ գիւղը, աղբիւրին մօտ քիչ մի նստաւ հանգստացաւ, տեսաւ այնտեղ աղջիկները իրենց լաճերը կլուանային. չամաչեցին ամենեւին Ս. Յակոբէն, անոր համար Ս. Յակոբ ալ անիծեց զաղբիւրը. ցամբեցաւ եւ աղջիկներուն մազերը ձերմրկեցան. ինքն ալ անցաւ կերթար իրեն ճանապարհը. բնակիչները տեսան զՍ. Յակոբ, ետեւէն գնացին, աղաչեցին որ իրենց աղբիւրէն ջուր բղխեցնէ եւ աղջիկներուն մազերը սեւացնէ. դարձաւ Ս. Յակոբ խաչակնքելով աղբիւրը բղխեցուց, բայց աղջիկներուն մազերը

այնպէս սպիտակ թողուց : Անկից Ռշտունեաց երկիրը գնաց . տեսաւ դատաւոր մը որ անիրաւ դատաստան կընէր , խրատելու համար զինքը չպատժեց այլ դիմացի քարն անիծեց . այն քարը մէկ խօսքով պատռեցաւ կտոր կտոր եղաւ . անկից դատաւորը վախեցաւ շուտ մը սկսաւ շիտակ դատաստան ընել :

Այն տեղէն անցաւ Ս. Յակոբ իրեն ճանապարհը կերթար՝ երկու աղքատ խօսք ըրին զինքը խաբելու որ ողորմութիւն առնուն . մէկը սուտ մեռել եղաւ , մէկն ալ ողորմութիւն առաւ Ս. Յակոբէն , որպէս թէ այն մեռեալը պիտի թաղեն : Ս. Յակոբ ձեռքը սուտ մեռելին վրան դրաւ անցաւ գնաց իրեն ճանապարհը . ետքը ընկերը կզարթեցնէր սուտ մեռելն ասելով թէ « Բաւական է պառկիլդ , ել , խաբեցինք այն մարդէն ողորմութիւն առինք » . բայց տեսաւ որ այն սուտ մեռելը ճշմարիտ մեռել եղեր է : Ս. Յակոբին ետեւէն գնաց լալով եւ աղաչեց որ ողջացնէ այն մեռելը . դարձաւ սուրբը , խաչակնքելով նորէն կենդանութիւն տուաւ անոր : Ս. Յակոբ գնաց հասաւ իրեն վիճակը եւ ամենայն քաղաքն ընդ առաջ ելան ընդունեցին զնա իբրեւ առաքեալ եւ հրեշտակ Աստուծոյ :

Կոստանդիանոս Թագաւորը երբ նիկիոյ մէջ ժողովք ըրար անիծեալ Արիոսը դատապարտելու համար , Ս. Յակոբ ալ երեք հարիւր տասնեւութ հայրապետաց մէկն էր : Նորա աղօթքովը՝ Աստուծոյ պատուհասը Արիոսի վրան հասաւ , փորը պատռեցաւ աղիքները դուրս Թափեցան , գարշելի տեղ սատկեցաւ խայտառակութեամբ . տեսան ամէնն ալ անոր պատժուիլն հաստատուեցան ամենասուրբ երրորդութեան հաւատով առանց երկբայութեան . մանաւանդ ամենաբարեպաշտ Կոստանդիանոս Թագաւորը , որ ունէր անմարմին հրեշտակներն սպասաւորութիւն կընէին , գլուխը Թագ կընէին : Սիւնհոդոսին մէջ Ս. Յակոբ յայտնեց որ Կոստանդիանոս ծիրանիին տակէն մազեղէն հագած էր . Թագաւորն ալ նոյնպէս կտեսնէր որ հրեշտակները Ս. Յակոբին սպասաւորութիւն կընէին . անոր համար Թագաւորը շատ մեծարեց զՍ. Յակոբ , Թագաւորը կասէր թէ « Աշխարհս երեք սիւն ունի , Ս. Անտոն , Ս. Յակոբ եւ Ս. Նիկողայոս » :

Մանասիիր իշխան մը կար Հայաստանի մէջ . սա Մծբնայ կողմերը գալով՝ շատ մարդ գերի տարաւ . անոնց մէջը կային ութը սարկաւագ Ս. Յակոբայ : Այս լսելով Ս. Յակոբ , եկաւ ա-

ղաջեց որ գերինները ազատէ . երբ իշխանը ականջ չկախեց , Ս. Յակոբ գնաց Հայոց Թագաւորին աղաջելու . Մանասիիր բարկանալով՝ այն ուժ սարկաւագները ծով նետել հրամայեց : Այն ատեն Ս. Յակոբ գնաց լեռան վրայ ելաւ , ուսկից կերեւէր նորա երկիրը , անիծեց Թէ Մանասիիրն եւ Թէ իւր երկիրը . անոր համար Մանասիիրը չարաչար ականաւորով սատակեցաւ , եւ երկիրը անպտուղ մնաց եւ անձրեւը կտրեցաւ :

Այս բաներս անցնելէն ետեւ Հրեշտակ Աստուծոյ Ս. Յակոբին երեւցաւ , երկինքը կհրաւիրէր . այն գիշերը հսկում ըրաւ , առաւօտուն պատարագ ըրաւ , տեսաւ զՀոգին Ս. աղաջեց որ խաղաղութեամբ անցնի սատանաներուն մէջէն . հոգին աւանդեց յամի Տեառն 347 . մարմինին վրայ լոյս իջաւ , անուշահոտութիւն բուրեց . նորա նշխարքէն ալ շատ հրաշքներ եղան :

Մանասիիրին ժառանգը տեսաւ որ երեք տարի իր երկիրը այնպէս աւրուած էր կեցած , մինչեւ մարդ եւ անասուն չէին ծնաներ . Ս. Յակոբայ գերեզմանին վրան գնաց երեսը ծունկերը գետինը քսելով՝ քառասուն օր այնպէս կաղաչէր . ետքը Ս. Յակոբայ նշխարքէն առաւ իր երկիրը տարաւ վրան եկեղևցի շինեց . ամէն բան ուղղուեցաւ : Բայց նորա Ս. մարմինը ետքը Մծբին քաղաքէն Տիգրանակերտ տարին , ուրիշ շատ հրաշքներ եղան Ս. Յակոբայ բարեխօսութեամբ : Որովհետեւ մեծ համարձակութիւն ունի Աստուծոյ առջեւ , ով ինչ խնդիր ունի , եժէ հաւատով եւ ջերմեռանդութեամբ խնդրէ՝ խնդիրը անտարակոյս կկատարուի :

ԳԼՈՒԽ ԵՐԿՈՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ

Ս. ԳԷՈՐԳ ԳԱԶԱՄԱՐՏԻԿ ԶՕՐԱՎԱՐ.

Սուրբ Գէորգ Կապաղովկացոց գաւառէն էր, Երիտասարդ հասակաւ, վայելուչ եւ գեղեցիկ տեսեամբ. Կեսարիոյ կողմերը ծնած էր եւ Բարաղամու երկիրը մեծցած: Ինքը մեծատուն ծնողաց զաւակ, այնտեղը Հռոմայեցոց անյաղթ գունդին մէջ զինուոր եղաւ, իրեն առաքինի վարքովը եւ գովելի քաջութեամբը հազարապետ դարձաւ, եւ ետքը զօրավար անուանեցաւ. եւ արիաբար Քրիստոսի հաւատոյ մէջ կեցած էր: Այն ատենի Դիոկղետիանոս Թագաւորը հրաման հանեց հարցնել ուր տեղ որ կան քրիստոնեաներ՝ ամենուն ալ կռապաշտութիւնը ընդունել տան. եւ չդարձողն ալ զանազան տանջանքներ տալով չարաչար մեռցնեն: Անոր համար Դատիանոս դատաւորը ատեան կազմեց Նիկոմիդիա քաղաքին մէջ. եւ որչափ քրիստոնեայ որ գտնէր՝ շատ նեղութիւն կուտար, անտանելի տանջանքներով կչարչարէր, եւ վերջապէս կըսպաննէր:

Այլ Ս. Գէորգ որովհետեւ բարեպաշտ առաքինութեամբ մեծցած քրիստոնեայ էր, այս հրամանը լսելով փափաքանօք կբաղձար կա՛մ կռապաշտներն դարձնել եւ կամ Քրիստոսի համար արիւն Թափել: Այս մտքով ինքիրմէն Թագաւորին առջեւ ելաւ

իրեն քրիստոնեայ ըլլալը յայտնեց, կռապաշտուծեան մոլորութիւնը իմացուց եւ քրիստոնէից դէմ հանած անիրաւ հալածումն յանդիմանեց: Մագնենտիոս՝ որ երկրորդ Թագաւոր կանուանէր, նայեցաւ Գէորգին վրան եւ տեսաւ նորա վայելուչ հասակն ու գեղեցկութիւնը. հարցուց թէ «Դու ի՞նչ մարդ ես եւ ի՞նչ է անունդ»: պատասխանեց սուրբը թէ «ես քրիստոնեայ եմ, անունս ալ Գէորգ է»: Այն ատենը Գիովղետիանոս Թագաւորը «Մեք կարծէինք, ասաց, թէ դու խելացի եւ քաջ մարդ ես մեզմով փառքի հասած. ուստի եւ պէտք չէ որ մեր հրամանը ոսնակօխ ընես. զոհէ մեր կուռքերուն որ աւելի պատիւ ստանաս»: Ս. Գէորգ պատասխան տուաւ. «Թագաւոր, աղէկը այն կըլլար որ դուն պաշտէիր զճշմարիտն Աստուած որ ամէն արարածոց ստեղծող է. քու իշխանութիւնդ ժամանակաւոր է, ես զՔրիստոս ունիմ որ երկնաւոր Թագաւոր է»: Գիովղետիանոս բարկանալով հրամայեց չարաչար տանջել. այն ատենը զինուորին մէկը տիգաւ փորին զարկաւ սաստիկ վիրաւորեց. յետոյ սարին բանտ դրին, հրեշտակ Աստուծոյ իջաւ բանտին մէջը վէրքը բժշկեց:

Քանի մի օրէն ետեւ հանեցին բանտէն եւ անուոյ մը կապեցին, որոյ վրայ սուր երկամներ ցցուած էին. բոլոր մարմինը չարաչար կտրտեցաւ. Թագաւորը տեսնելով կարծեց թէ մեռաւ, աղաղակեց բազմութեան «Ո՛ր է Գէորգին Աստուածը, ինչո՞ւ չեկաւ իմ ձեռքէս ազատելու»: Այս ասաց ու ինքը գնաց. այն ատենը հրեշտակ Աստուծոյ իջաւ երկինքէն ազատեց զԳէորգ իտանջանաց, եւ ողջացուց նորա վիրաւոր մարմինը. սիրտ տուաւ եւ ասաց. «Ուրախ կեցիր, կատարեալ պսակը պիտի առնուս արքայութեան մէջ»: Ս. Գէորգ սաղմոս ասելով գնաց այնտեղը, որ Գիովղետիանոս Թագաւորը եւ Մագնենտիոս դատաւորը Ապողոնի պատկերին առջեւը զոհ պիտի մատուցանէին. «Թագաւոր, ասաց Ս. Գէորգ, զուր տեղ կուռքերուն զոհ կմատուցանես». նորա զԳէորգ մեռած կկարծէին, հարցուցին իրարու զարմացմամբ թէ այս ո՞վ է: Ս. Գէորգ ինքը պատասխանեց թէ «ես եմ Աստուծոյ Գէորգ ծառայն որ դուք տանջեցիք եւ սրով կտորեցիք. բայց իմ Տէր Աստուածս Յիսուս Քրիստոս զիս ողջացուց»: Թագաւորը կնայէր վրան հաւատալը չէր գար. Ս. Գէորգ նորէն ասաց «ես եմ Գէորգ ծառայ Քրիստոսի, հաւատացէք որ Քրիստոս մեռելներն ալ կյարուցանէ, ով որ իրեն

կիսաւատայ»: երբ այնպէս ողջ առողջ տեսան զՍ. Գէորգ շատ անհաւատներ հաւատացին ի Գրիստոս. Թագաւորը երբոր իմացաւ հրամայեց որ այն նոր հաւատացեալները քաղաքէն դուրս հանեն մեռցնեն: Աղեքսանդր Թագուհին ալ երբ լսեց Ս. Գէորգայ ողջանալը, քրիստոնեայ եղաւ: Այս որ իմացաւ Թագաւորը բարկանալով Ս. Գէորգին վրայ՝ կրի (*firkahi*) փոսին մէջը Թաղել տուաւ զնա. երեք օր մնաց այնտեղ, երեք օրէն ետեւ հրամայեց ոսկորները հանել այն կրին մէջէն կորսընել առանց մէկին իմացընելու. բայց երբ զՍ. Գէորգ գտան ողջ կեցած. ամէն տեսնողները աղաղակեցին Թէ «Մեծ է քրիստոնէից Աստուածը». զինուորներն ալ դարձան ու քրիստոնեայ եղան:

Թագաւորը լսածին պէս առջեւը կանչեց հարցուց Ս. Գէորգին Թէ «Քեզ ո՞վ կենդանացուց. ս. Գէորգ պատասխանեց» Թէ «Գիտցիր որ Յիսուս Քրիստոս որդին Աստուծոյ զիս կպահէ ձեր ամէն տանջանքէն»: Թագաւորը հրամայեց երկաթէ կօշիկներ հագցընել սրբոյն, եւ ոտքերուն վրան գամեցին. սկսան այս կողմ այն կողմ քայցընել, բայց նա Աստուծոյ փառաբանութիւն տալէն չէր դադարեր, եւ մինչեւ ետքը համբերութիւն կխընդրէր. ձայն եկաւ այն ատենը երկինքէն Թէ «Զօրացիր, ով Գէորգէ, ես քեզի հետ եմ. դու անուանի պիտի լինիս ամենայն ազգի մէջ»: Առաւօտուն կանչեցին Ս. Գէորգն ատեան, ասացին «Մինչեւ ցե՞րբ այդպէս կամապաշտ պիտի լինիս տանջանք քաշես, ով Գէորգ. կկարծես Թէ կախարդութիւն ընելով մեզ խաբե՞ս: — Ես Աստուծոյ օգնութեամբը ձեր տուած չարչարանքները քաշեցի՝ ողջ առողջ մնացի, ասաց սուրբը, ուրիշ չարչարանք ալ քաշելու պատրաստ եմ. բայց դուք ի՞նչ յոյս ունիք՝ որ անշունչ կուռքերուն զոյի կմատուցանէք. ոչինչ են անոնց պաշտողները. կրակին մէջը յաւիտեան պիտի տանջուին»: Թագաւորը հրամայեց ծեծել սաստիկ, յետոյ կանչեց «Մինչեւ ցե՞րբ, ո՞վ թշուառական, մտիկ չես ըներ մեզի ու չես զոհեր մեր կուռքերուն որ պատիւ փառք ունենաս եւ ողջ մնաս»: Պատասխան տուաւ սուրբը «Ես ամէն օր կենդանի պատարագ օրհնութեան կմատուցանեմ Աստուծոյս, որ զիս ձեր ձեռքէն կազատէ ու երկնային փառքին արժանի՝ պիտի ընէ. երանի՛ կլինէր եթէ դուք ալ ինձի ականջ կախէիք, ու հշմարտին Աստուծոյ երկրպագութիւն մատուցանէիք:

Մէկ անուանի կախարդ մը կար, Թագաւորը կանչեց իրեն քովը որ Գէորգին միտքը փոխել տայ. կախարդը եկաւ երկու գաւաթ դեղ պատրաստեց. «Առաջինն որ խմէ միտքը կփոխուի ասաց, Թագաւորին հնազանդ կըլլայ ու կզոհէ կոռոց. եւ երկրորդն որ խմէ՝ յանկարծ կիյնայ կմեռնի»: Ս. Գէորգ Յիսուսի Բրիստոսի անունը տալով երկուսն ալ խմեց, բայց ոչ միտքը փոխուեցաւ եւ ոչ մէկ ուրիշ վնաս մը քաշեց: Ասոր վրայ կախարդը զարմանալով՝ քրիստոնեայ եղաւ. Թագաւորը բարկացաւ, կախարդը մեռցնել տուաւ. Ս. Գէորգն ալ նորէն բանտ ձգել հրամայեց: Ամէն նոր հաւատացեալները բանտապետին փող կուտային, բանտը կմտնէին Ս. Գէորգը կմխիթարէին եւ քրիստոնէութեան կարգը կսովբէին. հիւանդներն ալ կերթային բժշկուածիւն կառնուին:

Թագաւորն իմացաւ ասոնք. հրամայեց իրեն առջեւը բերել Ս. Գէորգն որ աւելի տանջանքներով չարչարէ: Այն ատենը Մագնենտիոս ծածուկ Թագաւորին ասաց Թէ «Բրիստոնեաները դժուար կմեռնին. անոնց հետ խստութեամբ վարուիլ չըլլար, հապա քաղցրութեամբ խօսելով եւ պատիւներ խոստանալով կարելի է դարձնել»: Ս. Գէորգ ճամբան սաղմոս ասելով կերթար. երբոր Թագաւորին առջեւն ելաւ, ասաց Թագաւորը «Ով Գէորգ, լսէ ինձի. զոհէ մեր կուռքերուն, շատ գանձ կուտամ քեզ եւ շատ պատուի տէր կըլլաս, իմ երկրորդս կընեմ քեզ. եթէ մոտիկ չընես՝ չարաչար պիտի մեռնիս». բայց նա զԲրիստոս Աստուած կդաւանէր եւ կուռքերը կանարգէր: Այն ատեն Ս. Գէորգ ասաց, «Չբամայեցէք երթամք ձեր կուռքերուն զոհեմ». Թագաւորը խաբուելով խիստ ուրախացաւ, ամէն մեծերուն հրամայեց ըրաւ իրենց տաճարն երթալ. իմացուց ամենուն Թէ Գալիլիացոց խորհրդակից Գէորգը Ապողոնի կուռքին զոհ պիտի մատուցանէ: Ամէն կռապաշտները ուրախացան սկսան Ապողոն կուռքը գովել, Թագաւորին համար բարի մաղթանք ընել. բազմութիւնն ալ Ապողոնի տաճարը կվազէին որ տեսնեն Գէորգին զոհելը: Լսեց Թագուհին Աղեքսանդրա, կուլար տըրտմութեամբ: Երբոր տաճարը մտան, Թագաւորը հրամայեց ամենուն լուռ կենալ, կկարծէր որ Գէորգ Ապողոնի կուռքին զոհ պիտի մատուցանէ, իրենք ալ պիտի տեսնեն ուրախ ըլլան: Ս. Գէորգ անդամալոյծ տղայ մը բժշկեր էր. հրամայեց այն տղուն

ԱՊՈՂՈՆ

որ մէջտեղը կանգնի. ասա ըսաւ այս պատկերին «Ով ամենապիղծ, եւ դուրս այդ տեղէն եւ ե՛կ Աստուծոյ ծառային Գէորգին առջեւը». ասաց մանուկը Ս. Գէորգայ պատուէրը: Եւ ահա անդէն տաճարի մէջ եղած ամէն կուռքերը գետինն ընկան ջարդուբուրդ եղան. սատանաներն ալ վայնասունք հանելով եւ կանչուրուտելով աղաղակեցին անյայտ եղան եւ կորան:

Կռքին քուրմերը Ս. Գէորգին վրան վազեցին երկու ձեռքէն բռնելով մէկ բերան կանչուրուտեցին «Ով Թագաւոր, վերցուր կախարդը մեր մէջէն որ ամէնն ալ մոլորցուց, եւ մեր աստուածները կործանեց»: Թագաւորը կատղելով ասաց Ս. Գէորգին «Ո՞վ չար անօրէն դուն չէի՞ր որ խօսք տուիր Ապոլոնի պատկերին զոհելու. այս ի՞նչ բրիր». Սուրբն ասաց «Ով անմիտ ես իմ զոհս ու պատարագս մատուցի Տշմարիտ Աստուծոյս Յիսուսի Քրիստոսի: Գոնէ դուն միտք առ, իմացիր որ բու կուռքերդ ոչինչ են, ո՛չ իրենց օգնութիւն կարող են ընել եւ ոչ ուրիշին. անոնք ինծմէ կողոզան կփախչին, վասն զի Քրիստոսի ծառայ եմ»:

Թագաւորը բարկանալով վճիռ ըրաւ որ գլխատեն զՍ. Գէորգը. երբոր կտանէին զինուորները, Աղեքսանդրա Թագուհի ետեսէն գնաց, Ս. Գէորգին ոտքը ընկաւ աղաչելով ասաց «Ով ծառայ Աստուծոյ, մի՛ Թողուր զիս այստեղը. սուրբն ալ աղաչեց Աստուծոյ ամենակալին որ այն բարի Թագուհին ալ սուրբ հա-

լատքով կատարուի: Թագաւորը տեսնելով այս բաները տակնուվրայ եղաւ, հրամայեց Թագուհին ալ մէկտեղ գլխատել: Երբոր զինուորները կտանէին քաղաքէն դուրս, Թագուհին աչքը երկինքը վերցնելով եւ աղօթք ընելով կերթար, ճանապարհին մէկտեղ մը նստաւ, խաղաղութեամբ իւր հոգին աւանդեց:

Երբոր զինուորները տարին զՍ. Գէորգ իտեղին նահատակութեան, ձեռքերը վեր վերուց աղօթքի կեցաւ. « Ով որ իմ անունովս քեզի կաղաչէ եւ զիս օգնութիւն կկանչէ՝ իրենց նեղութեան մէջ՝ դու շուտով հասիր եւ փրկէ ամէն որոգայթներէ, եւ իմ հոգւոյս առաջնորդ եղիր, Քրիստոս Աստուած իմ, որ արդարոց օծեալն էս չմնայ»: Այն ատենը ձայն եկաւ երկինքէն « Ով Գէորգէ լսուեցաւ քու աղաչանքդ, ով որ հաւատով քու անունովդ ինծի խնդրուածք կընէ՝ կկատարեմ. եւ դու ե՛կ հանգստացիր յանանց ուրախութիւնն որ քու ճգնութեամբդ պատրաստեցիր. ով որ քու յիշատակդ կկատարէ եւ քու նահատակութեան օրդ կպատուէ, ես նոցա ամենայն նեղութեան մէջ օգնութիւն կընեմ եւ ամենայն վտանգներէ եւ փորձանքներէ կըփրկեմ»:

Ասոնք լմնալէն ետեւ, Ս. Գէորգ Աստուծոյ ամենակալին գոհութիւն տուաւ եւ ծուկն չոքելով վիզը երկնցուց, « Կատարեցէք, ասաց, Թագաւորի հրամանը». այնպէսով գլուխը կտրեցին յամի Տեառն 303, ապրիլի 23, զատկին ուրբաթ օրը:

ԳԼՈՒԽ ԵՐԵՒՏԱՍԱՆԵՐՈՐԳ

Ս Ո Ւ Ր Բ Փ Ո Տ Ի Ն Է Կ Ո Յ Ս

Փոտինէ *Լուսեղիկն* կթարգմանի : Ծննդեամբ Սամարացի էր, եւ այս այն կինն է՝ ուսկից Բրիստոս Սուբար քաղաքին մէջ ջուր խնդրեց, եւ որոյ ըրածները մարգարէացաւ, ուստի զարմացաւ կինը հաւատացեալ եղաւ (*):

Բրիստոսի համբառնալէն ետքը մկրտեցաւ Պետրոս առաքելոյն ձեռամբ, եւ նորա հրամանաւն սկսաւ զիւղերն եւ քաղաքները Բրիստոսի հաւատքը քարոզել :

Ետքը երոստղէմ գնաց Ս. Աստուածամօր զերեզմանին սպասաւորութիւն կընէր. Հրեայք ոտքի ելան կհալածէին, նա փախաւ Հոռոմ գնաց, Հրէից եւ հեթանոսաց Բրիստոսի աստուածութիւնը կքարոզէր :

Ներոն կայսրը զայրացաւ նորա քարոզութեան վրայ, առջեւը բերել տուաւ շատ առաջարկութիւն ըրաւ Փոտինէին որ թողու Բրիստոսի հաւատը եւ կուռք պաշտէ. բայց Փոտինէն ոչ սպառ-

(*) Տես ՊԱՏԻ. ԵՌՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ, Գեր. Ամբրոսիոս Վարդապետի, Գլ. Դ. էջ 32.

նալիքէն վախցաւ եւ ոչ անուշ խօսքերէն խաբուեցաւ այլ ըզ-
Քրիստոս Աստուած դաւանեց եւ անարգեց կռապաշտներու
մոլորութիւնը: Քարկացաւ ներոն, տանջել տուաւ. դահիճները
չկարողացան սրբուհւոյն ձեռքը կտրել. տեսան որ չեղաւ՝ կրակի
մէջ ձգեցին, երեք օր մնաց անկէզ. կրակին մէջէն հանեցին ե-
րեք անգամ մահադեղ խմցուցին՝ չվնասուեցաւ: Տեսան որ չը-
մեռաւ Փոտինէն՝ փայտէ կախեցին, սկսան մարմինը քերել մին-
չեւ ոսկորներուն հասուցին. փայտէն վար առին երկու աչքերը
հանեցին խաւարային եւ ժահափոտ բանտի մէջ ձգեցին, որոյ
մէջ թունաւոր օծեր սողունքներ լի էին: Այն գիշեր Քրիստոս
Տէրը ինքը Պետրոս եւ Պօղոս առաքեալներով բանտին մէջ իջաւ,
Փոտինեայ աչքերը՝ որ խաւարած էր, լուսաւորեց: Երեք տարի
բանտին մէջ մնաց, ոչ քաղցեաւ ոչ ծարաւեցաւ եւ ոչ ցուրտէն
նեղացաւ. խաւարեալ չէր բանտին մէջ եւ ժահափոտութիւն
չկար ամենեւին, վասն զի Քրիստոս ինքը կերթար միշտ Փոտի-
նէն կմխիթարէր եւ բանտը լուսաւոր կպահէր մշտապէս եւ ա-
նուշ հոտերով. երեք տարին որ լրացաւ՝ վճարեց Փոտինէ իրեն
կեանքը եւ հանգեաւ խաղաղութեամբ ի Քրիստոս:

Գ Լ Ո Ւ Ի Զ Ո Ր Ե Ք Տ Ա Ս Ա Ն Ե Ր Ո Ր Դ

ԱՐԻՒՆՆՈՍ ԵՒ ԿԻՆ ՆՈՐԱ ԱՆՍՏՈՒԱ

Ադրիանոս եւ նորա կինը Անատոլա նիկոմիդիա քաղաքէն
էին, հաւատով քրիստոնեայ, բարեպաշտ եւ երկիւղածք
յևատուծոյ: Եղաւ որ կռապաշտները քարայրի մը մէջ
պահուած քսանըվեց քրիստոնեայ անձինք բռնեցին եւ
սկսան չարչարել, անոր համար որ զՔրիստոս Աստուած
կիտստովանէին: Ադրիանոս տեսաւ նոցա այնչափ տանջանքնե-
րը եւ համբերութիւնը, մօտեցաւ, խրատ խնդրեց իրենցմէ, եւ
Հոգևով սրբով լցուելով՝ մտաւ սուրբերուն մէջ, ասաց առենա-
դպրին « Գրէ իմ անունս ալ, ես ալ կմեռնիմ Քրիստոսի անուանն

համար» : Կապեցին իսկոյն Անդրիանոսն եւ սուրբերուն հետ բանտ ձգեցին . Անատոլա՛ Ադրիանոսի կինը՝ երբ իմացաւ էրկանը բանտ դուրսիլը, մեծ լաց եւ գոռում վերուց . բայց երբ տեղեկացաւ որ Քրիստոսի համար է՛ շատ ուրախացաւ, մանաւանդ թէ եւ գնաց բանտը, Անդրիանոսի ոտքն ընկաւ, շղթաները համբուրեց եւ կաղաչէր ասելով որ «Քրիստոսի սիրոյն համար հաստատ մնայ եւ չարչարանքներուն համբերութեամբ տանի» . եւ մէկալ սուրբերուն ալ աղաչանք ըրաւ ասաց «Աղօթք ըրէք Ադրիանոսին համար որ նա ալ ձեզի հետ մարտիրոսութեան արժանի ըլլայ» : Ադրիանոս մխիթարեց «Տուն գնա, ասաց, երբոր զիս քննութեան տանին՝ ես քեզի կիմացնեմ որ գաս մեր կատարումը տեսնես :

Բանի մի օրէն ետեւ եկան զինուորները որ յատեան տանին զԱդրիանոս . նա միւս սուրբերն երաշխաւոր տուաւ բանտապետին եւ ինքը կնկանն իմացնելու գնաց . նա որ տեսաւ էրիկը՝ կարծեց թէ կամ՝ զՔրիստոս ուրացեր է եւ կամ չարչարանքներէն փախեր է . դուռը փակեց չմոռուց որ ներս մտնէ, կկուռէր ներսէն ասելով «Գնա՛, մի՛ գար, Քրիստոսի ուրացող, որ երկրորդ Յուդա եղար . գնա անհաւատ եւ ծոյլ» : Ադրիանոս կուրախանար կնկանը խօսքերուն վրայ եւ կպատասխանէր հեզաբար . «Մի կարծեր թէ ես փախայ կամ զՔրիստոս ուրացայ . այլ եկայ քեզի իմացնելու՛ որ գաս մեր կատարումը տեսնես» : Այս որ լսեց կինը՝ իսկոյն բացաւ դուռը, իրար համբուրեցին ուրախութեամբ հոգւով, եւ գնացին իմիասին սուրբ վկաներուն մօտ : Տարին զԱդրիանոս բռնաւորին առջեւը, ուր Ադրիանոս համարձակ զՔրիստոս Աստուած խոստովանեցաւ, եւ անարգեց կուռքերն ու անոնց պաշտամունքը :

Այն ատեն հրամայեց բռնաւորը որ տասը մարդ դալար գաւազանով (*բազի չուպոխով*) սաստիկ ծեծեն : Ադրիանոս կըսէր «Որքան տանջանքս կաւելցունուք՝ այնքան պսակս կպայծառանայ» : Փորը պատռեցաւ եւ աղիքները դուրս եկան : նա այն ահագին տանջանքին մէջը Աստուծոյ փառք եւ գոհութիւն կուտար՝ կատարեալ ջերմեռանդութեամբ . քսանեւուծ տարեկան էր Ադրիանոս, եւ տասնեւերեք ամիս էր որ Անատոլային հետ կարգուած էր : Այնչափ հարուածներէն սուրբը շատ տկարացաւ, ոտքի վրայ կանգնել չէր կարող : Անատոլա՛ անձամբ վերուց

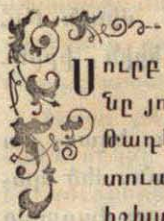
բանտը տարաւ զնա միւս սուրբերուն մօտ . Թէպէտ բարեպաշտ կանանց արգելուած էր բանտը մտնել, սրբոց տեսութիւն ընել, բայց Անատոլա մագերը ածիլել (*քրաշ ընել*) տուաւ, էրիկ մարդու հագուստ (*ոռուպայ*) հագած՝ այնպէս կմտնէր բանտը սուրբերուն ոտքը կլուանար, վէրքերը (*հարսները*) կնայէր կպատէր եւ կբաջալերէր, որ արիութեամբ համբերեն ամենայն տանջանքներուն :

Վերջապէս հրամայեց դատաւորը սրով կատարել զանոնք : Այն ատենը Անատոլա աղաչեց դահիճներուն որ առաջ Ադրիանոսէն սկսին կատարոււմը . վասն որոյ ինքը Ադրիանոսի ոտքերէն բռնեց սայլին վրան տարածեց . եւ դահիճը մէկէն զարկաւ տապարով (*սսքրով*) ոտքերը եւ ձեռքերը կտրեց : Ադրիանոս իսկոյն աւանդեց հոգին առ Աստուած : Այնպէս ալ միւս սուրբերուն ձեռքերը եւ ոտքերը կտրտեցին . նոքա եւս այնպէս կատարեցան իՔրիստոս : Անատոլա գողացաւ Ադրիանոսին աջ ձեռքը եւ ծոցը պահեց, Թագաւորը ամէն սրբոց մարմինները կրակը ձգել տուաւ, բայց Աստուծոյ ողորմութեամբը սաստիկ անձրեւ մը եկաւ, կրակը մարեցաւ սուրբերուն մարմինը անվնաս մնացին : Ետքը քրիստոնեայք առին նաւի մէջ դրին Բիւզանդիա (*Սսուկոյ*) տարին :

Հազարապետին մէկը կբռնադատէր զԱնատոլայն որ իրեն կին լինի . նա ալ՝ մէկ երկու օր սպասէ, ասաց : Գնաց դառնապէս լացաւ աղաչեց Աստուծոյ եւ նորա Ս. վկաներուն որ ազատի կռապաշտներու ձեռքէն : Սուրբերուն մէկը երեւցաւ, ասաց . « Լսեց Աստուած քու աղաչանքդ շուտով Բիւզանդիա եկ, մեք քեզի այցելութիւն կընեմք » . Անատոլա առաւ Ադրիանոսին աջ ձեռքը, նաւ մտաւ Բիւզանդիա փախաւ : Լսեց այն հազարապետը, եւ նաւեց որ ետեւէն հասնի ետ դարձնէ . բայց սաստիկ քամի ելաւ, եւ հազարապետին նաւը ետ դարձուց : Գնացին նոքա անվտանգ հասան Բիւզանդիա, զնաց եւ Անատոլա, ողջունիլ երկրպագութիւն ըրաւ սրբոց տապաններուն եւ Աստուծոյ փառք տուաւ : Այնուհետեւ ուրախութեամբ հոգուով այն տեղը մնաց ինքը : Եւ հոն հոգին աւանդեց առ Աստուած, եւ Ս. վկաներուն մօտ Թաղուեցաւ :

Գ Լ Ո Ւ Ի Հ Ն Կ Ե Տ Ա Ս Ա Ն Ե Ր Ո Ր Գ

ՍՈՒՐԲ ՈՍԿԵԱՆՔ ԵՒ ՍՈՒՔԻՍԵԱՆՔ.

Սուրբ Ոսկեանք եօթը հոգի էին, որոց գլխաւորին անունը յունարէն *Խռուսի* էր, հայերէն կ'ըսէին Մարգարէն Ոսկի: Թաղէոս առաքեալը երբ Հայաստանի մէջ Քրիստոսի Աստուածութիւնը քարոզելու կ'բախէր, Յանապարհին այս իշխանաց հանդիպեցաւ որ Հռոմէն դեսպանութեամբ մեր Սանատրուկ Թագաւորին կերթային. եւ երկար քարոզեց նոցա Քրիստոսի մարդեղութեան վրայ: Գեսպանները լսելով նորա հրաշալի վարդապետութիւնն ու ըրած հրաշքները, ամէնն ալ առաքելոյն ոտքը ընկան եւ հաւատացին Քրիստոսի Աստուծոյ Բարձրելոյն: Ս. Թաղէոս մկրտեց զանոնք քրիստոնեայ ըրաւ, եւ Ոսկի իշխանը քահանայ ձեռնադրեց: Թողուցին դեսպանութիւնը սկսան Ս. Թաղէոս առաքելոյն հետ քալել, գէնքերնին ձիերնին ծախեցին, աղքատներու տուին զինքը, եւ միւսանգամ իրենց բնակարանը չդարձան, եւ ոչ Սանատրուկ Թագաւորին գնացին, այլ առաքելոյն հետ եկան եւ օր ըստ օրէ Քրիստոսի հաւատով եւ աստուածապաշտութեամբ պայծառացան:

Ս. առաքելոյն վախճանելէն ետքը գնացին բնակեցան ասոնք առանձնակի եփրատայ ափունքի մօտ *Մաղկոյ* լեռը, ետքը գնացին *Արսաշէս* Թագաւորին պալատը, Քրիստոսի Աստուածութիւնը քարոզեցին. Թագաւորն ու Թագուհին եւ քանի մի պատուաւոր ազնուականներ եկան այն տեղը սիրով մտիկ ըրին Ոսկեանց քարոզութիւնը, եւ ոմանք յազգականաց Թագուհւոյն հաւատացեալ եղան, որոյ վրայ բարկանալով Թագաւորին որդիքը դուրս ըրին զանոնք. նոքա ալ ելան իրենց վանքը գնացին: Իսկ այն ազնուականները, որ Թագաւորին եւ Թագուհւոյն

հետ Գրիստոսի հաւատացեալ եղան, Ոսկեանց ետեւէն զնացին եւ մկրտուեցան եփրատայ ափունքը: Մկրտուելու ժամանակնին տեսան զԳրիստոս, որ ալբիւրին դիմացը կեցաւ, իրենք ալ մէկ մէկու աւետիս կուտային ասելով թէ «Ահա Գրիստոս տեսանք»: եւ այն տեղը ուր տեղ որ Գրիստոս երեւցաւ՝ խաչ կանգնեցին եւ անուանեցին *խաչ աւետաց*:

Թագաւորին ամբարիշտ որդիքը ուզեցին որ զՈսկեանս արքունի պալատը դարձնեն, բայց նոքա իմանալով անոնց կեղծաւորութիւնը՝ ետ կեցան չգնացին: Բարկացան այն ատենը Թագաւորի որդիքը, սպաննեցին զՈսկեանս, միայն *Բահարաս* իշխանին եւ նորա ընկեր իշխանացը ներեցին, իբրեւ իվերայ ազգականաց իւրեանց:

Այս Բահարասը՝ որ մկրտուելով անունը *Մուխսու* եղաւ, սա միաբանութեամբ իրեն ընկերներովը Թաղեց զՈսկեանս մեծ պատուով. իրենք ալ կրօնաւոր եղան, նոյն տեղը նոցա վարքովը կճգնէին եւ օր ըստ օրէ կաւելանային կարգով եւ հրեշտակական վարքով, ինչպէս սովորած էին յՈսկեանց: Քանի մի ժամանակէն ետքը՝ Սուքիաս տեղւոյն խոտին չհաւնեցաւ, ասաց ընկերներուն՝ թէ «Այս տեղի խոտը պարարտ է եւ մեր մարմինը կգիրացնէ, ձիու եւ ջորիի նման»: անոր համար ելան այնտեղէն, *Մուխսու* ասացեալ սարը կար՝ հոն գնացին, որ այժմ կկոչուի *Քուսասղ*: Քառասուն եւ չորս տարի այնտեղը բնակեցան, խոտով միայն կկշտանային վայրենի կենդանեաց՝ նման. օդի խստութենէն կաշինին պնդացան. մազերն ալ այնպէս երկնցան՝ որ բոլոր մարմինները ծածկեց:

Այս սրբոց անուններն ալ ասոնք են. Սուքիաս, Ղունկիանոս, Պողիքաէս, Կոտրատոս, Իւքիւրոն, Մեմիանոս, Փովկաս, Ներանդիանոս, Արրիանոս, Զոսիմոս, Բիքդորիոս, Թալիլոս, Յորգանէս, Անաստասիոս, Յակոբոս եւ Թէոդորիտոս:

Ասոնք Սուկաւէտ լեռը բնակեցան ԽԳ տարի անվնաս մնացին թէ հիւանդութենէ եւ թէ ուրիշ պատահներէ, մինչեւ Դատիանոսի Թագաւորութեան ժամանակը, որ համար առնելով իրեն զօրաց մէջ, չգտաւ զՍուքիասեանս. իրեն նախարարին մէկը Ոկոհէր անունով, ասաց Թագաւորին թէ «Նոքա Սուկաւէտ լեռը՝ Հայոց երկիրն են, քրիստոնէից հաւատը կպաշտեն». Դատիանոս

այն ատենը Ռաուլահա նախարարն շատ զօրքով դրկեց պատուէր տալով որ եթէ ուրանան զՔրիստոս՝ պատուով բերեն իրեն մօտ. եթէ չհաւանին՝ չուզենան դառնալ, ամէնն ալ թրէ անցընեն: Գնաց այն նախարարը գտաւ սուրբերն, տեսաւ որ անտանելի ճգնութեամբ աղօթք կրնէին: Սկսաւ շատ խօսքերով համոզել որ դառնան իրենց հաւատէն, բայց նոքա անշարժ մնացին իրենց լուսաւոր քրիստոնէութեան մէջ առանց խախտուելու. բռնաւորը կրկին խօսեցաւ, ասաց «Արիք երթամք Թագաւորին մօտ, մեծ պատուոյ արժանի կըլլաք»: Սուրբերը պատասխանեցին թէ «Մեք Աստուծմէ ողորմութիւն գտանք, սիրեցինք զնա յամենայն սրտէ եւ յամենայն անձնէ, ուրիշ մարդէ պատիւ չեմք ուզեր»:

Տեսաւ բռնաւորը որ չեն հաւանիր իրեն կամքին, հրամայեց ամէն մէկին համար մէկմէկ ցից (*խազըխ*) զարնել գետնի վրայ եւ սուրբերն անոնց վրան կապել տուաւ դէպի վայր, եւ մարմիննին կրակով այրել. բայց նոքա ոչինչ համարելով ուրախութեամբ փառաբանութիւն կուտային Աստուծոյ: Տեսաւ բռնաւորը որ անլնաս մնացին սուրբերը, բերաննին երկամ անցընել տուաւ որ չկարողանան աղօթք ընել. բայց զօրութիւն չունեցան ամենեւին այն չարչարանքները. բարկացաւ այն ատենը բռնաւորը, հրամայեց զօրականաց որ ամէնն ալ մէկտեղ բերեն եւ սրով սպանեն: Սուրբերը աղաչանք ըրին Աստուծոյ ամենաբարձրելոյն եւ ասացին թէ «Տէր, մեր արիւնները ուրտեղ որ Թափուին՝ աղբիւր թող ըլլան հիւանդաց բժշկութեան համար»: Չայն եկաւ նոցա երկինքէն եւ ասաց, «Կատարուեցան ձեր խնդրուածքը. ամենայն ցաւագար հիւանդներ ձեզմով առողջանան, եւ դուք այժմ եկայք ձեր յաւիտենական հանգստութեան համար պատրաստուած օմեւանը»: Դաշիճները սրով մորթեցին ոչխարի նման քարի վրայ. եւ մարմիննին երկուհարիւր եւ երեսուն տարի անթաղ, քարի տակ անապական մնացին մինչեւ քրիստոնէութեան ժամանակը. ետքը Կոստանդիանոս Թագաւորը հրեշտակի առաջնորդութեամբ երեքհարիւր ձիաւորով գնաց Սուկաւ լեռը եւ գտաւ սրբոց մարմինները. տեսան քարին վրան ամէն մէկին անունները գրուած էին. ամփոփեց մարմինները Թաղեց զգուշութեամբ. եւ ուրտեղ որ սրբոց արիւնը Թափուած էր, այն հողէն առաւ ա-

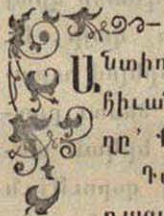
րեւմուտք տարաւ հիւանդներու բժշկութեան համար: Այն բժշկութեան աղբիւրն ալ մշտապէս կրղխէր. եւ մինչեւ ցայսօր կայ, ամենայն տարի սրբոց տօնի օրը Սելովմայ նման կրղխէ, եւ ամենայն ցաւոց բժշկութիւն կպարզեւէ, մանաւանդ ծաղկոտներուն եւ օձահարներուն:

Գ Լ Ո Ւ Խ Վ Ե Շ Տ Ա Ս Ս Ա Ն Ե Ր Ո Ր Գ

Ս Ո Ւ Ր Բ Ա Ն Տ Ի Ո Ւ Ռ Ս Բ Ժ Ի Շ Կ .

Անտիոքոս բժիշկը Սեբաստացի էր, Բրիստոսի անունով հիւանդները կբժշկէր, եւ իրեն առնելու ստակին տեղը՝ Բրիստոսի հաւատը կդարձնէր զանոնք:

Դատիանոս դատաւորը բռնեց սաստիկ տանջեց. եւ ռացած խալկինի մէջ ձգեց՝ չայրեցաւ. գազաններու առջեւ ձգեց սուրբը՝ չմօտեցան ամենեւին. դատաւորն ալ վախցաւ՝ արձակեց զԱնտիոքոս, որ գնաց կռոց տաճարի ամենայն պատկերները կործանեց: Դատաւորը իմացաւ, նորէն բռնել տուաւ որ տանին գլխատեն:

Անտիոքոս իւր վախճանը մօտեցած տեսնելով՝ սկսաւ աղօթքընել առ Աստուած, զկնի որոյ կտրեցին սրբոյն գլուխը, եւ արիւնի տեղ կաթ բղխեցաւ:

Կիրակոս անունով դահիճապետ կար, այս սքանչելիքն որ տեսաւ՝ հաւատաց Բրիստոսի Աստուածութեան: Կռապաշտները սորա գլուխն ալ կտրեցին, եւ այնպէս սրբոյն հետ մէկտեղ բարի խոստովանութեամբ կատարեցաւ ի Բրիստոս:

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՒՏԱՍՆԵՐՈՐԳ

Ս. ԴՈՒՆԿԻԱՆՈՍ ՀԱՐԻՐԱՊԵՏ.

Սա Կապադովկացոց գաւառէն էր, Հռովմայեցոց գնդի մէջ հարիւրապետ: Տիբերիոս կայսրը զրկեր էր Պիղատոս դատաւորին յերուսաղէմ. նա Քրիստոսի վրայ պահապան կարգեց չարչարանաց օրերը: Խաչելութեան օրը տեսաւ Դունկիանոս երկրի ահագին շարժմունքը, արեգական խաւարումը եւ ուրիշ շատ սքանչելիքներ որ եղան խա-

չելութեան ժամանակը, այսինքնոր քարերը պատուեցան, գերեզմանները բացուեցան: Երբոր Դունկիանոս ասոնք ամէնն ալ տեսաւ, աղաղակեց Քրիստոսի համար եւ ասաց թէ «ձմարիտ ուրդի Աստուծոյ է սա»: Երբ զինուորները Քրիստոսի յարութիւնը ծածկելու համար կաշառ առին, Դունկիանոս չկամեցաւ առնուլ այն արծաթը, նոյնպէս երկու զինուորք որ նորա հետ հաւատացին. այնուհետեւ թողուցին իրենց զօրականութիւնը, Քրիստոսի առաքեալներուն աշակերտ եղան, եւ Հոգւոյն սրբոյ գալըստենէն ետքը առաքեալներէն մկրտուեցան: Դունկիանոս Պետրոս առաքելոյն հրամանաւր իրեն ընկի գաւառը՝ Կապադովկիա գնաց Քրիստոսի Աստուածութիւնը քարոզելու:

Երուսաղէմի Հրեայք ստիպեցին զՊիղատոս որ Ղունկիանոսն սպաննէ։ Պիղատոս գրեց առ Տիբերիոս կայսր Հռոմայ, եւ իմացուց Ղունկիանոսին եւ նորա հետ երկու զօրականաց քրիստոնեայ լինելը։ Տիբերիոս զօրապետ մը դրկեց Կապադովկիա որ զՂունկիանոսն սպաննէ. զօրապետն եկաւ շատ համոզելով եւ սպառնալիքներով ստիպեց որ զՔրիստոս ուրանան. Ղունկիանոս արիաբար ընդդէմ կեցաւ զօրապետին եւ ասաց «Ով որ զիս լուսաւորեց հոգևով եւ մարմնով՝ նա է Աստուածն ամենայնի։ Ես մէկ աչքովս կոյր էի, Քրիստոսի խաչելութեան ժամանակը Պիղատոսի հրամանով նորա վրան կկենայի. երբ տիգաւ կողը խոցեցի, արիւն եւ ջուր բխեց՝ վկայ անմահ Աստուածութեան նորա եւ կենդանի մեռելութեանն. ցատքեց մէկ կամ կենդանարար արիւնէն Քրիստոսի, իմ խաւարեալ աչքս լուսաւորեց, անոր հետ իմիասին իմ հոգևոյս աչքն ալ բացուեցաւ որ աստուածգիտութեան լոյսը տեսնեմ»։

Զօրապետն այպանելով ծաղր կընէր եւ կստիպէր որ ուրանայ զՔրիստոս. բայց Ղունկիանոս ընդդէմ կենալով զօրապետին, չհաւանեցաւ ամենեւին նորա խօսքին՝ անփութիւի հաւատով։ Զօրապետը մեծ չարչարանքով տանջեց սաստկապէս, որով Ղունկիանոսի անէծքովը զօրապետին աչքերը խաւարեցան։ Յայնժամ զօրապետն սկսաւ աղաչել Ղունկիանոսին որ լուսաւորէ իրեն աչքերը. եւ Ղունկիանոս՝ «ե՞նէ զիս չմեռցընես՝ ասաց, աչքերդ չը՛բացուիր»։ զօրապետը գլխատեց զՂունկիանոսն եւ երկու զօրականներն, եւ իսկոյն բացուեցան նորա աչքերը։ Այն ատեն առաւ Ղունկիանոսին գլուխը տարաւ առ Պիղատոս յԵրուսաղէմ. եւ առաւ Հրեաներէն խոստացեալ կաշառը։ Ղունկիանոսին գլուխը քաղաքի աղբիւսին (*չկօրկիլկի*) մէջ Թաղեցին։

Այն օրերը Կապադովկացի այրի կին մը որ հաւատով քրիստոնեայ էր, աչքերուն լոյսը կորսընցուց. սա միամօր որդի ունէր, առաւ այն տղան գնաց յԵրուսաղէմ այն յուսով որ սուրբ տեղերէն հող առնու իրեն աչքերուն մէջը ցանէ լոյս տեսնելու համար։ Երբ Երուսաղէմ հասաւ, այն միամօր որդին ալ մեռաւ, ասով կրկին խաւարում եղաւ այն այրի կնկան. շատ լալէն եւ կոծելէն ետքը ընկած էր ողորմելի կինը խաւարեալ աչքերով։ Երազին մէջ երեւցաւ Ս. Ղունկիանոս, պատմեց ինչ որ Հրեայք եւ Պիղատոս նեղութիւն տուեր էին իրեն, եւ Թէ

ինչպէս մարտիրոսացաւ ինքը եւ ցոյց տուաւ իրեն գլուխը Թաղուած տեղը . « Փորէ իմ գլուխս հանէ , ասաց , այն ատենը անքերդ կբացուի , կտեսնես եւ քու որդիդ . ես կցուցնեմ քեզի թէ ինչ փառքի մէջ է » : Գնաց կինը այլոց առաջնորդութեամբ եւ իրեն ձեռքերովը տեղը փորեց հանեց սուրբ գլուխը աղբիւսին մէջէն , իսկոյն անքերը բացուեցան . պատեց զայն սուրբ կտաւներով , իրեն աշխարհը Կապադովկիա տարաւ եւ տապանի մը մէջ իրեն որդւոյն հետ Թաղեց :

ետքը Ս. Գունկիանոս կրկին երեւցաւ այն կնկան , նորա որդին ալ հետը փառօք եւ լուսապայծառ տեսլեամբ : Որդին կըսէր մօրը , « Կտեսնես մայր իմ թէ ինչպէս Գունկիանոսի ձեռքովը զիս Աստուած փառաւորեց . ես միշտ այս սրբոյն հետ եմ , Աստուծոյ Ամենաբարձրելոյն յանձնարարութեամբ » :

Գ Լ Ո Ւ Ի Ո Ւ Թ Ե Ի Տ Ա Ս Ն Ե Ր Ո Ր Կ

Ս. ՅԱԿՈԲՈՍ ԱՌԱՔԵԱԼ , ՏԵԱՌՆ ԵՂԲԱՅԻՐ .

Սյս Յակոբոս առաքեալը թէ՛ Քրիստոնէից եւ թէ չրէից դիմաց մեծ պատիւ ունէր իւր սրբութեանն ու առաքինակրօն վարուցը համար , վասն որոյ յամենեցուն առ հասարակ , սա *արդար* անուանեցաւ , եւ *եղբայր Տեսուն* կոչուեցաւ , որովհետեւ իւր մայրը *միւս Մարիամ* կկոչուէր , եւ էր քոյր Աստուածամօր Կուսին :

Թէպէտեւ Յակոբոս երկոտասան առաքելոց թուոյն մէջ չէր , այլ եօթանասնից համարէն էր , սակայն էր ընտանի Յիսուսի Քրիստոսի , անոր համար պատուով ամէն Առաքեալներէն վեր էր : Պետրոս առաքեալը վէմն հաւատոյ՝ հաւանութեամբ առաքելոց եպիսկոպոս ձեռնադրեց զսա Երօւսաղեմի :

նստաւ Յակոբ յերուսաղէմ որպէս եղբայր եւ հայրենատէր եւ արժանի ժառանգ Աթոռոյն Քրիստոսի, օրէ օր ճշմարիտ հաւատը կալայծառացնէր իրեն յորդորական քարոզութեամբքը, Ս. Աւետարանը մեկնելով. եւ ժողովրդեանը երկնից ճանապարհը ցուցանելով երեսուն տարի: Բայց անօրէն տիրասպան Հրեայք չար նախանձով լցուեցան եւ շատ կկատաղէին նորա համարձակ քարոզութեամբ հաւատացելոց թիւը շատցընելուն համար. վասն որոյ օր մը ժողովեցան գնացին Ս. Յակոբին մօտ, կտտիպէին որ ուրանայ Քրիստոսի Աստուածութիւնը ժողովրդեան առջեւը:

Երբ նա տաճարին աշտարակէն սկսաւ քարոզել՝ կատաղեցան Հրեայք, եւ զարկին վարձագեցին զսուրբն, բայց նա չմեռաւ. ետքը սկսան քարկոծել, ծուներ դրած կողացէր նա Աստուծոյ եւ կրսէր, «Տէր Թո՛ղ դոցա, վասն զի չգիտեն ինչ կգործեն: Անօրինին մէկը առաւ հաստ փայտ մը զարկաւ Ս. Յակոբայ գլխուն, եւ այնպէս կատարեցաւ ու աւանդեց հոգին առ Աստուած, եւ պսակեցաւ ի Քրիստոսէ յերկնաւոր Թագաւորէն:

Գ Լ Ո Ւ Ի Ի Ն Ն Ե Ի Տ Ա Ս Ն Ե Ր Ո Ր Ք

Ե Փ Ե Ս Ո Ս Ի Ե Յ Թ Ն Մ Ա Ն Կ Ո Ւ Ն Ք.

Մտոնք Դեկոս ամբարիշտ կայսեր օրովը 249-ին, փառաւոր իշխաններու որդիք էին, բարեսեսիք եւ վայելուչք, որ կայսերական ծառայութեան մէջ էին: Դեկոս լսելով որ սոքա մկրտուեր քրիստոնեայ են եղեր՝ ստիպեց որ ուրանան. բայց տեսնելով որ աւելի՛ հաստատուեցան Քրիստոսի Ս. հաւատոյ մէջ, հրամայեց որ ճեծեն զանոնք եւ արձակեն, «Կարելի է կզոջան ուղղութիւն կուգան, ասաց, եւ կամ թէ իրենց հայրերը կյօրգորեն՝ որ հնազանդութեամբ զոհեն կոռոց».

Բայց նորք մօտիկ տեղ լեռ կար Ողբոս անունով անտեղը գնացին, քարայրի մը մէջ բնակեցան: Սրբոց մէջը Ամղիբոս ժիր եւ Տարտար ըլլալով, քաղաք կղրկէին ամէն օր հաց գնելու եւ տեղեկանալու քրիստոնէից հալածման վրայ:

Օր մ'ալ երբ հացերնին կերած, ու աղօթքնին ըրին՝ քուն մտան եւ մարմնական քնոյն հետ աւանդեցին իրենց հոգին, Աստուծոյ կամբովը:

Դեկոս Թագաւորը երբ զանոնք վնտուեց չգտաւ, ծնողացը հարցուց. նորք ասացին թէ Ողբոսի լեռը քարայրի մը մէջ պահուած են. Թագաւորը հրամայեց քարայրին դուռը մեծամեծ քարերով փակել որ սովամահ ըլլան. նա կկարծէր թէ կենդանի են: Երբ դուռը կփակէին՝ մշակներուն վերակացուն ծածուկ քրիստոնէայ ըլլալով՝ գրեց կապարի տախտակի վրայ տըղայոց անունները եւ ժամանակը եւ թէ Քրիստոսի հաւատոյ համար սովալլուկ եղան:

Այս բանիս վրայ անցան հարիւր քառասուն տարի, մինչեւ թէոդոս բարեպաշտ Թագաւորի ժամանակը ամենայն երկիր քրիստոնէութեամբ լցուեցաւ:

Այն ատենները տեսակ մը հերձուածողներ երեւեցան, որոց գլուխ էին թէոդորոս եւ Գայիոս երուսաղեմացի երիցունք, որ կըսէին թէ յարութիւն չկայ մեր այս հողացեալ մարմնոյն: Իսկ Աստուածատուր թէոդոս Թագաւորը խիստ տրտմութեան մէջ ընկաւ. այսպէս ալ ամենայն ուղղափառ կարգաւորքն եւ աշխարհականք:

Բայց ամենագունին Աստուած՝ որոյ խնամքը եկեղեցւոյ վրայ է միշտ եւ չկարծուած բաներով կպաշտպանէ, ողորմեցաւ իւր ուղղափառ հօտին, այն հերձուածողներուն չիք յարութեան դաւանութիւնը խափանելու համար՝ եօթը մանկանց հոգիները իրենց մարմիններուն դարձուց: Յարութիւն առին նորք, նստան պայծառ տեսեամբ, կկարծէին թէ երէկ երեկոյին պառկած էին զարթեցան, դեռ եւս Դեկոսի ահը եւ երկիւղը սրտերնուն մէջն էր, եւ զԱմղիբոսն քաղաք ղրկեցին որ հաց բերէ, միանգամայն եւ տեղեկանալ թէ արդեօք Դեկոս ի՞նչ չարութիւն կմտածէ իրենց համար:

ելաւ Ամդիքոս դուրս, տեսաւ որ քարայրին բերանը քարեր
ըցուած են, ոմանք ալ ասդին անդին ձգած, խիստ վախցաւ .
որովհետեւ չէր գիտեր եղածը . կուսպաշաներուն մէկ որոգայթ
մըն է ասաց, ծածկեց երեսը փակելով (*ասրիսով*) որ մարդ
չճանչնայ, հասաւ քաղաքին մէջ կտեսնէր շինուածքները ուրիշ
կերպ փոխուած, տեսաւ Քրիստոսի Ս. Խաչի նշան դռներուն
վրայ, քաղաքի պատերուն վրայ: Քիչ մի տեղ գնաց զանգակի
ձայն լսեց . կտեսնէր որ մարդիկ երեսնին կխաչակնքէին քրիս-
տոնէի պէս մէկ մէկի բարեւ կուտային . Յիսուսի անունով
երդուում կընէին . ինքն ալ վախնալով զարմանալով կըսէր «Այս
ի՞նչ է, երէկ այս նշանները գաղտնի էր, այսօր յայտնի . սկսաւ
քաղաքին մէջը փայլել»: Բայց ուր որ երթար՝ քրիստոնէի նշան
կտեսնէր կզարմանար . «Արդեօք երազի մէջ եմ կըսէր . երէկ
այս տեղը կուսպաշտքն զքրիստոնեայս կչարչարէին . այսօր հա-
մարձակ զՔրիստոս կպաշտեն»: Չհամբերեց մէկ մարդու մը
հարցուց թէ «Այս քաղաքը եփեսո՞ս է . — Այո, եփեսոս է պա-
տասխանեց մարդը . հապա դուն ի՞նչ տեղացի ես որ եփեսոսը
չես ճանչնար»: Ամդիքոս բան չսաց, պաղեցաւ մնաց . ելաւ
հաց ծախուած տեղը գնաց՝ հացագործին ստակ տուաւ «Ինձի
հաց տուր, ասաց». բայց ստակը չճանչցան, զանազան մարդ-
կանց ցոյց տուին, մէկը չճանչցաւ այն փողը, ասացին Ամդիքո-
սին «Ո՞վ մարդ, գա՞նձ (*խազնայ*) գտար, ի՞նչ է». Ամդիքոս
կըսէր, «Կխնդրեմ ստակս առէք, հաց տուէք որ երթամ, ըն-
կերներս ինձի կսպասեն, կամ թէ ստակս ետ դարձուցէք, եր-
թամ իմ բանս»: Ամէն անցաւորներն ալ հոն ժողովեցան «Այս
ի՞նչ մարդ է, խե՛ւ է, ի՞նչ է» ասելով, առին զԱմդիքոս քաղա-
քի մեծին տարին, թբր մէկ կաթկածաւոր մարդ, ստակն ալ
ցցուցին անոր:

Ամդիքոս կնայէր մէջերնին ծանօթ մարդ չէր տեսներ: Անկից
առին Մարինոս եպիսկոպոսին տարին . ստկին վրան նայեցաւ
եպիսկոպոսը տեսաւ Դեկոսի անունը գրած էր, հարցուց Ամդի-
քոսին «Ո՞ւր տեղէն գտար այս ստակը»: Ամդիքոս ասաց «Կաղա-
չեմ ձեզի ինչ որ հարցնեմ ինձի ասացէք . «Այս քաղաքը եփեսո՞ս
է»: Պատասխանեցին «եփեսոս է»: Նա ալ ասաց «Ուր է ապա
Դեկոս Թագաւորը»: Պատասխան տուին, «Այս քաղաքի մէջ
այնպէս Թագաւոր չկայ . դու կամ յիմար ես եւ կամ մեզ խա-

բել կուզես» : — Կզարմանամ, ասաց Ամղիքոս, երէկ Դեկոս քաղաքիս մէջն էր, քրիստոնեաները կչարչարէր, մեք ալ քրիստոնեայ ըլլալով՝ փախանք. եթէ չհաւատաք հետս եկէք ընկերներս ցցունեմ ձեզի որ Ողքոսի լեռը պահուըտած են» :

Եպիսկոպոսը, քաղաքին մեծը եւ ամենայն բազմութիւն ելան Ամղիքոսին ետեւէն գնացին :

Երբ քարայրին դուռը հասան, Եպիսկոպոսը գտաւ կապարեայ տախտակը եւ կարդաց. ներս մտան տեսան եօթը Ս. մանկունքը նստած զուարթ երեսօք եւ պայծառ դէմքով, ողջոյն տուին եւ համբուրեցին Մանկունքը, պատմեցին իրենց գլխուն եկածը այն ժամանակէն :

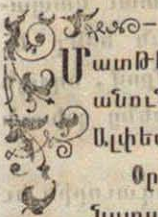
Մարինոս Եպիսկոպոսը Թուղթ գրեց Թէոդոս Թագաւորին եւ իմացուց այս եղած սքանչելիքը : Թագաւորը Թուղթը ա՛ռածին պէս բազմութեամբ Կոստանդնուպօլսէն եկաւ : Սուրբերն ընդ առաջ ելան, Թագաւորը ձիէն վար իջաւ բարեւեց. մէկ մէկ գրկելով արցունք Թափելով համբուրեց. ետքը մանկունքը քարայր մտան, օրհնեցին Թէոդոսի Թագաւորութիւնը եւ ասացին, « Աստուած մեզի անոր համար յարութիւն տուաւ որ ձեր տըրտմութիւնը փարատուի. չհաւատացուններն ալ հասկընան որ նոյն Տէրը կարող է ամէն մեռելներուն այսպէս յարութիւն տալ գերեզմանէն հանդերձեալ ժամանակին» :

Այս ասելով՝ Եպիսկոպոսին օրհնութիւնը առին, եւ հոգիին աւանդեցին առ Աստուած, հրեշտակաց ձեռքով, Թագաւորին եւ բազմութեանն առջեւը :

Թագաւորը հրամայեց վրանին եկեղեցի շինել, եւ փառաւոր տօն կատարելով՝ դարձաւ Կոստանդնուպօլիս ուրախութեամբ հոգևով, Աստուծոյ ամենաբարձրելոյն մեծ գոհութիւն տալով :

Ս. ՄԱՏԹԷՆՈՍ ԱԻԵՏԱՐԱՆԻԶ.

Մատթէոս Աւետարանիք առաջ մաքսաւոր էր, եւ նախկին անունն էր Ղեւի, եւ կկարծուի թէ եղբայր էր Յակոբու Ալփեան:

Յր մը երբ Կափառնաում քաղքին մաքսատանը մէջ նստած էր, Քրիստոս Տէրն մեր անկէ կանցնէր, «Ետեւէս եկուր», ըսաւ Մատթէոսի. նա իսկոյն ամէն բան թողուց եւ Քրիստոսի երկոտասան առաքելոց մէկն եղաւ, եւ աչքովը տեսածն ու ականջովը լսածը՝ յետոյ գրի առաւ ըստ խնդրոյ հաւատացելոց, եւ ազդամբ Հոգւոյն սրբոյ, եւ եղաւ միանգամայն եւ Աւետարանիչ:

Քրիստոսի Աւետարանը հեթանոսաց ալ տարաւ քարոզեց, մինչեւ յեթովպիա եւ մինչեւ մարդակերաց աշխարհը, եւ կատարեցաւ նահատակութեամբ իփառս Քրիստոսի Աստուծոյ:

ԳԼՈՒԽ ԽԱ.

Ս. ՄԱՐԿՈՍ ԱՒԵՏԱՐԱՆԻԶ.

Մարկոս Աւետարանիչը՝ Բառնաբաս առաքելոյն եղբորորդին էր եւ աշակերտ Պետրոս առաքելոյն, որոյ հրամանան եւ Հոգւոյն սրբոյ ազդեցութեամբ գրեց զԱւետարանն Քրիստոսի: Վասն որոյ զՄարկոս կնկարեն Աւետարան ձեռքը, ոտքին տակն առիւծ:

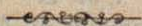
Յետոյ գնաց եգիպտոսի Աղեքսանդրիա մայրաքաղաքը քարոզել Քրիստոսի աւետարանը, եւ շատ սքանչելիքներ քրաւ, հիւանդները առողջացուց, դիւահարներէն դէւերը հլաւծեց եւ շատ անհաւատներ դարձուց իկուպաշտութենէ յաստուածապաշտութիւն, եւ Քրիստոսի հաւատացեալ քրաւ. շատ կուռքեր կործանեց եւ տեղերը եկեղեցի շինեց եւ Աղեքսանդրացւոց եկեղեցւոյն առաջին եպիսկոպոսն ու հիմնադիրը եղաւ:

Կուպաշտները տեսան՝ մեծ նախանձով լցուեցան, վասն որոյ զատկի օրը Ս. պատարագի ժամանակ երբ նոքա իրենց սեռեպիական տօնը կկատարէին՝ գնացին Ս. Մարկոս առաքեալին վրայ, ձգեցին գետինը, կապեցին ոտքերէն չուան. այնչափ

քարշեցին՝ մինչ զի ողջ տեղ չմնաց մարմնոյն վրան . եւ նա գոհանալով աղօթք կրնէր առ Աստուած, յետոյ տարին բանտ ձգեցին . գիշերին մէջը Քրիստոս Տէրն մեր երեւեցաւ իրեն եւ ըսաւ «Խաղաղութիւն ընդ քեզ, ծառայ իմ եւ աւետարանիչդ Մարկոս» . եւ նա պատասխան տուաւ «Փառք քեզ եւ երկրպագութիւն Տէր իմ եւ Աստուած Յիսուս Քրիստոս» :

Երկրորդ օրը հանեցին բանտէն, նորէն սկսան քարշել քաղաքին մէջ : Օրհնութիւնը երբոր բերանն էր Ս. Մարկոս աւանդեց իրեն հոգին առ Աստուած . մարմինը կրակ ձգեցին որ այրուի, բայց սաստիկ անձրել եկաւ մեծ գոռումներ եղաւ, ահագին կայծակներ ելաւ . մինչ զի ամէնն ալ թողուցին փախան եւ կրակը մարեցաւ : Հաւատացեալք գնացին կրակին մէջէն ամբողջ հանեցին մարմինը, պատուով թաղեցին փորուած քարի մէջ, եւ այն օրը Ս. Աւետարանչին Մարկոսի նախատակութեան տօնը կատարեցին մեծ հանդէսով : — Յետ ժամանակաց Ս. մարմինը փոխադրուեցաւ իՎենետիկ, ուր եւ փառօք մեծաւ կրպատուի իհաւատացելոց հոյակապ եկեղեցոյն մէջ :

Գ Լ Ո Ւ Ի Ի Ի Բ .

Ս. Գ Լ Ո Ւ Կ Ա Ս Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն Ի Չ .

Այս Գուկաս Աւետարանիչը ազգաւ Ասորի էր Անտիոքայ մեծ քաղաքէն . արուեստով ալ բժիշկ, Քրիստոսի մարդեղութեան ժամանակները : Անտիոքայ բժշկապետը լսելով Յիսուսի սքանչելիքները՝ դրկեց զԳուկաս որ իւր աշակերտն էր Քրիստոսի մօտ որ տեսնէ Յջմարիտը եւ դառնայ ստոյգ տեղեկութիւն բերէ :

Ինաց Գուկաս յերուսաղէմ տեսաւ զՔրիստոս, եւ նորա հըրաշքներուն ակնատես եղաւ . հանդիպեցաւ նա եւ տեսաւտես կնկան տունը եւ լսեց նորա հրաշալի բժշկութիւնը : Հաւատաց եւ ինքն, անցաւ եւ յարեցաւ իՔրիստոս . եւ եղաւ մին յետեանսանից : Յետոյ Պօղոս առաքելոյն ընկերացաւ, եւ շրջեցաւ քա-

րոզութեամբ . եւ եղաւ կատարեալ բժշիկ հոգւոց եւ մարմնոց մարդկան . շատ նշաններ եւ մեծամեծ արուեստներ կրնէր : Գրեց իրեն անունովը Ս . Աւեսարանը , Պօղոս առաքելոյն հրամանաւ , եւ օգնականութեամբ Հոգւոյն սրբոյ . նոյնպէս գրեց նաեւ *Գործք ստաֆեոցը* :

Ս . Դուկասը կնկարեն ձեռքն Աւետարան քովն ալ եզ մը , ըստ տեսլեան եզեկիէլ մարգարէին (*):

Երբոր իրեն վաղճանին օրը իմացաւ Ս . Դուկաս , կանչեց աշակերտներն եւ ժողովուրդն իրեն քովը . կանոններ եւ օրէնքներ սորվեցուց նոցա . եւ հաստատեց իհաւատս Քրիստոսի , ամենուն ալ հրաժարական ողջոյնը տուաւ , աղօթք ընելով աւանդեց հոգին առ Աստուած , եւ դրին մարմինը մէկ նշանաւոր տեղ մը որ շատ բժշկութիւններ եղան : Ետքը Կոստանդնուպօլիս տարին , յետոյ իՓատովա քաղաք Իտալիոյ , ուր փառաւորի իհաւատացելոց :

(*) Տես ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ, ԳԵՐ. Ամբրոսիոս վարդապետի, Գլ. Ի. էջ 357:

ԳԼՈՒԽ ԻԳ.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱԼԵՏԱՐԱՐԱՆԻԶ.

Սուրբ Յովհաննէս Ալետարանիչը եւ նորա եղբայրը Յակոբոս սիրելի աշակերտք Քրիստոսի՝ Ձերեթեայ ձկնորսի որդիք էին եւ կոչուեցան *Բաներեղիս*, այսինքն որդիք որոտման:

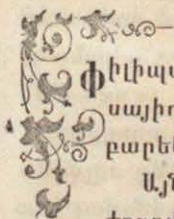
Այս Յովհաննէս շատ սիրելի էր Քրիստոսի. եւ ազգական եւս ըստ մարմնոյ: Քրիստոսի խաչելութեան ժամանակը բովն էր եւ Յովհաննէս, Քրիստոս զՅովհաննէս իրեն մօրը յանձնեց, եւ Մայրը՝ Յովհաննէսին. այն օրէն սկսեալ տասներկու տարի սպասաւորութիւն ըրաւ Ս. Աստուածածնին, մինչեւ նա երկինքը վերափոխուեցաւ. եւ ապա գնաց Քրիստոսի Ալետարանը քարոզելու իրեն վիճակը՝ Ասիոյ եփեսոս քաղաքը. շատ մարդիկ Քրիստոսի հաւատացեալ եղան եփեսոս քաղաքի վէջ. այնուհետեւ բացուեցաւ քարոզութեան դուռը Ս. Ալետարանին, որոյ վրան եւ հեծանոսք աքսոր զրկեցին իՊատմոս կղզին: Հոն Քրիստոսի Ս. Ալետարանը գրեց Յովհաննէս եւ Աստուածային

տեսիլքը հոն տեսաւ, զոր եւ գրեց եւ կրտուի: «Յայտնութիւն Յովհաննու»: Յովհաննէս Աւետարանչին դիմացը միշտ արծիւ կնկարեն, ինչանակ բարձրաթուիչ քարոզութեան նորա: Պատմոս կղզիէն դառնալէն ետեւ շատ տարի եփեսոս պարեցաւ, աւետարանեց զՔրիստոս, շատ հրաշքներ քրաւ եւ իննսուն տարիէն աւելի էր երբ փոխեցաւ առ Աստուած: Գերեզմանին մէջ մարմինը չգտնուեցաւ, վասն զի Աստուած ուզեց զինքը փոխել իկենաց իկեանս, իփառս Քրիստոսի Տեառն մերոյ:

Գ Լ Ա Ի Ի Ի Բ

Փ Ի Լ Ի Պ Պ Ո Ս Ա Ռ Ս Ք Ե Ս Լ

Փրիպպոս առաքեալը մի էր յերկոտասանից, Գալիլիոյ Բեթսայիդա քաղաքը ծնած, Անդրէասայ եւ Պետրոսի մօտիկ բարեկամ: Քրիստոս զինքն ընտրեց շատերէն առաջ:

Այն օրն որ Քրիստոս փառօք յերուսաղէմ կմտնէր եւ ժողովուրդն ընդ առաջ ելան ոստովք ձիթենեաց, եւ զհանդերձս իւրեանց տարածանէին առ Տանապարհաւն, մեր Աբգար Թագաւորին դեսպանքն եկան ու Քրիստոսի հետ կու-

զէին տեսնուիլ; բայց ջիամարձակելով՝ Փիլիպպոսի դիմեցին, որ եւ Անդրէաս առաքելոյն հետ Քրիստոսի իմացուցին նոցա խնդիրքը. Քրիստոս ալ ըսաւ «եհաս ժամ զի փառաւորեսցի Որդի մարդոյ»:

Քրիստոսի համբարձմանէն ետքը՝ լցեալ Հոգևով սրբով Փիլիպպոս առաքեալը քարոզութեան ելաւ, շատ աշխարհքներ քալեց, հասաւ մինչեւ իՍկիւթս Ասիացոց, եւ Փռիւզիոյ երապոլիս քաղաքին մէջ շատ մարդ դարձոյց գործակցութեամբ Բարձրողիմէոսի (յեսոմանասնից) եւ իւր կոյս քեռն՝ որոյ անունն էր *Մարիամնէ*: Նա տանջանքներ քաշեց, եւ վերջապէս գլխի վայր խաչուեցաւ յամի Տեառն 100: Իսկ նորա սուրբ նշխարքը շատ տարի երապոլիս մնաց, յետոյ Պոլիս եւ Հռոմ փոխադրեցան եւ ցրուեցան շատ երկիր:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ի Ե .

ՅՈՒՐԻ ՅՈՒԼԻԱՆՈՍ ԵՒ ԸՆԿԵՐԻՔ ՆՈՐԱ .

Քրիստոսի վկայն Ս. Յուլիանոս եգիպտացի էր անօրէն Մաքսիմիանոսի օրով. բարեգործ էր եւ արդար. շատ ծախքով վանքեր շինեց, որոց մէջը տասը հազար անձինք կբնակէին:

Կռապաշտները բռնեցին Թրակիանոս դատաւորին տարին զՅուլիանոս, որ յայտնապէս զՔրիստոս Աստուած խոստովանեցաւ եւ դատաւորի հրամանը արհամարհեց:

Բարկացաւ դատաւորը շատ զօրականներ ղրկեց Յուլիանոսի վանքի բնակիչները կոտորեց եւ մէկ վանք մ'ալ կրակի տուաւ մէջի բոլոր բնակիչներովը: Գատաւորը շատ ջանաց համոզել զՅուլիանոս որ իրեն կուռքին երկրպագութիւն ընէ. ետքը կապել տուաւ, այնքան սաստիկ ծեծեցին մինչեւ ամէն ոսկորները ջարդուեցան եւ մարմինը տրորեցաւ, զարնողին մէկն ալ կուրացաւ: Ս. Յուլիանոս իւր ձեռքը դահիճին աչքին վրան դրաւ եւ ողջացուց աչքերը. նա ալ Քրիստոսի հաւատացեալ

եղաւ, ուստի եւ իսկոյն կտրեցին նորա գլուխը: Նոյնպէս հաւատաց իՔրիստոս նաեւ ղատաւորին կինը եւ Կելսիոս որդին եւ ուրիշ քսան հոգի, Յուլիանոսի հրաշքները տեսնելով: Դատաւորը հրամայեց, տարին Յուլիանոսն եւ Կելսիոսն խաւարային ժահպոտ բանտ մը փակեցին. իսկոյն լոյս եւ անուշահոտութիւն եղաւ բանտին մէջը:

Անտոնինոս անունով քահանայ մը կար, եկաւ նա մկրտեց զԿելսիոս եւ զմայր նորա եւ 20 քրիստոնեաները. ուստի եւ հեթանոսք զինքն ալ բռնեցին տարին զամենքն ալ եռացեալ ձիւթով խակինի մէջ ձգեցին, բայց բան մը չեղաւ նոցա. այն ատեն կրակով այրեցին բոլոր հաւատացեալները. իսկ Անտոնինա բանտ տարին:

Այն գիշերը քսան մարդիկը երեւցան նոցա զարմանալի փառքով զարդարուած, Բասիլիդիա կոյսը կըսէր Յուլիանոսին թէ «Ձեզի համար երկնից արքայութիւնը բացուեցաւ. Քրիստոս հրամայեց որ ամենայն սուրբք ընդ առաջ գան ձեր կատարման օրը»:

Երկրորդ օրը ղարձեալ զանոնք ատեն տարին եւ ասացին «Մինչեւ ցե՞րք կյամառիք. զոհեցէ՛ք չաստուածոց, կազատիք տանջանքներէն»: Բայց երբ տեսան նոցա հաստատուն հաւատքը, ձէթով թռչեցին ոտքերն ու ձեռքերը եւ վառեցին. բայց Աստուծոյ զօրութեամբ չլնասուեցան նոքա: Ետքը Յուլիանոսին գլուխը բերեցին, Կելսիոսի եւ Անտոնինոսի աչքերը հանեցին. Կելսիոսի մօրն ալ ձեռքերը կտրեցին եւ ձգեցին գազաններուն առջեւը. բայց գազանները անոնց ոտքերը կլզէին:

Վերջապէս սրբոց գլուխները կտրեցին, եւ այնպէս կատարեցան իՔրիստոս:

Ս Ո Ւ Ր Ի Թ Է Ո Գ Ո Ր Ո Ս Ա Ք Ե Ղ Ա Յ .

Այս Ս. Թէոդորոս Սեբաստիա քաղաքն էր եւ կուսակրօն արեղայ : Սուրբ էր իմանկութենէ եւ անարատ վարքով արժեքի հետ էր միշտ եւ համբերութեամբ պահք կպահէր : Ալբաւլանայ գազանաբարոյ Թուրքաց բռնաւորին գրնացին ամբաստանեցին Թէ Թէոդորոս կանարգէ մեր օրէնքը եւ օրէնադիրը : Նա ալ հրամայեց որ բռնեն իրեն առջեւը բերեն . սկսաւ շողոքորթել խաբէական խօսքերով , որպէս զի ուրանայ զՔրիստոս եւ տաճիկ ըլլայ . վասն զի տեսաւ որ Թէոդորոս կամ Թորոս արեղայն՝ էր պատանի գեղեցիկ տեսեամբ եւ վայելուչ հասակաւ , անոր համար պարգեւներ եւ պատիւներ կհաստանար աւագութեան հասցընել Թէ որ լսէ իրեն : « Ապա Թէ ոչ՝ ճեճ կուտես , կըսէր , բանտ կմտնես շատ տանջանքներ կբաշխես եւ դառն մահով կմեռնիս » : Բայց Ս. Թորոս մերժեց նորա առաջարկութիւնը :

Այն ատեն հրամայեց բռնաւորը զարնել Ս. արեղային բերնին . « Որովհետեւ դու իմ խօսքս մտիկ չըրիր , ըսաւ , քեզ սպաննել պիտի տամ , ինչպէս հայրդ եւ ազգականներդ սպաննեցի » : Պատասխանեց արեղայն , « Երանի՛ էր Թէ հանդիպէր ինձի այնպէս մահ Քրիստոսի համար , վասն զի այն է ինձ համար կեանք եւ մեռնելը շահ » : Ասաց ամիրայն , « Ես շուտով կհասցընեմ քեզ քու ցանկութեանդ » , եւ հրամայեց բանտ դնել : Ս. արեղայն սաղմոսելով Աստուծոյ աղաչանք կընէր որ մարտիրոսութեան հասնի : Ամիրայն շատ մարդիկ դրկեց բանտն որ համոզեն զսուրբը . բայց նա բնաւ չձուլացաւ : Յետոյ հրամայեց դահիճներուն որ սուսերամերկ քարշեն տանին զնա իմզկիթ (*ճաւի*) . նա սկսաւ սաղմոս ասել . « *Չգնացս իմ ուղիդ սրս ինձ քս քանի քում , եւ մի՛ սիրեցես ինձ ամենայն մեղք* » : Հասան մզկիթին դուռը . սկսաւ դարձեալ զՔրիստոս Աստուած դաւանել . նոքա սուրբերով Թուրքերով կզարնէին որ ներս մտնէ . բայց սուրբը գետինն

ընկած աղօթք կընէր : Վերջապէս շատ չարչարելէն ետքը տարին բանտ ձգեցին : Լսեց Սերաստիոյ Տէր Գրիգոր Կարապետեանը, Թուղթ գրեց Թեոդորոս արեղային քաջալերութիւն տուաւ, մխիթարեց երկնային խօսքերով որ քաջութեամբ մեռնի Քրիստոսի անուանն համար :

Քանի մի օրէն ետեւ ամիրայն կանչել տուաւ, սկսաւ մեծամեծ պարգեւներ խոստանալ, եթէ ուրանայ զՔրիստոս : Նա այն ամենայն պարգեւները ոչինչ համարեցաւ իսէրն Քրիստոսի : Նայեցաւ ամիրայն որ չեղաւ, Թոթոս դատաւորին յանձնեց որ առաջ քրիստոնեայ էր նա եւ յետոյ տաճկացած : Սուրբը փոխանակ նորա ողորմանց լսելու՝ սկսաւ նախատել զնա իբրեւ ուրացող, ընդ որ չհանդուրժեալ Թոթոս՝ հրաման տուաւ որ սպաննեն : Դաժիճքն այնչափ զարկին որ սրբոյն մարմնոյն բոլոր յօդուածները խախտուեցան. ապա կտրեցին սրով երեք մագրին, եւ այնպէս արիւնին մէջը գլորուելով աւանդեց Ս. արեղայն իրեն ամենամաքուր հոգին առ Աստուած :

Սարգիս անունով բարեպաշտ Հայ իշխան մը՝ խնդրեց ամիրայէն Ս. արեղային մարմինը, առաւ տարաւ Ս. Նշանի վանքը, Թաղեց պատուով իփառս Քրիստոսի :

Գ Լ Ո Ւ Խ Ի Ե .

Ս. Վ Ա Ր Գ Ա Ն Ե Ո Ր Ե Ա Հ Ա Տ Ա Կ .

 Այս երանելի վարդանը Հայ էր, Բաղիշոյ երկրէն Դատվանայ գեղէն. ըստ կարգի աշխարհիս ամուսնացաւ եւ որդիք ունեցաւ : Յետոյ Թողուց տունը, վանքերը կքալէր, Տգնաւորներուն եւ առաքինասէր անձանց մօտ կերթար միշտ աղօթքի պարապելով, մինչեւ եկաւ Բաղէշ քաղաքը : Այն ժամանակը քաղաքին մեծը նամշատին անունով քիւրտ մի էր, որ Հայոց վրայ շատ չարացած էր եւ կստիպէր զամենքն որ ուրանան տաճիկ ըլլան եւ չարացար

կնախատէր զՀայ ազգը: Այս լսելով Վարդան շատ կցաւէր, ու
Հոգևով սրբով զօրացեալ, կաղաչէր ոմանց իբրիստոնէից որ
բերդին ճամբան ցուցնեն. «երթամ, կըսէր, դէմ յանդիման
խօսիմ ամիրային հետը եւ տեսնեմ թէ ինչո՞ւ կնախատէ նա
Հայոց ազգը, որ Քրիստոսի արեամբ գնուած է եւ մեր Ս. Գրիգոր
Լուսաւորչի պատուական վիճակն է»: Ոմանք կծիծաղէին վրան.
բայց նա ելաւ օր մը գնաց ամիրային դուռը, եւ խնդրեց որ
ներս մտնէ, ամիրային խօսք ունիմ կըսէր: Ուրախացաւ Ամի-
րայն երբ տեսաւ զՎարդան, կկարծէր թէ հաւատքն ուրանա-
լու է եկեր: Բայց սուրբը սկսաւ քաջութեամբ յանդիմանել զնա
որ առանց իրաւանց կնախատէր եւ կչարչարէր զՀայերը: Ամի-
րայն սկսաւ յորդորել որ դառնայ Մահմետական ըլլայ. բայց
Վարդան պատասխան տուաւ. «Քրիստոս է իմ Աստուածս, ես
ինչո՞ւ կենդանին թողում եւ մեռելին հնազանդիմ»: Այն ատեն
բարկացաւ ամիրայն, երկու ձեռքով Վարդանին գլխուն զար-
կաւ: Բայց նա «եթէ ես վախնայի քու զարնելդ, ըսաւ, քեզի
չէի գար: Այլ իմ Քրիստոսի Աստուծոյս սիրոյն համար՝ մահը
յանձն կառնում որ զինքը տեսնելու արժանի ըլլամ»: Յայնժամ
հրամայեց ամիրայն բանտ տանել չարչարել, «Կարելի է ետքը
կհաւանի մեր կամքին» ըսելով:

Առին զՎարդան տարին իբանտ, մերկ եւ բոսիկ եւ գլխի-
բաց. սաստիկ ձմեռ եւ ցուրտ կընէր, եւ էին աւուրք պահոց
յայտնութեան Քրիստոսի, դրին զսուրբն իկոնեղս (*հիւրիւկ*) ու
կչարչարէին. իսկ նա Աստուծոյ փառաբանութիւն տալէն չէր
դադարեր, ըսելով «Գոհանամ զքէն Քրիստոս Աստուած իմ, որ
արժանի արարեր զիս չարչարակից լինել քեզ, կաղաչե՛մ Տէր,
տո՛ւր ինձ համբերութիւն դիմանալ տանջանքներուս, որպէս
զի արժանի ըլլամ առ քեզ գալ»: Երեք օր այնպէս անդադար
տանջեցին զսուրբն Վարդան. ետքը հրամայեց բռնաւորն կրկին
անգամ իրեն առջեւը բերել: Շատ փորձեց, բայց նա քաջու-
թեամբ դէմ կեցաւ, եւ զօրաւոր խօսքերով կցուցնէր նոցա
հաւատքին ճուղութիւնը: Ամիրայն եւ ամենայն մեծամեծները
զարմացան Վարդանին համարձակ խօսքերուն. վասն զի ոչ թէ
նա էր որ կխօսէր այլ Հոգին սուրբ, ինչպէս խոստացաւ Քրիս-
տոս Ս. Աւետարանին մէջ: Ամիրայն յուսահատելով դրկեց զնա
առ դատաւորն (*խուսը*) օրինաց իւրեանց: Նա ալ չկարենալով

յաղթել սրբոյն, հրաման տուաւ որ մեռցընեն: Առին քաղաքէն դուրս տարին. Վարդան նոցա առջեւէն ուրախութեամբ կերթար, ինչպէս մէկը թագաւորի հարկինքին կերթայ. եւ ճըշմարիտ այս հարկինք կամ մեծարանք էր Վարդանին յերկնաւոր թագաւորէն՝ ի Բրիստոսէ: Այն ատեն ժողովեցան այլազգեաց բազմութիւնը Վարդանին վրան: Եւ նա գոչեց, « Բրիստոնեայ եմ եւ հաւատամ ճշմարիտ դաւանութեամբ մեր Ս. Գրիգոր Լուսաւորչին: Այս սուրբ հաւատքիս համար կմեռնիմ »:

Այս որ լսեցին այլազգեաց բազմութիւնը՝ կատղեցան թափեցան Վարդանին վրան թուրերով բիրերով եւ քարերով զարկին եւ նահատակեցին զնա: Այս կերպով աւանդեց մաքուր հոգին երանելին Վարդան ի փառս Աստուծոյ: Գնացին քրիստոնեայք վերուցին զմարմինն պատուով, եւ տարին թաղեցին սաղմոսիւք եւ օրհնութեամբ եւ երգօք հոգեւորօք:

Կատարեցաւ այս Ս. Վարդան նահատակը մեր Հայոց ՊԶ Թուականին յունուար ամսոյ 4-ին ծննդեան պահոց շաքաթ օրը ժամը տասնըմէկին, Բաղէշ քաղաքին մէջ:

Գ Լ Ա Ի Խ Ի Ը.

ՍՈՒՐԲ ՊՕՂ ԱՆԱՊԱՏԱԿԱՆ ՃԳՆԱԻՈՐ.

Երանելին Պօղ շինական (գեղացի) էր, որ զգուելով իմուլութեանց աշխարհիս, ելաւ զնաց անապատ Ս. Անտոն ճգնաւորին մօտ. կեցաւ դռան առջեւ երեք օր: Եւ ապա Ս. Անտոն խցին դուռը բացաւ եւ հարցուց, « Ո՞վ ես եւ ի՞նչ կուզես: Պատասխանեց Պօղ. « Հողագործ եմ, եկայ որ միայնակեաց (ճգնաւոր) ըլլամ »: Ասաց Անտոն « Դու ճեր ես եւ միայնակեցութեան գործը դժուար է »: Այս ասաց Անտոն եւ մտաւ, փակեց դուռը տեսնայ թէ կնեղանա՞յ. Պօղ եւ կը դառնա՞յ իւր տունը: Այլ Պօղ երկու օր ալ մնաց Անտոնին դուռը. ելաւ Անտոն դուրս, տեսաւ զՊօղ, տարաւ ներս եւ հիւսել տուաւ երկու հարիւր կանգուն բան. յետոյ, « Լաւ չեղաւ »

Աստուծոյ գոհութիւն տալով, մինչեւ 80 տարուան եղաւ: Աս վանք շինեց երեք հազար կրօնաւորներ ժողովեց իրեն քով, անոնց խստակրօն ճգնութիւն սովորեցուց: — Ինքն յառաջագոյն իմացաւ Ս. հայր Անտոնին ննջումը, եւ ըսաւ իրեն եղբայր ճգնաւորներուն, եւ շատ անհաւատներ դարձուց աստուածապաշտ ըրաւ: Ամենեւին չէր սիրեր երկրաւոր փառք, անոր համար ալ փախաւ յիտալիա, որպէս զի ոչ ոք զինքը ճանչնայ: Բայց Աստուած ամէն տեղ ալ իւր ծառայն փառաւորեց հրաշիւք: Այսպէս ճգնութեամբ մինչեւ 80 տարի ապրելով, փոխեցաւ առ Աստուած խաղաղութեամբ:

Փ Լ Ո Ւ Ի Լ

Ս Ո Ւ Բ Բ Ե Պ Ի Փ Ա Ն Կ Ի Պ Ր Ա Յ Ի .

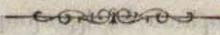
Սուրբ եւ զարմանալին եպիփան Փիւնիկիոյ գաւառէն էր, ելեւթերիոյ սահմաններէն, ազգաւ հրեայ: Հօրը մեռնելէն ետքը օր մը եպիփան ճանապարհին հանդիպեցաւ Ղուկիոս անունով աբեղայի մը. եւ տեսաւ որ աղքատ մը ողորմութիւն խնդրեց Ղուկիոսէն. նա ալ իրեն վրայի կապան անոր հագուց: Եւ տեսաւ եպիփան որ վերէն երկինքէն սպիտակ հանդերձ ընկաւ ծածկեց զնա: Եպիփան զարմացաւ, ընկաւ աբեղային ոտքը եւ աղաչեց որ զինքը քրիստոնեայ ընէ: Աբեղայն առաւ տարաւ զտղայն եպիսկոպոսին մօտ. եւ մկրտեց անունը եպիփան դրաւ: Եպիսկոպոսը մկրտած ժամանակը կտեսնէր եպիփանու երեսը փառաւոր կիսայլէր եւ գըլուկսը զարմանալի պսակ: Քանի մի օրէն ետքը՝ քոյրն ալ մկրտաւ տուաւ կուսանաց վանք դրկեց, եւ ինքն իւր ամենայն կայքը աղքատաց բաշխեց Ղուկիոսին վանքը գնաց. այն ատենը եպիփան տասնեւվեց տարուան էր. երկու երեք օր կպահէր ծոմով, եւ ապա կուտէր աղ եւ հաց: Եւ շատ հիւանդներ եւ դիւահարներ աղօթքով կառողջացնէր եւ դեւերը կհալածէր:

Ղեւոնդուպոլիս գնաց եպիփան, տգէտ աբեղայ մը տեսաւ որ կսովորեցնէր ժողովրդեան եւ կքարոզէր թէ «Մեր այս մար-

մինը միևսանգամ յարուձիւն առնելու չէ՛, այլ այս հողացեալ մարմնոյն տեղը ուրիշ մարմին պիտի յարուձիւն առնու իհողոյ»։ Ս. Եպիփան սաստեց անոր եւ իսկոյն լեզուն կապուեցաւ։ Եւ ինքը սուրբն սկսաւ սովբեցնել ժողովրդեան Քրիստոսի ուղղափառ հաւատը։ Եւ շատ սքանչելիքներ ըրաւ Ս. Եպիփան երկրի վրայ որ գրուած է կատարեալը իրեն պատմութեան մէջ։

Եղաւ որ Կիպրոսի արքեպիսկոպոսը մեռաւ։ Խորհուրդ ըրին թէ՛ զո՞վ նստեցնեն Կիպրոսի աթոռը։ Մեծ եպիսկոպոսներուն տեսիլքին մէջ հրամայուեցաւ Աստուծոյ որ զԵպիփան ձեռնադրեն եպիսկոպոսապետ Կիպրոսի կղզւոյն, եւ այնպէս ալ ըրին ընդ որ ուրախացան ամենայն բնակիչք Կիպրոսի։ Եւ երբ պատարագ ըրաւ Ս. Եպիփան, տեսաւ Հոգւոյն սրբոյ շնորհքը սուրբ Խորհուրդին վրայ. ամէն պատարագի ժամանակ կտեսնէր նոյն տեսիլքը։

Ս. Եպիփան ներբողական ձառեր գրեց Քրիստոսի Ծննդեան Թաղման եւ Յարուձեան։ Այլ եւ Դաւթի մարգարէի սաղմոսաց մեկնութիւնն ըրաւ քաղցր եւ զօրաւոր բանիւք։ Ս. Յովհաննու ոսկեբերանի արքորանաց համար Եպիփան Կոստանդնուպօլիս կանչեցին։ Ոսկեբերան իրեն գուշակեց որ աթոռը չհասած պիտի մեռնի. Եպիփան ալ Ոսկեբերանին համար գուշակեց թէ արքորանաց տեղը չհասած պիտի վախճանի։ Աստուծոյ կամքով երկուսին մարգարէական խօսքն ալ կատարուեցաւ։ Ս. Յովհանն արքորանաց ձանապարհին մէջ մեռաւ եւ Կոմանայ Թաղուեցաւ։ Եպիսկոպոսն ալ նաւ մտաւ Կիպրոս երթալու, նաւին մէջը հիւանդացաւ եւ Աստուծոյ գոհութիւն տուաւ օրհնեց զԹագաւորն Արկադէոս եւ զամենայն որ ինաւին կային. ամենուն ալ հրաժարական ողջոյն տալով աւանդեց հոգին առ Աստուած, հարիւր տասնեւեօթը տարեկան։ Եւ երբ Կիպրոս հասան՝ լսուեցաւ չորս կողմ. վազեցին Ս. Եպիփանու մարմինին ընդառաջ ելան խունկերով եւ մոմերով, եւ հանեցին երանելոյն մարմինը ցամաք եւ շատ սգացին վրան։ Հոն երեք կոյր ընկան սուրբ մարմինին վրան աղաչանք ըրին, եւ իսկոյն անքերնին բացուեցան։ Ուրիշ շատերը շնորհքներ ստացան Ս. Եպիփանէն թէ՛ նորա կենդանութեան ժամանակը եւ թէ՛ յետ մահուանը։

Գ Լ ՈՒ Ի Լ Ս.

Ս ՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ԱԿՌԱԿԱՆԿԱՆԿՄԱՆ ԿՍՅԻ.

 Սա Սիկիլիոյ Ակռականդիայ քաղաքէն էր, բարեպաշտ ծնողաց զաւակ. Յուստիանոս աստուածասէր Թագաւորի օրովը: Իտղայուծենէն սրբասէր եւ ուսումնասէր էր, սովրեցաւ ամենայն արտաքին հանճար եւ իմաստութիւն. այլ եւ եղաւ խիստ տեղեակ աստուածային Գրոց հին եւ նոր Կտակարանաց: Երբոր տասնեւութ տարեկան եղաւ Ս. Գրիգոր, հայրը կուզէր ամուսնացուցանել զնա. իմացաւ Գրիգոր փախաւ գաղտուկ, եւ զնաց յերուսաղէմ Քրիստոսի Տնօրէնական տեղերը քալեց եւ Ս. Տգնաւորներուն անապատը. անկէց ալ եգիպտոս, յետոյ զնաց ի Կոստանդնուպօլիս, ուր Սաբիլինոս անունով հերձուածող մը ընդդէմ ուղղափառ հաւատոյ լաւրդութիւն կրնէր ժողովրդեան: Ս. Գրիգոր իրեն իմաստասիրական Վարդապետութեամբը պապանծեցուց զնա. ժողովուրդը գովելով զսուրբն Գրիգոր շնորհակալ եղան, նոյնպէս եպիսկոպոսներն ու Թագաւորն եւ պատրիարզն ալ պատուելով Ս. Գրիգորն եւ ջատագովելով նորա իմաստասիրութիւնը շատ մեծարեցին: Սուրբը անկից փախաւ Հռոմ զնաց վանք մը մտաւ. եւ մէկին չյայտնեց իրեն ով ըլլաւ:

Այն օրերը մեռաւ Ակռականդիոյ քաղաքին եպիսկոպոսը. քաղաքացիքը երկուս բաժնուեցան հակառակութեամբ. մէկ կողմը ընտրեցին Սաբինոս անունով քահանայ մը. եւ միւս կողմը Կրիսկինդոս սարկաւագը: Երբոր չկրցան միաբանիլ, դիմեցին Հռոմայ հայրապետին. նա ալ տեսիլքին մէջ տեսաւ Պօղոս Պետրոս առաքեալներն որ իրեն կրսէին Թէ «Այն երկուքն ալ անարժան են. արժանի մէկը կայ Գրիգոր անունով Ակրականդացի, պահուրտած է. զայն ձեռնադրեցէք»: Հայրապետն ա'րժըն-նալուն պէս փնտռել տուաւ ու գտան զԳրիգոր, կանչեց ու Աստուծոյ կամբը իրեն յայտնեց:

Կիրակի օր մը կանչեց հայրապետը Ակռականդացիներն եւ ըսաւ. «Եկայք ինձի հետ խաչով եւ Աւետարանով Ս. Առաքելոց եկեղեցին. Աստուած զո՛վ որ մեզի ցցունէ, զայն կուտամ ձեզի հովիւ եւ առաջնորդ»: Գնացին ամէնն ալ եկեղեցին եւ հայրապետը հրամայեց Գրիգորին սեղան ելլել Աւետարանը կարդալ. իսկոյն Թռաւ խորանէն սպիտակ աղանձի մը եկաւ Գրիգորի վրայ նստաւ. զարմացան ամէնն ալ եւ Աստուծոյ փառք տուին. այսպէս ձեռնադրեցաւ Գրիգոր եպիսկոպոս Ակռականդացոց:

Առին նաւ նստան Սիկիլիայ գնացին եւ հասան իրենց քաղաքը նստուցին զԳրիգոր յամրոն իւր: Իսկ Գրիգորին հայրը Քարիտոն չճանչցաւ Թէ իւր որդին էր այն: Գնաց ոտքը ընկաւ, «Աղօթք ըրէ ինձի համար, հայր սուրբ, կըսէր, շատ վշտացած եմ եւ տրտմուածեան մէջ եմ իմ որդւոյս համար որ յանկարծակի կորաւ, չգիտեմ ծո՞վը խղճուեցաւ, ինչ եղաւ, չէ՞նէ գազանները կերան»: Իսկ Ս. Գրիգոր ճանչցաւ զհայրն եւ կրհարցրնէր Թէ «Մայրը կենդանի՞ է»: Պատասխանեց Քարիտոն «Կենդանի է, բայց շատ լալէն կուրացած է»: Ասաց Ս. Գրիգոր «Քանի՞ տարի է որ ձեր որդին կորաւ»: Պատասխանեց Քարիտոն «Տասնեւչորս տարի է. երբոր կորաւ՝ տասնեւութ տարուան էր»: Ս. Գրիգոր սկսաւ մխիթարել շատ խօսքերով այլ չկարողացաւ հօրը լացը կտրել. այն ատեն ելաւ հօրը ոտքն ընկաւ, «Թողու՞միւն ըրէ հայր իմ քու մեղացեալ որդւոյդ» գոչելով. ելան կախուեցան մէկ մէկու վիզէն, շատ կեցան լացին այնպէս: Լսուեցաւ քաղաքին մէջը Թէ այս նոր եպիսկոպոսը Քարիտոնի որդին է. ամենն ալ ուրախացան Աստուծոյ փառք տուին: Բորոտ մը եկաւ ընկաւ սրբոյն առջեւը. նա ալ ձեռքը վրան դրաւ աղօթք ըրաւ բժշկեց: Նոյնպէս ալ խուլուճունջ մարդ մը բժշկեց: Եւ ապա գնաց Գրիգոր իրեն մօրը, եւ ոտքն ընկաւ համբուրեց ասելով «Ի՞նչպէս ես մայր իմ. — Որովհետեւ քեզ տեսայ, լաւ եմ, որդեակ իմ» պատասխանեց մայրը:

Ս. խաչի տօնին օրը բերին Գրիգորի առջեւը շատ հիւանդներ եւ այսահարներ. նա ալ ձեռքը վրանին դրաւ, աղօթք ըրաւ առ Աստուած Քրիստոսի անունով ամենն ալ ողջացուց Այն օրէն անուանեցին զնա երկրորդ սքանչելագործ Գրիգոր:

Բայց Սարինոս եւ Կրիսկենդիոս իրենց կողմնակիցներովը ուզեցին զսուրբը սարսափելի զրպարտութեամբ մը դատապարտել. եւ թէպէտ առ ժամն յաջողեցան, ու Գրիգոր բանտ դրուեցաւ, բայց յետոյ Աստուած յայտնեց հրաշիւք իւր ծառային անմեղութիւնը, եւ խայտառակեց չարախօսներն ու պատուհասեց չարաչար:

Այսպէս զարմանալի վարուք պարելով Ս. Գրիգոր՝ փոխեցաւ առ Աստուած:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ի Լ Բ.

Ս Ո Ւ Ի Բ Ի Ա Գ Ա Ր Ա Տ.

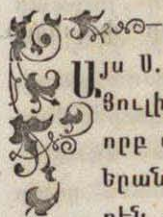

Սա Գրիստոսի առաքելոց աշակերտ էր եւ նոցա վառքին հետեւող, յորոց եւ ձեռնադրեցաւ Սիկիլիոյ Տոռոմենոյ քաղաքին եպիսկոպոս: Մտաւ նաւ, նաւավարը անհաւատ էր դարձուց աստուածապաշտ ըրաւ. եւ հասաւ կրդզին սկսաւ Գրիստոսի աստուածութիւնը քարոզել եւ սքանչելիքներ ընել:

Տոռոմենոյ մէջ որչափ կուռք կային՝ զամէնն ալ աղօթքով կործանեց: Քաղաքապետն Վոնիփատիոս դարձաւ Գրիստոնեայ եղաւ: Ժողովուրդը՝ քրմերէն գրգռուելով ուզեցին մեռցունել զՎոնիփատիոս եւ զՍ. Բագարատ, բայց Աստուած չթողոց, որովհետեւ սահմաներ էր զնա լուսաւորիչ լինել Տոռոմենոյ: Վերջապէս անհաւատք յաղթահարեցան իլուսոյ ճշմարտութեան, ու բոլոր քաղաքը դարձաւ քրիստոնեայ եղաւ, եւ մկրտեցան առհասարակ իձեռն Բագարատայ: Այնուհետեւ սուրբը ամէն օր անդադար քարոզութեամբ կհաստատէր զնոսա իսուրբ հաւատս, կմխիթարէր եւ կքաջալերէր: եւ այսպիս լի արդեամբ փոխեցաւ իՔրիստոս:

Ս Ո Ւ Ր Բ Յ Օ Հ Ա Ն Գ Բ Ե Յ Ի .

Սյս Ս. Յօհանը ազգաւ Ասորի էր . բարեպաշտ մայր ունէր Յուլիա անուանով, եւ մէկ փոքրիկ քոյր . իրենց հօրէն որբ մնացած էին, բրիստոնէից' հալածանաց օրեր էին : Երանելի Յուլիա առաւ իր երկու զաւակները անօրէններէն վախնալով քաղաքէն դուրս փախուց պահուեցաւ նեղ գետնափոր տեղ մը . Յօհանն ալ անատենը տասնեւերկու տարուան էր . Յուլիա կսովրեցնէր Յօհաննու եւ նորա քոյրը . հաւատոյ դաւանութիւնն եւ աղօթքները :

Օր մը ելաւ Յովհաննէս այն ծակէն ուր որ պահուրտած էին, առանձին տեղ մը աղօթք կընէր : Մարդուն մէկը հոն պատահելով՝ հարցուց «Ո՛վ պատանի, ո՞ւր տեղէն ես որ այդպէս համարձակ աղօթք կընես» : Պատասխանեց Յովհաննէս «Հօրէ որբ մնացած եմ, քաղաքէն դուրս պահուրտած եմք» : Մարդը յորդորեց զնա որ հրաժարի մօրմէն, անապատ երթայ, հոն ծառայէ Աստուծոյ, որ անօրէններուն ձեռքը չիյնայ : Յետոյ քովը առաւ զնա եւ սկսաւ սովրեցընել զճգնութիւն, եօթն օր չուտելով :

Այն ծերոյն կերակուրը հրեշտակ Աստուծոյ շաբաթը մէկ անգամ կբերէր . երբ եօթն օրը լրացաւ՝ հրեշտակը միայն ծերոյն կերակուր բերաւ : Ասաց ծերը Յովհաննէսին, «Որդեակ, գնա այս տեղէն ուրիշ տեղ մինչեւ քեզ Աստուած այցելութիւն ընէ կերակուր տայ ինչպէս ինծի . ե՞՞՞՞՞ կամենար Աստուած որ դու քովս բնակէիր՝ քեզի ալ կերակուր կղրկէր» : Յովհաննէս ընկաւ ծերոյն ոտքը համբուրեց եւ գնաց ներքսագոյն անապատը . գտաւ խորունկ ջրհոր մը, երեսը խաչակնքեց, նետուեցաւ մէջը, հրեշտակ Աստուծոյ իջեցուց զնա անվնաս . եւ սկսաւ աղօթք ընել մանուր այսպէս . «Տէր Յիսուս, Աստուածդ Ամենախնամ որ պահեցիր զմարգարէն Դանիէլ առիւծներու գբին մէջ, երեսը մանկունքը կրակին մէջ պահեցիր անկիզանելի . պահէ եւ զիս այս գբիս մէջը եւ շնորհէ քու կերակուրէդ որ ես ալ չե՛նեմ

այս տեղէն մինչեւ մահուան օրս»: Կեցաւ այնպէս քառասուն
օր անսուաղ (*fastած*): եւ հրեշտակն Աստուծոյ ըստ սովորու-
կանին սարաւ կերակուր առ ծերն, հետը ուրիշ հրեշտակ ալ

Յովհաննու համար ունէր կերակուր, ասաց ծերին «Արի առ այս կերակուրը տար Յովհաննու տուր գուրբին մէջը. Աստուած ինձի հրամայեց որ ես չտանիմ կերակուրը, վասն զի դեռ մանուկ է նա գուցէ կիպարտանայ եւ սատանայէն կփորձուի»:

Ելաւ ծերը առաւ հացը գնաց, կեցաւ գուրբին վրան, ողջոյն տուաւ Յովհաննու եւ ըսաւ. «Յովհաննէ՛ս ծառայ Աստուծոյ, այցելուե՛իւն ըրաւ քեզ Աստուած, քու համբերութեանդ համար կերակուր դրկեց քեզի»: Առաւ հացը գոհութիւն տուաւ Յովհաննէս եւ ըսաւ ծերոյն «Դնա հայր եւ յիշէ զիս քու աղօթքիդ մէջը, կենդանի է Տէր որ այսուհետեւ ես մարդէ կերակուր չեմ առնուր եւ մէկին հետ չեմ լսօսիր. եթէ իմ հոս կենալս հաճոյ է Աստուծոյ՝ նա՛ ինքն թող տայ ինձ կերակուր. եւ այս ըլլայ ինձ բնակարան եւ գերեզման»: Դարձաւ ծերը իւր տեղը, Աստուծոյ փառաբանութիւն տալով, եւ կզարմանար տղային իմաստութեանը եւ մտքին կատարելութեանը վրայ:

Սատանան կերպ կերպ փորձեց զՅովհաննէս, բայց նա ամենայն փորձանաց յաղթեց Աստուծոյ օգնականութեամբը. կեցաւ գուրբին մէջը տասը տարի:

Կիրակոս անուևով ճգնաւոր մարդ մի կար որ խստակրօն ճգնութեամբ անապատին մէջ երեսուն տարի կապրէր. սա Աստուծոյ տեսչութեամբը հանդիպեցաւ Յովհաննու գրին: Յովհաննէս խիստ ուրախացաւ, ողջունեց զԿիրակոս եւ ըսաւ, «Դաւր բարի է ինձ, ով հայր, մահուան ժամանակս ահա հասած է» եւ սկսաւ պատմել իւր ամենայն անցքը մանկութենէն ի վեր. եւ բարձրացաւ հորին տակէն վեր ելաւ, եւ հրաժարական ողջոյնը տուաւ Կիրակոսին, համբուրեց, եւ աւանդեց հոգին առ Աստուած:

Եւ Կիրակոս արեղայն իրեն լամբերովը պատեց Ս. Յովհաննու մարմինը եւ հոն թաղեց. եւ այնպէս հանգեաւ երանելի Յովհաննէս գրեցին: Տասնեւչորս տարուան էր երբ գուրբը մտաւ. տասը տարի գուրբին մէջը կեցաւ, եւ քսանչորս տարեկան փոխեցաւ անանց կեանքը. իսկ մայրը եւ քոյրն եւս բարի վարքով ապրեցան ու խաղաղութեամբ իՔրիստոս փոխեցան:

Ս. Ս Ի Մ Է Ո Ն Ս Ի Ի Ն Ա Կ Ե Ա Յ.

 Սուրբն Սիմէոն Անտիոք քաղաքէն էր, Յուստիանոս կայսեր ժամանակը: Ծնողքը անզաւակ էին, շատ աղօթքներ ընելէն ետքը՝ ընդունեցան զնա իբրեւ իպարգեւ յերկնից, ուստի եւ Աստուծոյ նուիրեցին զնա իմանկութենէ, ինչպէս որ Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ երեւնալով նորա մօրը հրամայեր էր: Երբ վեց տարուան եղաւ մանուկը, կրօնաւորեցաւ իլեանն Սելեւկիա, եւ Աստուծոյ շնորհացը մէջ մեծնալով՝ սկսաւ սաստիկ ձգնուծեամբ փայլել: Հետեւեցաւ Ս. Սիմէոն Սիւնակեցին վարուցը, եւ նորա պէս բարձր սիւնի վրայ կձգնէր, ուստի եւ եղաւ երկրորդ Սիւնակեաց, այսինքն սիւնի վրայ ապրող: Աստուած ալ իրեն շնորհեց շնորհս բժշկութեան: Մահուան մօտեցած, էր երբ յայտնութեամբն Աստուծոյ ձեռնադրեցաւ քահանայ. եւ փոխեցաւ առ Աստուած 85 տարեկան:

Գ Լ Ո Ի Ի Լ Ե.

Ս Ո Ւ Բ Բ Ե Փ Բ Ե Մ Խ Ո Ւ Բ Ի Ն.

 Սուրբ եփրեմ Ասորի հեռեանոս ծնողաց զաւակ էր, որ քրիստոնէից հետ ծանօթանալով, սովորեցաւ ինոցանէ զճշմարիտ հաւատս եւ մկրտեցաւ. զնաց յանապատ եւ ձգնաւորաց հետեւելով՝ մեծ սրբութեան հասաւ:

Ս. Յակոբ Մծբնայ հայրապետին համբաւը լսելով՝ զնաց քովը աշակերտեցաւ նմա, եւ հետը զնաց ի ժողովն Նիկիոյ. ուր եւ Արիանոսաց դէմ հօրը փայլեցաւ:

Ս. Բարսեղ Կեսարու հայրապետը մեծ պատիւ կուտար նորա Տգնուծիւնը եւ հոգելից եռանդը տեսնելով: Ուզեց զնա քահանայ ձեռնադրել. բայց նա յանձն չառաւ խոնարհուծեամբ, այլ մնաց սարկաւագ:

էր նա բնուծեամբ հեզ եւ հանդարտ, երկայնամիտ, անխարդախ, համբերող, խոնարհ, Տգնազգեսաց, հոգելից եւ եռանդուն: Աղօծքով, գրուածքով եւ պահօք կանցընէր ժամանակը: Շատ Տառեր եւ գրքեր գրեց եւ Թուլուց իգանձ եկեղեցւոյ, եւ փոխեցաւ լի արդեամբք ի Բրիտտոս:

Գ Լ Ո Ւ Խ 12.

Ս Ր Բ Ո Ւ Հ Ի Ն Մ Ա Ն Ո Ւ Շ Ա Կ .

 Սրբուհին Մանուշակ էր բարեպաշտ տիկին քրիստոնեայ, զոր Շապուհ Թագաւորը ինն հազար գերիներու հետ տարաւ ի Պարսկաստան:

Մանուշակ կփայլէր առաքինի վարքով եւ ջերմ աստուածազաշտուծեամբ կյորդորէր զամենայն կանայս եւ աղջկունս հաստատուն կալ ի հաւատս Քրիստոսի: Այս բանիս վրայ զայրացան մոգերը եւ շատ չարչարեցին, յետոյ բանտ նետեցին, ուր տասնըհինգ տարի սաստիկ նեղուծիւններ տուին: Վերջապէս բանտէն հանեցին ու սկսան չարաչար տանջել որ ուրանայ զՔրիստոս. բայց սրբուհին Մանուշակ արիաբար համբերեց, մինչեւ բոլոր ոսկրները ջարդուբուրդ ըրին հեծանոսք, եւ յետոյ գլուխը կտրեցին:

Մահուընէն ետքը շատ հրաշքներ եղան սրբուհւոյն տապանէն եւ արիւնախառն հողէն:

իսկ սահմանափակ չի զգրված մեծ մասնակցի զգաց : արդ որպիսի
ազատից քուրք սարսաղի ԳԼՈՒԻ ԱԷ. ամ ստանդարտն ան զգրվ
թղթայ միտանկա միջնակից զգրվ զրոյ քանի սոյ . ցրտն միջնայ
: խոսուան զսահմանափ . և զրոյմքն լայի միջնայտն րոնիլ չն

Ս. ԿՈՒՆԵԼԻՈՍ ՀԱՐԻԻՐԱՊԵՏ.

Այս Կոունելիոս էր ԻԿեսարիոյ Պաղեստինու, ազգաւ հե-
թանոս, հարիւրապետ էր Իտալացոց գնդին մէջ, պա-
տուական ալեօք Տերացած էր, եւ ամէնուն ալ աչքն էր :
Առաքելոց օրերը հեթանոսաց մէջէն առաջ սա հա-
ւատաց Քրիստոսի, բնուածեամբ բարի էր աղքատասէր,
ողորմած եւ աղօթարար, անոր համար Աստուծոյ հրեշտակը
տեսաւ նա, ինչպէս գրուած է գործք առաքելոց մէջը (*):

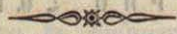
Սա Պետրոս Առաքելոյն հրամանովը գնաց Սկիփսիոն քաղաքը
քարոզել զԱւետարանն Քրիստոսի. բունեց զնա Դեմետրիոս իշ-
խանը, ջանաց շատ խոստմունքներով եւ սպառնալիքներով որ
վերստին իհեթանոսութիւն զնա դարձնէ, բայց չկարողացաւ,
ուստի եւ շատ տանջանքներով զնա չարչարեց : Յետոյ կուտու-
նը փլցելով՝ տակը մնացին իշխանին կինն եւ որդիքը : Ս. Կո-
ունելիոս խաչակնքելով նույա վերայ ողջ առողջ դարձոյց զնոսա
500 հոգւոց հետ որ աւերակաց տակ մնացեր էին : Իշխանը զայս
տեսնելով՝ դարձաւ քրիստոնեայ եղաւ ընտանեօքն իւրով : Կե-
ցաւ այն տեղը Ս. Կոունելիոս երեք տարի եւ զամէնն դարձոյց
քրիստոնեայ ըրաւ, եւ այնպէս իրեն ընթացքը կատարեց եւ
սուրբ հաւատը պահպանեց ամենայն զգուշութեամբ :

Ս. Կոունելիոսի մահուան օրը ձայն եկաւ երկնքէն որ կըսէր,
«Արի՛ Կոունելիէ, հանգստացի՛ր արդարոց հետ արքայութեան
մէջ» : Գոհացաւ նա զԱստուծոյ, երկար աղօթք ըրաւ նորագարձ
քրիստոնէիցն համար, որ սուրբ հաւատոյ մէջ անսասան մնան .
եւ ինքն ալ խաղաղութեամբ հանգեաւ ի Քրիստոս : Դեմետրիոս
իշխանը թաղեց Ս. Կոունելիոսին մարմինը, հոն մորենի բուսաւ
եւ ծածկեց տապանը . ժամանակ վրայ անցաւ մորենիին տեղը

— 95 —

(*) Տես ի ԳԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԿՈՐ ԿՍԱՄՐԱՆԻ ԻԳԵՐ Ամբր. Վ. Գալմայեան. Գլ. ԻԱ, էջ. 161.

անյայտ եղաւ: Ետքը քրիստոնէութեան օրերը Ս. Կոռնելիոս մէկ գիշեր մը Սեղբիանոս եպիսկոպոսին երեւցաւ ցցուց իրեն տապանին տեղը, նա գնաց հողը փորեց մորենիին արմատէն կտրեց եւ շինեց տապանին վրայ եկեղեցի Ս. Կոռնելիոսի անունով:

Գ Լ Ո Ւ Ի Լ Ը.

Ս. Մ Ե ր Կ Ե Ռ Ի Ո Ս Ջ Ի Ն Ա Ի Ո Ր.

Սա արեւելքի կողմէն էր, բարեպաշտ ծնողաց որդի, Դեկոս եւ Վաղերիանոս ամբարիշտ Թագաւորներու ժամանակն էր, եւ ինքը կփայլէր քաջ զինուորութեամբ:

Այն ատենները Հռոմոց եւ բարբարոսաց մէջ պատերազմ եղաւ: Ս. Մերկեոիոս տեսաւ գիշերը տեսիլքին մէջ հրեշտակ Աստուծոյ սպիտակ զգեստով ձեռքը ունէր Թուր, եւ ըսաւ Մերկեոիոսին «Մի վախնար բարբարոսաց շատ զօրքերէն, առ այս Թուրը ասով զանոնք կկոտորես». Զարթեալ Մերկեոիոս, Աստուծոյ գոհութիւն տուաւ:

Երբոր պատերազմ բացուեցաւ՝ Մերկեոիոս գնաց պատերազմեցաւ յաղթեց Թշնամիներուն եւ փախստական ըրաւ զանոնք: Եւ այն քաջութեանն համար Թագաւորը զօրավար ըրաւ զինքը, Թէ եւ տարիքը քիչ էր: Անձամբը վայելուչ տեսլեամբ գեղեցիկ աչքերովը քաղցրատես. մազերը դեղին, երեսը կարմիր եւ ամենայն կերպով բարետեսակ, Դաւիթ մարգարէ Թագաւորին նման էր, հաւատովը քրիստոնեայ, գործովը պարկեշտ. քաջ եւ արի իպատերազմի: Անոր համար հեթանոսք նախանձեղով մատնեցին Դեկոս Թագաւորին Թէ Մերկեոիոս քրիստոնեայ է եւ մեր չաստուածներուն Թշնամի է:

Դեկոս կանչեց զՄերկեոիոս իրեն առջեւը եւ հարցմունք ըրաւ. նա ալ պատասխանեց համարձակութեամբ Թէ «զՔրիստոս Աստուած կհաւատամ եւ նորա Ս. հաւատը կպաշտեմ»: Բարկա-

ցաւ Թագաւորը, բանտ ձգել տուաւ Ս. Մերկեռիոսն : Քանի մի օր անցնելէն ետքը բերին Թագաւորին առջեւը, շատ խօսքերով սպառնացան իրեն, եւ դարձեալ համոզական խօսքերով շատ պարզեւներ խոստացան տալ, բայց նա ոչ սպառնալիքներէն վախցաւ եւ ոչ խոստմունքէն խաբուեցաւ : Կատղեցաւ Թագաւորը, հրամայեց որ չարաչար տանջեն : չար ապասաւորները չորս ցից (խազըխ) զարկին գետնի վրայ, եւ երեսի վրայ ձգեցին զսուրբ Մերկեռիոսը ցիցերուն կապեցին, տակն ալ կրակի կայծակներ փռեցին եւ սրով մարմինը կտրատեցին : Թափուած արիւնէն կրակը մարեցաւ եւ այնպէս կիսամահ տարին բանտ ձգեցին : Հրեշտակ Աստուծոյ իջաւ երկնքէն, նորա ամենայն վէրքը (կարսները) ողջացուց : Տեսնողներէն շատ մարդիկ՝ Քրիստոսի հաւատացեալ եղան :

Ետքը գլխիվայր կախեցին Ս. Մերկեռիոսը, եւ մէկ մեծ ծանր քար մը վիզէն կապեցին, բայց նա անվնաս մնաց, այն տեղէն ալ առին Կեսարիա տարին եւ շատ չարչարելէն ետքը գլուխը կտրեցին : Նոյն ժամուն հրաշքներ եղան, զոր կռապաշտք տեսնելով հաւատացին իՔրիստոս, եւ Թաղեցին նորա սուրբ մարմինը մէկ նշանաւոր տեղ մը, ուր շատ նշաններ եւ սքանչելիքներ եղան իփառս Քրիստոսի Աստուծոյ :

Վ Լ Ո Ւ Խ Լ Թ.

Ս. Պ Օ Ղ Ի Կ Ա Ր Պ Ո Ս Հ Ա Յ Ր Ա Պ Ե Տ.

Պօղիկարպոս եւ Իգնատիոս աստուածազգեացը առաքելոց օրերը Քրիստոսի հաւատացին եւ Յոհաննու Աւետարանչին աշակերտ եղան : — Պօղիկարպոս բարի մարդ էր, Հոգւոյն սրբոյ շնորհքով լցուած, Քրիստոսի անունով մեծամեծ նշաններ կրնէր : Վարուց արժանաւորութեանն

համար Զմիւռնոյ եպիսկոպոս ձեռնադրուեցաւ Ս. եւ ընտրեալն Պօղիկարպոս, եւ եղաւ ջատագով Յշմարտութեան հաւատոյ, եւ յանդիմանող Հրէից եւ հեթանոսաց. եւ իրեն Յշմարիտ քարոս.

զուժեամբը շատ մարդ Աստուածգիտութեան ճանապարհը դարձոյց : — Օր մը քաղաքին մէջ կրակ ընկաւ, չէին կարող մարել, գնաց Պօղիկարպոս, Ս. Խաչի նշան ըրաւ կրակին վրան . մէկէն մարեցաւ : — Նոյն ժամանակները երաշտ եղաւ, ամենայն քոյս եւ տունկ չորացան . սրբոյն Պօղիկարպոսի աղօթքով երեք օր եւ երեք գիշեր անձրեւ եկաւ եւ ուրախութիւն եղաւ Լիկիացոց երկրին եւ մանաւանդ Ջմիւռին քաղաքին :

Այն օրերը Դեկոս Թագաւորէն քրիստոնէից հլաւածում եղաւ, շատ մարդիկ մարտիրոսացան . Ս. Պօղիկարպոս ալ տեսիլք մը տեսաւ քունին մէջը, զարթեալ, ըսաւ աշակերտներուն թէ « Զիս կրակով պիտի այրեն » :

Հաւածիչները դահիճներ ղրկեցին, եկան հասան եւ բռնեցին զսուրբը . նա յօժար կամքով գնաց չարչարուելու . եւ բերին կապած դատաւորին դիմացը կբռնադատէին որ ուրանայ զՔրիստոս : Ըսաւ Ս. Պօղիկարպոս, « Ուժտունեւլեց տարի է որ զՔրիստոս կպաշտեմ եւ նորա պատուիրանքէն դուրս չելայ, նա ալ շատ բարութիւններու զիս արժանացոյց, ի՞նչպէս կարող եմ ուրանալ զնա որ իմ Թագաւորս է » : Դատաւորն հրամայեց կրակով այրել . բռնեցին զօրականները զսուրբը, ձեռքերը ետեւը կապեցին, ձգեցին կրակին մէջը . բոցը կամարի պէս վեր վերացաւ եւ կրակէն անուշ հոտ ելաւ, դահիճները կարծելով թէ սուրբը կենդանի է, կուգէին սրով մեռցնել, բայց տեսան որ նորա հոգին աղաւնիի նման երկինքը ելաւ . երբոր մեռած մարմինը խոցեցին՝ շատ արիւն Թափեցաւ եւ կրակը մարեց . յետոյ ուրիշ կրակ վառեցին եւ սուրբին մարմինը այրեցին : Գնացին հաւատացեալք մնացած ոսկորները գաղտուկ ժողվրտեցին, նշանաւոր տեղ մը Թաղեցին իփառս Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ :

Գ Լ Ո Ւ Խ Ի Խ .

Ս. ԱԹԱՆԱՍ ՀԱՅՐԱՊԵՏ .

Սատուածահասոյ եւ մեծ վարդապետն եկեղեցւոյ , սին հաստատութեան մեր ուղղափառ հաւատոյ Ս. Աթանաս , Աղեքսանդրացի էր : Պատանեկութեանն ատեն սա ընկերակից տղայոց հետ կխաղար , իբր եպիսկոպոս կըլլար եւ իւր ընկերներն որպէս թէ քահանայ եւ սարկաւազ կձեռնադրէր : Ծր մը Աղեքսանդրոս հայրապետը կանցնէր տեսաւ տղայոց այն խաղալը , հրամայեց կարդալ եւ գրել սովրեցնել նոցա , որ իրենց նախագուշակ աստիճաններուն եւ կարգերուն հասնին . որ եղաւ իսկ :

Աթանաս երբոր սովրեցաւ կարդալ եւ գրել , Աղեքսանդրոս հայրապետին սարկաւազ եղաւ : Առաջին ժողովը որ եղաւ Նիկիոյ մէջ Արիոսի համար , Ս. Աթանաս Աղեքսանդրոս հայրապետին հետ գնաց . շատ քաջութիւններ ըրաւ Արիոսի դէմ :

Ծր մը հրեշտակ Աստուծոյ երեւցաւ Աթանաս սարկաւազին , Աղեքսանդրոսի հայրապետին կերպարանօք եւ *hilarusulf* ռուն տուաւ , եւ նա գրեց : Եւ երբ սինհոդոսին մէջը ժողովեցան ամէնն ալ , Աթանաս առաւ թուղթը տարաւ հայրապետին մօտ եւ ասաց . « Ահա ինչ որ հրամայեցիր՝ գրեցի ես » . նա առաւ եւ ճանչցաւ որ Հոգւոյն սրբոյ շնորհքովը գրուած էր . հրամայեց Աթանասին որ ամպիոնը ելլէ եւ կարդայ իլուր ժողովրդոց : Եւ ամենայն հայրապետքն հաւանեցան նզովեցին զԱրիոս եւ նորա պիղծ աղանդը : Ամէնն ալ գրեցին առին հաւատամքը տարին իրենց տեղերը . վասն զի իմացան որ Հոգւոյն Աստուծոյ շնորհքովը գրուած էր :

Ս. Արիստակէս ալ առաւ բերաւ առ հայրն իւր Ս. Գրիգոր Լուսաւորիք , որ եւ նա ընդունեց հաւատով եւ ասաց . « իսկ մեք « փառաւորեսցուք որ յառաջ քան գլաւիտեանս երկիր պագա-

«նելով սրբոյ երրորդութեանն եւ մի Աստուածութեանն Հօր
«եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ»։ Այս աղօթքն է որ պատարա-
գիչը կրսէ իծայն բարձր Հաւատքէն ետքը :

Աղեքսանդրոս հայրապետին վախճանելէն ետքը Աթանաս
ձեռնադրեցաւ եպիսկոպոս եւ իրեն յաջորդեց :

ետքը Թագաւորեց Կոստանդիանոսի տեղը նորա որդին Կոս-
տանդին որ Արիոս հերձուածողին հետ ըլլալով՝ կհալածէր
զուղղափառս : Աքսորեց եւ զՍ. Աթանաս այլ եւ այլ տեղեր փո-
փոխելով. քառասուն եւ երկու տարի փախստական ըլլալով,
ճգնեցաւ նա ուղղափառ հաւատոյ համար մինչեւ Յուլիանոսի
ժամանակը եւ նորա երկու եղբարց Վաղէսի եւ Վաղենտինոսի :

Եւ գրեց նա ճառական գրեր եւ վարդապետական կանոններ
ընդդէմ Արիանոսաց եւ հերձուածողաց, Թողուց մեզի իրեն յա-
ւիտենական յիշատակը : Ապա դարձաւ նա քսորանքէն իւր
սեպհական աթոռը յԱղեքսանդրիա : Ալեւոր ծերութեան հա-
սաւ. աստուածահասոյ եւ ուղիղ դաւանութեամբ փոխեցաւ
անանցանելի յաւիտենական կեանքը :

սոց քանակն ինչքան յայտնուի զայն քանակն զայն քանակն
-գի՛ւստի՛ զո՛ր զհոգոսն միջոտն զարմն զարտեղոսն միջոտն զարտեղոսն
-տղոսն՝ սոց քանակն ինչքան յայտնուի զայն քանակն զայն քանակն
: Եւ զի փոփոջն յայտնուի զայն քանակն զայն քանակն զայն քանակն
միջոտն զարտեղոսն միջոտն զարտեղոսն միջոտն զարտեղոսն զի զի
նորոց զի զի միջոտն զարտեղոսն միջոտն զարտեղոսն միջոտն զարտեղոսն
միջոտն զարտեղոսն միջոտն զարտեղոսն միջոտն զարտեղոսն միջոտն զարտեղոսն

Գ Լ Ո Ւ Ի Ի Ս.

Ս Ո Ւ Ի Բ Կ Ի Ի Բ Ե Ղ Զ Ա Յ Բ Ա Պ Ե Տ.

Սուրբ Կիւրեղ երուսաղէմ քաղաքը ծնած էր, որ մեծնա-
լով՝ աստուածաբան վարդապետութեամբ ուղղափառ
դաւանութիւն կքարոզէր ժողովրդեան, շատ հմուտ ըլլա-
լով աստուածային Ս. Գրոց եւ արտաքին փիլիսոփայական
իմաստութեան : Իսկ Կոստանդին Թագաւորը արիոսա-
կան չար ազանդով խոտորուեցաւ, իբաց Թողուց իւր հօրը ուղ-
ղափառ հաւատը : Եւ Ս. Կիւրեղ իրեն աստուածաշնորհ վար-
դապետութեամբը կդադրեցնէր եւ կպապանծեցնէր ամենայն
հերձուածողներուն լեզուն : Երբ տեսան նոքա որ ընդդիմանալ
չէին կարող, ուզեցին զինքն որսալ, երուսաղէմի պատրիարք

ձեռնադրեցին եւ նստեցուցին Ս. Յակոբ Տեառնեղբօր ամուրը, կարծելով թէ անով կհաւանի եւ կըլլայ իրենց նման Արիօսի հերձուածով. բայց խաբուեցան, վասն զի սուրբն Կիւրեղ աւելի կյանդիմանէր զանոնք եւ այնպէս կնզովէր, մինչ զի շատերը դարձուց յուղղափառ հաւատս: Կեսարու Պաղիստինացոյ արիօսեան եպիսկոպոսը շատերուն դառնալը տեսնալով՝ թագաւորին հրամանովը ժողովեց ամենայն հերձուածողները, բռնութեամբ իջեցուց ամուռէն զսուրբ հայրապետն, սահմանէն հալածեց, ինքը նստաւ Երուսաղեմի պատրիարքութեան ամուրը: Ս. Կիւրեղ փախաւ եւ գնաց Տարսոն Կիլիկեցոց քաղաքը. Տարսոնացոց Սիղւիանոս եպիսկոպոսը պատուով ընդունեցաւ զնա: Երբոր լսեց չար Ակակիոսը դիւական նախանձով բորբոքուեցաւ. Երուսաղէմէն շատ մարդ առաւ հետը Տարսոն գնաց, որ մէկ ամսով ճանապարհ էր, սկսաւ մեծամեծ սպառնալիքներով մեղադրել զՍիղւիանոս. յետոյ քաղաքի իշխանին խօսք անցուց եւ բռնութեամբ զսուրբն Կիւրեղ եւ զՍիղւիանոս եւ զամենայն ուղղափառս աքսոր ըրաւ. իսկ Ս. Կիւրեղ շատ տարի հալածանք եղաւ եւ աքսորով կեցաւ, մեծ նեղութիւններ կրեց բայց չյուսահատուեցաւ ամենեւին: Այլ միշտ ունէր բերանը Գաւթի մարգարէին խօսքը, «*Համբերելով համբերի Տեսուն եւ նայեցաւ առ իս*». եւ ուղղափառութիւն քարոզելէն չէր դադարեր, մինչեւ այց արար Աստուած ժողովրդեան իւրոյ իբարութիւն:

Աստուած ժողովրդոց փրկութեան համար թէոզոս մեծ թագաւորը պարգեւեց քրիստոնէից որ վերստին ուղղափառաց եկեղեցիները զարդարեց. եւ աքսորեալները ամէն մէկն իրենց տեղը դարձուց, ընդ որս զԿիւրեղ յերուսաղէմ եւ զմեծն Ներսէս՝ ի Հայաստան: Եւ ապա Կոստանդնուպօլսի մէջ հարիւր եւ յիսուն եպիսկոպոսաց սիւնիոզոս ըրաւ, ընդդէմ հոգեմարտ հերձուածոյն Մակեդոնի:

Ս. Կիւրեղ դեռ հալածանք չքաշած՝ օր մը Ս. Խաչը երեւցաւ երկինքը պայծառ լուսով Գողգոթայի վրայ եւ բոցը տարածեցաւ եւ մինչեւ իսուրբ լեռն Ջիմենեաց: Վասն որոյ Ս. Կիւրեղ թուղթ գրեց Կոստանդին թագաւորին, եւ այս հրաշալի երեւման խաչին պատճառաւ Ս. Կիւրեղ խիստ մեծ բազմութիւն մկրտեց եւ կարգեց սա ընթերցուածք բառասնորդաց պահոց մէջ, ինչպէս Ս. Յակոբ Տեառնեղբայր կարգադրած էր.

գրեց ընծերցուածոց Մեկնութիւններ որ կըսուի « Կոչումն ընծայութեան » նորա հաւատ երեխայից համար : Սա կանոն դրաւ աւագ պահոց օրերը ծովով պահել ամենայն քրիստոնէից մեծամեծաց եւ փոքունց : վասն զի մինչեւ սորա ժամանակը ամէն մարդու իրեն կամացը թողուած էր պահել . առաջաւոր շաբաթէն մինչեւ Ջատիկը եօթնասուն օր . իսկ սա Ս. Կիւրեղ հայրապետն՝ առաջաւորաց շաբաթը կարգեց ծովով պահել եւ երկու շաբաթը բարեկենդան ընել . եւ կանոն ըրաւ որ ամուր պահեն քառասնորդաց պահքը որ մեծ պահք կըսուի . եւ ապա Ս. Ջատիկն արժանի ըլլան հաղորդութեան մարմնոյ եւ արեան որդւոյն Աստուծոյ : եւ այսպէս շատ ուղղութեանց պատճառ եղաւ քրիստոնէից Ս. Կիւրեղ հայրապետը , եւ ինքը խորին ծերութեան հասաւ , եւ հանգեաւ խաղաղութեամբ ի Բիւսանս :

Գ Լ Ո Ւ Խ Ի Բ .

Ս. Գ Ր Ի Գ Ո Ր Ա Ս Տ Ո Ւ Ա Ծ Ա Ր Ա Ն .

Աստուածահաճոյ եւ մեծ վարդապետն եկեղեցւոյ Ս. Գրիգոր աստուածաբանը Կապադովկացի էր . ազգաւ Յոյն որդի Գրիգոր եպիսկոպոսի : Սորա մայրը ամուլ էր , վասն որոյ կխնդրէր Աստուծմէ արտասուօք որ որդի մը տայ իրեն : եւ երբոր եղաւ տղան , մայրը նուիրեց զնա Աստուծոյ , եւ եօ՛քը տարեկան որ եղաւ , կարդալու տուին մանուկը որ շատ ուսումնասէր եղաւ , Կեսարիա , Պաղեստին , Աղեքսանդրիա , Աթէնք քալեց իմաստութիւն սովորելու : Շատ առաջ զնաց , ուսումը լմնցնելէն ետքը՝ կրօնադատէին զնա շատ անգամ Աթենայ քաղաքին ամօռակալ ըլլալ եւ վարդապետ Արիսպագին , բայց նա յանձնառու չեղաւ : Երբոր երեսուն տարեկան եղաւ իրեն տունը դարձաւ , նաւը ծովին մէջը ալեկոծութեան հանդիպեցաւ . Ս.

Գրիգոր խնդրեց Աստուծոյ խաղաղանալ ծովուն . ազատեցան այն ատենը նաւին մէջինները ալեկոծութեան վտանգէ . եւ գնաց իրեն տեղը մկրտուեցաւ :

Ս. Գրիգոր իրեն մկրտութեան օրը ուխտ դրաւ իրեն անձին առանձին կենալ դատարկ չկենալ, այլ գիշեր եւ ցերեկ կարդալ Աստուածաշունչ գիրքը որ Աստուծոյ պատգամն է : Իւր եպիսկոպոս հօրմէն քահանայ ձեռնադրուեցաւ, Կեսարիայ գնաց Բարսեղ եպիսկոպոսի մօտ, մէկ տեղ շատ ճառեր գրեցին : Երբ իմացաւ որ իւր Կեսարոս եղբայրը մեռեր է՝ գնաց հօրը քով եւ եկեղեցոյն հոգաբարձու եղաւ . վասն զի հայրը շատ ծերացեր էր . Ս. Բարսեղ եւ իրեն հայրը շատ ստիպեցին զսուրբ Գրիգոր եւ դրին Անզիանզին եպիսկոպոսութեան աթոռը : Եւ երբ Յուլիանոս ուրացողը Թագաւոր եղաւ՝ հրամայեց որ քրիստոնէից որդիքը արտաքին գրոց իմաստասիրութիւնը չսովբենան . կրսէր Թէ « Իրենցը գիտեն, մերն ալ որ սովբենան՝ երկու իմաստասիրութեամբ մեզի հետ կկռուին եւ կյաղթեն » : Այն ատեն Գրիգոր աստուածաբան Յուլիանոսին յանդիմանութեան ճառ գրեց . տեսաւ ուրացողն Յուլիանոս որ շատ աւելի ամօթի մնաց, դարձեալ Թոյլ տուաւ քրիստոնէից սովբենալ արտաքին իմաստութիւնը :

Ս. Գրիգոր իրեն ծնողացը եղբօրը եւ քրոջը վախճանելէն ետքը, ներբողական ճառերով պատուեց : Ասոնք լմնալէն ետքը Սելեւկիա գնաց, Ս. Թեկղի վանքը դադրեցաւ կեցաւ լուծեամբ շատ օրեր : Եւ դարձեալ Անզիանզ գնաց . եպիսկոպոս հօրը վախճանելէն ետքը չկամեցաւ եպիսկոպոսարանի մէջ մնալ, հոգսը յանձն առնուլ . այլ գործակից եղաւ Ս. Բարսեղին : Շինեց նա հոգետուններ, հիւրանոցներ, աղքատներուն հանգրստութեան համար, եւ աղքատսիրութեան վրայ ճառեր գրեց : Այն օրերը արիանոսները աւելի շատցան, եւ Ս. Գրիգոր Բարսղի հրամանավը Կոստանդնուպօլիս գնաց, արիաբար կվիճէր հոգեմարտ հերձուածողաց դէմ : Զարափառները հալածանք հանեցին վրան, իսկ ուղղափառ քրիստոնեայք ժողովք ըրին, եւ զԳրիգոր Աստուածաբան նստուցին Կոստանդնուպօլի Աթոռը, Թէոդոս մեծ Թագաւորին հրամանովք : Եւ Գրիգոր աստուածաբանը իրեն ուղիղ վարդապետութեամբը տասներկու տարի հովուեց զժողովուրդը :

Մաքսիմոս անունով մէկը Աղեքսանդրու Պետրոս պատրիարքին եւ ուրիշ շատերուն օգնութեամբ խռովութիւն հանեց, կուզէր Կոստանդնուպօլսոյ պատրիարք ըլլալ, բայց Գրիգոր հաստատուեցաւ հաւանութեամբ Մելիտոսի Անտիոքայ հայրապետին, Բարսղի կեսարացոյն, եւ հարիւրյիսուն եպիսկոպոսաց Կոստանդնուպօլսոյ ժողովոյն: Ետքը Աղեքսանդրացիք եկան չհանելով կմեղադրէին Թէ առանց մեր կամքին նստեցուցիք զԳրիգոր պատրիարք, եւ խռովութիւնը մեծցաւ: Տեսնելով զայս Ս. Գրիգոր՝ մեծաւ խոնարհութեամբ հրաժարեցաւ իպատրիարքութենէ Կոստանդնուպօլսոյ. «Եթէ մեր խռովութիւնը ինձ համար է, ըսաւ, ես քան զՅօնան մարգարէն լաւ չեմ, առէք զիս ծովը ձգեցէք փոթորիկդ թող դադրի»:

Յետոյ առանձնացաւ, գրեց ներբողական ճառ հարիւրյիսուն եպիսկոպոսներուն: Ասաց եւ Մելիտոսի Անտիոքայ հայրապետին համար դամբանական ճառ որ Կոստանդնուպօլսի մէջ վախճանեցաւ, եւ տարին Անտիոք իրեն ամուռը թաղեցին: Այլ Կոստանդնուպօլսի ամուռի համար ժողովքին հաւանութեամբ ձեռնադրեցին եպիսկոպոս զՏարսոնացին Ներտառիոս: Եւ Ս. Գրիգոր իրեն տեղը դարձաւ. Ս. Բարսղի Կեսարացոյն վախճանին օրը Գրիգոր քովը գնաց, եւ նորա թաղման ժամանակը ներբողական ճառ ըսաւ:

Այս Աստուածաբան Գրիգորը տասներկու տարի որ Կոստանդնուպօլսի կեցաւ՝ մաքրեց այն մեծ քաղաքը Արիոսի Ապողինարի եւ Մակեդոնի մոլորութիւններէն: Աստուածահաս Վարքով կեցաւ, հանգեաւ խաղաղութեամբ իՔրիստոս, եւ փոխեցաւ անանց կեանքը եւ յաւիտենական ուրախութիւնը:

Գ Լ Ո Ւ Ի Ի Ի Գ .

Ս. Ս Ե Ի Ե Ռ Ի Ս. Ն Ո Ս Ս Ե Բ Ս Ս Տ Ս Յ Ի .

Սա Սեբաստիա քաղաքէն էր . քառասնից մանկանց Սեբաստիայի մէջ կատարուելէն ետքը՝ Սեւեռիանոսին համար ասացին Լիւսիայ իշխանին՝ Թէ «նա եղաւ պատճառը քառասուն մանկանց մահուան . վասն զի բանտին մէջը զանոնք կկերակրէր» : Իշխանը հրամայեց զՍեւեռիանոս , ատեան բերել . նա ալ գնաց համարձակ Քրիստոս Աստուած դաւանեց եւ կուռքերն անարգելով յանդիմանեց , եւ կռապաշտներուն անմտութիւնը յայտնեց : Բարկացաւ Լիւսիաս մոմուաց առիւծի պէս . հրամայեց մերկացնել եւ ծեծել . չար սպասաւորներն ալ այնպէս ըրին եւ անխնայ ծեծեցին զսուրբը որ Աստուծոյ գոհութիւն կուտար : Տանջանքէն ետքը ասաց Լիւսիաս «Տես Սեւեռիանէ Թէ քու յանդգնութիւնովդ եւ Քրիստոսիդ յուսալով ի՞նչ վնաս շահեցար» : Սեւեռիանոս «Եթէ աչք ունենայիր , ըսաւ , կտեսնէիր իմ շահս ու օգուտս , եւ վնասն ալ կգիտնայիր : Բայց դու կոյր ես այժմ , եւ ինձ համար պատրաստուած պսակը չես տեսներ» : Բարկացաւ դատաւորը , բարով բերնին զարնել տուաւ . բերանը ջարդելէն ետքը կախեցին զսուրբն Սեւեռիանոս իփայտէ եւ մարմինը քերեցին . բայց նա կաղօթէր առ Աստուած՝ եւ այնպէս աւանդեց իրեն հոգին առ Աստուած : Հաւաքուեցան բարեպաշտ քրիստոնեայ մարդիկ , վերուցին սրբոյն մարմինը իրեն հայրենի գիւղը տարին ինչպէս առաջ ինքը անոնց յանձնարութիւն ըրեր էր : Այն տեղը հանգստացուցին Ս. Սեւեռիանոսի մարմինը , եւ շատ ցաւագար հիւանդներ առողջացան իփառս Աստուծոյ :

Գ Լ Ո Ւ Խ Ի Խ Ի .

Ս Ր Բ Ո Ւ Հ Ի Թ Ե Կ Ղ Ի Վ Կ Ա Յ Ո Ւ Հ Ի .

Ս ա յիկոնիոն քաղաքէ էր, մեծատան աղջիկ: Մայրը Թեմիրոս անունով իշխանագն երիտասարդի մը խօսք տրւած էր որ աղջիկը ամուսին պիտի տար. պատահեցաւ որ Պօղոս առաքեալը իկոնիոն գնաց եւ իջաւ Ռնեսիփոր անունով մարդու մը տուն, եւ կքարոզէր նա զԱւետարանն Քրիստոսի: Ռնեսիփորայ տունն ալ Թեկղիի տունին կից էր, կուգար օրիորդը, պատուհանին տակը կեցած Պօղոսի վարդապետութիւնը կըլսէր: Աստուած այս կուսին միտքը բացաւ, հաւատալ Պօղոսի աւետարանական խօսքերուն. Թեկղի Մայրը իմացաւ, առաւ այն Թեմիրոս երիտասարդը, սկսան աղաչել Թեկղեայ որ ետ կենայ, չլսէ Պօղոսի աւետարանական քարոզութեանը: Բայց որովհետեւ կոյսը մտիկ չըրաւ նոցա, Թեմիրոս տրտում մնալով ժողովեց անօրէն մարդիկներ գնացին բռնեցին զՊօղոս, դատաւորին առջեւ տարին ճեծեցին ու բանտ ձգեցին:

Իսկ Թեկղի աստուածային սիրով բորբոքեցաւ ելաւ գիշերով գնաց բանտին դուռը եւ հանեց իր ոսկի ապարանջանը բանտապետին տուաւ, բանտը մտաւ եւ ընկաւ Պօղոսի ոտքը շղթաները կիսամբուրէր եւ նորա խօսքովը կիսատատուէր Քրիստոսի հաւատոյ մէջ: Եկաւ մայրը եւ Թեմիրոս քաշեցին մազերէն դատաւորին առջեւ տարին, եւ դատապարտեցին զԹեկղի կրակով այրել, եւ զՊօղոս ճեծելով քաղաքէն հանեցին: Եւ գնալով Պօղոս եւ Ռնեսիփորոս մտան քարայրի մը մէջ, իրեք օր կերակուր չկերան աղօթք կընէին որ կրակը Թեկղիի չմօտկընայ: Եւ երբոր Թեկղի ատեանի մէջ կանգնած էր դատաւորին առջեւ տեսաւ նա զՏէրն մեր Յիսուս Քրիստոս, սիրտը ամբցաւ, եւ երբ կրակը բորբոքուեցաւ՝ Ս. Կոյսը կնքեց ինք զինք Ս. խաչի նշանով, մտաւ կրակի մէջ, աղօթք ըրաւ եւ անվնաս ելաւ, գնաց Պօղոսին մօտ. տեսան մէկգմէկ, խիստ ուրախացան. իսկ Պօղոս

առաւ զԹեկղին գնաց յԱնտիոք Պիսիդեայ, եւ Աղէքսանդրոս քաղաքապետը տեսաւ զԹեկղին ցանկացաւ նորա գեղեցկութեանը ուզեց կին առնուլ. բայց կոյսը յանձն չառաւ. այս բանիս վրայ բարկացաւ բռնաւորը, եւ գազաններ արձակեց սրբուհւոյն Թեկղի վրայ, բայց չմօտկցան անոնք:

Մէկ այրի կնիկ մը կար Թագաւորական զարմէ, անունը Տրիփոնայ էր. նորա մէկ միամօր աղջիկը մեռած էր այն գիշերը տեսաւ երազին մէջ իր աղջիկը որ ասաց «Ա՛ռ տունդ զԹեկղի աղախինն Քրիստոսի, եւ զիս ինչպէս կսիրէիր՝ այնպէս սիրէ զնա»: Զարթեաւ կինը, ելաւ Թեկղին փնտռեց եւ գտաւ, առաւ տունը ուժը օր պահեց. եւ Թեկղի քարոզեց Քրիստոսի աւետարանը. սորվեցուց անոնց որոնք որ կային այն տանը մէջ եւ դարձուց զանոնք յանհաւատութենէ յաստուածգիտութիւն: Յետոյ ելաւ էրիկմարդու հագուստով գնաց գտաւ զՊօղոս Զմիւռին քաղաքի մէջ եւ պատմեց ինչ որ իրեն եղեր էր. եւ Պօղոս Աստուծոյ փառք տալով զրկեց յեկոնիոն. մտաւ նա Ռնեսիփորայ տունը, եւ ընկաւ կհամբուրէր այն տեղը ուր որ Պօղոս նստած Քրիստոսի աւետարանը կսորվեցնէր. կանչեց իր մայրը ըսաւ «Լսէ՛ ինձի, եւ հաւատա՛ կենդանի Աստուծոյ որ երկինքն է, եւ նա է՝ ամենուն ստեղծողը»: Բայց նա չհաւանեցաւ աղջկանը խրատին, եւ մնաց անհաւատութեան մէջ: Հոնկէ ելաւ Թեկղի Սելեւկիա քաղաքը գնաց քարոզեց Քրիստոսի աստուածութիւնը. յետոյ գնաց լեռը, գտաւ քարայր մը որուն մէջ աղբիւր կար, հոն բնակեցաւ: Ամէն կիրակի կենէր բանջար կտողվէր եւ բոլոր շաբանը անով կկշտանար. շատ սքանչելիքներ ըրաւ եւ շատ մարդիկ ալ արք եւ կանայք Ս. Թեկղի քարոզութիւնովը Քրիստոսի հաւատացեալ եղան, եւ մկրտել կոտար քահանայից շատ հիւանդներ ալ կբժշկէր, եւ Քրիստոսի անունով գեւերը կհալածէր, Սելեւկիայի բժիշկները ամէնն ալ խափանուեցան իրենց արուեստէն եւ անշահ մնացին: Անոնք Թշնամանով Ս. Թեկղի կուսին, անառակ երիտասարդներ կանչեցին, արբեցուցին եւ սրբուհւոյն վրան զրկեցին. բայց Աստուած պահեց զՍ. կոյսը, ապառաժը պատուեցաւ եւ ծածկեց զաղախինն Քրիստոսի: Այսպէս ասի կատարեցաւ սրբուհին Թեկղի: Տասնեւուժը տարիս էր երբ հաւատաց իՔրիստոս, եւ իննսուն տարուան փոխեցաւ առ Աստուած: ասորի՛ զգո՛մ մէջո՛

եղաւ նա առաքելուհի եւ մեծ պարծանք Քրիստոնէութեան :
Մահուանէն վերջն ալ շատ հրաշքներ գործեց, եւ զօրաւոր է
յոյժ նորա բարեխօսութիւնը, որոց դիմեն առ նա ջերմեան-
դուռեամբ յամենայն ցաւս եւ իվիշտօ իւրեանց :

Ս. ԿԻՊՐԻԱՆՈՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԵՒ ՅՈՒՍԵՒԱՆԷՆ ԿՈՅՍ.

 ՍՈՒՐԸ Կիպրիանոս իմաստուն կախարդ մարդ էր եւ
խիստ մեծատուն, ազգաւ Ասորի Անտիոք քաղաքէն :
Հոն Յուստիանէ անունով կոյս մը կար հաւատով քրիս-
տոնեայ : Մէկ երիտասարդ մը տեսաւ Յուստիանէ կոյսը
որ ստէպ ստէպ եկեղեցի կերթար, եւ ցանկացաւ նորա
չարաչար տուփանօք իրեն ամուսին առնուլ, շատ պատգամա-
ւորներ զրկեց պարգեւներ խոստանալով, չկարողացաւ հաւա-
նեցնել. վասն զի Յուստիանէ կըսէր թէ « Քրիստոսի հարսնա-
ցած եմ. երկրաւոր մարդու չեմ ցանկար » : Օր մըն ալ Յուս-
տիանէ եկեղեցի կերթար՝ այն երիտասարդը պատահեցաւ Տա-
նապարհին կուզէր ձեռք ձգել չկարողացաւ, մանաւանդ զի
անարգանք լսեց Ս. կուսէն եւ ամօթով ետ դարձաւ : Կիպրիա-
նոսին մօտ գնաց շատ ստակ խոստացաւ եթէ կախարդութիւ-
նով կարողանայ հաւանեցնել զՅուստիանէ որ իրեն հետ
մուսնանայ : Կիպրիանոս շատ ջանաց, բայց ամէն կախարդու-
թիւններն ալ փուփ էլան, ուստի եւ շատ զարմացաւ Քրիստո-
սի զօրութեանը վրայ եւ հաւատաց յաստուածութիւն նորա :

Ամենայն կախարդական գրքերը կրակը նետեց եւ գնաց
Անթիմոս եպիսկոպոսին խոստովանեցաւ կախարդութիւնը եւ
եւ մկրտուեցաւ աւագ շաբաթու նաւակատեաց օրը. ուր օրէն
ալ նոր կիրակի օրը փոխասաց եղաւ եկեղեցւոյ մէջ. տասնեութ
օրէն ետքը կիսասարկաւագ. յիսուն օրէն ետեւ սարկաւագ,

մէկ տարիէն ետեւ ալ քահանայ ձեռնադրուեցաւ . տասնեւվեց տարի քահանայութիւն ըրաւ ամենայն առաքինութեամբ . ետքը քաղաքի եպիսկոպոսն որ վախճանեցաւ՝ ամենուն հաւանութեամբ Կիպրիանոս եպիսկոպոս ձեռնադրուեցաւ եւ նստաւ հայրապետական աթոռը . եւ Յուստիանէ կոյսն սարկաւագուցի ձեռնադրեց : Այս Ս . հայրապետը իրեն սուրբ վարդապետութեամբը ամենուն առաքինութիւն սորվրեցուց . շատ Հրեայ եւ Հեթանոս դարձոյց իբրիստոնէութիւն :

Հեթանոսք քաղաքապետին մատնեցին զԿիպրիանոս . նա կանչեց զսուրբն եւ յորդորեց գառնալ նորէն իկռապաշտութիւն , բայց նա յանձն չառաւ . եւ կռապաշտներու անաստուած մոլորութիւնները կյանդիմանէր : Բարկացաւ իշխանը կապել տուաւ զԿիպրիանոսն իփայտէ , մարմինը քերել հրամայեց երկամէ քերիչքով :

Սոյնպէս չարաչար տանջել տուաւ եւ զկոյսն Յուստիանէ :

Յետոյ ձիւթ եւ նաւթ (*խաքրակ*) հալեցուցին , մէջը նետեցին զԿիպրիանոս եւ զՅուստիանէ . բայց սուրբերը անվնաս մնացին . ուստի եւ շատ մարդիկ հաւատացին քրիստոնեայ եղան : եւ ապա տարին զանոնք նիկոմիդիա Գեկոս Թագաւորին մօտ . նա ալ շատ սպառնալիքներ եւ խոստմունքներ ընելով յորդորեց որ ուրանան զՔրիստոս եւ կռոց զոհեն . երբոր չկարողացաւ հաւանեցնել՝ գլխատել տուաւ . եւ այնպէս կատարեցան նոքա իՔրիստոս :

Գ Լ Ո Ւ Խ Խ Զ

Ս. Գ Ի Ո Ն Ե Ս Ի Ո Ս Ա Ր Ի Ս Պ Ա Գ Ա Յ Ի.

Այս Գիոնեսիոսը Աթենացւոց իշխաններէն մէկն էր. մեծատուն եւ իմաստուն մարդ: Արիսպագոս ըսուած անուանի ատեանին ղատաւորներէն մէկն էր, անոր համար Արիսպագացի կրօնի:

Այս երանելի Գիոնեսիոսը աստղագիտութեան ալ շատ հմուտ էր: Քրիստոսի խաչելութեան օրը տեսաւ որ արեգակը խաւարուեցաւ անկարծելի կերպով, քննեց իմացաւ որ արեւը չէր կրնար քնական օրինօք այն օրը խաւարիլ, « Աւրեմն ըսաւ, հրաշք է այս, աստուածային բան մը կայ »:

Երբ Պօղոս առաքեալ Աթէնք եկաւ եւ սկսաւ քարոզել, Գիոնեսիոս առաջինն եղաւ որ հաւատաց ի Քրիստոս. վասն զի հասկցաւ որ արեւուն խաւարիլը նորա աստուածութեան նշանն էր:

Գիոնեսիոս՝ ձեռնադրեցաւ եպիսկոպոս ի Պօղոսէ, եւ սուրբ հաւատքին համար նահատակուեցաւ:

Գրեց շատ Յառեր խորին աստուածաբանութեամբ, եւ ինն ղասուց հրեշտակաց վրայ վարդապետեց:

Գաղղիացիք կպատուեն զնա իբրեւ իւրեանց առաքեալը եւ պաշտպանը:

ԱՆԱՐԾԱԹ ԲԺԻՇԿԻ ԿՈԶՄԱՍ ԵՒ ԴԱՄԻԱՆՈՍ .

Այրի կին մը կար Թէոդոտիա անունով, բարեպաշտ եւ երկիրզած՝ յԱստուծոյ, ունէր նա երկու որդիք, Կոզմաս եւ Դամիանոս անունով. սորվեցուց նոցա Աստուածապաշտութեամբ կեալ, եւ վարժեցոյց զնոսա բժշկութեան արուեստին մէջ: Նոքա յիշելով աւետարանական պատուէրը Թէ՝ «Ինչպէս դուք ձրի առիք, ա՛յնպէս ալ ձրիապէս բժշկեցէք» գաւառներն ու քաղաքները կբալէին եւ յանուն Քրիստոսի կփարատէին ամենայն ցաւերը Թէ՛ մարդէ եւ Թէ՛ անասունէ. եւ ամենեւին մէկէ մը մէկ բան չէին առնուր, կատարելով Տէրունական հրամանը. շատ եւ անթիւ սքանչելիքներ ըրին այս սուրբերը երկրի վրայ, եւ Դամիանոս հանգեաւ խաղաղութեամբ ի Քրիստոս սուրբ հաւատով եւ բարի գործքով:

Ս. Կոզմաս կկատարէր իրեն բժշկութեան գործը. ամէն տեղերէ կուգային իրեն. եւ շատերը հետը կբալէին փառաւորելով զԱստուած. նատ ժամանակէ ետքը հանգեաւ եւ ինքն, եւ Թաղեցին զնա սաղմոսիւք եւ օրհնութեամբք եղբօրը Դամիանոսին հետ երուսաղէմ քաղաքի մօտիկ, իփառս Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ:

Մարդուն մէկը արտ կհնձէր, օդը սաստիկ տաք էր, յոգնեցաւ ծառի մը տակ քուն եղաւ եւ բերանը բաց մնաց, օձ մը սողալով ներս մտաւ փորը զնաց եւ աղիքները կծամէր. մարդն արթնցաւ ելաւ արտասունքով սրբոց տապանը զնաց ընկաւ, կաղաչէր սրբերուն. իսկոյն օձը ելաւ բերնէն:

Մէկ ուրիշ մարդ մ'ալ բարձր տեղէ ընկաւ, ոտքերը կտրեցան եւ անդամալոյծ եղաւ. լսեց Կոզմայի եւ Դամիանոսի ըսքանչելիքները, իրեն ծառաներուն վերցնել տուաւ ինքզինքը զնաց սրբոց տապանը: Սրբոց բարեխօսութեամբք առողջացաւ եւ իւր ոտքերովը տուն դարձաւ. որոնք որ տեսան եւ լսեցին այս սքանչելիքը՝ Աստուծոյ եւ նորա սրբոց փառք տուին:

Գ Լ Ո Ւ Խ Խ Ը .

Ս Ո Ւ Բ Բ Յ Օ Հ Ա Ն Ո Ս Կ Ե Բ Ե Բ Ա Ն .

Ս ուրբ Յօհան Ոսկեբերանը ազգաւ ասորի էր Անտիօք քաղաքէն, բարեւաշտ ճնողաց գաւակ: Հօրը անունը Սեկունդոս էր, եւ մօրը՝ Անթուա. տասը տարու ու եղաւ Յօհան կարդալու եւ գրելու ուսման տուին. խիստ ուսումնասէր եղաւ եւ ամենայն աստուածային գիրքերը սորվեցաւ եւ ապա Աթենք գնաց իմաստութեան մայր տեղը, եւ սորվեցաւ ամենայն հանճարեղ իմաստութիւնը. մանկութեան անչափահաս ժամանակին սիրեց միակեցութեան վարքը, խիստ պահեցող եւ լռակաց եղաւ. ելաւ քաղաքէն դուրս, անպատի մէջ բնակեցաւ, եւ կճգնէր Ս. Բարսղի Կեսարացւոյն խցի մէջ պահքով եւ աղօթքով:

Ս. Մելիտոս Անտիօքայ հայրապետը լսեց նորա գովանի վարքը, կանչեց իրեն քովը զԲասիլիոս սարկաւագ ձեռնադրեց եւ զՅօհաննէսն դպիր. հրամայեց Բարսեղին Սողոմոնի Առակաց գիրքը մեկնել, եւ Յօհաննէսին ուրիշ գիրքեր գրել տուաւ ընդդէմ Հրէից. որ ետքը ձեռնադրեցաւ սարկաւագ. երկու տարիէն ետեւ քահանայ եղաւ: նորա բարի վարուց եւ շնորհալից վարդապետութեան համբաւը ամէն տեղ եւ ամէն երկիր տարածուելով, Արկադէոս Թագաւորը եւ ամենայն իշխանները եւ մետրապօլիտ եպիսկոպոսները Անտիօք քաղաքէն բերել տուին զՅօհան եւ ձեռնադրեցին պատրիարգ Կոստանդնուպօլսի: եւ այնպէս նստաւ նա հայրապետութեան Աթոռը եւ իր Աստուածաշնորհ վարդապետութեամբը Աստուածային պատուիրանքները ամենուն կտրվեցնէր. եւ ապա սկսաւ գրել ապաշխարութեան գիրքեր մարդկային փրկութեան եւ յաւիտենական կենաց համար. գրեց ներքողական ճառեր տէրունական տօներու եւ սրբոց համար: Մեկնեց հին եւ նոր կտակարանաց գիրքերը եւ ուրիշ շատ ճառեր ասաց եւ գրեց որ շատ շահաւէտ եւ շքեակար են:

Այլ եւ մեղաւորներուն մխիթարիչ կըլլար եւ յորդորող յապաշխարուծիւն : « Որչափ ընկնիս, կըսէր, դարձեալ կարող ես կանգնիլ, եւ որչափ մեղանչես՝ դարձեալ զղջա՛, կ'մոզու Աստուած մեղքդ : եթէ շատ անգամ մեղանչես՝ շատ անգամ զղջա, կ'մխիթարուիս » :

Ինքն խիստ պահեցող էր մինչ զի ջուրը չափով կ'իմէր եւ հացը՝ քաշով : Իր սենեկին մէջը չուան կապած էր, երբոր շատ կաշխատէր՝ չուանին վրան կուրծքով կըյնէր քիչ մը քուն կըլլար : Ազահներն եւ յափշտակողները կյանդիմանէր . արծաթասէրներն եւ անողորմները կնախատէր . ինչպէս եւ դոքսիայ Թագուհին՝ Արկադէոսի կինը՝ քաղաքին մէջի մէկ այրի կնկան այգին խլած էր ձեռքէն . եւ Ս. Յօհան շատ անգամ կյանդիմանէր, երբեմն բերնով, երբեմն պատգամաւորներով . բայց նա մտիկ չէր ըներ Ս. Յօհանին խօսքը, եւ այգին չէր դարձներ այրի կնկանը : Անոր համար Ս. Յօհան նորա երեսը վար տալով կյանդիմանէր միշտ . եւ դէմ՝ յանդիման ըսաւ Թագուհւոյն Թէ « Դու հին Յեզաբէլն ես եւ նոր Հերովդիադա » : Ատոր վրայ Թագուհին բարկացաւ, իրեն ապարանէն (*սարային*) դուրս ըրաւ զսուրբն Յօհան :

Ձատկի օրը Թագուհին եկեղեցի գնաց, Ս. Հայրապետը նզովեց չմոռուց որ եկեղեցի մտնէ . նա ամօժի մնալով ապարանը դարձաւ . եւ այն օրուանէ ոյս պահեց եւ Թշնամի եղաւ արդարադատ Ս. քահանայապետին . այնուհետեւ հնար կ'փնտռէր Թէ ի՞նչ պատճառներով անոռէն հանէ . այսինքն պատրիարքութենէն զրկէ : Դտաւ իրեն չարութեան օգնական Աղեքսանդրու Թէոփիլոս հայրապետը . նա խոստացաւ որ զՅօհան հանէ անոռէն . ժողովեց իւր մետրապօլիտները եւ ելաւ Կոստանդնուպօլիս գնաց, Թագուհւոյն հետ խորհուրդ ըրին, ժողովք ըրաւ Ս. Յօհանն հոն աքսորելոյ համար . եւ իրենց չարութեամբը դատապարտեցին զՅօհան Ոսկեբերան, սուտ ու սնտոի պատճառներ մէջ բերելով : Յետոյ աքսորեցին զՍ. Յօհան եւ վար առին յԱթոռոյն : Այն օրէն մեծ խռովութիւն ընկաւ Թագաւորական ապարանին մէջը, եւ մեծ տրտմութիւն եւ աղմուկ ելաւ քաղքին ժողովուրդներուն մէջը իրենց քաղցրուսոյց վարդապետէն զրկուելուն համար . աղաղակ վերցնելով իրենց

վարդապետը կանդրէին : Արկադէոս Թագաւորն ալ բարկացաւ եւ սաստիկ ճեծեց զԹագուհին , մարդ ղրկեց սուրբ հայրապետին , եւ քաղաք դարձուց : « քաղաքս մտնուիս զսուրբ հայրապետին նենգ պահելով՝ չԹողուց հայրապետին Աւագ եկեղեցին մտնել , ինչպէս նա տարի մը յառաջ Թագուհւոյն Թողուցած չէր : Բայց քաղաքացիք եւ ամենայն ժողովուրդք զնացին այն եկեղեցին՝ ուր էր Ս. Յօհաննէս . իսկ Աւագ եկեղեցին որ պատրիարքարանն էր՝ ունայն մնաց , անոր համար ալ աւելի կատղեցաւ Թագուհին : Սուրբ զատկէն ետեւ շատ եպիսկոպոսներ եւ վարդապետներ կանչեց եւ զՍ. Եպիփան՝ Կիպրոսի եպիսկոպոսապետը . բայց Եպիփան չհաւանեցաւ Թագուհւոյն խորհուրդին . նա ալ ասաց որ « եթէ Յօհան չաքսորուի՝ կոոց տաճարը կբանամ եւ կուռքի պատկերներ կկանգնեցնեմ » :

Այսպիսի սպառնալիքներով վախցընելով զամէնքը , հրամայեց Թագուհին որ զՅօհաննէս աքսորեն ի Կոկիսոն Հայոց : Այն օրը սաստիկ կարկուտ ընկաւ ի Կոստանդնուպօլիս , եւ երկինքէն կրակ իջաւ պատրիարքարանը այրեցաւ : Շատ չանցաւ՝ Թագուհին չարաչար մեռաւ , եւ այն ամէնքն որ կամաւ յօժարացան Յօհաննու աքսորմանը , չարաչար մահուամբ մեռան . ոմանց լեզուն տրորեցաւ բերանոյ մէջը հիտեցաւ , ոմանց աչքերը կուրացան , եւ ոմանք ալ խեղքերնին կորուսանելով՝ ափեղփեղ դուրս կուտային : Թէոփիլոս Աղէքսանդրու պատրիարքն ալ քառասուն օր հոգեվարք կեցաւ եւ կաղաղակէր Թէ « Կտեննեմ զՅօհան Քրիստոսի առջեւը կենալով չԹողուր որ իմ հոգիս ելնէ » : Խոստովանեցաւ իրեն անիրաւ յանցանքն ու նախանձը , եւ ապա աւանդեց հոգին : « յամբօ մտնեմ արցունք մեզով յառաջ : Չիցրի միմեզ » :

Ս. Յօհան երեք անգամ աքսորուեցաւ , առաջինը Պրենիտոն անուանեալ գիւղը . այն տեղէն շուտով իր Աթոռը դարձաւ : Երկրորդ անգամ ի Կոկիսոն Հայոց , ուր տարիով կեցաւ եւ շատ մարդիկ հոգևով լուսաւորեց խօսքով եւ գրով : Այն տեղէն ալ իրեն Աթոռը դարձուցին : Բայց Թագուհին ետ չկեցաւ իւր չարութենէն եւ չԹողուց իւր գողոզ բարքը . ուստի եւ սուրբը չէր դադարեր յանդիմանել զնա : Վասն որոյ երրորդ անգամ ալ աքսորեցին զնա յարեւելք , որ միւս անգամ ետ չդառնայ : Այն Տանապարհաւ հասաւ Կոմոնայ . հոն գիշերը երեւցաւ Ս. Բասիլիսկոս նահատակը եւ մեծարեց զնսկերերան Յօհան . դարձեալ

երեւցաւ նա իւր տապանի սպասաւորին եւ ըսաւ, «Իմ տապանիս քովը տեղ պատրաստէ Յօհան Ոսկեբերան Ս. հայրապետին համար»: Իսկ Յօհան զարթեալ, գոհութիւն տուաւ Աստուծոյ. եւ հանեց իւր վրայի հանդերձները աղքատաց տուաւ, ինքը նորերը հագաւ եւ Ս. պատարագի փրկական խորհուրդը կատարեց, հաղորդեցաւ Քրիստոսի Ս. մարմինէն եւ անարատ արիւնէն, իջաւ սեղանէն նստաւ Աթոռին վրան եկեղեցւոյ մէջ եւ ասաց իւր սովորական խօսքը թէ «Փառք քեզ Աստուած յաղագս ամենայնի». եւ փառք տալէն ետքը քաղցրութեամբ աւանդեց հոգին առ Աստուած եւ չհասաւ վերջի աքսորը, ինչպէս Ս. եպիփան գուշակած էր. եւ Թաղեցին նորա մարմինը Ս. Բասիլիսկոս եպիսկոպոսին քով:

Ս. Յօհաննու Թաղումէն ետքը Կոմոնայ եպիսկոպոսը տեսաւ տեսիլքին մէջը մէկ տաճար մը խիստ գեղեցիկ եւ զարմանալի, ամենայն Ս. հայրապետք անոր մէջն էին հանգստացած, պատուական աթոռներու վրայ նստած. աստին անդին այքը ձգեց նայեցաւ չտեսաւ զՈսկեբերան, կհարցրնէր թէ «Ո՞ր է Յօհաննէս»: Պատասխան տուին թէ «Ո՞ր Յօհաննէսը կուզես, Մկրտիչը թէ Աւետարանիչը». նա ալ ըսաւ թէ «Ոսկեբերանը, կըկամենամ տեսնել զպատրիարզն Կոստանդնուպօլսոյ»: Այն ատեն լուսաւոր մարդ մը ըսաւ իրեն «Յօհաննէս որ կըսես՝ ապաշխարութեան վարդապետն է այն, զինքը չես կարող տեսնել, նա սերովբէից եւ քերովբէից հետ միշտ աստուածային փառաց Աթոռոյ առջեւը կփառաւորէ զԱստուած»:

Հանգեաւ Ս. Յօհաննէս հայրապետը սեպտեմբերի 14-ին, Ս. Խաչի տօնին օրը իփառս Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: Յետոյ մեծ փառօք փոխադրեցաւ մարմին նորա իԿոստանդնուպօլիս, եւ ցրուեցաւ ընդ ամենայն երկիր:

արարաւ եւ զայն անց ան մկրտութեամբս իմարտաւ գոյ ամ արարեց
 մկրտութեամբս մ մագիցիկսն մանծն լատարարս ըստ դիցոց սգն
 ընծառամ արարա մեզմեզիս ԳԼՈՒԽ ԽԹ.
 զգով արարա ըստարարս զգովմեզ իմամ իրազի գոյ ըմնամ ար
 արի զբզմեզսմ մայրաբոյ իրազատարս մ արարամ զգովմեզ
 արարատարս ար մեզմեզսն մ իստարարս արարարարս ընդար
 զն իրարս **ՍՈՒՐԲ ՅՕՀԱՆ ՈՂՈՐՄԱԾ.**
 ըստարարս ընդ գոյմեզ իմ զգով մայրաբոյս գոյ ըստարարս ար
 զնամեզսն զգով մայրս գոյմեզ ար արարամեզս արարարս

Սա եպիփան անուճով մէկու մը որդին էր. երբ չափահաս
 եղաւ՝ հայրը իկարգ աշխարհի ամուսնացոյց; եւ տուաւ
 Աստուած երկու զաւակ, մէկը՝ մանչ մէկը աղջիկ: Այս
 Սյս Յօհաննէս բարքով բարի էր. հեզ եւ խոնարհ
 քաղցր եւ մարդասէր, հանդարտ եւ խաղաղարար, բա
 րեմիտ զգաստ հիւրընկալ եւ աղքատասէր, գեժած առ տնանկսն
 եւ առ կարօտեալսն, մինչ զի *ողորմած* անուանեցաւ: արարարս
 եղաւ որ Աղեքսանդրու հայրապետը վախճանեցաւ եւ մարդ
 չէին գտներ առաքելական յաճոճոյն արժանի: Բարեպաշտ
 Հերակլ Թագաւորը լսած ըլլալով Յօհաննու վարքը, ձեռնա
 դրել տուաւ զնա պատրիարգ Աղեքսանդրու: Երբ հայրապե
 տական յաճոճոյն ստաւ Յօհաննէս՝ ժողովեց քաղաքին մէջի աղ
 քատները ետե՛ր հազար հոգի, գրեց անուսնին եւ կկերակրէր
 կհագուեցնէր զամէնքը, եւ եմէ մէջերնէն մէկը մեռնէր՝ տեղը
 ուրիշ աղքատ մը կգրէր, ետե՛ր հազարին Թիւր չէր պակսեցը
 ներ: Շինեց քաղաքին մէջը հիւանդանոցներ, բժիշկներ կար
 գեց եւ անոնց հարկաւոր պէտքերը կպատրաստէր որ ամենայն
 անտէր հիւանդները այն տեղը կհանգստացնէին եւ կբժշկէին.
 Քաղաքէն դուրս օտար եւ աղքատ մեռելներուն համար գերեզ
 մաններ շինեց, քահանաներ կարգեց՝ որ պաշտմամբ եւ պա
 տարագով Թաղուին, եւ քահանայն մեռելը որ Թաղէր՝ երեք
 օր նորա համար պատարագ կմատուցանէր: Վաճառականաց
 կշիռներն ու չափերը ուղղեց: Հոգեւորականաց նուէրքները
 աւելցուց. եպիսկոպոսաց կանոն դրաւ առանց կաշառի ձեռ
 նադրել եկեղեցական աստիճանաւորներն. ինքն ալ որ մետրա
 պօլիտ կձեռնադրէր՝ կանոնական հարկը չէր առնուր:

Եւ այնպէս աստուածահաճոյ վարքով կեցաւ երկար ժամանակ եւ խաղաղութեամբ հանգեալ ի Քրիստոս եւ հրամայեց դնել իւր մարմինը Ս. Եւտիփոսի եկեղեցին, ուր Թաղուած էին ուրիշ երկու եպիսկոպոսներ. այն տեղը մեծահրաշ սքանչելիք եղաւ. երբ տապանը բացին, երկու մեռեալ եպիսկոպոսները կենդանիի նման զատուեցան մէկ մէկէ, իրենց մէջտեղը Յօհաննու պատուով տեղ տուին: Հոն դրին ողորմած Յօհան հայրապետը, իփառս Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ծ.

Ս Ո Ւ Ր Բ Կ Ղ Ե Մ Է Ս Հ Ա Յ Ր Ա Պ Ե Տ .

Սյս Ս. հայրապետս ազգաւ Հռովմայեցի էր տեղեակ հռովմէական արտաքին իմաստասիրութեան: Աշակերտեցաւ Պետրոս առաքեալին եւ եղաւ նորա նօտար. ինքը գրի անցուց առաքելոց դրած կանոնները նոցա հրամանաւ, եւ ձեռնադրեցաւ Պետրոս առաքեալէն եպիսկոպոս, եւ յետոյ եղաւ նորա յաջորդ Հռովմայ ամբողջն. եւ համարձակ կքարոզէր Քրիստոսի աստուածութիւնը Հրէից եւ Հեթանոսաց: Անոր համար կռապաշտները բռնեցին տարին Գոմետիանոս Թագաւորին առջեւ, որ չարաչար ծեծել տուաւ զինքը: Ետքը կախեցին ու մարմինը քերեցին մինչեւ ոսկերքն հասուցին, եւ ապա ծանր մեծ քար մը վիզը կապեցին եւ ծովը ձգեցին:

Այնպէս կատարեցաւ սուրբ վկայն Քրիստոսի Կղեմէս, եւ մահուանէն յետոյ եւս հրաշքներ ըրաւ:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ծ Ա.

Ա Ն Դ Ր Է Ա Ս Ա Ռ Ա Ք Ե Ա Լ.

Սուրբ Անդրէաս՝ Քրիստոսի առաջին աշակերտն եղաւ : Ինքը Սիմոն Պետրոսի մեծ եղբայրն էր, եւ Յովհաննէս Մկրտչին աշակերտած : Ջնիսուս Յաննչալէն յետոյ՝ կոչեց եւ իւր եղբայրը, եւ աշակերտեցան Տեառն մերոյ :

Ս. Անդրէաս էր մին ինախապատիւ Առաքելոց : Իրեն վիճակ ընկաւ Յունաստան քարոզել : Շատ աշխարհներ քալեց, Մարդակերաց մէջէն անցաւ, Յունաստան սերմանեց զբանն Աստուծոյ, եւ վերջապէս կռապաշտներէն խաչուեցաւ :

Դեռ խաչին վրայէն ալ չորս օր անդադար կքարոզէր զՔրիստոս, մինչեւ աւանդեց իւր սուրբ հոգին ի փառս երկնաւոր Վարդապետին իւրոյ :

Գ Լ Ո Ւ Խ Ծ Բ.

Ս Ր Բ Ո Ւ Հ Ի Վ Ա Ռ Վ Ա Ռ Է.

Աղախինն Քրիստոսի սրբուհին Վառվառէ՝ Թէոսկորոս անունով ամբարիշտ մարդու մը աղջիկ էր, որոյ աննման զեղեցկութեան համար հայրը բարձր աշտարակ մը շինել տուեր եւ մէջը նստեցուցեր էր որ մարդ չտեսնէ : Երբ չափահաս եղաւ աղջիկը հայրը կամեցաւ մարդու տալ. բայց նա քրիստոնեայ էր հաւատով, չկամեցաւ հեծանոս մարդու երթալ, այլ սրբութեամբ հարսնանալ Քրիստոսի, եւ կուսուածիւնը պահել :

Հրամայեց հայրը իրեն համար բաղնիք մի շինել աշտարակին առջեւը, եւ բանալ անոր երկու պատուհան, եւ ինքը գնաց հեռու ճանապարհ: Օր մը Վառվառէ իջաւ աշտարակէն տեսաւ որ երկու պատուհան էր, ըսաւ շինողներուն «Բաւական չէ երկու պատուհանը, մէկ մ'ալ բացէք որ երեք ըլլայ՝ ամենատուրք երրորդութեան թուով»: մտաւ Ս. Կոյսը մարմարոնեայ աւազանը եւ նկարեց տէրունական խաչը. ելաւ յետոյ պալատը մտաւ, հօրը կուռքը կործանեց: երբոր հայրը ճամբէն եկաւ բաղնիքը մտաւ, տեսաւ երեք պատուհան, պատճառը հարցուց. շինողները ըսին թէ «Աղջըկանդ հրամանովն ըրինք»: Հարցուց հայրը Վառվառին թէ «Ինչո՞ւ այնպէս ընել տուիր»: Պատասխանեց, «Ամենատուրք երրորդութեան անունով Հայր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ՝ շինել տուի պատուհաններն հաւասար եւ միաչափ»: Բարկացաւ հայրը հանեց սուրն որ սպաննէ. նա փախաւ լեռն ելաւ: Անդէն հայրը ետեւէն ընկաւ գնաց փնտռելու. գտաւ, բռնեց երանելի կուսին մազերէն, եւ սարէն դէպի վար քաշեց տարաւ բանտ ձգեց, եւ ինքը գնաց Թագաւորին պատմեց: Բերին Ս. կոյսը Թագաւորին առջեւը, հարցուցին «Ի՞նչ կ'պաշտես». նա համարձակ զՔրիստոս Աստուած դաւանեց. բարկացան, այնքան ծեծեցին մինչեւ ամենայն ոսկորները խորտակեցան, եւ դարձեալ բանտ ձգեցին: երեւցաւ Քրիստոս բանտին մէջը, զօրացոյց զնա եւ բժշկեց: երկրորդօրը նորէն սկսան չարչարել. կողերը կրակով երեցին եւ գլխուն ծանր երկաթով կզարնէին եւ մերկ քաշքշեցին քաղաքին հրապարակի մէջէն: եւ իրեն հայրը քաշեց սուրը՝ իւր ձեռքովը կտրեց աղջկանը գլուխը. եւ այնպէս կատարեցաւ սրբուհին Վառվառէ վկայն Քրիստոսի: նորա հետ գլխատեցաւ եւ Յուլիանէ անունով կին մը Քրիստոսի հաւատոյ համար: Հաւատացեալ մարդ մը առաւ այս երկու վկայուհեաց մարմինը, Թաղեց մէկ աեղ մը պատուով: եւ մինչեւ ցայսօր ով որ Աստուծոյ կաղաչէ սրբուհի Վառվառեայ անունով՝ կբժշկուի ծաղիկէ (*չիչկիկ*) եւ վարդախտէ (*խաւուխիկ*) Քրիստոսի Աստուծոյ շնորհքովն եւ անչափ ողորմութեամբը:

անգուստայս յմեկի մի չմեկայ զմեծս մեկի զգլխի զմեծսայն

գամբ զգլխի մի մեկուսուսայն ԳԼՈՒԻ ԵՔ.

Ս. ԵՒՍՏՐՍՏԻՈՍԵԱՆՔ, ՎԿԱՅՔ.

Սոնք Լիկիանոս ամբարիշտ Թագաւորին ժամանակն էին : Ս. ԵԼՍՏՐԱՏԻՈՍ Հայ էր, Արօրկայ քաղաքէն որ այժմ Արզնցիք կկոչուին : Հայրենական անուէնը Յուսիկ էր. եւ հաւատով քրիստոնեայ, բայց ծածուկ բարեգործ եւ արդարադատ մարդ էր, ողորմած եւ աղքատասէր : Ամէն օր կտեսնէր Քրիստոսի անուան համար տանջուող սուրբերը. կցանկար ինքն ալ մարտիրոսութեան պսակին հասնել. բայց տանջանքներէն կվախնար : Եր մը իր գօտին տարաւ եկեղեցւոյ մէջ վիճակ ձգեց. «եթէ Յօսենտիոս քահանայն իրեն մէջքը կապէ, ըսաւ մտքէն, անով յայտնի կիմանամ որ քրիստոնէական հաւատքս պէտք է իմացընեմ ուրիշներուն. իսկ եթէ ուրիշ մարդ մէջքը կապէ այն գօտին՝ ըսել է թէ Աստուած չուզեր որ իմացընեմ» : Եւ երբ ծառան եկաւ պատմեց թէ քահանայն կապեց գօտին մէջքը, հասկըցաւ ԵԼՍՏՐԱՏԻՈՍ որ ժամանակ է իւր հաւատը յայտնել անօրինաց. գնաց բանտը Ս. Վկայից մօտ, յանձնեց որ իրեն համար աղաչեն Աստուծոյ որ մարտիրոսութեան արժանի ըլլայ :

Երբ Լիւսիաս դատաւորը ատեան նստաւ, եւ տարին քրիստոնեայ կապեալները նորա առջեւ, ԵԼՍՏՐԱՏԻՈՍ ալ խառնուեցաւ նոցա հետ, գնաց դատաւորին առջեւ, «ես ալ քրիստոնեայ եմ» ըսելով. լսեց Լիւսիաս մումուաց առիւծի պէս, առաջ վրայի պատմուճանը հանեցին եւ ապա զինսւորութեան գօտին առին. եւ սաստիկ ծեծեցին : Եւ ապա փայտէ կախեցին եւ տակը կրակ վառեցին վէրքերուն վրան աղ եւ քացախ Թափեցին ու քերեցին : Ասաց Լիւսիաս «Ինչո՞ւ Աստուածդ չփրկեց զքեզ». Պատասխանեց ԵԼՍՏՐԱՏԻՈՍ. «Դու այժմ տես իմ Աստուծոյն զօրութիւնը», ելաւ կանգնեցաւ եղաւ ողջ կատարեալ :

Ասոր վրայ զարմացան անհաւատք կրօնէին, «Մե՛ծ է քրիստոնէից Աստուածը»։ Իսկ Լիւսիաս ամօթի մնալով, տարակուսեցաւ չգիտէր թէ ի՞նչ ընէր։

Մէկն ալ ելաւ եւստրատիոսի ընկերներէն եւգինէոս անունով՝ գնաց դատաւորին՝ առջեւը եւ ըսաւ թէ «ես ալ քրիստոնեայ եմ ինչպէս իմ տէրս եւստրատիոս»։ Առին զինքն ալ բանտ ձգեցին։ Քանի մի օրէն ետեւ հանեցին բանտէն՝ զեւստրատիոս երկաթէ կօշիկ հագուցին, եւ գաժեցին զայն հոքերուն վրան եւ տարին մինչեւ Նիկիոսօլիս։ Ճամբան շինական մարդ մը Մարդարիոս անունով տեսաւ Ս. եւստրատիոսն որ կապանօք կը տանէին, ըսաւ կնկանը «Կտեսնե՞ս մեր Յուսիկ տէրը, մարտիրոսողութեան կերթայ Քրիստոսի անուան համար»։ Պատասխանեց կնիկը, «Ի՞նչ արգելք ունիս դուն ալ որ հետը չես երթար որ սրբոց հետ ժառանգակից ըլլաս»։ այս խօսքերով քաջալերեց զնա եւ հագուց կօշիկները։ Առաւ Մարդարիոս իրեն երկու որդիքն ու կինը տարաւ իւր ազգականին յանձնեց, եւ ինքը գնաց եւստրատիոսին ողջոյն տուաւ, «Տէր իմ ես ալ ետեւէդ կուգամ, ըսաւ. կուզեմ Քրիստոսի անուան համար մարտիրոսանալ, բայց կաղաչեմ ինձի իմաստուծեան խօսք սորվեցուր. եթէ դատաւորն ինձի բան հարցընէ ի՞նչ ըսեմ, չըլլայ թէ խաբուիմ իմ տգիտութեամբս»։ Պատասխանեց Ս. եւստրատիոս. «Ինչ ալ որ հարցընէ քեզի՝ միայն այս պատասխանը տուր թէ Քրիստոնեայ եմ եւ Քրիստոսի ծառայ»։ Երբ գնացին դատաւորին առջեւ՝ Մարդարիոս ըսաւ թէ Քրիստոս Աստուած կհաւատամ եւ նորա ծառայ եմ»։ Դատաւորը հրամայեց կապել եւստրատիոսի հետ տանել. եւ երբ կատարման տեղը հասան, առաջ Ոգսէնտիոս քահանային գլուխը կտրեցին. եւ ապա դատաւորը հարցուց Մարդարիոսին «Դու ո՞վ ես»։ Նա ուրիշ բան չէր պատասխաներ բայց միայն թէ «Քրիստոնեայ եմ, եւ Քրիստոսի ծառայ»։ Բարկացաւ դատաւորը հրամայեց սաստիկ չարչարել զնա, որ աղօթք ընելով ու գոհանալով աւանդեց իր հոգին առ Աստուած։ Բերին յառաջ զեւգինէոս, լեզուն կտրեցին ու չարչարեցին. Աստուծոյ գոհութիւն տալով աւանդեց իւր հոգին խաղաղութեամբ։

Ազնուական երիտասարդ մի Ովրեստէս անունով՝ այն տեղէն կանցնէր, մօտեցաւ Ս. նահատակներուն եւ վիզը ոսկի խաչ մը

երեւցաւ. տեսան անօրէնները՝ դատաւորին մատնեցին, որ իւր առջեւը կանչեց, «Ի՞նչ է այդ Գալիլեացւոց նշանը՝ որ վիզդ կախեր ես» ըսաւ: Ովրեստէս, պատասխանեց քաջութեամբ, «Տեառն Աստուծոյ իմոյ Յիսուսի Քրիստոսի նշանն է այս, որոյ հաւատացեալ եմ»: Հրամայեց դատաւորը քանտ ձգել զնա եւստրատիոսի հետ:

Քանի մի օրէն ետեւ Լիւսիաս դատաւորը ղրկեց զանոնք կապանքներով ի Սերաստիա առ Ագրիկողայոս դատաւոր. եւ նամակ գրեց եւստրատիոսի եւ Ովրեստեսի համար որ եմէ չդառնան՝ չարաչար մահով մեռցնէ զանոնք: Երբ նոքա կերթային, հարցուց եւստրատիոս Ս. Ովրեստեսին Օգսէնտիոս քահանային համար թէ «Ի՞նչպէս եղաւ». նա ալ պատմեց թէ երբ կտանէին զնա կատարման տեղը, ինծի գաղտուկ ըսաւ թէ «Ըսէ՛ իմ տէրոջս՝ եւստրատիոսին՝ շուտով ինծի հասնի, որ մէկ տեղ մտնեմք Քրիստոսի առջեւ»: Երբ լսեց եւստրատիոս՝ արտասուք թափեց եւ ըսաւ, «Շուտ ընեմք եղբայր Ովրեստէս, որ մէկ տեղ երթամք Քրիստոսի առջեւ»: Երբ Սերաստիա տարին Ագրիկողայոսի առջեւը, խօսեցաւ եւստրատիոս իւր Աստուածատուր իմաստութեամբը՝ Քրիստոսի մարդեղութեան վրայ, եւ յանդիմանեց կռապաշտներու մոլորութիւնը: Բարկացաւ Ագրիկողայոս հրամայեց զեւստրատիոս մերկ պառկեցնել տաքցուցած երկամէ մահճի վրայ: Ովրեստէս կվախնար. Ս. եւստրատիոս քաջալերեց «Մի՛ վախնար եղբայր Ովրեստէս, ըսաւ, վասն զի Աստուած կպահէ» Այն ատեն Ովրեստէս Ս. խաչի նշանն ըրաւ, տարածուեցաւ մերկ տաքցուցած երկամէ մահճին վրան, եւ իսկոյն հոգին աւանդեց առ Աստուած: Իսկ զՍ. եւստրատիոս քանտ ձգեցին, ուր իրեն կտակը գրեց, որ իւր մարմինը եւ իրեն չորս ընկերներուն՝ Օգսէնտիոս քահանային, Եւզինէոսին, Մարդարիոսին եւ Ովրեստեսին տանել Աբորկացւոց քաղաքը, որովհետեւ նոքա եւս իրենց կատարման ժամանակը աղաչած էին եւստրատիոսին՝ որ իմիասին թաղուին: Հրամայեց Ս. եւստրատիոս ամենայն ստացուածքը երեք մաս բաժին ընեն. մէկ մասը տան Աբորկացւոց եկեղեցւոյն, ուր պիտի դնէին նոցա նշխարքը. մէկ մասն ալ աղքատաց տան, եւ միւս մասը՝ իրեն քրոջը: Յետոյ կանչեց Սերաստիա քաղաքին եպիսկոպոսը Գիշեր ժամանակ, որ այն կտակին տակը իրեն կղերիկոսներով

ստորագրեց: Ապա հաղորդուեցաւ եւստրատիոս ի պատուական մարմնոյ եւ յանարատ արենէ Որդւոյն Աստուծոյ. եւ անդէն լոյս մեծ ծագեցաւ իմէջ բանտին:

Ազրիկողայոս առջեւը բերել տուաւ եւ խօսեցան մէկմէկու հետ շատ խօսքերով: Ասաց անօրէնը յականջս սրբոյն իծածուկ. «Ժողովրդեան առջեւ դրսանց ըսէ՛ թէ կզոհեմ աստուածոց, այն բաւական է. ես քեզ կազատեմ, յետոյ ինչ կուզես ըրէ»: Իսկ եւստրատիոս բարձր ձայնով աղաղակեց եւ ըսաւ «Աստուած թող դատէ քու խորամանկութիւնդ, ո՛վ Ազրիկողայոս որ զիս մարտիրոսական ճանապարհէս կուզես խափանել քու չար խորհրդովդ»: Այն ատենը Ազրիկողայոս վճիռ տուաւ եւստրատիոսի համար որ կրակով մեռնի. նա շատ ուրախացաւ, դարձաւ արեւելք ձեռքերը երկինքը վերուց աղօթք ըրաւ առ Աստուած եւ մտաւ բոցերուն մէջը եւ այնպէս աւանդեց իւր հոգին առ Աստուած:

Առաւ այն եպիսկոպոսը սրբոց մարմինները տարաւ Արօրկայ, Թաղեց պատուով տապանի մէջը յորոց շատ բժշկութիւններ եղան ամենայն ցաւոց իփառս Քրիստոսի Աստուծոյ:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ծ Ղ .

ԿԱՏԱՐՈՒՄՆ ԵՐԿՈՒՅ ԲԻԻՐՈՒՅ ՆԻԿՈՄԻԴԱՅԻՈՅ .

Ամբարիշտ կայսրն Մաքսիմիանոս նիկոմիդեայ քաղաքին մէջ վեճ նախանձով վառուած էր քրիստոնէից վրայ. շատ մտածելէն ետքը այս ճամբով ուզեց քրիստոնէից վնասել. կտեսնէր որ Քրիստոսի ծննդեան օրը քրիստոնեայք մեծ բազմութեամբ եկեղեցի կերթային. գնաց շատ զօրքով եկեղեցին պաշարեց, դռները փակեց, մէկ դուռը միայն բաց թողուց, առջեւն ալ կռոց պատկեր կանգնեցուց, եւ ներսը մարդ դրկեց հասկըցընել տուաւ որ ով որ կկամենա

ապրիլ, թող դուրս ելնէ կոոց երկրպագութիւն ընէ: Իսկ եկեղեցւոյն Աւագ երէցը Գղերիկոս անունով՝ կքաջաւերէր ժողովուրդը: Ամէնն ալ հաղորդուեցան Քրիստոսի մարմինէն եւ արիւնէն. իսկ անօրէն բռնաւորը երբ տեսաւ որ մէկը դուրս չելաւ բազմութեան մէջէն, հրամայեց կրակ վառել եկեղեցւոյն չորս կողմը որ փայտաշէն էր բոցը վեր բարձրանալով վառեցաւ եկեղեցին. քրիստոնէից բազմութիւնը ներսը երից մանկանց երգը կերգէին, մինչեւ շունչերնին կտրեցաւ եւ այնպէս աւանդեցին իրենց հոգին առ Աստուած եւ անդրանկաց դասը փոխուեցան: Քսան հազար անձինք էին այր եւ կին, ծերք եւ տղայք:

Այն ատենները բռնաւորին չորս փառաւոր իշխանները, Գորոթէոս, Մարդոնէոս, եւ Գորդէոնէոս եւ Պետրոս Քրիստոնեայ եղան. բռնաւորն անջեւը կանչել տուաւ. նոքա իրենց յօժար կամբովը հանեցին վիզերնէն ոսկի մանեակը, գօտինին քակեցին եւ շքեղ պատմուճաններնէն մերկացան. «Քրիստոնեայ եմք եւ Քրիստոսի ծառայ» ըսելով: Մեծեցին զնա սաստկապէս եւ բանտ դրին:

Թագաւորը երբ հրապարակախօսելով ընդդէմ Յշմարտութեան Աստուծոյ՝ ավեղցփեղ դուրս կուտար, առաջն ելաւ Ջենոն անունով զօրական մը, յանդիմանեց զնա հրապարակին մէջ, եւ խոստովանեցաւ զՅիսուս Քրիստոս Տէր եւ Աստուած ամենայնի: Թագաւորը հրամայեց քարով ջարդել նորա բերանն եւ աղամները, եւ ապա կտրեցին Ջենոնին գլուխը:

Բռնեցին եւ զԹէոփիլոս սարկաւազը, որ Անթիմոս եպիսկոպոսէն թողով բերած էր Քրիստոսի սուրբ վկաներուն, նորա լեզուն ալ կտրեցին եւ քարկոծեցին եւ նա այնպէս կատարեցաւ ի Քրիստոս. նոյնպէս կատարեցաւ եւ Թէովնաս սարկաւազը:

Իսկ չորս իշխաններն այսպէս սպաննեցին. զԳորոթէոս գլխատեցին զՄարդոնէոս կրակով այրեցին. բայց Գորդէոնէոսին եւ Պետրոսին վիզերէն երկան քար կապեցին ծովը ձգեցին. եւ այնպէս բարի հաւատով կատարեցան նոքա ի Քրիստոս:

ԳԼՈՒԽ ԾԵ.

Ս. ՍԱՆԴՈՒԻՑ ԿՈՅՍ, ԵՒ ԹԱՂԷՈՍ ԱՌԱՔԵԱԼ.

Սուրբ Թաղէոս Հայոց առաքեալը՝ Թովմաս առաքելոյն երկուորեակ եղբայրն էր Քրիստոսի եօթանասունեւերկու աշակերտաց առաջինն էր, եւ Ս. Ստեփանոսի ընկեր եօթը սարկաւագաց մէկն էր, որ այրեաց եւ որբոց վրայ տեսուչ դրուած էին:

Ս. Թաղէոս իւր եղբօրը Թովմաս առաքելոյն հրամանաւը եկաւ եղեսիս կամ Ուրհայ քաղաքը. եւ երբոր Աբգար Թագաւորին առջեւն ելաւ՝ Աբգար նորա վրան սքանչելի նշան տեսաւ, զարհուրեցաւ, ընկաւ Թաղէոսի առջեւ երկրպագութիւն ըրաւ. առաքեալը ձեռքը վրան դրաւ, բժշկեց զԹագաւորը: Նոյնպէս առողջացոյց նաեւ Աբդիու մեծ իշխանին որդին, եւ եպիսկոպոս ձեռնադրեց. նաեւ Աղդէ Թագաւորական կերպասագործն իրեն աշակերտ առաւ եւ եպիսկոպոս ձեռնադրեց: Յետոյ Թագաւորին իշխաններն եւ ամենայն քաղաքացիները մկրտեց: Եւ ինքը Թաղէոս Ս. Աստուածածնայ անունով եկեղեցի շինեց, քահանաներ կարգեց, սպասաւորներ պատրաստեց, զգուշաւոր կանոններ գրեց, եւ յանձնեց որ սորվեցնէ ամէնուն Քրիստոսի հաւատը աւետարանական վարդապետութեամբ: Եւ գիտնալ հարկաւոր է որ Առաքելոց ձեռքով շինուած եկեղեցիներուն մէջ առաջինը այն է որ Թաղէոս առաքեալը Ուրհայ շինեց: Ս. Թաղէոս երբ տեսաւ ամենայն քաղաքը լուսաւորուած Քրիստոսի սուրբ հաւատովը, Աստուծոյ գոհութիւն տուաւ, ելաւ Հայաստանի ներսերը քարոզելու գնաց Աբգար Թագաւորին Թղթով Սանատրուկ մեծ իշխանին մօտ, որ Աբգարու քրոջ որդին էր եւ Թագաւորաբար կիշխէր այն կողմերուն վրայ: Ս. Թաղէոս առաքեալը հետն ունէր աստուածամուխ Գեղարզը. որով մեծամեծ նշաններ կրնէր եւ ամենայն հիւանդութիւն կփարատէր. անոր համար շատ մարդիկ Քրիստոսի հաւատացեալ եղան:

Թագաւորին աղջիկը *Սանդուխտ* որ հազիւ տասնընչորս տարեկան էր, գեղեցիկ տեսիլքով եւ վայելուչ հասակաւ, գիշերով եկաւ առաքելոյն քովը, նստաւ նորա ոտքին տակը, ականջ կռնէր Ս. Աւետարանին որ նա կբարոզէր. եւ շատ օրեր չբաժնուեցաւ իրմէն Քրիստոսի սիրով: Ս. Առաքեալը մկրտեց զնա, մկրտութեան ժամանակը լոյս ծագեցաւ երկինքէն Ս. կուսին վրայ. եւ այն լուսին հետ ձայն եկաւ որ կըսէր, «Ջուարճացիր եւ ուրախ եղիր հարսն բարի երկնաւոր փեսային». շատ մարդիկ տեսան լոյսն եւ ձայնը լսեցին ու Քրիստոսի հաւատացին ու նահատակուեցան ի թագաւորէն: Նոցա մարմնոյն վրայ ալ մեծ լոյս ծագեցաւ, եւ անհաւատներու վրայ մեծ վախ ընկաւ, դահիճները կուրացան չէին կրնար ձեռք ձգել զՍ. Թադէոս. Այն ատեն երեւցաւ Քրիստոս Ս. Առաքելոյն եւ ըսաւ, «Քաջացիր ո՛վ Թադէոս, ես քեզի հետ եմ»: Իսկ Սանատրուկ չար Թագաւորը խորհուրդ կընէր իւր աղջկանը համար, չէր գիտեր Թէ ի՞նչ ըներ, հայրական գուժը չէր թողուր որ սպաննէ. բայց եւ իրեն կամքին ալ թողընել չէր ուզեր. եւ այնպէս խռովեալ էր որ կուլար:

Ջօրականներ դրկեց Թագաւորը, որ կապեցին զԱռաքեալն եւ տարին Թագաւորին առջեւը, նորա հետ մէկտեղ Սանդուխտըն եւ ամէն հաւատացեալները: Ասաց Թագաւորը Սանդուխտին «Ե՛կ իմ աղջիկս, ե՛կ իմ սիրականս Սանդուխտս». Բայց նա չզնաց հօրը քովը. Ասաց Թագաւորը, «Ուրացա՞ր զիս որդեակ. զիս ատեցիր, այդ մոլորեցուցիչը սիրեցիր: Երդում ըրած եմ իմ ամենայն չաստուածներովս, եթէ չդառնաս՝ չարաչար մահուամբ կմեռցնեմ զքեզ եւ զԹադէոսն». Պատասխանեց Սանդուխտը. «Թադէոսին համար դու մոլորեցուցիչ կըսես, բայց նա է որ զիս մոլորութենէն ճշմարտութեան կողմը դարձուց»: Բարկացաւ Թագաւորը ծեծել տուաւ սաստիկ. Ս. Թադէոս արտասունքով աղօթք կընէր առ Աստուած եւ Ս. կուսին համար համբերութիւն կխնդրէր որ զօրանայ նա պատերազմական հանդիսի մէջ: Ս. Թադէոսի աղօթքէն ետքը մեծ շարժ եւ մեծ գոռում եղաւ, մինչ զի որոնք որ զՍ. կոյսն կծեծէին՝ գետինն ընկան սատկեցան: Սամուէլ անունով իշխան մը ամենայն ընտանեօք Քրիստոսի հաւատացեալ եղաւ: Բարկացաւ Թագաւորը անոր ոտքերուն տակը գամեր խօթել տուաւ եւ նա

այնպէս կատարեցաւ իՔրիստոս: Այն օրը ուժը հոգիք կատարեցան իՔրիստոս բարի խոստովանութեամբ: Անոնց ամէնուն վրան ալ պայծառ լոյս ծագեցաւ եւ բոլոր զօրականները վախցան: Ս. Սանդուխտ եկաւ գիշերը իւր նաժիշտներով պատուական հանդերձներով պատեց անոնց մարմինները մէկ փոքր ձորի (*skrkh*) մէջ դրաւ:

Մեծազգի տիկին մը Զարմանդուխտ անունով հաւատաց Քրիստոսի Աստուածութիւնը Ս. Սանդխտոյ քարոզութեամբ. եւ մկրտեցաւ ինքը եւ իրեն հետ երկու հարիւր հոգի: Լսեց Թագաւորը կատղեցաւ Սանդխտոյ վրայ, «զամմէն մարդ նա կրմոլորցնէ, ըսաւ, սպաննել պէտք է»: Տարին կատարման տեղը, երբոր դահիճը կամեցաւ զՍանդուխտ սպաննել. դահճապետին զարկաւ եւ մեռուց: Անհաւատքն աւելի կատղեցան, Ս. կուսին վրան վազեցին, բայց չկարողացան վնաս մը հասցընել. այլ իրենք մէկ մէկու զարնելով սատկեցան. իսկ Սանդուխտ նոցա մէջը կեցած, աղօթք կընէր եւ կըսէր, «Տէր Յիսուս, ընդունէ զիս եւ դասէ քու սիրելիներուդ հետ»: Զօրականներուն մէկը առաւ սուրը զարկաւ Սանդուխտի սրտին, եւ այնպէս աւանդեց նա իւր հոգին առ Աստուած. անուշ հոտ ելաւ եւ երկինքէն մեծ լոյս ծագեցաւ Ս. Սանդուխտին վրայ կրակէ սիւնի պէս, երեք օր եւ երեք գիշեր կեցաւ լոյսը վրան. այն օրը երկու հազար հոգի այր եւ կին Քրիստոսի հաւատացեալ եղան, եւ չգնացին այն տեղէն մինչեւ եկաւ Ս. Թադէոս առաքեալ մկրտեց զանոնք այն գիշերը. եւ առաւ Ս. կուսին մարմինը Թաղեց այն տեղը ուր որ սպաննեցին զնա. եւ դարձեալ գնաց իւր աշակերտներուն քով մխիթարեց: Այն ատենը եկան երկու իշխանք բազմութեամբ բռնեցին զԹադէոս Թագաւորին առջեւը տարին: Նայեցաւ Թագաւորը Թադէոսին վրան եւ տեսաւ զնա պայծառատիպ, չկրցաւ հետը խստութեամբ խօսել, այլ կակղաբար ըսաւ, «Ինչո՞ւ հանեցիր ինձմէն իմ սիրուն աղջիկս»: Պատասխանեց Թադէոս, «Քեզմէն հանեցի՛ Աստուծոյ ընծայ տուի». Բարկացաւ Թագաւորը, գազաններու առջեւ ձգեց զԹադէոս. եկան երկու առիւծ սրբոյն ոտքերը կլիգէին: Յետոյ կրակ վառեցին եւ կապած մէջը ձգեցին զԹադէոս. նա աղօթք կընէր եւ կըսէր «Տէր Յիսուս հասիր ինձի օգնութիւն»: Մէկէն անձրեւախառն քամի ելաւ, եւ բոցը անօրէններուն

մէջը ձգեց, շատ անհաւատներ սատկեցուց. Թագաւորն ալ իրեն պալատը փախաւ եւ մեծ տարակուսութեան մէջ մնաց: Իսկ Ս. առաքեալը ամբողջ ելաւ կրակին մէջէն: Այն օրը երեք հարիւր քառասունեւչորս հոգիք հաւատացին իՔրիստոս աղաղակելով «Մե՛ծ է քրիստոնէից Աստուածը եւ անյաղութի է նորա գօրութիւնը». Ս. առաքեալը մկրտեց զանոնք եւ նոցա վրայ ձեռնադրեց զՋաքարիա իւր աշակերտը, օրհնեց զանոնք եւ աղօթեց վրանին:

Հասան դահիճները շատ բազմութեամբ Թագաւորին հրամանովը հանեցին բարձր ապառաժի մը վրայ: Դահիճը Ս. Թագէտոսին կուզէր զարնել՝ իրեն եղբօրը Զէմենդոսին զարկաւ սպաննեց. այն մարդը իշխան էր ամենայն ճանապարհի վրայ եւ Թագաւորի դրան հաւատարիմն էր: Առաքեալը խիստ տրտմեցաւ Զէմենդոսի մահուան համար, վասնզի բարի մարդ էր եւ հաւատացելոց վրայ խնամք ունէր. անոր համար աղօթք բրաւ Ս. Թագէտոս առ Աստուած կենդանութիւն տուաւ մեռելին, որ ելաւ ընկաւ առաքելոյն ոտքը եւ ըսաւ, «Կհաւատամ յԱստուածն զոր դու կբարոգես. վասն զի նա է միայն Աստուած»: Եւ այն հրաշքը տեսնող հինգ հարիւր եւ քսան հոգի Քրիստոսի հաւատացեալ եղան:

Ետքը Ս. Թագէտոս առաքեալը օրհնեց զամէնն ալ, համբուրեց եւ յանձնեց Հոգւոյն Աստուծոյ, «երթայք խաղաղութեամբ եւ Տէր եղիցի ընդ ձեզ» ըսաւ: Տեսոյ դահիճներուն դարձաւ եւ ըսաւ «Կատարեցէ՛ք այժմ ձեր Թագաւորին հրամանը»: Այն ատեն դահիճը կտրեց սրով Ս. առաքելոյն գլուխը. իսկոյն անուշ հոտ ելաւ եւ պայծառ լոյս ծագեցաւ երկինքէն սրբոյն վրան: Մեծ շարժ եղաւ եւ ապառաժ քարը պատուուելով Ս. առաքելոյն մարմինը ընդունեց եւ դարձեալ փակուեցաւ: Անհաւատները այն լուսէն փախստական եղան. եկան հաւատացեալք տեսան որ քարը ամփոփած էր Ս. առաքելոյն մարմինը: Եւ այն օրը երեք հազար եւ չորս հարիւր քառասուն հոգի հաւատացին իՔրիստոս. նոցա վերակացուններն էին Ջաքարիայն եւ Զէմենդոսը:

Ս. Ս Տ Ե Փ Ա Ն Ո Ս Ն Ա Խ Ա Վ Կ Ա Յ .

 Սա Քրիստոսի եօթանասունեւերկու աշակերտներուն մէկն էր : Հոգւոյն սրբոյ իջմանէն ետքը առաքեալք կարգեցին զսա ընդ այլ վեց սարկաւազաց՝ վերակացու որբոց եւ այրեաց : Ս. Ստեփանոս լի էր հոգւով սրբով, համարձակ Քրիստոսի Աստուածութիւնը կքարոզէր, եւ կյանդիմանէր հրէից եւ հեթանոսաց մոլորութիւնը . մեծամեծ նշաններ եւ արուեստներ կրնէր :

Իսկ տիր սսպան Հրեայք նախանձով լցուեցան, բռնեցին զՍտեփանոս, ատեան տարին քահանայապետին առջեւը . սուտ վկաներ գտան բերին որ կրսէին թէ «Սա Մովսէսի եւ Աստուծոյ դէմ հայհոյութեան խօսքեր կխօսի» : Ս. Ստեփանոսի երեսը հրեշտակի պէս փայլելու սկսաւ աստուածիմաստ խօսքերով պատմել կարգաւ Աբրահամէն եւ մարգարեից ամենայն խօսքերը Քրիստոսի համար : Երբոր լսեցին զայրացան . սուրբը վեր նայեցաւ, երկինքը բացուած տեսաւ եւ զՅիսուս զի կայր ընդ աջմէ Հօր Աստուծոյ : Աղփղակեց եւ ըսաւ Հրէից «Ահա ձեր խաչած Յիսուսը ընդ աջմէ Աստուծոյ նստած է» : Այս որ լսեցին՝ ականջնին փակեցին վազեցին նորա վրան, քաղաքէն հանեցին, քարկոծ կրնէին զՍ. Ստեփանոս, բայց նա կաղաղակէր «Տէր Յիսուս ընդունէ իմ հոգիս» . ծուներ դրաւ եւ գոչեց . «Տէր, այս բանս նոցա մեղքի տեղ մի դներ» . այս ըսաւ եւ աւանդեց հոգին առ Աստուած : Եւ Սօղոս՝ որ եւ Պօղոս անուանեցաւ եւ առաքեալ կոչեցաւ՝ կամակից էր սպանման Ս. Ստեփանոսի : Իսկ Ս. Ստեփանոսի մարմինը հաւատացեալք վերուցին, եւ մեծ սուգ ընելով վրան՝ Թաղեցին :

Շատ ժամանակ անցնելէն ետքը Արկաղէոս եւ Ոնորիոս Թագաւորներուն ատենը, որ որդիք էին մեծին Թէոդոսի, յայտնեցան նշխարք Ս. Ստեփանոսի, եւ ցրուեցան ընդ ամենայն երկիր իփառս Աստուծոյ :

Ս. ԲԱՐՍԵՂ ՀԱՅՐԱՊԵՏ.

ՍԵԾ վարդապետն եկեղեցոյ Ս. Բարսեղ՝ ճնաւ իկապապադովկիա, յամի Տեառն 329: Հայրը բարեպաշտ մարդ էր, տասը որդի ունեցաւ, որոց ամէնն ալ սրբակրօն անձինք եղան, բայց աւելի երեւելիներն եղան Ս. Բարսեղ եւ Ս.

Գրիգոր Նիւսացի: Մանկութեան ժամանակէն սկսաւ ուսում առնուլ. գնաց Աթէնք եւ Ս. Գրիգոր Աստուածաբանին հետ դասընկեր եղաւ եւ սիրով կապուեցաւ: Ուսումն աւարտելէն ետեւ՝ հայրենիքը դարձաւ, եւ սկսաւ դատաստանական գործերու մտնել. բայց յետոյ աշխարհային աղմուկներէն ձանձրանալով՝ անապատ քաշուեցաւ եւ շատ աշակերտներ ունեցաւ:

Բարսղի սրբութեան անունն ելլալով՝ ընտրուեցաւ Կեսարու եպիսկոպոս: Վաղէս արիստեան կայսրն ուզեց զինքն աքսորել, բայց երբ գրիչն ձեռք առաւ որ հրաման գրէ՝ երեք անգամ գրիչը ձեռքին մէջ կոտրեցաւ. ուստի եւ սարսափելով՝ ազատ թողուց զուրբ հայրապետը:

Սուրբն Բարսեղ շատ երեւելի եղաւ նաեւ իրեն իմաստալից գրուածներովը, որով քրիստոնեայք պարծանօք սկսան սուրբ հայրապետիս ճառերը հեթանոսաց դիմացն հանել եւ յամօթ առնել զնոսա:

Յիսուն տարուան էր երբ փոխեցաւ առ Աստուած, յամին 379, եւ եղաւ եկեղեցոյ մեծ Հայրերէն մէկը:

Գ Լ Ո Ւ Խ ԵՐ.

Ս. Ս Ե Ղ Բ Ե Ս Տ Ր Ո Ս.

Ս ուրբն Սեղբեստրոս՝ մանկութենէն եկեղեցական կոչման մէջ մտաւ: Անտիոքայ հայրապետն Տիմոթէոս սորա տունը իջեւանած էր՝ երբ եկան հեթանոսք բռնեցին ու նահատակեցին: Բայց որովհետեւ Ս. Տիմոթէոսի մարմինը առաւ Սեղբեստրոս ու պատուով ամփոփեց, ուստի Տարկուինոս դատաւորը զինքը բռնել ու բանտ դնել տուաւ, բայց սուրբը գուշակեց դատաւորին, ըսաւ «Յանկարծակի պիտի մեռնիս վաղը»: Այնպէս ալ եղաւ. Տարկուինոս մեռաւ, ուստի եւ սուրբը ազատեցաւ իբանտէն. քահանայ ձեռնադրեցաւ, եւ յետոյ Մեղքիադէս եպիսկոպոսին տեղ Հռոմայ եպիսկոպոս ընտրուեցաւ:

Ս. Սեղբեստրոսի օրովը դարձաւ Կոստանդիանոս կայսրը եւ եղաւ քրիստոնեայ բոլոր իշխաններովը, եւ եղաւ ազատութիւն քրիստոնէութեան բոլոր աշխարհի մէջ:

Ս ուրբն Սեղբեստրոս մեծ ուրախութեամբ եւ մխիթարութեամբ անցուց ծերութեան օրերը, եւ փոխեցաւ առ Աստուած յամի Տեառն 335:

Գ. Լ. ՈՒԽ ԵՔ.

Ս. ՊԵՏՐՈՍ ՀԱՅՐԱՊԵՏ ԵՒ ԱՐԻՍՏՈՂՈՍ ՍԱՐԿԱՒԱԳ.

Սուրբ Պետրոս հայրապետը Աղեքսանդրացի էր, ուղղափառ հաւատով ծաղկեալ եւ բարի գործով պտղաբերեալ։ Ամբարիշտան Դիոկղետիանոս եւ անոր փեսայն Մաքսիմիանոսը հանեցրն հալածանք Քրիստոնէից վրայ. զոմանրս կտպաննէին, զայլս կչարջարէին կտանջէին եւ գազաններու առջեւ կձգէին. զոմանս ջրի մէջ կխղզէին եւ ուրիշներն ալ կրակով կայրէին։

Այն ժամանակները Ս. Պետրոս հայրապետը իւր պայծառ քարոզութեամբ արեգակի պէս կփայլէր Աղեքսանդրիայի մէջ. կքարոզէր Քրիստոսի հաւատացեալներուն որ հաստատ մնան Յշմարիտ հաւատոյ մէջ, եւ մեռանել Քրիստոսի անուան համար։ Լսեցին չար եւ անօրէն թագաւորները, հալածեցին զնա իրեն անաքելական անողէն եւ աքսորեցին Աստուղ Միջագետը։ Ինք տարիէն դարձեալ եկաւ Աղեքսանդրիա եւ սկսաւ համարձակապէս քարոզել զՔրիստոս։ Բարկացաւ Դիոկղետիանոս եւ զրկեց եօթը զօրական սպաննել զհայրապետն։ Երբ նորա Աղեքսանդրիա եկան, ժողովրդոց մէջ մեծ աղմուկ եւ խռովութիւն եղաւ. կըսէին թէ «Լաւ է որ մեր ամենքս մեռնիմք, եւ ապա մեր սուրբ հայրապետը»։ Վախցան զօրականներն զսուրբն սպաննեէն, ուստի եւ բռնեցին բանտ դրին։

Բայց սուրբ հայրապետը վախնալով՝ «Մի գուցէ, ասաց, մարտիրոսութիւնս խափանուի», զօրագլուխներուն զրկեց գաղտուկ իրեն Արիստղոմ սարկաւազն՝ որ ծերունի ոմն էր եւ զգաստ, եւ իրեն հետ տասնեւհինգ տարի անօրէններու հալածանքն էր քաշեր։ Զօրագլուխներն՝ գիշերով հարաւային կողմէն բանտին պատը ծակեցին, հանեցին սուրբը բանտէն գաղտուկ ժողովուրդներէն որ կեցեր էին բանտին դուռը հայրապետին համար, բայց քուն կըլլային, եւ քամիին սաստկութենէն պատին ծակուիլը չիմացան։ Երբ սուրբը ելաւ բանտէն՝ տարին կատար-

ման տեղը: Այն ատենը խնդրեց նա զօրականներէն եւ գնաց Ս. Մարկոս աւետարանչին տապանը, երկար աղօթք ըրաւ, ողջունեց ուրիշ տասնեւհինգ սուրբ հայրապետաց տապանները. յետոյ եկաւ եւ ըսաւ զօրականներուն, «Ահա լուսացաւ, կատարեցէք ձեր Թագաւորին հրամանը», ինքն ալ աղօթք կրնէր առ Աստուած տարածեալ ձեռօք. իսկ զօրականները չէին համարձակեր սպաննել զսուրբը, այլ զրին իրենց մէջէն ամէն մէկը հինգ հինգ տասնոց որ ո՛վ որ Ս. Պետրոսին գլուխը կտրէ՝ այն գումարը առնու: Ջօրականներէն մէկը առաւ քսան տասնոցը եւ կարեց սուրբ հայրապետին գլուխը: Ժողովուրդներն իմանալով եղածը՝ եկան մեծ կոծ վերուցին նորա վրան. մտրմինը շուտով նաւին մէջ զրին առին իրեն եկեղեցին տարին եւ ամօռը նըստեցուցին. վասն զի ինը տարի որ հայրապետութիւն ըրաւ՝ երբէք նա իրեն ամօռը չնստաւ, որովհետեւ ամօռին վրան լոյս փայլած կտեսնէր եւ չէր կրնար նստել այն տեղը. երբ կկամենար վարդապետութիւն ընել ժողովրդոց՝ կենէր աստիճաններուն մէջը ամօռին պատուանդանին վրան կնստէր: «Վասն զի, կըսէր, իմ Տէրս կտեսնեմ ամօռին վրան, անոր համար չեմ կրնար վրան նստիլ, այլ կսարսիմ եւ կզարհուրիմ»: Անոր համար ժողովուրդը՝ սրբոյն՝ մարմինը տարին զրին կարօտով իրեն արժանաւոր ամօռին մէջը. եւ ապա առին տարին եւ զրին մեծ պատուով իրեն համար պատրաստած տապանին մէջ:

Ս. Պետրոս հայրապետը ինը տարի ամօռը կեցաւ, Թողունք հալածանքները, եւ ինը օր բանտը մնաց. եւ ապա գլխատուեցաւ իփառս Գրիստոսի Աստուծոյ մերոյ:

Ս ՈՒՐՐ ԱՆՏՈՆ ԱՆԱՊԱՏԱԿԱՆ.

Ս ուրբն Անտոն անապատական՝ ազգաւ եգիպտացի էր, խիստ մեծատունն եւ քրիստոնեայ ծնողաց զաւակ. երբոր ծնողքը մեռան, մնաց Անտոն եւ մէկ քոյրը. ինքն այն ատեն տասնեւութ տարեկան էր եւ ստէպ ստէպ եկեղեցին կերթար: Յը մը լսեց Աւետարարանին խօսքը որ կըսէր «եթէ կամիս կատարեալ լինել՝ երթ վահագնա զոր ինչ ունիս եւ տուր աղքատաց»: Ելաւ եկեղեցիէն գնաց իրեն տունը. այն օրը իրեն ամենայն կայքը ծախեց եւ աղքատաց տուաւ: Եկեղեցիին մօտ մէկ ծերունի կրօնաւոր մը կար, Անտոն իւրմէն սովրեցաւ զվարս բարեաց, եւ առանձին կճգնէր. չար դեւերը շատ կնեղէին զնա. կեանքի փափկութիւնը լաւ կցցնէին եւ ցանկութեան եռք կձգէին մտքին մէջը: Բայց չկարողացան խախտել զերանելին: Կերակուրն էր աղ եւ հաց. այն ալ արեւը երբոր մայր մտնէր: Երբեմն երեք եւ չորս օրը մէյմը կճաշէր. եւ գետնին վրայ կպառկէր:

Գնաց օր մը մտաւ դատարկ (1402) գերեզմանի մէջ, շատ աղօթք ըրաւ. ժողովեցան դեւերը, այնքան զարկին մինչեւ կիսամահ ըրին. ծանօթ մարդիկ եկան վերուցին գեղ տարին, ուր կեցաւ մինչեւ քիչ մը առողջացաւ. եւ դարձեալ գնաց այն գերեզմանին մէջը մտաւ կաղաղակէր մեծապէս թէ «ես այս տեղըն եմ, ո՛վ չար դեւեր, չեմ վախնար ձեզմէն եւ չեմ զարհուրիւր ձեր սպառնալիքներէն»: Ստանան սաստիկ շարժեցուց գերեզմանը Անտոնին վրան. եւ ցցուց շատ սողունքներ եւ ահագին գազաններ որ վրան կուգային. իսկ երանելին՝ Ս. Խաչի նշանով եւ Քրիստոսի անունով անյայտ կընէր չար երեւմունքները: Գիշերը երբոր աղօթք կընէր Ս. Անտոնը՝ տունին առաստաղը (քաւանը) բացուած տեսաւ, եւ լոյս իրեն վրան ծագեցաւ, փարատեցաւ իւր ամենայն վէրքն ու ցաւերը որ դեւերը զարնելով ըրեր էին: Այն ատեն արտասուալից բարբառով գո-

չեց Անտոն «Ո՞ր տեղ էիր մինչեւ ցայժմ, Տէր, ինչո՞ւ առաջ չե-
րեւցար ինձի»: «Այս տեղն էի, պատասխանեց Տէրը, ո՛վ Ան-
տոն, կկամենայի քու քաջուժիւնդ տեսնել: Այժմ որովհետեւ
յաղթեցիր եւ չյաղթուեցար, այսուհետեւ քեզի օգնական կըլ-
լամ միշտ եւ քեզ անուանի կընեմ ամենայն երկրի մէջ»: Ան-
տոն այն ատեն երեսունեւհինգ տարու էր. եւ ապա ելաւ գնաց
անապատ:

Օր մը երբ անապատին մէջը կըսէր Ս. Անտոն, սատանայն
ոսկի գաւաթ մը ցցուց գետնին վրան ընկած: Ս. Անտոն թո-
ղուց զայն եւ զանց ըրաւ. քիչ մ'ալ առաջ գնաց գանձ (*խազնայ*)
թափած տեսաւ գետինը. այն ալ իբրեւ ոչինչ համարելով զանց
ըրաւ. եւ գնաց գտաւ քարայր մը՝ մտաւ մէջը, շատ ժամանակ
մնաց արգիլուած: Եւ որոնք որ կերթային տեսնելու՝ սուրբը
նոցա Աստուծոյ պատուիրանները կսովրեցնէր եւ կխրատէր
չվախնալ դիւական հնարքներէն: Շատ մարդիկ նորա վարդա-
պետութեամբը ելան աշխարհէս անապատ գնացին Աստուծոյ
ծառայեցին, եւ շինեցին շատ վանորայք անապատին մէջ, ամ-
ենայն մարդ ճանչնալով զՍ. Անտոն որպէս հայր եւ առաջնորդ:

Այն օրերը հալածուումն եղաւ քրիստոնէից անօրէն անհաւատ-
ներէն, եւ կապած քրիստոնեաներ Աղեքսանդրիա կտանէին:
Գնաց Ս. Անտոն տեսնելու զանոնք. մտաւ բանտը, նոցա սպա-
սաւորութիւն կընէր եւ սիրտ կուտար հաստատուն մնալ Քրիս-
տոսի հաւատոյ մէջ եւ ուրախութեամբ մարտիրոսանալ որ յա-
ւիտենական փառքն առնուն արքայութեան մէջ: Ինքն եւս կը-
ցանկար մարտիրոսանալ. բայց Աստուծոյ կամքը ուրիշ էր. առ-
ջեւը կըբերէին շատ հիւանդներ եւ ախտաժէտներ եւ դիւահար-
ներ. նա ալ ձեռքը ամենուն վրան կընէր, եւ Քրիստոսի անու-
նով կըժշկէր: Շատ մարդիկ կուգային ծանծրութիւն կուտային,
մտածեց թեբայիդ լեռն երթալ. այն ատենը ձայն եկաւ նորա
երկինքէն եւ ըսաւ «Ե՞ժէ թեբայիդ երթաա աւելի կձանձրացընեն
զքեզ». անոր համար մտաւ ներքսագոյն անապատը: Քիչ մը
ժամանակէն ետքը այն տեղէն ալ ելաւ երեք օր եւ երեք գիշեր
քալեց, մէկ լեռ մը հասաւ եւ ջուր ու արմաւենի գտաւ. այն
տեղը բնակեցաւ Անտոն եւ ցորեն ցանեց հաց շինեց իրեն եր-
թողներուն համար: Աստուած իրեն կցուցընէր ըլլալու բաները.
նա տեսաւ Ս. Ամոն Տգնաւորին հոգին որ երկինք կենէր:

Օր մը երբ իններորդ ժամուն աղօթք կընէր Անտոն՝ յափըշտակեցաւ միտքը, որպէս թէ մէկ մը զինքը վեր պիտի տանէր, եւ կտեսնէր խաւարային սեւադէմ մարդիկ որ թոյլ չէին տար Անտոնին վեր ելնել. եւ լուսաւոր մարդը որ զԱնտոն վեր կը հանէր՝ կընդդիմանար նոցա եւ կկռուէր խաւարային սեւադէմներու հետ. նոքա ալ կըսէին. « Յցուր մեզի դորա տղայութեան գործերը ». եւ այն լուսաւոր մարդը կըսէր, « Աստուած թողուց նորա տղայութեան մեղքերը, իրեն ճգնութեան մէջ մեղք ըրած չէ »: Այն ատենը սեւադէմները ամէն ալ ամօթի մնալով գետին ընկան. եւ Անտոն համարձակ ելաւ երկինքը: եւ ապա դարձաւ իրեն միտքը վրան, տեսաւ որ նոյն Անտոնն էր, իրեն տեղը կեցած էր: Անոր համար Անտոն շատ օր քաղցած կեցաւ եւ կըսէր, « Աղօթք ընեմք եղբարք որ արգելք չունենամք օդայնոց իշխանութիւններէն, կարողանամք համարձակ երկինք ելնելու »:

Քանի մի օրէն ետքը դարձեալ տեսաւ Անտոն մէկ սեւադէմ մարդ մը երկայն եւ չարատեսակ ահաւոր եւ զարհուրելի, մինչ զի գլուխը վերի օդը կհասնէր. եւ կտեսնէր շատ մարդիկ թռչելով երկինքը կվերնային. նա ալ ձեռքը կերկնցնէր վար կծգէր եւ կուրախանար նոցա ընկնելուն վրան. եւ ուրիշներն ալ կը թռչէին անարգել կեղնէին վեր. նա ալ կնեղանար նոցա վրան ատամները կոծտելով. մէկ լուսաւոր մարդ մ'ալ եկաւ կեցաւ Անտոնին մօտ, եւ ըսաւ, « Կիմանա՞ս ինչ որ կտեսնես, ով Անտոն »: Բացուեցաւ Անտոնի միտքը եւ գիտցաւ որ անոնք մարդկանց հոգիներն էին, եւ երկայն սեւադէմ մարդը սատանայ որ մեղաւորներուն հոգիները անդունդը կգահավիժէր. իսկ արդարոցը վեր կթռչէին եւ անխափան երկինք կմտնէին:

Այն օրերը Արիանոսները ոտքի ելան մեծ համարձակութիւնով կուզէին թշնամութիւններ բանեցնել ուղղափառաց դէմ: Եկան ուղղաբաւան եպիսկոպոսները ազաչեցին Ս. Անտոնին որ օգնութիւն ընէ իրենց: Իջաւ լիռնէն Ս. Անտոն Աղեքսանդրիա գնաց եւ նզովեց հերձուածող Արիոսն. կտօմբեցնէր ամենուն ուղղափառ հաւատոյ սահմանը եւ կխրատէր հեռանալ իջար վարդապետութենէն Արիոսի:

Իմաստունք դմանք գնացին Անտոնին մօտ եւ ըսին, « Ի՞նչ պէս կարող ես անապատին մէջը առանց գրքի կենալու »: Պա-

իրբեւ թէ ընկերներուն Ֆաշ ընէ. եւ առաւ գնաց արեղային մօտ, նաւին վարձ տուին եւ ծովին այն կողմը անցան վանք գնացին. վանահայրը տեսաւ Յօհաննէս պատանիին բարի միտքը հագուց մազեղէն եւ կրօնաւորի լաթ: Այնքան յառաջացաւ նա՝ մինչ զի Ֆգնաւորները կզարմանային եւ կըսէին, «Միթէ անմարմին հրեշտա՞կ է սա. վանք մտած ժամանակը նա տասն եւ հինգ տարուան էր. եւ կեցաւ այն տեղը վեց տարի:

Իսկ բարիատեաց սատանայն նախանձեցաւ Յօհաննեսին եւ ձգեց սրտին մէջը ծնողաց կարօտն եւ ընտանեաց սէրը, որով խիստ մաշուեցաւ պատանին: Վախցաւ վանահայրը, եւ կրօնաւորները կըսէին Յօհաննեսին, «Այնչափ մի՛ նեղացներ քու անձը, վասն զի Աստուած չափէ դուրս նեղութիւն չընդունիր»: Նա յայտնեց սատանային հնարքը եւ ըսաւ թէ «Ծնողացս կարօտը զիս կնեղէ. առաւ հրաման վանահօրէն եւ արտասունքով վանքէն ելաւ. եւ ըսաւ, «Ով սատանայ, հանեցիր զիս հրեշտակական դասէն, բայց ես յուսամ ի՞բրիստոս որ հօրս տան մէջ քու գլուխդ կկոխեմ: Ճանապարհին աղքատի մը հանդիպեցաւ որ հին եւ պատառոտուն մաշկեղեն մը հագած էր. իւր հագուստն հանեց անոր տուաւ, եւ ինքը աղքատինը առաւ հագաւ, գնաց Կոստանդնուպօլիս եւ աղաչեց Աստուծոյ որ իրեն համբերութիւն տայ, կեցաւ նա հօրը տան դրան առջեւը փողոցին մէկ անկիւնը վեց տարի: Դռնապանը մեղքնցաւ եղեգէ (*խաւիչէ*) խուց մը շինեց վրան. ծնողքը երբ կտեսնէին զնա աղքատին մէկը կարծելով՝ ողորմութիւն կընէին, եւ կերակուր կղրկէին. եւ այնչափ վիրաւորուեցաւ քաշած նեղութենէն, մինչեւ մարմինը որդնալից եղաւ. շուները կուգային նորա վերքերը (*խարաները*) կլիզէին: Օր մը ելաւ մայրը խիստ գէշ հոտ առաւ, հրամայեց որ հանեն այն տեղէն. նա ալ աղաչեց դռնապանին եւ ըսաւ «Արա ինձ ողորմութիւն մի՛ հաներ այս տեղէն, ես մօտիկ օրերս պիտի մեռնիմ, դուն Աստուծով վարձք կառնուս: Խնդրեմ, երբ տիկինը ելնէ նայի՛ դու կանուխ ել հեռու տար զիս մինչեւ նա անցնի, եւ դարձեալ բեր զիս իմ խցիս մէջը»: Հաւանեցաւ դռնապանը, ըրաւ այնպէս. դեռ եւս Աւետարանը իւր հետը ունէր երանելին Յօհաննէս:

Երբ իւր վախճանը իմացաւ, կանչեց զդռնապանն եւ ըսաւ, «Գնա ըսէ քու տիկնոջդ թէ այն աղքատը որ ձեր ողորմու-

Թեամբը դրան առջեւը ընկած է՝ կպատրաստուի մեռնելու եւ կկամենայ զձեզ տեսնելու բան մը ունի ըսելու» : Էրիկը ըսաւ կնկանը. « Գնա տես եւ խօսէ հետը, այնպէսներուն է Աստուծոյ արքայութիւնը, գուցէ մեք ալ նորամով ողորմութիւն կգտնեմք» : Ելաւ կինը փաթուածեց երեսը որ հոտ չառնու, գնաց խուցը : տեսաւ Յօհաննէս ուրախացաւ եւ արտասունքով օրհնեց իրեն հայրն եւ մայրը, հանեց Աւետարանը իրեն մօրը տուաւ եւ ըսաւ. « Այդ քու հոգւոյ փրկութիւնն թող ըլլայ եւ երախտեացդ վարձը, որ ես քու դրան մէջ հանգստացայ այսքան տարի» :

Առաւ տիկինը Աւետարանը, Ֆանչցաւ, ցուած սրտով աղաչեց արտասունքով եւ ըսաւ. « Եթէ կսիրես զկենդանին Աստուած, ըսէ՛ ո՞ւր տեղէն ընկաւ այս Աւետարանը քու ձեռքդ». եւ զըրկեց կանչեց շուտով իրեն Էրիկը : Այն ատեն ըսաւ Յօհաննէս « Երգում ըրէ դու ինչ որ քեզի կպատուիրեմ այնպէս ընես ». նա ալ երգմամբ յանձն առաւ : Ըսաւ Յօհաննէս. « Մազեղէնովս թաղէ զիս. ես քու Յօհաննէս որդին եմ» : Այս ըսաւ աւանդեց իւր հոգին առ Աստուած : Այն ատենը անուշ հոտ ելաւ մայրը ընկաւ որդուն վրան սիրտը անցաւ, նոյնպէս եւ հայրը :

Ժողովեցան քաղաքին բազմութիւնը, լսուեցաւ ամենայն քաղաքը մինչեւ Թագաւորը եւ պատրիարքը տեսնելու գնացին. բայց ծնողաց ողբը ո՞վ կարող է խօսքով կամ գրով պատմել : Շատ լալէն եւ կոծելէն ետքը՝ մոռացաւ մայրը իւր երգումը, բերաւ մեծագին հանդերձներ հագուց որդւոյն, բայց պատանողին ձեռքերը գօսացան. այն ատեն յիշեց մայրը իւր երգումը եւ որդւոյն պատուէրը, եւ ըրաւ այնպէս. եւ ապա ողջացաւ պատանողին ձեռքը : Այնուհետեւ Թաղեցին զՍ. Յօհաննէս նշանաւոր տեղ մը մեծ պատուով, վրան ալ շինեցին վայելուչ մատուռ : եւ ծնողքն ալ այն տեղը կրօնաւոր եղան, մեծ ճգնութիւնով կծառայէին նորա գերեզմանին. եւ բարի վարքով վախճանեցան իփառս Քրիստոսի Աստուծոյ :

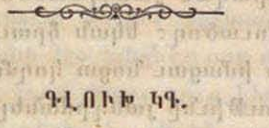

Գ Լ Ո Ի Խ ԿՔ.

Ս Ո Ւ Բ Բ . Թ Է Ո Դ Ո Ր Ո Ս . Չ Օ Ր Ա Վ Ա Ր .

Քրիստոսի վկայն Ս. Թէոդորոս՝ Դիոկլետիանոս եւ Մարտիրոսի տաճարիչո թագաւորներու ժամանակն էր, Ամասիա քաղաքէն, հաւատով քրիստոնեայ, բարեպաշտ ծնողաց զաւակ. մայրը մեռաւ, մնաց տղայն որբ։ Երբոր կատարեալ չտիահասեղաւ, ահաւոր էր տեսլամբ, վայելուչ հասակաւ, արիւթեամբ ալ հռչակուած։ Տեսան զնա այնպէս զարմանալի ձեւով՝ կամեցան թագաւորի դրան զինուոր ընել. բայց նա յանձն չառաւ ըսելով, «ես երկնաւոր թագաւորին զինուոր եմ»։ Այդպիսի մտածած ընդ ուրիշ Թէոդորոս՝ սուրբ էր եւ պարկեշտ, կոյս եւ ամբիժ անարատ ամենայն ախտերէն եւ չարերէն հեռու. եւ միշտ իրեն զինուորակիցներուն աստուածային պատուիրանքները կսովրեցնէր. եւ այնպէս աստուածահասոյ վարքով կկենար եւ զՔրիստոս կպաշտէր։ Տեսան կռապաշտք նորա հաստատուն միտքը իհաւատաբրիստոսի, եւ կկատուէին չարանալով ընդդէմ սրբոյն։ Բռնեցին օր մը դատաւորին քովը տարին եւ կբռնադատէին ուրանալ զՔրիստոս եւ զոհել կռոց. իսկ նա Հոգևով սրբով լցուած՝ «ես քրիստոնեայ եմ, ըսաւ, չեմ կրնար կռոց պատկերներու զոհել»։ Այն օրը թոյլ տուին որ մտածէ. «Կարելի է վերջը կզոջայ» ըսելով։ Ելաւ Ս. Թէոդորոս կբալէր ամենայն տեղ եւ կսովրեցընէր ամենուն փրկութեան ճանապարհը։ յաւնցրած ըմբռնոյն Մէկ գիշեր մ՝ ալ կռոց տաճարին կրակ տուաւ. իմացան կռապաշտները, բռնեցին դատաւորին առջեւը տարին. դատաւորը նախ ծեծել հրամայեց յետոյ բանտը դնել. բանտին դուռն ալ կնքեցին որ սովամահ ըլլայ. բայց հրեշտակ Աստուծոյ կկերակրէր զնա բանտին մէջը. նա ալ զօրացեալ իՔրիստոսէ, ըսկսաւ նորա բարերարութիւնը քարոզել։ Գարծեալ տարին ատեան եւ կբռնադատէին ուրանալ զՔրիստոս եւ կռոց զոհել։ Ասաց Ս. Թէոդորոս, «Թէպէտ իմ մարմինս կտանջէք կրակով եւ կամ

ուրիշ քանով, քանի որ շունչս վրաս է, իմ Քրիստոս Աստուածս ես չեմ ուրանար» : Այն ատեն կախեցին զնա եւ այնչափ բերեցին զմարմինն՝ մինչեւ ոսկորները բացուեցան, բայց նա սաղմոսելէ չէր դադրեր, ասելով « *Օրհնեցից զՏեր յամենայն ժամ, յամենայն ժամ օրհնուրիւն նորա իբերակ իմ* » : Այն ատեն դատաւորն հրամայեց կրակով այրել զսուրբն : Երբոր կրակը բորբոքեցին՝ սուրբը երկար աղօթք ըրաւ, եւ ինքզինք խաչակնքեց նետուեցաւ կրակին մէջը եւ աւանդեց հոգին առ Աստուած : Իսկոյն կրակը մարեցաւ եւ անուշ հոտ տարածուեցաւ. մէկ մազ մը գըլխէն այրած չէր : Բարեպաշտ կին մը առաւ ամփոփեց Ս. վկային մարմինը :

ԳԼՈՒԽ ԿԳ.

Ս. ԳՐԻԳՈՐՆԱՐԵԿԱՅԻ.

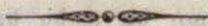

Սուրբ հայրն մեր եւ երանաշնորհ վարդապետն Գրիգոր՝ Հայաստանի Անձեւացեաց գաւառէն էր, որդի երանելի Խոսրով եպիսկոպոսի նոյն գաւառին : Ս. Գրիգոր, նարեկայ վանքին մէջն էր, այն տեղը մեծցաւ եւ վարժեցաւ ինքը եւ իւր եղբայրը Յօհաննէս, Անանիա երջանիկ վարդապետին քովը որ նոցա մօրը եղբայրն էր. պահեց զանոնք իւր քովը, իբրեւ հարազատ որդիք, սովբեցուց նոցա հրեշտակական վարուց առաքինութեան գործերը. եւ Յօհաննէս վախճանեցաւ Գրիգոր միայն մնաց, առաքինութեանց եւ ապաշխարութեան տալով ինքզինք, կկարդար աստուածային սուրբ Գիրքն անյագ բաղձանօք, որով Հոգւոյն սրբոյ շնորհաց ընդունարան եղաւ : Գրեց նա աղօթական խօսքեր իննսունեւհինգ գլուխ որ *Նարեկ Աղօթագիրք* կանուանի, ամենայն մարդկանց կարդալու համար : Ասկից զատ գրեց եւ ներբողական ճառեր Ս. Աստուածածնայ, Ս. Առաքելոց, եւ Յակոբայ Մծբնայ հայրապետին վրայ : Գրեց եւ պատմութիւն Ս. Խաչին Ապարանից եւ անոր ներբողեանը այբուբենի տառերով. այլ եւ գրեց Երգոց Երգոյն Սողոմոնի

մեկնութիւնը համառօտ եւ համեղ ոճով: Տէրունական եւ մարտիրոսաց տօներու գանձերը մեղեդիներով եւ տաղերով, անուշ եղանակով յարմարեց: Աւելի ջանք կընէր Ս. Գրիգոր եկեղեցեաց միաբանութեան համար, ծոյլ եւ մարմնասէր առաջնորդաց անփոյթ արարեալ աւրած կարգերը սուրբ եկեղեցւոյ կջանար վերստին հաստատել եւ նորոգել. անոր համար անգէտ եւ յիմար մարդիկ ծաղր կընէին զՍ. Գրիգոր, իբրեւ ոչինչ մէկ փոքր անգէտ մարդ:

Օր մը ժողովեցան քանի մի եպիսկոպոսներ իշխաններ եւ տանուտէր, խորհուրդ ըրին եւ մարդ ղրկեցին Ս. Գրիգորին կանչելու որ հրապարակաւ յանդիմանեն եւ չատուհասով արտօրեն, իբրեւ զհերձուածող: Եկան հրաւիրակները Ս. Գրիգորի մօտ որ տանին. նա իմացաւ նոցա կողման խորհուրդը եւ կամեցաւ անոնց անմտութիւնը յանդիմանել, «Համբերեցէք ըսաւ, հաց ուտեմք եւ ապա երթամք»: Եւ աղաւնիներ տապակել տուաւ բերաւ նոցա առջեւը սեղան դրաւ որ ուտեն, եւ այն օրը ուրբաթ էր. անոր վրայ աւելի գայթակղեցան հրաւիրակները, եւ ըսին գոռոգաբար, «Վարդապետ, այս օրս ուրբաթ չէ՞»: Նա իբր չգիտցող եղաւ պատասխանեց, «Թողութիւն ըրէք եղբարք, իրաւունք ունիք»: Յետոյ դարձաւ տապակած աղաւնիներու ըսաւ սուրբը, «Ելէք գնացէք ձեր տեղը, այս օր պահք է». աղաւնիները իսկոյն ողջնցան թեւ առին թռան ամենուն առջեւը: Տեսան նոքա այն զարմանալի սքանչելիքը, սարսափեցան, ելան Ս. Գրիգորի ոտքը ընկան եւ թողութիւն խնդրեցին: Գնացին պատմեցին այն հրաշքը սրբոյն հակառակօրդացը. նոքա լռեցին իրենց չար խորհուրդներէն:

Իսկ Սուրբն Գրիգոր այնպէս սքանչելիքներով եւ Յշմարտասէր կամքով խստակրօն վարքով եւ աստուածաբան վարդապետութեամբ փայլեցաւ աշխարհի մէջ արեգակի նման, եւ երիտասարդական հասակի մէջ վախճանեցաւ, մեր Հայոց թուականին նմի տարւոյն. նորա մաքուր մարմինը դրուեցաւ նարեկայ վանքին մէջ եկեղեցւոյն մօտ, որ է յանուն սրբուհւոյ Սանդիստոյ կուսին: Ս. Գրիգորի գերեզմանէն շատ նշաններ կըլլան իփառս Քրիստոսի Աստուծոյ:

Գ Լ Ո Ւ Խ Կ Դ .

Ս. Մ Ա. Կ Ա Ր Ճ Գ Ն Ա. Ի Ո Ր .

Սա եգիպտացի էր, տղայուծենէն աշակերտեցաւ Ս. Անտոնին. սիրեց միակեցուծեան վարքը, խստակրօն առաքինուծեամբ. իւր անծին սահման դրաւ չծիծաղել ամենեւին: Եօթը տարի կրակով եփուած բան չկերաւ. այլ հում բանջարով եւ թրջած ոսպով կկշտանար. ետքը չոր հաց կմանրէր բերանով ամանի մէջ կլեցնէր օրը մէկ անգամ կհանէր, այն էր կերակուրը, եւ չորս փարջ ջուր կխմէր ստարին. քնոյն համար պատերազմելով գիշեր եւ ցերեկ քուն չեղաւ:

Մէկ վանք մը կար մէջը հինգ հարիւր խստակրօն Ֆգնաւորներով. առաջնորդին անունն ալ Պախուժիոս էր: Ս. Մակար կամեցաւ զանոնք տեսնել. հագաւ աշխարհական հողագործի լաթ եւ գնաց հոն վանքին դրան քովը տասնեւհինգ օր կեցաւ, վասն զի ներս չառին ըսելով թէ «Ծանր է վանքիս կարգը, դու չես կարող տանել». շատ աղաչելէն ետքը առին զնա վանքը: Աղուհացից օրերը սկսան ամէնն ալ ոտնակացուծեամբ եւ պինդ պահել. իսկ Մակար յիսուն օր չնստաւ, այլ անկիւն մը կանգնած չուան կմանէր եւ աղօթք կընէր, միայն կիրակիները պատառ մը հաց կուտէր: Միաբանուծիւնը զարմանալով կըսէին, «Ո՞վ է այս մարդը»: Պախուժիոսի յայտնուեցաւ Աստուծոյ թէ Մակար է: Պախուժիոս տարաւ զնա յեկեղեցին եւ ըսաւ: «Ինչո՞ւ չիմացուցիր ով ըլլալդ, այժմ մենք շնորհակալ եմք քեզի որ մեր երիտասարդաց ոտնակացուծիւն սորվեցուցիր, վասն զի նոքա հպարտուծիւնով փրացած էին»:

Մակարայ սրբուծեան համբաւը լսուելով՝ զինքը եպիսկոպոս ձեռնադրեցին, եւ նստաւ նա Երուսաղեմի անոռը: Շատ զօրուծեամբ ընդդէմ կեցաւ չարափառ Արիանոսներուն. եւ Նիկիոյ ժողովոյն 318 հայրապետաց մէկն եղաւ: Մերուծիւնը վրայ հասաւ եւ հանգեաւ խաղաղուծեամբ իՔրիստոս:

ԳԼՈՒԽ ԿԵ.

Ք Ս Ռ Ս Ս ՈՒՆ Մ Ա Ն Կ ՈՒՆ Ք.

ՍՈՒՐՔ ԵՆ ՓՈՒՆԱՆՈՒԹԵԱՆ ԶԱՌԱՍՏՈՒՆ ՎԿԱՅԸՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ՝
 ԿԱՎԱԳՈՎԿԱՍԵՆ ԵՐԿՐԵՆ ԷՒՆ ԼԻԿԻԱՆՈՍ ԱՆՈՐԷՆ ԹԱ-
 ՔԱՆՈՐԻՆ ՂՈՐԱԿԱՆՔ, մէկ գնդի մէջ կարգուած եւ հա-
 ւատով քրիստոնեայք. անոր համար անօրէն ղատաւորն
 Ագրիկողայոս բռնեց Սեբաստիայի մէջ եւ կրօնադատէր
 ուրանալ զՔրիստոս եւ կոնց զոհել. շատ սպառնալիքներէն
 ետքը բանտ ձգեցին զանոնք. երեւցաւ նոցա Քրիստոս եւ բա-
 ջալերեց մխիթարելով:

Ուժ օրէն ետեւ Կեսարիայէն բղեշխն եկաւ եւ ատեան նըս-
 տաւ դատաւորին հետ: սուրբերն ալ ատեան տարին. կհար-
 ցընէին Քրիստոսի հաւատոյ համար: նոքա ամէնն ալ մէկ բե-
 րանով զՔրիստոս Աստուած դաւանեցին: Հրամայեց բղեշխը
 քարերով նոցա բերնին զարնել, բայց քարերը ետ կգառնային
 նետողներուն վրան կիյնային: բղեշխը առաւ մէկ մեծ քար մը
 եւ կուզէր սուրբերուն վրայ ձգել. զարկաւ դատաւորին երեսը
 ջարդեց. եւ դարձեալ բանտ տարին զսուրբսն: այն գիշերը երբ
 աղօթք կընէին նոքա, երեւցաւ Փրկիչը, քաջալերելով մխիթարեց:
 Երկրորդ օրը դարձեալ բռնաւորին առջեւ տարին, կապեցին
 ձեռքերը վիզերնուն վրայ, գիշերով լճին (*կոսյին*) մէջը ձգեցին՝
 որ քաղաքին քովն էր: նոքա քաջալերելով մէկգմէկ Աստուծոյ
 փառաբանութիւն կուտային: Օղի խստութենէն ջուրերը պա-
 ղեցան եւ նոցա մարմինները պատուեցին, եւ վէրքերնէն արիւն
 կթափէր, առաջին սլախու գիշերէն մինչեւ առաւօտ: Իսկ սուր-
 բերը աղօթքներէն եւ Աստուծոյ փառաբանութիւն տալէն չէին
 դադարեր: Բայց մէջերնէն մէկը սաստիկ ցուրտէն չկրցաւ
 համբերել, լիճէն ելաւ բաղնիք մտաւ որ ուրանալով զՔրիստոս
 ազատի տանջանքէն. բայց բաղնիքի տաքութենէն հալեցաւ
 ողորմելին եւ մեռաւ:

երկրորդ գիշերը նոցա վրան արեւ ծագեցաւ, եւ տաքութենէն պաղած ջուրերը հալեցան. զօրականներուն մէկը որ սուրբերուն վրայ պահապան էին, արթուն էր եւ տեսաւ զայն, տեսաւ եւ 39 պսակ իջաւ սուրբ մարտիրոսաց վրայ. ձայն տուաւ ընկերներուն զարթեցուց զանոնք, ինքն ալ մերկացաւ վազեց սուրբերուն մէջը նետուեցաւ աղաղակելով թէ «ես ալ քրիտոնեայ եմ»: Երբոր լուսացաւ առաւօտ եղաւ հանեցին լիճէն եւ հաստ փայտով նոցա ոսկորները ջարդեցին, ծունկերը եւ ոլոքները խորտակեցին եւ անով առ հասարակ իրենց հոգին աւանդեցին առ Աստուած բարի հաւատով:

Բայց սուրբերէն մէկ պատանի մը Մելիտոն անունով դեռ եւս կենդանի էր, հեծանոսը մեղքննալով պատանւոյն վրայ կըսէին «Կարելի է դեղերով նորա վէրքերը առողջացնել»: Իսկ Մելիտոնի մայրը կաղաչէր իւր որդւոյն ասելով, «Քաղցրիկ որդեակ իմ, քիչ մը համբերէ, սրբոց հետ կկատարուիս. զօրացիր որդեակ իմ, եւ մի՛ վախնար, ահա Քրիստոս կհասնի քեզի օգնութիւն»: Բերին սայլ, սրբոց մարմինները վրան դրին այրելու կտանէին, եւ զՄելիտոն թողուցին: Բայց Մելիտոսի մայրը թողուց կանացի տկարութիւնը առաւ շալակն որդին, սայլին ետեւէն կվազէր, եւ դեռ եւս մօրը շալակն էր նա ուրախութեամբ իւր հոգին աւանդեց առ Աստուած, եւ մայրը տարաւ սայլին մէջ ձգեց սուրբերուն վրան. եւ տարին գետին մօտիկ կրակ վառեցին այրեցին նոցա ոսկորները, գետը լցին, որ ամենեւին չցրուեցան այլ մէկտեղ ժողովեցան:

Երեք օրէն ետեւ երեւցան սուրբերը մէկ գիշեր մը Սերաստիոյ եպիսկոպոսին երազին մէջը եւ ըսին, «Ահա մեր ոսկորները գետոյն մէջն են, ե՛լ հանէ զմեզ այն տեղէն»: Առաւ եպիսկոպոսը իւր եկեղեցականները եւ գնաց գաղտուկ գիշերով գետին ափը (*հեկար*) տեսաւ որ սրբոց ոսկորները կփայլէին ջուրին մէջը, աստղերու նման, ժողովեց մեծ փափաքանօք, տարաւ եկեղեցին տապանի մէջ դրաւ պատուով:

ԱԼԵՔՍԻԱՆՈՍ ԿԱՄԱԽՈՐ ԱՂՔԱՏ.

Ալեքսիանոս այրն Աստուծոյ՝ եփիմիանոս անունով Հոռոմայեցի մեծ իշխանի միամօր որդին էր, Արկադէոս եւ Ոնորիոս բարեպաշտ Թագաւորներուն օրերը: Երբոր եօթը տարու եղաւ տղայն կարդալու ուսման տուին. սորվեցաւ նա ամենայն փիլիսոփայական իմաստութիւնը. այլ եւ առաքելական եւ մարգարէական գիրքերը:

Չափահաս որ եղաւ Ալեքսիանոս մանուկը՝ Թագաւորական տոհմէ աղջիկ առին եւ հարսանիք ըրին. բայց այս բանը Ալեքսիանոսի կամացը դէմ էր: Երբ գիշեր եղաւ՝ առանձնացաւ հարսին հետ Ալեքսիանոս, բայց առաջ աստուածային մարդասիրութեան լոյսը ծագեցաւ նորա սրտին մէջը, հանեց մատանին մատէն փատտեց ծիրանի Թաշկինակի մէջ, տուաւ հարսին եւ ըսաւ, «Ա՛ռ պահէ զայս, եւ Աստուած քեզի եւ ինձի հետ ըլլայ»: Այս ըսելով՝ դուրս ելաւ գնաց ծովին եզերքը մէկ պատրաստական նաւ մը գտաւ, մէջը մտաւ անցաւ շիտակ Ուրիայ քաղաքը գնաց. եւ երկրպագութիւն ըրաւ անձեռագործ պատկերին Քրիստոսի, գնաց յեկեղեցին ամենասուրբ Աստուածածնին, փոխեց իրեն հանդերձները, մէկ աղքատի հետ, ինքը հագաւ նորա պատառոտուն հանդերձները, եւ աղքատի նման կմուրար քաղաքին մէջը:

Իսկ նորա իշխան հայրը խրկեց իրեն ծառաներն ամէն կողմերը որդին փնտռելու. գնացին Ուրիայ տեսան զԱլեքսիանոս, չճանչցան, ողորմութիւն տուին, եւ դարձան իրենց տէրօջը ըսելով, «Քալեցինք ամենայն քաղաքները եւ արեւելից գաւառները չգտանք զԱլեքսիանոս»: Իսկ սուրբը կեցաւ Ուրիայ քաղաքի մէջ մեծ ճգնութիւնով պահքով եւ աղօթքով տասնըութը տարի:

Մէկ գիշեր մը երեցաւ երագին մէջ ամենասուրբ Աստուածածինը, եւ խօսեցաւ հետը շատ մխիթարական խօսքեր: Յե-

տոյ երեւցաւ նաեւ եկեղեցականին եւ ըսաւ, «Ահա այն մարդն Աստուծոյ, վասն զի Արքայութեան արժանաւոր է»: Այս խօսքը երբ ամենուն յայտնի եղաւ, շատ մարդիկ տեսութեան կուգային սրբոյն, որ այնուհետեւ անուանեցաւ *Այր Աստուծոյ*: Երբոր տեսաւ Ալեքսիանոս որ խիստ փառաւորուեցաւ իմարդկանէ, փախաւ գաղտուկ Ուրիայէն գնաց նաւ մտաւ կկամենար երթալ Տարսոն, Պօղոս առաքելոյն եկեղեցին: Ընդդէմ քամի ելաւ տարաւ նաւը Կոստանդնուպօլիս, ուր երթալ չէր կամենար Ալեքսիանոս. եւ սկսաւ լալ: Բայց զօրացեալ յԱստուծոյ, ելաւ գնաց իրեն հօրը տան դուռը. աչքերը վեր երկինքը վերուց Աստուծոյ աղաչեց որ իրեն ծնողաց դուռը իրեն համբերութիւն տայ:

Ելաւ հայրը տեսաւ զնա՝ չճանչցաւ, նոյնպէս եւ մայրը. նա տեսաւ իրեն ծնողքը, Աստուծոյ գոհութիւն տուաւ. կեցաւ փողոցին մէկ կողմը ծնողաց դրան մօտ: Եւ հայրը յանձնեց իրեն մէկ ծառային որ ողորմութիւն ընէ այն աղքատին եւ խնամքով կերակրէ: Բայց հօրը ծառաները շատ նեղութիւն կուտային, ծաղր ընելով վրան կխնդային, կգարնէին, աւելի պակաս խօսքեր կըսէին. մինչզի կերակուր եփողները պնակները կլուանային, լուացման ջուրը գլխուն վրան կթափէին:

Ժամանակ անցնելէն ետքը իմացաւ սուրբն իրեն մահը. եւ առաւ թուղթ գրեց իրեն ամենայն գործերը եւ առաքինութեանց վարքը, ծնողացն եւ հարսին անունը, պահեց ձեռքին մէջը եւ աւանդեց իրեն հոգին առ Աստուած: Այն ատենը ձայն եկաւ երկինքէն ամենայն եկեղեցիները որ կըսէր, «Փնտուեցէք եփիմիանոսի ապարանը զԱյրն Աստուծոյ զկամաւոր աղքատն»:

Ելաւ Թագաւորը ամենայն իշխաններով գնաց շուտով եփիմիանոսի պալատը եւ պատրիարքը ամենայն եկեղեցականներով գտան զԱլեքսիանոս մեռած եւ տեսան ձեռքին մէջը թուղթ, չկրցան ձեռքէն հանել: Թագաւորը ընկաւ սուրբին ոտքը եւ արտասունքով կխնդրէր տալ զթուղթն, բայց չէր կարող առնուլ: Եկաւ եփիմիանոս ընկաւ Ս. մեռելին առջեւը թուղթը խնդրելով. նա այն ժամուն բացաւ ձեռքը տուաւ թուղթն իրեն հօրը. դեռ եւս չգիտէին թէ Ալեքսիանոսն է: Հրամայեց Թագաւորն ատենադպրին առնուլ զթուղթն եւ կարդալ: Երբոր լսեցին, զարմացան ամէնն ալ, եւ Աստուծոյ փառք կուտային: Հայրը ընկաւ որդւոյն մարմնոյն վրայ ուշաթափ եղաւ, նոյնպէս

եւ մայրը: եւ ո՞վ կարող է ասել կամ գրել ծնողաց ազիտորմ, կոծը եւ լացը: Ինչպէս ծնողքը այնպէս ալ Ալեքսիանոսի ազգականները անմխիթար կուլային, շատ կսկծանքներէն ետքը՝ վերուցին տարին զնա յեկեղեցին եւ դրին ոսկէզօծ արծաթեայ տապանի մէջ սաղմոսիւք եւ օրհնութեամբ եւ երգօք հոգեւորօք իփառս Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ:

ԳԼՈՒԽ ԿԷ.

Ս. Թ Է Ո Ռ Ս Մ Մ Ե Ն Ն.

Հոովմայեցւոց մեծ ինքնակալն Թէոդոս՝ Սպանիացի էր ազգաւ, որ շատ բաշուծիւններովք փառաւորուած էր, ուստի եւ Վաղէս կայսեր մահուընէն յետոյ յամի Տեառն 379, ընտրուեցաւ կայսր արեւելեան ինքնակալութեան: Գոթաց, Ալանաց եւ Գերմանացւոց վրայ մեծ յաղթութիւններ կատարելով ապահովեաց զտէրութիւնն յարշաւանացն բարբարոսաց:

Շատ ջերմեռանդն էր յաստուածալաշտութիւն: Արիոսեան աղանդը վերուց հրովարտակաւ: Զանազան ուղղութեանց կարգեր հաստատեց: Զատկի սուրբ օրերուն հրամայեց արձակել ամէն թեթեւ յանցանք ունեցողներն իբանտէ կապանաց. « երանի՛ թէ, կըսէր, Աստուած ինձ կարողութիւն տուած ըլլար յարուցանել եւ զմեռեալս »:

Մեր Ս. Ներսէս Պարթեւ Կաթողիկոսին միջնորդութեամբը ազատեց զՀայաստան իձեռաց Պարսից, եւ թագաւորեցոյց զՊապ, յետոյ զՎարազդատ Արշակունի: Անկէ ալ վերջը Պապայ երկու որդիքն Արշակ ու Վաղարշակ, յամի Տեառն 386: Բայց երբ Վաղարշակ մեռաւ՝ Թէոդոս կայսրը Պարսից Շապուհ թագաւորին հետ բաժանեցին զՀայաստան յերկուս, ու իւր բաժին ընկած մասին մէջ Հռոմ կուսակալներ դրաւ:

Այն ատենները Մակեդոն հոգեմարտ արանդապետը, որ Կսստանդնուպօլսոյ Հոռոմ պատրիարքն էր, մեծ շփոթութիւն հանեց եկեղեցւոյ մէջ : Թէոդոս կայսրը այս բանիս առաջն առնելու համար գումարեց Կոստանդնուպօլսոյ երկրորդ ընդհանուր ժողովը, ուր նզովեցին սուրբ հայրապետք զՄակեդոն եւ զաղանդն իւր պիղծ :

Երբ իւր անձին դէմ դաւաճաններ ելան՝ բռնուեցան ու դատապարտեցան իմասի : Բայց բարեպաշտն Թէոդոս ներեց նոցա ու ազատեց իմասիուանէ : Սակայն ուրիշ անգամ մը Թեսաղոնիկէ քաղաքին մէջ ապստամբութիւն մը ելլալով, կայսրը բարկացաւ ու հրաման տուաւ զօրաց որ յաւարի առնուն զքաղաքն, որ եւ եւթը հազար հոգի զարկին ու սպաննեցին անխնայ : Այս բանիս վրայ սկսան ամէն տեղ քրթմնջել. մանաւանդ որ Անտիոք քաղաքին մէջն ալ նոյնպիսի խիստ հրամանաւ շատ մը մարդ ջարդել տուած էր Թէոդոս : Ուստի երբ կայսրը Միլան քաղաքը գնաց եւ եկեղեցին կուզէր մտնել, դիմացն ելաւ Սուրբն Ամբրոսիոս, որ եպիսկոպոս էր քաղաքին, եւ արգիլեց, չթողուց որ կայսրը ներս մտնէ, « Արժանի չես, կըսէր, սուրբ եկեղեցին մտնել, դու որ այնչափ անմեղ արիւն Թափեցիր » : Հնազանդեցաւ բարեպաշտ կայսրը, ետ դարձաւ, ետեւ ամիս ապաշխարեց ու յետոյ Ս. Ամբրոսիոսէն ընդունեցաւ զարձակումն, ու քաւեց իւր մեղքը զարմանալի խոնարհութեամբ :

Շատ ուրիշ բարեպաշտական ու քաջութեան գործեր ալ ըրաւ Թէոդոս, ու կայսերութիւնը բաժանելով իւր երկու որդւոցը մէջ, որ կըսուէին Ռնորիոս եւ Արկադէոս, յամին 395, փոխեցաւ առ Աստուած, իհասակի յիսուն ամաց, եւ դասեցաւ իկարգս սրբոց : Թէոդոս վերջինն եղաւ եւ իմիասնեծան կայսերս Հռովմայ :

Կ Ո Ս Տ Ա Ն Գ Ի Թ Ա Ն Ո Ս Մ Ե Ծ Ն.

Բարեպաշտ ինքնակալն Կոստանդիանոս՝ որ անուանեցաւ Մեծ, էր որդի Կոստասայ կամ Կոստանդի՝ Նլորոս կոչեցելոյ, եւ Հեղինեայ դշխոյին, ծնեալ յամի Տեառն 274: Տղայութեան ժամանակին սիրելի եղաւ Գիովղէտիանոս կայսեր, եւ քովը կճառայէր. բայց յետոյ գնաց հօրը քով յաշխարհն Բրիտանիա, ուր եւ անուանեցաւ ինքնակալ, հօրը տեղ, նորա մեռնելէն վերջը, յամին 306, եւ Թագաւորեց Գաղղիոյ, Սպանիոյ եւ Բրիտանիոյ վրայ. եւ շատ յաղթութիւններ ըրաւ ընդդէմ ամենայն բարբարոսացն:

Մաքսենտիոս բռնաւորը, որ Կոստանդիանոսի կնոջը եղբայրն էր, իրեն թշնամացաւ, ուստի եւ պատերազմ հրատարակեցին: Կոստանդիանոս դեռ հեթանոս էր ու կռապաշտ. վազեց Մաքսենտիոսի վրայ. բայց մեծ տարակուսի մէջ էր, որովհետեւ թշնամին շատ զօրք ունէր: Բայց Աստուած որ ընտրած էր ըզ-Կոստանդիանոս իսպաշտպան յախոյեան եկեղեցւոյ իւրոյ սրբոյ, նորա աչքը բացաւ, ճշմարտութիւնը ճանչցուց: ձանապարհին ցորեկ ատեն Կոստանդիանոս երկնից երեսը մեծ լոյս մը տեսաւ եւ մէջը խաչ մը, վրան ալ այսպէս գրած. «Այսու յաղթես»: Կոստանդիանոս քաջալերուեցաւ, այս նշանի նման դրօշակ մը շինել տուաւ ու բանակին առջեւէն տանել հրամայեց, վազեց Հռոմայ վրայ ու զարկաւ ջարդեց թշնամւոյն զօրքն, ու յաղթութեամբ մտաւ ի Հռոմ: Յետոյ յաղթեց եւ Լիկիանոս կայսեր, եւ յամի Տեառն 323 եղաւ միահեծան կայսր Հռովմայեցւոց:

Այնուհետեւ ընկալաւ զճշմարիտ կրօնս, Քրիստոնեայ եղաւ, եւ բոլոր աշխարհի խաղաղութիւն տուաւ: Եկեղեցիներ կանգնեց, պայծառացոյց զքրիստոնէութիւն, եւ իւր բարեպաշտութեամբն եղաւ օրինակ ամենեցուն:

Արիանոսաց դէմ գումարել տուաւ զառաջին ժողովն համաշխարհական ինիկիա քաղաք, եւ ինքն եւս ժողովին մէջ

գտնուեցաւ. ոտքի վրայ կանգնած կեցաւ, Ս. Հարցմէ սրտ-
կառելով, ու Քրիստոսի խոստովանողաց վէրքերը կհամբուրէր
արտասուօք:

Յետոյ ինքնակալութեան ամոռը փոխադրեց իքաղաքն Բիւ-
զանդիոն, եւ անուանեց զայն *Կոստանդնուպոլիս*, որ եւ մինչեւ
ցայժմ այսպէս կկոչուի այն մեծ մայրաքաղաքը:

Շատ բարեպաշտութեան գործեր ալ ըրաւ աստուածասէրն
Կոստանդիանոս, եղաւ միշտ պաշտպան քրիստոնէութեան եւ
ուղղափառութեան, եւ փոխեցաւ առ Աստուած վաթսուն եւ
երեք տարեկան, յամի Տեառն 337, յետ Թագաւորելոյ փառօք
երեսուն եւ երեք տարի:

Վ Լ Ո Ւ Խ Կ Թ.

Ս Ո Ւ Բ Ի Ռ Ո Ն Ո Փ Բ Ի Ո Ս Ճ Ք Ն Ա Ի Ո Ր.

Սա կրօնաւորեցաւ իմանկութենէ իծեբայիդ, եւ ամենայն
կրօնաւորական բարեկարգութիւն սովորեցէն յետոյ, լը-
սելով որ ուրիշ կրօնաւորներ կան որ անապատի մէջ
կճգնին միս մինակ, վառեցաւ սիրտը նոցա նմանող ըւ-
լալու: Ուստի գիշեր ժամանակ Թողուց վանքը, ճանա-
պարհ ելաւ ու անապատ գնաց, չորս օրուան հաց եւ ջուր հետն
առնելով: Քարայր մը հասնելով ներս մտաւ, ծերունի ճգնաւոր
մը դիմացն ելաւ, ողջոյն տուաւ, «Դո՞ւ ես եղբայր Ոնոփրիոս,
Աստուած քեզի հետ ըլլայ» ըսաւ, ներս առաւ, ճգնաւորու-
թիւն սովորեցուց: Յետոյ մէկտեղ ելան աւելի խոր անապատը,
պզտիկ սենեակ մը հանդիպեցան, քովն ալ արմաւենի մը տըն-
կուած. հոն Թողուց զՈնոփրիոս եւ ինքն դարձաւ. եւ տարին
մէյմը կուգար կմխիթարէր, մինչեւ վախճանեցաւ Ս. ծերունին:

Ս. Ոնոփրիա ամենայն նեղութեանց քաջութեամբ տարաւ.
քաղց, ծարաւ, ցուրտ քաշեց, շատ անգամ մահուան դուռն հա-
սաւ, բայց չլքաւ, Աստուծոյ կապաւինէր, կքաջալերուէր. եւ
շատ անգամ ալ հրեշտակ յերկնից կուգայր եւ կզօրացընէր զնա:

Նատ տարի անցնելէն ետեւ Պափնոտիոս անունով եգիպտացի կրօնաւորի մը սիրտը Աստուած փափաք ձգեց ներսի անպատները քալել, որ տեսնէ զԾառայս Աստուծոյ: Այս մտքով Ֆանապարի ելաւ. տասնըեօթն օր քալեց անհնարին նեղըւթեամբք. հասաւ լերան մը քովերը, հեռուանց տեսաւ ահաւոր այլակերպ բան մը մարդու նման, վախցաւ, սկսաւ դէպի լեռն փախչիլ, որ ազատի գազանին ձեռքէն:

Բայց այն գազան կարծածը՝ Ոնոփրիոս Ֆանաւորն էր, որ այնչափ տարի մազերն երկնցած ցուրտի եւ արեւուն մէջ մարդկութենէ դուրս ելածի պէս բան մըն էր: «Ի՞նչ կվախես, գոչեց սուրբը. ես ալ քեզի պէս մարդ եմ, Աստուծոյ անուանն համար այս անպատն եմ եկած»:

Այն ատեն Պափնոտիոսի վախը փարատեցաւ, վար իջաւ, սըրբոյն ոտքն ինկաւ. Ֆանաւորն օրհնեց զնա վեր վերոյց, «Դու ալ Աստուծոյ ծառայն ես, ըսաւ, սիրելի սրբոց նորա»: Յետոյ հարցուց եգիպտոսի կրօնաւորաց վրայ: Պափնոտիոս ալ պատմելէն վերջը, աղաչեց որ սուրբն ալ իւր վարքն իրեն պատմէ:

Ս. Ֆանաւորը ամենայն ինչ պատմեց, յետոյ արեւը մարը մտնելու ժամանակ հաց կերան, եւ աղօթք ընելով բոլոր գիշերն անցուցին առանց քնոյ:

Առաւօտ որ եղաւ տեսաւ Պափնոտիոս որ Ոնոփրիոսի երեսը հրեշտակի պէս կցուրար. սկսաւ վախնալ: Բայց Սուրբը հասկըցուց Պափնոտիոսի որ իրեն մահուան ժամանակն եկած էր. «Աստուած քեզ ղրկեց որ զիս Թաղես, ըսաւ. զնա պատմէ եգիպտոս՝ ինչ որ հոս տեսար: Ով որ իմ յիշատակս ընէ աղօթիւք՝ իրեն նեղըւթեան ժամանակ կխոստանամ որ ես ալ բարեխօս ըլլամ իրեն համար առաջի Աստուծոյ»:

Այս ըսելով ննչեց խաղաղութեամբ, եւ հրեշտակաց երգակցութեամբ վերափոխեցաւ հոգին առ Աստուած: Պափնոտիոս Թաղեց զնա արտասուօք, յետոյ ելաւ դարձաւ յեգիպտոս եւ բոլոր տեսածը տեղն իտեղը պատմեց կրօնաւորաց: Նոքա ալ փառք տուին Աստուծոյ որ այնպէս ծածուկ ծառաներ ունի, եւ այնպէս երկնակրօն սուրբեր կյարուցանէ նաեւ երկրիս վրայ:

Գ Լ Ո Ւ Խ Զ

Յ Ո Ւ Դ Ա Յ Ա Ռ Ա Ք Ե Ա Լ

Աս մի էր յերկոտասան առաքելոց, որդի Կղէովպայ, եւ բօր Ս. Յովսեփայ, անոր համար եւ սա *եղբայր Տեսուն* կկոչուի, ինչպէս նաեւ իւր մեծ եղբայրն Յակոբ արդարը, որոյ անունովն եւս ինքզինքը կկոչէ նա իւր Կաթողիկեայ Թղթոյն մէջ «*եղբայր Յակոբայ*», ուստի, եւ կըսուի *Յուդա Յակոբեան*: Կկոչուի նաեւ Ղերէոս, որ եւ անուանեցաւ Թաղէոս, եւ երբեմն Յուդա Թաղէոս, մեր Թաղէոս առաքեալէն որոշուելու համար:

Աս Հոգւով սրբով ցուելէն ետքը գնաց Աւետարանը քարոզելու եղովմայեցոց, Արաբացոց, Ասորոց, Հայոց, Մարաց եւ Պարսից երկիրները, եւ շատ հրաշքներ կընէր. շատ մարդիկ դարձոյց քրիստոնեայ ըրաւ, եկեղեցիս կանգնեց եւ բախանայս ձեռնադրեց:

Գրեց եւ Կաթողիկեայ Թուղթը, իւր քարոզութեամբ դարձուցած հեթանոսները խրատելով եւ զգուշացուցանելով իխառնակեցիկ գնացից:

Երբ Հայաստան կը քարոզէր՝ Բարթողիմէոս առաքելոյն հետ տեսնուեցան, յետոյ Յուդա առաքեալ գնաց ի Պարսկահայս, եւ Սիմոն Կանանացի առաքելոյն հետ քարոզեաց զՔրիստոս, եւ կատարեցաւ նահատակութեամբ իբաղաքն Որմի, իփառս Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ:

Գ Լ Ո Ւ Ի Յ Ն Ա .

Ե Ր Ե Մ Ի Ա Մ Ա Ր Գ Ա Ր Է .

Երեմիա մարգարէն էր յերկրէն Բենիամինի, յԱնանովթ քաղաքէ քահանայից, իքահանայական ազգէն Ղեւեայ: Սա իմանկութենէ սրբուեցաւ յԱստուծոյ, եւ ընտրեցաւ լինել մարգարէ եւ խոստովանող անուան Տեառն:

Էր նա բարուք եւ վարուք անարատ, եւ անաչառ կրարողէր զբանն Աստուծոյ, ուստի եւ շատ նեղութիւն եւ հալածանք քաշեց, չորս հինգ անգամ բանտ դրուեցաւ, եւ մինչեւ մահապարտից գուրը ձգուեցաւ, ինչպէս որ ինքն իսկ կպատմէ կարգաւ:

Երբ նաբուզոդոնոսոր առաւ զԵրուսաղէմ, հրաման տուաւ որ արձակեն զկապեալն Երեմիա: Նա կեցաւ Երուսաղեմայ կործանման վրայ ողբ ըսաւ եւ գրեց:

Ժողովրդեան մնացորդը խորհուրդը ըրաւ փախչել յԵգիպտոս, որպէս զի Բաբելացոց ձեռքէն ազատին: Ընդդէմ կեցաւ Երեմիա, բայց նոքա բռնութեամբ առին եւ զնա: Եգիպտոսի մէջ ալ չորս տարի մարգարէացաւ նա: Բայց Հրեայք չդիմացան նորա Յըմարտախօս քարոզութեանցն. ուստի եւ օր մը վրան Թափեցան ու քարկոծեցին:

Ս. Երեմիայի գերեզմանը շատ նշանաւոր եղաւ հրաշիւք. ուստի եւ հեծանոս Եգիպտացիք անգամ կպատուէին զայն: Հեղինէ Թագուհին փառաւոր ուխտատեղի շինել տուաւ այն գբին վրան, որոյ մէջ ձգուած էր մարգարէն:

Երեմիա մարգարէն գրեց մարգարէութեան գիրքը կէս մը անձամբ, կէս մ'ալ իծեռն Բարուքայ աշակերտին իւրոյ:

Գ Լ Ո Ւ Խ Զ Բ .

Հ Ո Ւ Փ Ս Ի Մ Է Ե Ւ Գ Ա Յ Ի Ա Ն Է .

Դիոկղետիանոս կայսեր հալածանաց ժամանակը շատ մը կուսանք Հռոմ ծածուկ ժողվուած Գայիանէ սրբուհւոյն առաջնորդութեամբը սրբութեան վարուք կճգնէին: Ասոնց մէկն էր Հռիփսիմէ կոյսը որ Գայիանէի ազգական էր, եւ կայսերական ցեղէ:

Դիոկղետիանոս ուզելով գիղեցիկ հարս մը գտնել, հրամայեց որ ամէն տեղ մանեն նային եւ ամենէն տեսօք աղջկան պատկերը բերեն իրեն, որպէս զի որուն որ հաւնի՝ ընտրէ զնա իւր իհարանութիւն: Հռիփսիմէի գեղեցկութեան համբաւը լսելով՝ եկան նոքա եւ պատկերը քաշեցին, տարին կայսեր, որ եւ շատ հաւնելով՝ հրամայեց որ շուտով աճնուն, իրեն բերեն զկոյսն Հռիփսիմէ:

Բայց Գայիանէ հասկընալով որ կայսեր միտքը գէշ է, չուզեց որ իւր սան Հռիփսիմէին կուսութեան ծաղիկը չորցընէ այն ամբարիշտը. ուստի եւ աղօթիւք Աստուծոյ դիմելով, իւր ընկերներովը եօթանասուն կուսանք ծածուկ գիշերանց նաւ մտան ու փախան:

Երուսաղէմ եկան ուխտերնին կատարեցին: Հոն Ս. Աստուածամօր գերեզմանին վրայ ուխտիւք նուիրեց Հռիփսիմէ իւր կուսութիւնն առ Աստուած իծեւն Տիրամայր Կուսին, որ գիշերն երեւնալով Գայիանէայ, հրամայեց որ երթան ի Հայաստան:

Եղեսիայէն անցնելու ժամանակ՝ բաժնուեցան, ոմանք հոն մնացին. ոմանք այլ եւ այլ տեղուանք գնացին ցրուեցան: Իսկ երեսունեկինգ կուսանք Հռիփսիմէայ եւ Գայիանէայ հետ գնացին ի Հայաստան: ձանապարհին այլ եւ այլ հրաշագործութիւններ ընելով՝ եկան հասան ի Վաղարշապատ, որ Հայոց Թագաւորութեան մայրաքաղաքն էր: Եւ որպէս զի չիմացուին չճանցուին՝ քաղբէն դուրս խաղող կախելու տեղուանք կային՝ հոն բնակեցան:

Գիովկետիանոս երբոր լսեց որ Հռիփսիմէ եւ իւր ընկերքը փախեր են՝ բարկացաւ, փնտռել տուաւ, իմացաւ որ Հայաստան փախեր են. գիր գրեց առ Թագաւորն Հայոց Տրդատ, ու կիւնդրէր որ գտնէ զՀռիփսիմէ, ու կա՛մ իրեն ղրկէ իՀռոմ, կամ առնու հարսն, ու ընէ Հայոց Թագուհի:

Երբոր զայն լսեց Տրդատ Թագաւորը, շուտ մը մեծ իշխաններ ղրկեց բազմութեամբ եւ մեծամեծ ընծաներով որ հրաւիրեն զՀռիփսիմէ: Ամէնքն ալ վազեցին, աւետիս կուտային որ Թագուհի եղաւ Հայոց: Բայց Հռիփսիմէ՝ խրատուք սրբուհւոյն Գայիանեայ եւ շնորհօքն Աստուծոյ զօրացեալ՝ արհամարհեց այն ընծաները, եւ յանձն չառաւ երթալ կուսալաշտ Թագաւորին կամքը կատարել:

Տրդատ շատ բարկացաւ. «Որովհետեւ չուզեց անուշութեամբ գալ, ըսաւ, գնացէք բռնութեամբ բերէք»: Այնպէս ալ ըրին, գնացին քաշկուտելով բերին զՀռիփսիմէ յապարհանս Թագաւորին: Հոն սուրբ կոյսը Աստուծոյ դիմեց, կզոչէր արտասուօք որ իրեն օգնութեան հասնի, ազատէ զինքը, ինչպէս ազատեց զՆուշան: Աստուած լսեց նորա աղօթքին, զօրացոյց զինքը, այնպէս՝ որ Տրդատ հսկայ Թագաւորը չկրցաւ յաղթել Հռիփսիմէի, ու շատ ժամերով հետը պատերազմելէն ետքը՝ յոգնեցաւ յուսահատեցաւ չար ցանկութիւնը կատարելէն, ու սենեկէն դուրս ելաւ:

Հրաման տուաւ Թագաւորը որ Գայիանէն կանչեն որ յորդորէ զՀռիփսիմէ լսել Թագաւորին ու նորա չար բաղձանքը կատարել: Բայց Գայիանէ եկաւ սկսաւ աւելի եւս յորդորել զօրացուցանել զսուրբ սանն իւր որ արիաբար դէմ կենայ սատանային այս մեծ փորձութեանը, եւ կյիշեցընէր իրեն որ ինքն հարսն է Քրիստոսի:

Թագաւորը նորէն սկսաւ կռուիլ Հռիփսիմեայ հետ. բայց նորէն յաղթուեցաւ, Թագաւորական սրտմուճանը պատան պատառ եղաւ, ինքն ալ յոգնած դադրած ընկաւ: Իսկ սուրբ կոյսը դուրս ելաւ պալատէն ու քաղքին մէջէն անցնելով զնաց իւր ընկերներուն քով, ու Աստուծոյ շնորհակալութիւն մատոյց նոցա հետ:

Գիշերանց հասան դահիճներն, Թագաւորին հրամանաւ չարաչար տանջեցին զսուրբն Հռիփսիմէ. ձեռուրները ետեւը

կապեցին, լեզուն կտրեցին. ետքը չորս ցիցերու (*արխաներու*) կապեցին ձեռքերն ու ոտքերը եւ տակէն կրակ վառեցին, եւ փորուն վրայ սուր քարեր լեցընելով, աղիքները դուրս Թափեցին, աչուըները փորեցին հանեցին, ու այնպէս կտրտելով նահատակեցին զսուրբ կոյսն: Նոյնպէս մեռուցին նաեւ նորա ընկերները 33 հոգի:

Իսկ Գայիանէ իւր մէկ ընկերաւը՝ պալատին մէջ բանտ դրուած էր: Տրդատ երբ լսեց Ս. Հռիփսիմեայ մահը, կատաղութենէն մեռցընել տուաւ նաեւ այն երկու կուսանքը, որովհետեւ զԳայիանէ կհամարէր պատճառ Ս. Հռիփսիմեայ իւր հրամանն ու կամքը չկատարելուն:

Այսպէս կատարեցան Հռիփսիմեան կուսանքն յամի Տեառն 301. եւ նոցա արիւնը եղաւ բարեխօս մեր աշխարհին համար, որ կռապաշտութենէն Հայաստան դարձաւ յաստուածպաշտութիւն իձեռն Ս. Գրիգորի Լուսաւորչին:

Գ Լ Ո Ւ Խ Զ Գ.

Պ Ե Տ Ր Ո Ս Ե Ի Պ Օ Ղ Ո Ս Ա Ռ Ա Ք Ե Ա Լ Ք.

Գլխաւոր առաքեալքն Պետրոս եւ Պօղոս՝ Հոգւով սրբով լցուած, շրջեցան քարոզութեամբ ընդ Հրեայս եւ ընդ հեթանոսս, եւ դարձուցին շատ ժողովուրդներ ի հաւատս Քրիստոսի. եկեղեցիներ հիմնեցին, ձեռնադրեցին եպիսկոպոս, քահանայ եւ այլ պաշտօնեայս իՏէր, եւ ապա երկուսն ալ գնացին ի Հռովմ. Պետրոս՝ քարոզութեամբ, իսկ Պօղոս՝ կապանօք, որ դատուի:

Այն ժամանակները Սիմոն մոգ անունով կախարդ մը կար, որ իրեն սատանայական հնարքներովը ժողովուրդը կմոլորեցընէր, եւ ինքզինք Աստուած կանուանէր: Որ մը որ ներոն կայսեր եւ բոլոր ժողովուրդին առջեւ սա հրաշքներ կձեւացընէր,

Պետրոս եւ Պօղոս առաքեալք աղօթքի կեցան առ Աստուած որ չթողու յաջողել ամպարշտին . Աստուած ալ չարաչար մահուամբ սասկեցուց այն անօրէն Սիմոնը :

Ներոն կայսրը այս բանիս վրայ շատ բարկացաւ , մանաւանդ որ առաքելոց քարոզութեամբը կայսերական տնէն ալ շատ մեծամեծք քրիստոնեայ եղած էին . ուստի հրամայեց որ խաչեն զՍ. Պետրոս , իսկ զՍ. Պօղոս՝ գլխատեն , որովհետեւ նա Հռովմայեցի գրուած էր , ուստի եւ չէր կարելի խաչի անարգական մահուամբ զնա մեռցնել :

Հաւատացեալք առին Թաղեցին այն երկու մեծ Առաքելոց մարմինները , եւ յետոյ քրիստոնէութեան պայծառացած ժամանակը՝ փառաւոր եկեղեցիներ կանգնեցին ի Հռոմնոցա անուով , որ եւ կան մինչեւ ցայսօր :

Ս. Պետրոս գրեց Կաթողիկեայ Թղթեր . նոյնպէս եւ Ս. Պօղոս գրեց առաքելական Թղթեր , լի Հոգւով սրբով : Իսկ իրենց գործերը գրուած են մասամբ իւրիք իգործս Առաքելոց , իձեռն Գուկասու Աւետարանչին , որ աշակերտեցաւ Ս. Պօղոսի :

Գ Լ Ո Ւ Ի Զ Գ .

Ս Ր Բ Ո Ւ Հ Ի Կ Ա Տ Ա Ր Ի Ն Է .

 Կատարինէ կոյսն Աղեքսանդրիա քաղաքն էր ծնած Մարսենտի ու Մարսիմինոս կռապաշտ կայսերաց ժամանակը : Ինքը խիստ մեծ ցեղէ աղջիկ էր , ու հաւատով քրիստոնեայ , գեղեցիկ ու խելացի . լաւ ալ ուսում առած էր պղտիկուց , շատ առաջ գնացած , ու փիլիսոփայական ուսմանց մէջ ալ անուանի եղած էր :

Այնպէս անունը ելաւ՝ որ շատ տեղաց կուգային զինքը տեսնելու , լսելու , եւ ամէնքը զարմացած կմնային իրեն իմաստութեանը վրայ :

եղաւ որ Թագաւորը Աղեքսանդրիա եկաւ, ու գնաց կռոց տաճարը զոյ մատուցանելու համար: Կատարինէ կոյսը դէմն ելաւ, եւ որովհետեւ ինքն ալ Թագաւորական տնէ էր՝ համարձակեցաւ Թագաւորին երեսը զարնել կռապաշտուծեան մոլորութիւնն ու քրիստոնէութեան Յշմարտութիւնը:

Թագաւորն ու քովի իշխանք զարմացած մնացին տեսնելով կռուին Ֆարտասանութիւնը. ուստի եւ կանչել տուին զօրաւոր փիլիսոփաներ որ Կատարինէի հետ վիճեն, քրիստոնէութիւնը փուճ կրօն ցուցընել տան: Ժողովեցան շատ մը փիլիսոփայք, սկսան վիճաբանել, բայց ոչ ոք կրցաւ կռուին յաղթել, որովհետեւ նա զօրացեալ իՀոգւոյն սրբոյ՝ կցուցընէր կռապաշտութեան ո՛րչափ անխելք կրօն ըլլալը:

Թագաւորը տեսնելով այնքան փիլիսոփայից յաղթահարուիլը, որ քրիստոնէութեան Յշմարտութիւնը կխոստովանէին, կատուեցաւ, հրամայեց որ այն փիլիսոփաները բռնեն կրակը ձգեն: Ս. Կոյսը քաջալերեց զիրենք, «Ձուրի տեղ կրակով պիտի մկրտուիք, ըսաւ, շնորհակալ եղիք Աստուծոյ որ ձեզ մոլորութենէ հանեց»: Այնպիսով նահատակուեցան այն փիլիսոփաները: Բայց որովհետեւ իրենց մէկ մազն ալ չէր այրած, ժողովրդեան մէջէն շատ մարդ զարմացած քրիստոնեայ եղան. ասոնց հետ էր նաեւ Պորփիր զօրապետն իւր երկու հարիւր զինուորներովը:

Թագաւորը բոլոր կատաղութիւնը Ս. կռուին վրայ Թափեց: Հրամայեց բոլոր նորա ոսկի զարդերը քաշել հանել, ճեճել ու բանտ նետել, յուսալով որ վախնայ ու Թողու քրիստոնէական սուրբ կրօնը:

Երկրորդ անգամ ատեան կանչեց. բայց առջինին պէս հաստատուն էր Ս. կոյսը իւր հաւատքին մէջ: Ուստի Թագաւորը սաստիկ բարկացած, կապել տուաւ զԿատարինէ այնպիսի անիւի (*քեֆերկի*) մը՝ որոյ վրայ սուրբը գամուած էին, ուստի եւ կտոր կտոր պիտի ընէին Ս. կռուին մարմինը: Բայց Աստուծոյ հրեշտակը իջաւ ազատեց զԿատարինէ:

Այս հրաշքին վրայ բարեպաշտ մեծատոհմ տիկին մը համարձակեցաւ մեղադրել զԹագաւորն, որ բարկացաւ, հրամայեց նահատակել զնա եւ զՊորփիր եւ զ200 զօրականս նորա:

Յետոյ առջեւը կանչել տուաւ զԿատարինէ, դարձեալ յորդորեց որ Թողու զքրիստոնէութիւն, բայց յուսահատելով՝ հրա-

մայեց որ գլուխը կտրեն : Ս. կոյսն աղաչեց Աստուծոյ որ իւր յիշատակն ընողներուն հասնի, նոցա ցաւերը բժշկէ : Այն կերպով կատարեցաւ սուրբ կոյսն Կատարինէ իփառս Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ :

ԳԼՈՒԽ ԷԵ.

Ս Ր Բ Ո Ւ Հ Ի Ք Ր Ի Ս Տ Ի Ն Է .

Քրիստինէ կոյսը Տիւրոս քաղաքէն էր, Հոռովմայեցոյ Տրիպիանոս կայսեր օրովը . հայրը Ուրբանոս կըսուէր, հարուստ մարդ էր եւ դատաւոր էր :

Սա տեսնելով իւր աղջկան գեղեցկութիւնն ու խելացիութիւնը, ուզեց զինքը քրմուհի ընէ, չաստուածոց ծառայութեանը նուիրէ : Ոսկիէ, արծրութէ կուռքեր շինել տուաւ, աշտարակի մը մէջ դրաւ, ու աղջիկն ալ նոցա պաշտամանը նուիրեց եւ դրաւ հոն հետը նաեւ ուրիշ աղջիկներ որ չաստուածներուն ծառայեն :

Երբ աղջիկը մեծցաւ, խելքը շատ սուր ըլլալով՝ հասկըցաւ կռոց ստուծիւնը, եւ լսած ըլլալով քրիստոնէից Աստուծոյն վրայ, կհառաչէր կփափաքէր որ լսէ նորա վրայ եւ Յշմարտութիւնն իրեն Ֆանչցընէ :

Քրիստոս Տէլն մեր երեւեցաւ իրեն իտեսլեան եւ ըսաւ, «Քրիստինէ, ես եմ Յշմարտութիւն եւ կեանք . մի՛ վախնար ես քեզի հետ եմ», եւ զօրացոյց զնա :

Այն օրուրնէ դադրեցաւ Քրիստինէ չաստուածոց խունկ մատուցանելէն : Հայրը լսելով զայս՝ բարկացաւ, քովը կանչեց իրատեց, բայց երբ նա յանձն չառաւ, հրամայեց որ ճեճեն չարաչար : Ելաւ տրտմութեամբ զնաց իւր կնոջը պատմեց : Նա ալ եկաւ կյորդօրէր կաղաչէր աղջկանը որ դառնայ, կուռքերը պաշտէ : Բայց Քրիստինէ մօրը արտասուացը չնայեց, եւ հաստատ մնաց իսէրն Քրիստոսի :

Ուրբանոս կատղելով՝ ատեան կանչեց աղջիկը . ժողովրդեան առջեւ բռնադատեց որ դառնայ . բայց երբ նա յանձն չառաւ, այնչափ ծեծել տուաւ զՔրիստինէ՝ որ դահիճքն յոգնեցան : Հրամայեց որ կախեն, երկամեներով մարմինը քերեն . միսը կտոր կտոր վար կիյնար . կոյսը արիւնամաթախ մսին մէկ կտորը գետնէն վերցուց առաւ հօրն երեսը նետեց, « Ա՛ռ, կե՛ր աղջկանդ միսը » գոչելով :

Բայց բարբարոս հայրը աւելի կատղեցաւ : Հրաման տուաւ անիւի մը վրայ կապել, վրան սուրեր ցցուած, տակն ալ կրակ վառել տուաւ . բայց Ս. կուսին աղօթքովը կրակը մարեցաւ, ու հրեշտակը նորա խոցերը առողջացոյց :

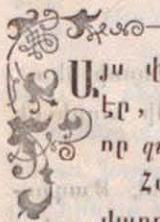
Ուրբանոս ծով նետել հրամայեց զՔրիստինէ, վիզը քար կապած . բայց հրեշտակը պահեց զնա ողջանդամ : Հայրը կատաղութենէն մեռաւ :

Ուրբանոսի տեղ եկան ուրիշ երկու դատաւոր մէկմէկու ետեւէն . նորա ալ չարչարել տուին զՔրիստինէ . եւ տեսնելով որ չմեռնիր՝ կկարծէին թէ կախարդական զօրութիւն ունի : Շատ հրաշքներ եղան, շատ բազմութիւն դարձան քրիստոնեայ եղան : Վերջապէս զարկին կողը չարաչար, ու այնպէս աւանդեց զոգին առ Աստուած սուրբ կոյսն Քրիստինէ յամին 110, իփառս Քրիստոսի Աստուծոյ :

Գ Լ Ո Ւ Ի Ի Զ Զ .

Ս Ր Բ Ո Ւ Ի Զ Ի Շ Ո Ւ Շ Ա Ն .

Այս փառաւոր սրբուհիին առջի անունը Վարդանուհի էր, բայց իւր գեղեցկութեանը համար ըսուեցաւ *Շուշան* որ *զանպախ* ծաղիկն է :

Հայրն էր Ս. Վարդան Մամիկոնեան Հայոց մեծ զօրավարը, որ Քրիստոսի սուրբ հաւատոց համար նահատակուեցաւ : Սա իւր սիրուն աղջիկը կարգեց Վրաց մեծ իշխանին հետ, որ կըսուէր Վազգէն :

Շուշան՝ Ս. վարդանայ ձեռքով լաւ ուսում առած էր, միանգամայն եւ բարի խրատներով զարդարուած էր իմանկութենէ. բայց էրկեր՝ շատ չարասիրտ մարդ ելաւ, մանաւանդ որ յուսով փառաց գնաց Պարսից Թագաւորին առջեւ ուրացաւ զբրիտոնէութիւնը ու դարձաւ որ իւր երկիրն ալ հաստատէ՝ զկրակապաշտութիւն։

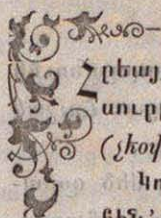
Սկսաւ ամենէն առաջ իւր կինը չարչարել որ Թողլու զկրօնս Քրիստոսի։ Բայց Շուշան ամենեւին յանձն չառաւ։ Վազգէն վեց տարի ամենայն տեսակ տանջանք տուաւ, բայց սրբուհին պինդ կեցաւ իւր սուրբ հաւատքին մէջ, ու վեց տարի սաստիկ բանտի մէջ անցուց, ու միշտ գոհութիւն կուտար Աստուծոյ որ զինքն արժանի ըրաւ չարչարուելու՝ իւր անուանն համար։

Վերջապէս օր մը երբ Վազգէն նորէն յորդորեց որ դառնայ, եւ Շուշան յանձն չառաւ, կատղեցաւ բռնաւորը, ու ձեռքի լախոր (*բոփուզ*) զարկաւ սրբուհւոյն գլխուն, վրայ հասաւ Վազգենի եղբայրը Գուրգէն իշխանը, ու հարսն առաւ ապահով տեղ տարաւ։

Բայց սրբուհւոյն Շուշանայ չարչարանաց վերջն հասած էր. սուրբ Խորհուրդն ընդունեցաւ, ու իւր մաքուր հոգին յանձնելով իձեռս Քրիստոսի, մեռաւ իբրեւ քաջ նահատակ, յամի Տեառն 458, եւ եղաւ պարծանք մեր ազգին։

Գ Լ Ո Ւ Խ Զ Ե

Գ Ի Ի Տ Ս. Խ Ա Չ Ի Ն Ք Բ Ի Ս Տ Ո Ս Ի .

Հրեայք սաստիկ ատելութիւն ունենալով Քրիստոսի հետ՝ սուրբ Խաչը ուզեր էին անյայտացնել, ուստի աղբիւսի (*չհօփլիւկ*) մը մէջ նետեր էին։

Կոստանդիանոս Թագաւորին մայրը Հեղինէ Թագուհին՝ բրիտոնեայ ըլլալէն ետքը մեծ փափաքանօք վառուեցաւ որ սուրբ Խաչը գտնայ. ուստի ելաւ բազմութեամբ եւ գանձերով գնաց յերուսաղէմ, եւ հարցուց Հրէից Թէ ո՞ր

դրիք զսուրբ Խաչն Քրիստոսի: Այն անիրաւ անզգամները ուրացան, «Մեք չգիտեմք» ըսին: Այն ատեն Թագուհին սկսաւ նեղը ձգել, սպառնալ: Անոնք ալ վախցան ու վերջապէս մէջերնէն Յուդա անուևով խելացի մարդ մը ցուցուցին. նա ալ առաջնորդեց Թագուհիին ու տարաւ այն աղբիւսը որոյ մէջ նետած էին սուրբ Խաչը:

Շատ փորելէն ետեւ դուրս ելաւ երեք խաչ. չկրցան իմանալ Թէ ո՞րն էր Քրիստոսի խաչը, եւ ո՞րն աւազակացը: Այն ատեն դիմեցին աղօթիւք առ Աստուած. մեռել մը բերին ու երբ Քրիստոսի Խաչին վրայ դրին՝ իսկոյն յարուծիւն առաւ: Ուրախացան քրիստոնեայք ու փառք տուին Աստուծոյ:

Յուդա դարձաւ քրիստոնեայ եղաւ ու անուանեցաւ Կիւրեղ: Յետոյ եպիսկոպոս ձեռնադրեցաւ Երուսաղեմայ, ու իւր բարեպաշտ մօրը Աննայի հետ նահատակուեցաւ Յուլիանոս ուրացող կայսերէն. եւ երկուսին տօնն ալ կկատարեմք:

Գ Լ Ո Ւ Խ Զ Ը.

Վ Ա Ր Դ Ե Ն Ի Կ Ո Յ Ս.

Այս կոյսը՝ Հայ էր ազգաւ, պարկեշտ, աղօթասէր, խոնարհ եւ առաքինի որ պահօք եւ աղօթիւք կանցընէր ժամանակը. կաշխատէր, կգործէր, եւ ինչ որ ստակ ձեռքը կանցնէր՝ աղքատաց ողորմութիւն կուտար:

Սր մը երբ եկեղեցի կերթար՝ երիտասարդին մէկը ետեւէն ընկաւ, շատ ջանաց, բայց օգուտ չունեցաւ: Յետոյ շատ անգամ մարդ զրկեց, սակայն Վարդենի ամենեւին չհաւանեցաւ նորա կամքին. «ես Քրիստոսի եմ հարսնացած, կըսէր, չեմ կրնար մարդու երթալ»:

Բայց որովհետեւ երիտասարդը չէր դադարէր զինքը նեղելէն, սուրբ կոյսը օր մը բովը կանչեց զնա, եւ հարցուց Թէ «Ինչո՞ւ այսչափ ետեւէն է ընկեր»: Երբ իմացաւ որ իւր աչքերուն ա-

ղուհրուծեանն համար է, լաւ համարեցաւ իւր մարմնոյն վնասը՝ քան թէ այն երիտասարդին հոգւոյն վնասը. զարկաւ փայտով աչքերուն եւ կուրացոյց ինքզինքը: Այս որ տեսաւ երիտասարդը՝ սարսափեցաւ, գնաց կրօնաւոր եղաւ:

Իսկ սրբուհին վարդենի այն չարչարանքին մէջ ապրեցաւ դեռ երկու տարի բազում նեղութեամբք, եւ փոխեցաւ առ անձկալին իւր ֆրիստոս: Հրեշտակները իմաց տուին քանի մը ճգնաւորներու, որ եկան ու թաղեցին սուրբ կոյսն սաղմոսիք եւ օրհնութեամբք:

Գ Լ Ո Ի Խ Զ Թ.

Խ Ա Չ Ա Տ Ո Ի Ր Ն Ա Հ Ա Տ Ա Կ.

Խաչատուր նոր վկայն՝ էր հայազգի, Տիգրանակերտ քաղաքը ծնած, քսանամեայ պատանի, աղօթասէր եւ ընթերցասէր, ջերմ եւ եռանդուն յաստուածպաշտութեան: Սա լսելով սուրբ մարտիրոսաց վարքը, կվառուէր, կփափաքէք որ ինքն ալ մարտիրոսանայ իփառս Քրիստոսի: Աստուած ալ լսեց նորա աղօթքը:

Օր մը անէն դուրս ելած ժամանակը քսաւ թէ «Այսօր մէյ մ'ալ չեմ դառնար տուն, որովհետեւ Աստուած զիս կկանչէ»: ձանապարհին այլազգի մը հայհոյեց կռիւ բացաւ հետը: Խաչատուր համբերեց, բայց ցցուց նորա հաւատքին ծռուծիւնը: Այն ատեն վրան թափեցան այլազգիք, իբրեւ հայհոյիչ իրենց օրինաց՝ տարին դատաւորին առջեւ: Նա սկսաւ յորդորել զպատանին որ դառնայ մահմետական ըլլայ, ու պարգեններ կխոստանար: Բայց սուրբ վկայն զօրացեալ իսուրբ Հոգւոյն արհամարհեց զամենայն:

Այն ատեն սաստիկ տանջեցին զնա ու ձեռքերն ու ոտքերը կտրեցին, բոլոր կաշին ալ քերթեցին հանեցին: Այն սաստիկ չարչարանաց մէջ զԱստուած կկանչէր յօգնութիւն: Հաղորդեցաւ սուրբ Խորհրդոյն, եւ աւանդեց զոգին իձեռս Աստուծոյ, յամին 1652: Քրիստոնեայք թաղեցին զնա մեծ պատուով իբրեւ վկայ Քրիստոսի Աստուծոյ:

Գ Լ Ո Ի Խ Զ .

Յ Ի Մ Ա Ր Վ Կ Ա Յ Ո Ի Հ Ի .

Յիմար նոր վկայուհին Բրիստոսի էր ճնամ իՎան քաղաք
Հայոց, որոյ էրիկը մեռած ըլլալով Լանկեմամուր բռնաւո-
րէն, այլազգի մը շատ հաւնելով Յիմարի գեղեցկութեանը՝
ամուսնացաւ հետը, թողլով զնա ազատ իկրօնս քրիստո-
նէութեան :

Ուրիշ այլազգիք սկսան բռնադատել զՅիմար որ դառնայ
տաճիկ ըլլայ . բայց երբ նա յանձն չառաւ, բիրին զինքը եկե-
ղեցւոյն դուռը ու ներսը երեք քար նետել տուին, ու թողու-
ցին զինքն ազատ :

Բայց Բարեպաշտ Յիմարին խիղճը սկսաւ տանջել զնա այս
գործոյն համար . ուստի գնաց ուրիշ տեղ համարձակ սկսաւ
պաշտել զԲրիստոս : Յետոյ դարձաւ իՎան, ու ամենուն դիմաց
կերթար եկեղեցի :

Այլազգի մը հարցուց թէ « Ի՞նչ կերթաս եկեղեցի » : Յիմար
պատասխանեց, « Կերթամ որ սուրբ եկեղեցւոյ մէջ նետած
քարերս՝ գլխուս ընդունիմ » :

Այս որ լսեցին այլազգիք՝ վրան թափեցան, կբռնադատէին
որ ուրանայ զԲրիստոս . բայց քաջասիրտն Յիմար արհամարհեց
նոցա սպառնալիքն ու խոստմունքները : Նոքա ալ կատղեցան
ու քարկոծեցին զինքը յամի Տեառն 1418 :

Եւ Աստուած փառաւորեց զնա՝ գերեզմանէն շատ հրաշքներ
ընելով :

Վ Ե Ր Զ .

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0340608

